НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

«Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення»

12–13 серпня 2020 року

Київ

УДК 34 (477)

Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 12–13 серпня 2020 р. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. 313 с.

Видається в авторській редакції. Редакційна колегія Науково-дослідного інституту не завжди поділяє погляди, думки, ідеї авторів та не несе відповідальності за зміст матеріалів, наданих авторами для публікації.

У виданні зібрані тези, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення», які містять дослідження із загальнотеоретичної юриспруденції та з основних галузей права і юридичної науки: міжнародного, адміністративного, фінансового, конституційного, цивільного, господарського, кримінального та трудового.

УДК 34 (477)

Азарова В. А.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ

В умовах активної протидії корупції в Україні особливої актуальності набуває питання інформаційно-аналітичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, пов’язаних з неправомірною вигодою. Ефективність розслідування даної категорії злочинів безпосередньо залежить від повноти, достовірності та своєчасності отримання, аналізу й використання інформації, що характеризує обставини вчинення корупційних діянь.

Погоджуємось із думкою Є. Тіщенка стосовно того, що збір та аналіз інформації є фундаментальним компонентом у процесі виявлення та проведення розслідування правопорушень, пов'язаних з отриманням неправомірної вигоди. [1, с. 150].

Інформаційно-аналітичне забезпечення розслідування неправомірної вигоди можна визначити як комплексну систему збирання, обробки, аналізу, збереження та використання інформації, що має значення для встановлення всіх обставин кримінального правопорушення, а також для прийняття обґрунтованих процесуальних рішень. Особливістю даної категорії кримінальних проваджень є те, що вони характеризуються підвищеною складністю документування протиправних дій, високим рівнем латентності, а також активною протидією розслідуванню.

Важливим елементом інформаційно-аналітичного забезпечення є формування та використання системи криміналістичних обліків та баз даних, що містять інформацію про осіб, схильних до вчинення корупційних правопорушень, про типові способи надання та одержання неправомірної вигоди, про методи маскування злочинної діяльності. В Україні функціонує Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов’язані з корупцією правопорушення, який є важливим джерелом інформації для правоохоронних органів. Відповідно до положення «Про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов’язані з корупцією правопорушення» метою якого є облік фізичних осіб, винних у корупційних та пов’язаних з корупцією правопорушеннях, і юридичних осіб, до яких застосовано кримінально-правові заходи. Він забезпечує проведення спеціальних перевірок кандидатів на відповідальні посади та посади з підвищеним корупційним ризиком. Також реєстр дозволяє виявляти найбільш корупційно вразливі сфери державної політики для формування антикорупційної стратегії та здійснювати моніторинг юридичних осіб, які підлягали кримінально-правовим заходам за корупційні правопорушення [2].

Суттєвим аспектом інформаційно-аналітичного забезпечення є використання сучасних інформаційних технологій та спеціалізованого програмного забезпечення для аналізу значних масивів даних. Зокрема,

актуальним є впровадження систем аналітичної розвідки (Intelligence-Led Policing), які дозволяють виявляти приховані зв’язки та закономірності у великих обсягах структурованих та неструктурованих даних.

У контексті розслідування неправомірної вигоди важливу роль відіграє аналіз фінансових транзакцій, рух коштів на банківських рахунках, дослідження майнового стану фігурантів кримінального провадження. Для цього правоохоронні органи використовують доступ до державних реєстрів та баз даних, таких як Державний реєстр речових прав на нерухоме майно, Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, система електронного декларування тощо.

Особливістю сучасного інформаційно-аналітичного забезпечення розслідування неправомірної вигоди є необхідність аналізу даних з відкритих джерел, включаючи соціальні мережі, публікації у засобах масової інформації, інтернет-форуми. Метод OSINT (Open Source Intelligence) дозволяє отримувати цінну інформацію про спосіб життя підозрюваних, їх контакти, активи, які можуть бути приховані від офіційного декларування.

Міжнародне співробітництво також є невід’ємною складовою інформаційно-аналітичного забезпечення розслідування неправомірної вигоди, особливо у випадках транснаціональної корупції. Взаємодія з Інтерполом, Європолом, підрозділами фінансової розвідки інших країн, а також використання можливостей міжнародної правової допомоги дозволяють отримувати інформацію про закордонні активи підозрюваних, рух коштів через офшорні юрисдикції, а також про іноземних учасників корупційних схем.

Перспективним напрямом розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення є впровадження технологій штучного інтелекту та машинного навчання для виявлення аномалій у фінансових транзакціях, нетипової поведінки посадових осіб, а також для прогнозування корупційних ризиків у різних сферах державного управління.

Таким чином, інформаційно-аналітичне забезпечення розслідування неправомірної вигоди є комплексною системою, що включає нормативно-правові, організаційні, технічні та методичні компоненти, спрямовані на отримання, аналіз та ефективне використання інформації про обставини корупційних правопорушень. Удосконалення цієї системи має відбуватися з урахуванням нових викликів, пов’язаних з цифровізацією економіки, використанням криптовалют та інших сучасних фінансових інструментів для приховування неправомірної вигоди.

Список використаних джерел:

1. Тіщенко Є. І. Інформаційно-аналітичне забезпечення виявлення та розслідування злочинів, пов’язаних із одержанням неправомірної вигоди. *Науково-практичний журнал «Прикарпатський юридичний вісник»*. 2017. Т. 2, № 6(21). С. 150–153.

2. Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення : Рішення Нац. агентства з питань запобігання корупції від 09.02.2018 № 166 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0345-18#Text

Акуленко В. В.,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна

ЗАКОНОТВОРЧІСТЬ, ЯК ФОРМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ПРАВ СУДДІВ

Забезпечення диференціації правового регулювання захисту трудових прав суддів, - це, перш за все, складна за своєю сутністю та змістом діяльністю, яка віднаходить своє відображення у відповідних формах, серед яких слід виділити законотворчість. Взагалі, законотворчість – це діяльність держави щодо створення юридичних законів, яка складається із юридично значущих дій щодо підготовки, прийняття та опублікування нормативних актів. Але проблема переведення об'єктивної необхідності в юридичний закон непроста. Законотворення здійснюється в процесі трансформації об'єктивних законів суспільного розвитку на мову рішень, нормативів, приписів, викладених у відповідній юридичній формі. Світовій практиці законотворення відомі різні його форми: безпосереднє законотворення народу (референдум) і законотворення спеціально уповноважених на те органів держави – парламентів, президентів, урядів, судів, органів державного управління тощо (законодавча ініціатива) [1]. Законотворчість − це процес творення закону від законотворчого замислу, прогнозування, розроблення законопроекту до введення його в дію, тлумачення та можливого подальшого коригування (зміни, доповнення). Вирішальним і відповідальним процесом законотворчості є законодавча діяльність парламенту [2].

В свою чергу законотворчий процес, пише В.В. Пацкан, як юридичне явище, можна розглядати в двох аспектах: як процедуру підготовки й прийняття законів (власне законотворчий процес) і як діяльність державних органів, спрямовану на творення законів (законотворчість). У першому випадку, відмічає автор, під час визначення законотворчого процесу за основу буде взято комплекс дій щодо творення закону (підготовка, прийняття, офіційне оприлюднення), а в другому – предмет такої діяльності (прийняття, зміна, скасування законів). Тому, наголошує В.В. Пацкан, з погляду процедури законотворчість – це процес виявлення суспільних відносин, які потребують урегулювання на законодавчому рівні, підготовки й подання законопроекту, спрямованого на врегулювання зазначених правовідносин, а також його прийняття й офіційного оприлюднення. Законотворчий процес як діяльність (законотворчість) – це діяльність органів держави, громадських організацій, посадових осіб, усього народу й інших суб'єктів, спрямована на виявлення суспільних відносин, що потребують урегулювання на законодавчому рівні, та встановлення, зміну й скасування законів із метою такого врегулювання [3, с.107]. Законодавчий процес, цілком слушно підкреслює А.Д. Машков, у кожній державі індивідуальний, залежить від специфіки її

форми (правління, державного устрою та державно-політичного режиму), від історичних, етнічних та політичних традицій тощо, які притаманні конкретній державі. Традиційно, законодавчий процес в Україні проходить такі основні стадії: законодавчої ініціативи; розроблення проектів законів; внесення та відкликання законодавчих пропозицій, законопроектів, поправок; розгляд законодавчих пропозицій, законопроектів, поправок у комітетах, тимчасових спеціальних комісіях; обговорення законопроекту; прийняття закону; підписання та оприлюднення (опублікування) [4].

Таким чином, законотворчість в розрізі представленої проблематики представляє собою діяльність Верховної Ради України (як єдиного законодавчого органу), яка спрямована на створення спеціальних законодавчих актів (законів), норми яких орієнтовані на регулювання найбільш важливих аспектів захисту трудових прав суддів. В свою чергу закон найбільш доцільно тлумачити як прийнятий у встановленому порядку нормативно-правовий акт, який приймається Парламентом, а відтак виражає його волю та містить правові приписи, що спрямовані на регулювання певних правовідносин. В рамках представленої проблематики слід виділити Закон України «Про судоустрій та статус суддів». Саме вказаний нормативно-правовий акт визначає найбільш важливі засади службово-трудової діяльності суддів, як-то: вимоги до їх правосуб'єктності; гарантії діяльності (самостійність та незалежність); особливості припинення трудових правовідносин із суддями, тощо.

Список використаних джерел:

1. Сердюк В. В. Правовий статус Верховного суду України в системі судової влади: дис. … доктора юрид. наук : 12.00.10. К, 2009. 484 с.
2. Кульчій І.О. Навчальний посібник з дисципліни «Законотворчість, нормотворчість та правореалізація» для студентів спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування. Полтава : ПолтНТУ, 2019. 113 с.
3. Пацкан В.В. Співвідношення законотворчості та законодавчої діяльності. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2014. № 1. С. 103–110
4. Машков А. Д. Теорія держави і права : підручник. К.: ВД "Дакор", 2015. 492 с.

Бабенко В. М.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

НОВІТНЯ СУТНІСТЬ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ІНСТИТУТУ НОТАРІАТУ СЕРЕД СУБ'ЄКТІВ ОХОРОНИ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Проблема забезпечення прав і свобод особи, надання їм реального характеру належить не лише до розряду практичних. У сучасних умовах

побудови правової держави та розвитку громадянського суспільства важливим є створення цілісної наукової концепції забезпечення прав і свобод особи, яка включатиме широке коло теоретичних положень стосовно поняття, суті й змісту забезпечення прав і свобод та механізму його здійснення інституційною системою національного нотаріату. Адже дієвість правової системи в цілому має визначатися з розряду результативності здійснення, охорони та захисту прав і свобод особи [3, с. 57-63].

Публічно-правовий статус є складовою частиною єдиного правового статусу державного органу, органу місцевого самоврядування, і тому, як правило, зазначається у тому ж нормативно-правовому акті, що визначає його правовий статус в цілому. Нотаріус в Україні має загальний і спеціальний правовий статус. Загальний правовий статус похідний від конституційного і властивий кожному громадянинові, а спеціальний правовий статус виникає з моменту призначення на посаду. Встановив потрійну структуру нотаріату (маються на увазі державний і приватний нотаріус, а також посадові особи, які мають право вчиняти нотаріальні дії), законодавець визначив деякі особливості правового статусу кожного з них. При визначенні елементів публічно-правового статусу нотаріату як системи органів і посадових осіб слід враховувати декілька обставин. Насамперед те, що нотаріат це система державних органів і посадових осіб і, відповідно до чинного законодавства, вони діють з визначеною законом метою, шляхом виконання певних завдань, реалізуючи конкретні функції. Нотаріат має певну організаційну побудову у формі організаційної структури – власне державні нотаріальні контори, державні нотаріальні архіви, приватні нотаріуси та посадові особи інших державних органів та місцевого самоврядування [4, с. 35-39].

Згідно Закону України «Про нотаріат» нотаріат в Україні - це система органів і посадових осіб, на які покладено обов’язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності. Вчинення нотаріальних дій в Україні покладається на нотаріусів, які працюють в державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах (державні нотаріуси) або займаються приватною нотаріальною діяльністю (приватні нотаріуси). На нотаріусів, які працюють у державних нотаріальних конторах або займаються приватною нотаріальною діяльністю, законом може бути покладено вчинення інших дій, відмінних від нотаріальних, з метою надання їм юридичної вірогідності. Нотаріуси можуть проводити медіацію у порядку, визначеному законом, за умови проходження ними базової підготовки медіатора [1].

Конституційно-правовий статус нотаріату К. Чижмар характеризує як встановлене й закріплене нормами конституційного права становище нотаріату як недержавного інституту, якому, відповідно до законодавства України, делеговано окремі повноваження держави щодо здійснення захисту прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб; це становище обумовлюється соціально-політичною сутністю суспільства, взаємовідносинами з іншими суб’єктами конституційного права, характеризується особливостями його

правосуб'єктності, прав і свобод, обов'язків та гарантій діяльності, а також відповідальністю [6, с. 58-63].

С. Розсохою розкрито наукове розуміння нотаріальної діяльності як встановлена законодавством діяльність нотаріусів та інших уповноважених державою осіб, що носить публічно-правову природу та здійснюється від імені держави, результатом якої є посвідчення прав та фактів, що мають юридичне значення з метою легітимізації певних суспільних відносин та реалізації прав, свобод та законних інтересів осіб [2, с. 7]. І. Гура вважає, що місце нотаріату в системі права України визначено законодавством України. З огляду на нотаріальну функцію охорони прав та інтересів фізичних осіб, що має забезпечувати держава, будь-які угоди між юридичною особою і громадянином потрібно оформляти в нотаріальному порядку. Зазначене зумовлено тим, що юридична особа гарантуватиме власні права й на її боці виступатимуть юридично грамотні особи, а громадянин у цій ситуації загалом залишається без правової підтримки. В сучасній системі права України доцільно зберегти особливий статус посади нотаріуса та специфічне місце нотаріального процесу, коли вчинення основних нотаріальних проваджень не входить до повноважень ні адміністративних, ні судових органів. Водночас, якщо віднести нотаріальні органи до правоохоронних і досліджувати цю складову нотаріальної науки окремо, то необхідно говорити про виникнення нової галузі права – нотаріального процесу [3, с. 57-63].

Під публічно-правовим статусом нотаріату України Н. Ільєва розуміє його положення у ієрархії органів публічної адміністрації, яке створює умови для забезпечення спроможності органами нотаріату своїми діями (актами) породжувати, змінювати або припиняти певні правовідносини у зв'язку із вчиненням нотаріальних дій. У теорії відсутній єдиний підхід до визначення правового статусу, а існуюча багатоманітність поглядів в основному зводиться до визначення його елементів. Звичайно, саме набір елементів визначає правовий статус будь-якого органу [4, с. 35-39]. До елементів публічно-правового статусу нотаріату доцільно віднести такі складові: 1) мета, завдання, функції; 2) організація діяльності; 3) компетенція; 4) юридична відповідальність органів нотаріату [4, с. 35-39].

Адміністративно-правовий статус нотаріуса, зокрема, з точки зору У. Палієнко, зокрема: 1) є складовою загального юридичного статусу нотаріусу; 2) відображає його публічне становище у суспільстві; 3) складається з встановлених законодавством України обов'язків та прав у сукупності з обсягом та характером правосуб'єктності; 4) нотаріусом може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менше трьох років, пройшов стажування протягом одного року в державній нотаріальній конторі або у приватного нотаріуса, склав кваліфікаційний іспит, одержав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю; 5) до основних публічних обов'язків нотаріуса відносяться вимоги: здійснювати свої професійні обов'язки у суворій відповідності до законодавства та присяги; сприяти фізичним і юридичним особам у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів, роз'яснювати права і

обов’язки; зберігати в таємниці відомості, одержані ним у зв’язку з вчиненням нотаріальних дій; відмовити у вчиненні нотаріальної дії в разі її невідповідності законодавству; надавати документи, інформацію і пояснення на вимогу контролюючих органів; 6) нотаріус має право витребувати від фізичних і юридичних осіб відомості та документи, необхідні для вчинення нотаріальних дій; складати проекти угод і заяв, виготовляти копії документів та виписки з них, а також давати роз’яснення з питань вчинення нотаріальних дій і консультації правового характеру [5, с. 355-358].

Усе вищевикладене дозволяє зробити наступні висновки, що інститут нотаріату в Україні є автономною та одночасно інтегрованою інституцією публічної влади, наділеною делегованими державними повноваженнями у сфері легалізації юридично значимих дій в механізмі превентивного правозахисту.

Унікальність публічно-правового статусу нотаріату полягає в поєднанні приватного інституціонального устрою з публічним функціональним призначенням з поєднанням функцій надання нотаріальних послуг та гарантування юридичної безпеки громадян.

Отже, публічно-правовий статус інституту нотаріату – це закріплене на законодавчому рівні системне юридичне положення нотаріату в структурі публічної влади, що визначає його функціональну роль як особливого інституту делегованої юрисдикції, наділеного повноваженнями здійснювати нотаріальні дії від імені держави з метою легітимації юридично значимих фактів, охорони прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, та гарантування правової визначеності в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 39. Ст. 383.

2. Розсоха С. С. Адміністративно-правові засади отримання права на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2018. 19 с.

3. Гура І. В. Нотаріат як публічно-правовий інститут охорони та захисту прав громадян. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 1(1). С. 57-63.

4. Ільєва Н. В. Публічно-правовий статус нотаріуса та інших суб’єктів нотаріального процесу в Україні. *Правова держава*. 2016. № 23. С. 35-39.

5. Палієнко У. О. Адміністративно-правовий статус нотаріуса в Україні. *Форум права*. 2010. № 2. С. 355-358.

6. Чижмар К. Конституційно-правовий статус нотаріату на сучасному етапі розвитку держави: теоретичний аспект. *Юридичний вісник*. 2014. № 4. С. 58-63.

Бабич І. С.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ЧИ ПРАВОМІРНЕ ЗНИЖЕННЯ З 2018 РОКУ ВІДСОТКУ ПРИЗНАЧЕНОЇ ПЕНСІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ ЗА ВИСЛУГУ РОКІВ ДО 70 % З ПРИЙНЯТТЯМ ПОСТАНОВИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ № 704

З першого березня 2018 року набрала чинності Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 року № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб», що затвердила тарифну сітку розрядів і коефіцієнтів посадових окладів військовослужбовців. Так відбулося підвищення розміру грошового забезпечення військовослужбовців, що призвело до перерахунку пенсій всіх військових пенсіонерів з першого січня 2018 року. Проблема із даним перерахунком військовим пенсіонерам полягає в тому, що ті пенсіонери, які первинно отримали призначення пенсії до 2014 року в розмірі 75-90% (в залежності від вислуги років), при проведенні перерахунку у 2018 році стали отримувати зменшений до 70 % процентний розмір пенсій від грошового забезпечення. Іншими словами, якщо до 2018 року пенсія, наприклад, була 80 %, то з початку 2018 її знизили до 70%.

Пенсіонери почали скаржитися на дії пенсійного фонду, адже вони вважають зменшення первинно призначеного відсотку пенсії до 70 % протиправним, оскільки закон, яким було введено максимально можливий розмір пенсії за вислугу років на рівні 70%, вступив у законну силу тільки в 2014 році й поширює свою дію виключно на осіб, яким призначалася пенсія після 2014 р., і не має зворотної дії в часі, іншими словами, він не розповсюджує свою дію на пенсіонерів, котрим пенсію призначили раніше [1].

Приписи ст. 13 закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб», якими наразі встановлено розмір пенсії виходячи з 70 % від грошового забезпечення, можна використати тільки до правовідносин, котрі виникли після 01.04.2014 (дата набрання чинності Закону №1166-VII), й щодо призначення пенсії, а не її перерахунку. До перерахунку пенсій мають застосовуються спеціальні норми, що встановлені безпосередньо задля процедури перерахунку пенсії [1].

Зазначені правовідносини з перерахунку пенсій військовослужбовців неодноразово були предметом розгляду у Верховному Суді. У зразковій справі № 240/5401/18 Велика Палата Верховного Суду зазначає, що при перерахунку пенсії позивача з 01.01.2018 р. відповідно до ст. 63 Закону «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» на основі Постанови КМУ № 103 нема підстав по застосуванню механізму нового обчислення пенсії з використанням ч. 2 ст. 13 зазначеного вище Закону, яку варто використовувати саме під час призначення пенсії. Тож, суд зазначає, що при перерахунку пенсії видозмінювати можна тільки розмір грошового

забезпечення, а відсоткове значення розміру основної пенсії, що обчислювалося під час її призначення згідно з наявною у позивача вислугою років, є незмінним [2, п. 33].

Згідно з нормами частини 4 статті 63 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб», усі призначені за даним Законом пенсії можна перераховувати через підвищення грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців, осіб, котрим надано право на пенсію за цим Законом, на умовах, у порядку та розмірах, що передбачені Кабінетом Міністрів України. У разі якщо внаслідок перерахунку пенсій, передбаченого цією частиною, розміри пенсій звільненим із служби військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за цим Законом, є нижчими, зберігаються розміри раніше призначених пенсій [4].

У п. 1 постанови КМУ «Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб» від 21.02.2018 за № 103постановлено перерахувати пенсії, призначені згідно із вищезазначеним Законом України № 2262-XII до 01.03.2018, з урахуванням розміру окладу за посадою, військовим (спеціальним) званням, надбавки за вислугу років за відповідною або аналогічною посадою, яку особа займала на дату звільнення із служби, що визначені станом на 01.03.2018 згідно з постановою КМУ від 30.08.2017 № 704 [5].

З часом в нашій державі показник максимального розміру пенсії, обчисленої відповідно до статті 13 Закону № 2262-XII, що не мав перевищувати 90%, поступово почав знижуватися до 80 % у 2011 році, й до 70 % відповідних сум грошового забезпечення у 2014 році. Все це звичайно що турбує наших військових на пенсії.

Верховний Суд у справі № 420/40/20 вирішив, що Головне управління Пенсійного фонду України в Одеській області незаконно знизило відсоткове значення розміру призначеної раніше пенсії за вислугою років військовослужбовцю з 90% до 70% [3]. Так, Верховний Суд не погодився із судовими рішеннями попередніх інстанцій й задовольнив позов повністю й визнав протиправність зниження відсоткового значення розміру призначеної позивачу пенсії за вислугу років з 90% до 70% сум грошового забезпечення, починаючи з 01 січня 2018 року; а також зобов’язав пенсійний фонд з початку 2018 р. здійснити перерахунок пенсії позивача виходячи з відсоткового значення розміру пенсії 90 % сум грошового забезпечення та здійснити виплату з урахуванням вже виплачених сум.

Найголовнішою задачею перед Верховним Судом в цій справі було зрозуміти в якому відсотковому співвідношенні до розміру грошового забезпечення варто перерахувати пенсію позивача – у відсотку, який отримував позивач станом на день проведення перерахунку, що складає 90 %, чи все ж таки у відсотку, який введено законодавством на момент спору – 70 %. Для вирішення спору та розв’язання задачі судді Верховного Суду вирішили звернутися до Основного закону України та тлумачення його норм Конституційним Судом України (КСУ).

В рішенні КСУ від 22.05.2018 №5-р/2018 [6] було зроблено висновок, що норми ч. 3 ст. 22 Конституції України варто розуміти таким чином, що під час ухвалення нових законодавчих актів чи при внесенні змін до чинних законів не повинно допускатися звуження діапазону й змісту існуючих конституційно-закріплених прав та свобод людини, коли дане звуження веде до порушення їхньої сутності.

Зважаючи на таке рішення КСУ, судді Верховного Суду вирішили, що оскільки у позивача справи № 420/40/20 через зміни в законодавстві після призначення йому пенсії за вислугу років вперше у розмірі 75 % від грошового забезпечення механізм обчислення пенсії зріс до 90%, це безперечно розширило його права та відповідає конституційним принципам, що зазначені вище. Однак зниження цього відсотку до 70 % є звуженням змісту й обсягу прав позивача, та не допускається Конституцією України.

Верховний Суд дійшов висновку, що до правовідносин у цій справі (та всіх аналогічних у майбутньому) варто під час перерахунку пенсії:

1) вважати змінною величиною тільки розмір грошового забезпечення;

2) у всіх випадках при перерахунку призначеної особі згідно із Законом № 2262-XII пенсії, пенсійний орган повинен застосовувати відсоткове значення розміру пенсії по відношенню до грошового забезпечення у розмірі, що особа одержувала на момент реалізації такого перерахунку (в межах спірних правовідносин позивач отримував 90%).

Отже, задля правильного врегулювання спірного питання правомірності дій Пенсійного фонду по зменшенню відсоткового значення розміру призначеної пенсії військовослужбовців за вислугу років до 70% від грошового забезпечення, варто під час перерахунку пенсії відповідним категоріям військовослужбовців застосовувати норми, які визначають розмір грошового забезпечення у відсотках, що були чинними на момент призначення пенсії. Оскільки призначення і перерахунок пенсії це зовсім різні як за змістом, так і за механізмом реалізації процедури, встановлення граничного розміру пенсії за вислугу років у розмірі 70 % від грошового забезпечення немає відношення до перерахунку вже призначеної пенсії [1].

Список використаних джерел:

1. Зменшення розміру пенсії до 70% є протиправним. Адвокат по військовим пенсіям. URL: https://www.plc.vn.ua/single-post/зменшення-розмуру-пенсії-до-70-є-протиправним-адвокат-по-військовим-пенсіям#:~:text=Збільшення%20грошового%20забезпечення%20військовослужбовців%2C%20є,01.01.2018%20здійснено%20перерахунок%20пенсії.&text=Тобто%20у%20Вас%20до%202018,70%25%20від%20розміру%20грошового%20забезпечення.

2. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16.10.2019 р. по справі № 240/5401/18 (Єдиний державний реєстр судових рішень). URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/85174587

3. Постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 28.01.2021 р. по справі № 420/40/20 (Єдиний державний реєстр судових рішень). URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/94511513

4. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 09.04.1992 № 2262-XII./ Верховна Рада України.// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 29, ст.399)

5. Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб: Постанова від 21.02.2018 р. № 103./ Кабінет Міністрів України// Офіційний вісник України від 13.03.2018 р., № 20, стор. 21, стаття 662

6. Рішення Конституційного Суду України від 22.05.2018 №5-р/2018у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 розділу I Закону України "Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України" від 28 грудня 2014 року № 76-VIII.// Офіційний вісник України від 06.07.2018 р., № 51, стор. 42, стаття 1792

Балик С. О.,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна

СУТНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА МАТЕРІАЛЬНИХ ЗАОХОЧЕНЬ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

В сучасних умовах економічного, соціального та політичного суспільного розвитку суспільства все більшої ролі набувають заохочення всіх категорій працівників, які носять матеріальний характер. Зазначене також пояснюється тим, що найбільш важливим мотивом для кожного працівника при здійсненні трудової діяльності є отримання фінансової винагороди, що дозволить підвищити рівень життя як самого поліцейського, так і членів його родини. Матеріальна мотивація — це прагнення достатку, певного рівня добробуту, певного матеріального стандарту життя. Матеріальна мотивація трудової діяльності залежить від цілого ряду макро- і мікроекономічних чинників, у тому числі: а) рівня особистого доходу; б) диференціації доходів в організації і суспільстві в цілому; в) структури особистого доходу; г) матеріального забезпечення наявних грошових доходів; д) дійовості системи матеріальних стимулів, які застосовує організація [1, с.69-70].

Г.І. Коритцев вказує, що матеріальне заохочення завжди знаходить своє вираження через грошове забезпечення працівників й, поряд з моральною задоволеністю, дозволяє працівникові одержати додатковий матеріальний дохід [2]. Матеріальне заохочення робить мотивацію праці результативною

лише за умови функціонування останньої як системи, що базується на таких основних принципах: комунікація, обґрунтування системи оцінки робіт, чітке узгодження заохочення з результативністю діяльності, винагородження. Будь-яка система матеріального стимулювання базується на оцінці. Оцінка трудової діяльності персоналу представляє собою процес визначення внеску працівника або групи в досягнення цілей організації, який забезпечує отримання інформації для прийняття рішень і проведення коректур у напрямку оптимізації функціонування трудового колективу [3, с.315].

На переконання Т.В. Колєснік, матеріальні заохочення - це ті правові заохочення, які позитивно впливають на свідомість, а отже, на поведінку працівника завдяки наданню йому матеріальних благ, що задовольняють його матеріальні та/або психологічні потреби як людини й індивіда. Вчена відмічає, що за предметом потреби працівника матеріальні заохочення працівників можуть поділятися на [4]: а) матеріально-фінансові (грошові заохочення). Основою грошового стимулювання є заробітна плата і всі преміальні виплати. Підприємства уповноважені залежно від виду своєї діяльності обирати систему оплати праці, формувати власну систему преміювання [5, с.105; 4]; б) матеріально-соціальні (негроїдові заохочення). В основному це такі заохочення працівників: створення необхідних умов для високопродуктивної праці; заохочення вільним часом. Працівники, які є молодими матерями чи батьками або за характером є домосідами, мають непрофесійні захоплення, на які їм потрібно витрачати певний час, та інші будуть позитивно сприймати таке негрошове заохочення, як надання їм вільного часу (вихідного, відпустки тощо); заохочення кар'єрним ростом [6, с.74; 4]. Варто підкреслити, що матеріальні негроїдові заохочення працівника, як і будь-які інші заохочення, будучи спрямованими на психологію працівника і колективу, повинні задовольняти потреби суб'єкта заохочення або його близьких родичів (надання оздоровчої путівки для дітей працівника чи його батьків, дружини; забезпечення дітей працівника навчальною літературою і персональними комп'ютерами тощо) [4].

Варто навести точку зору Д.В. Швеця, який включає до матеріальних стимулів грошове забезпечення поліцейських та премії. Останні за законодавством віднесені до складу грошового забезпечення, однак, з точки зору мотивації, є самостійним чинником, адже залежать від результатів службової діяльності поліцейського. Механізм дії і ефективність грошового забезпечення як мотиву відома та досліджена. Як зазначає вказаний дослідник, практично завжди в органах національної поліції є незаміщені посади поліцейських, а обсяг функцій такого працівника розподіляється між іншими працівниками або покладається на одного. Непоодинокі випадки, коли дільничні інспектори обслуговують дві та навіть три зони. Тобто працівник працює за двох. При цьому грошове утримання отримує за однією посадою, а за додатковий обсяг отримує премії. Однак преміювання не є належним механізмом компенсації додаткового навантаження, адже залежить значною мірою від волі керівника. Таким чином, складається ситуація, коли премія розглядається не як заохочення, а як додатковий засіб застосування стягнень. За

певні недоліки в роботі накладається не стягнення, а «знімається» преміювання. Це, у свою чергу, призводить до того, що поліцейський працює понад обсяг навантаження, а заробітну плату за це не отримує [7, с. 60].

Отже, узагальнюючи наведений вище матеріал, можемо констатувати, що матеріальні заохочення працівників поліції представляють собою особливий вид правових заохочень, який застосовуються до досліджуваної категорії службовців за якісне виконання своїх посадових обов'язків шляхом надання останнім певних матеріальних благ. Особливістю матеріальних заохочень працівників Національної поліції України найбільш доцільно віднести наступні: спрямовані на задоволення матеріальних потреб поліцейських та членів їх сімей, а відтак носять суто матеріальний характер; мають за мету: а) відзначити працівника, який ефективно виконував свої обов'язки; б) стимулювати їх до подальшого належного виконання завдань, які стоять перед поліцейським; впливають на соціально-економічний стан працівника поліції; є частиною загальної системи грошового забезпечення працівників Національної поліції.

Список використаних джерел:

1. Колот А. М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 1998. 224 с.
2. Коритцев Г. І. Поняття і значення заохочень в трудовому праві. *Європейські перспективи*. 2012. № 3(3). С. 114-119
3. Худолій А.В. Удосконалення заробітної плати підприємства та розрахунок очікуваного економічного ефекту / URL: http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/sites/default/files/NVO_214_18_04.pdf
4. Колєснік Т.В. Актуальні питання застосування заохочення до працівників у сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. С.137-141.
5. Левченко Т. Материальное стимулирование за рубежом и в России. Успехи современного естествознания: материалы Междунар. науч. конф. 2007. № 1. С. 105-107.
6. Пряжников Н. Психология труда и человеческого достоинства. Москва: Академия, 2005.480 с.
7. Бондар В.Д. Теоретичні засади мотивації в контексті підвищення ефективності державного управління. *Ефективність державного управління: збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України*. 2006. № 11. 388 с.

Басай В. О.,
здобувач Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна

СИСТЕМА ЗАХОДІВ ЩОДО ПРОТИДІЇ НЕКОНТРОЛЬОВАНОМУ ВИТОКУ КОШТІВ З НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ

Сучасний етап розвитку кредитних спілок характеризується створенням життєздатної та потужної системи кредитних спілок в Україні, розвитком регіональної та національної інфраструктури, що забезпечує планомірне зростання, стабільність, конкурентоспроможність та ефективність системи кредитних спілок в цілому. Кредитні спілки в Україні за правовим статусом та нормативним закріпленням засад створення і діяльності наразі є неприбутковими організаціями, що віднесені до фінансових установ та мають власний спеціальний орган реєстрації, ліцензування, особливості регулювання порядку діяльності і контролю.

Ураховуючи, що внутрішні загрози мають досить значну питому вагу у всій сукупності загроз діяльності небанківських фінансово-кредитних установ, а також зважаючи на чисельні приклади проведення останніми операцій, які є для них неефективними (а нерідко й збитковими), особливе місце у фінансовій безпеці посідає протидія неконтрольованому витоку з небанківських фінансово-кредитних установ коштів. Здійснення заходів з протидії неконтрольованому витоку коштів є функцією майже всіх підрозділів небанківської фінансово-кредитної установи під час постійного контролю їх служб безпеки та керівництва. Тут слід вживати різноманітних заходів, серед яких найбільш ефективними визнаються:

– облік усіх видів коштів, фінансових документів і фінансових інструментів, що використовуються в небанківських фінансово-кредитних установах (19 %);

– планування використання фінансових ресурсів (16 %);

– колективне прийняття рішень про здійснення великих платежів та об’ємних операцій (14 %);

– визначення повноважень посадових осіб щодо використання коштів (12 %);

– дотримання принципу «чотирьох очей» під час оформлення фінансових документів (10 %);

– правове регулювання порядку фінансування проектів, операцій, діяльності небанківської фінансово-кредитної установи (9 %);

– визначення обсягів відповідальності посадових осіб за допущені порушення під час використання коштів (8 %);

– розслідування всіх випадків, пов’язаних із незаконним або нецільовим використанням коштів, їх розтратою, виявлення причин та умов, за яких трапилися такі випадки, та вжиття заходів щодо їх усунення (5 %);

– установлення спеціального порядку доступу до фінансових ресурсів (4 %);

– забезпечення надійного зберігання готівки, цінностей, бланків фінансових документів та інструментів (2 %) [1, с. 141–142].

Сьогодні, за результатами проведеного аналізу діяльності небанківських фінансово-кредитних установ виокремлено основні чинники, що негативно впливають на функціонування кредитних спілок, зокрема: неадекватна реакція на зміни економічної ситуації в країні, особливо з позиції підвищення ризику комерційної діяльності, а також на стан, ефективність діяльності партнерів, контрагентів, клієнтів і перспективність економічних проектів, що ними реалізовуються; відсутність у технологіях фінансових операцій та методиках їх проведення системних заходів захисту, адекватного ситуації підходу до мінімізації ризиків, які можуть виникати під час зазначених операцій; недосконалість правового регулювання фінансової діяльності; недосконалі дії органів управління та персоналу установи щодо формування і, особливо, використання коштів; недобросовісна поведінка, а подекуди й кримінальний характер діяльності окремих суб'єктів ринку фінансових послуг [2, с. 102–103].

Усе вищенаведене вказує на нагальну необхідність створення певної системи заходів безпеки для всіх без винятку операцій, які здійснюють небанківські фінансово-кредитні установи. Водночас досвід засвідчує, що єдиної системи заходів безпеки проведення операцій в Україні не існує. Усі ці установи, використовуючи наявну законодавчу й нормативну базу, реалізовують свої заходи і з певним рівнем ефективності застосовують їх для захисту власної діяльності.

На основі проведеного опитування респондентів з метою забезпечення фінансової стабільності й підвищення рівня безпеки ринку фінансових послуг у сфері діяльності кредитних спілок необхідно виокремлено низку заходів з удосконалення цієї діяльності, зокрема:

– розширити можливості кредитної кооперації шляхом залучення до неї юридичних осіб (24 %);

– удосконалити систему управління кредитною спілкою шляхом підвищення ролі членів в управлінні, які мають депозитні вклади (12 %);

– перевести діяльність на безготівкові розрахунки з метою здійснення податкового контролю та зменшення проведення тіньових операцій (12 %);

– створити фонд гарантування вкладів членів кредитних спілок, що водночас вимагає впровадження механізмів підтримки ліквідності шляхом рефінансування, створення стабілізаційного фонду, на уповноважених якого покладатимуться функції попередження банкрутства та захист в умовах фінансових труднощів (11 %);

– створити Державне підприємство «Єдиний розрахунковий центр» з метою санації кредитних спілок шляхом викупу їхніх зобов'язань перед вкладниками; удосконалити фінансові нормативи діяльності, розробити тести раннього попередження кризи (наприклад, у США діє система підтримки ліквідності кредитних спілок, надаються урядові гарантії з повернення вкладів

та поширена практика поглинання сильнішими фінансовими інститутами менш стабільних) (10 %);

– посилити контроль за дотриманням критеріїв і нормативів платоспроможності, якості активів, ризиковості операцій та ліквідності, дотриманням порядку формування резерву забезпечення покриття втрат від неповернених позичок (9 %);

– запровадити на державному й регіональному рівнях систему оздоровлення кредитних спілок (8 %);

– сформувати установи сервісної інфраструктури, які мають надавати послуги кредитним спілкам у сфері навчання, мінімізації фінансових ризиків, управління ліквідністю (7 %);

– запровадити загальні правила оподаткування (наприклад, у Канаді кредитні спілки не мають пільг з податку на прибуток) [3, с. 69]. Натомість податкові преференції необхідно надавати тим спілкам, які дійсно розв'язують соціально-економічні проблеми на принципах взаємодопомоги й соціально-економічного захисту (7 %).

Список використаних джерел:

1. Чернєй В. В. Правові засади забезпечення безпеки на ринку небанківських фінансових послуг в Україні. *Вісник Запорізького національного університету*. Юридичні науки. 2014. № 1. С. 141–147.

2. Економічна безпека суб'єктів підприємництва : навч. посіб. / М. І. Зубок, В. С. Рубцов, С. М. Яременко та ін. Київ, 2017. 226 с.

3. Сорока А. Правове забезпечення діяльності кредитних спілок в Україні. *Ринок цінних паперів України*. 2008. № 11–12. С. 67–72.

Бачинський О. В.,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Аналіз норм чинного законодавства, правозастосовної практики та статистичні дані свідчать про той факт, що система охорони праці поліцейських потребує комплексного удосконалення. При цьому варто відзначити, що більшість науковців звертали увагу на питання покращення загального трудового законодавства, фактично залишивши поза своєю увагою законодавство спеціальне. Це питання лише поверхнево досліджувалось у працях різних фахівців. Так, М.І. Логвиненко вказує, що питання особистої безпеки поліцейського є питанням суспільним, оскільки від ефективності

діяльності поліцейських залежить рівень законності, правопорядку, стабільності, безпеки в суспільстві та державі. Як і будь-який працюючий громадянин, поліцейський має право на безпечні умови праці й охорону праці. Автор переконаний, що для вдосконалення системи гарантування особистої безпеки поліцейських в Україні необхідно розробити низку програм підготовки як психологічної, так і фізичної, до дій у конкретних життєвих ситуаціях, особливо в екстремальних, щоб посилити психологічні навики, комунікативні навики та виробити психологічну готовність ефективно діяти в реальних життєвих обставинах. Законодавче гарантування особистої безпеки передбачає наявність конкретних норм і гарантій для поліцейського, що забезпечують необхідний рівень його захисту від небезпеки, яка загрожує йому під час виконання службових обов'язків. На нашу думку, специфіка професійної службової діяльності поліцейського полягає в її небезпечності, тому держава повинна забезпечити максимально можливий рівень захисту, звертаючись водночас і до міжнародного досвіду [1].

В.В. Кузнєцов наводить класифікацію основних чинників, що приводять до погіршення стану охорони праці та особистої безпеки працівника поліції [2]: а) слабка професійна, психологічна, медична і фізична підготовка (відсутність навичок затримання правопорушників і психологічної установки на перемогу, слабке володіння зброєю і недостатня фізична підготовка, відсутність при собі перев'язувального пакету, знеболюючих засобів, а також невміння скористатися ними - є основними причинами загибелі поліцейського); б) слабка підготовка до несення служби і проведення операцій, оперативно-слідчих заходів (відсутність в підрозділах досвідчених працівників, які мали б передавати практичний досвід, проводити інструктаж, здійснювати наставництво тощо); в) недостатнє технічне оснащення (виїзд на місце події без зброї і бронежилета, відсутність кулезахисного скла в автомобілях, зручної кобури, портативної апаратури для зв'язку тощо); г) ігнорування сигналів про небезпеку (наприклад, кількість правопорушників перевершує число поліцейських, зухвалі словесні загрози на адресу поліцейського, підозрілі особи озброєні або знаходяться під впливом алкоголю і наркотиків, правопорушники страждають психічними розладами, підозрювані у минулому скоювали напади на поліцейського, тощо); д) непотрібний поспіх (нерідко поліцейський намагаються вийти із екстремальної ситуації своїми силами, без залучення підтримки, недооцінюючи небезпеку); є) неуважне ставлення до вимог інструкцій (це і відстань між працівником і підозрілою особою, коли злочинець може заволодіти зброєю працівника і розправитись з його власником, невдала позиція працівника при проникненні в приміщення, при затриманні автотранспорту, неувага до рук зловмисника, зокрема неправильно застосовані наручники тощо); ж) неякісний обшук (загрозу становить як неякісний обшук, так і ситуація, коли обшук зовсім не здійснюється); з) недоліки службових інструкцій (наприклад, забороняється носити пістолет з патроном в патроннику і дорогоцінні секунди, що іноді працівникові варті життя, ідуть на підготовку зброї до застосування, або керівники, перестраховуючись, забороняють постійне носіння табельної вогнепальної зброї підлеглим працівникам міліції) [2; 3].

Досить актуальним для сучасних умов є наукове дослідження В.Б. Ліщука, який вказує, що основні причини травматизму та загибелі правоохоронців: неправильна оцінка джерела небезпеки та місцевості, де вона знаходиться (перевірка документів, затримання суспільно небезпечної, озброєної особи); неправильні дії під час наближення до джерела небезпеки; недостатні практичні навички при проникненні в будівлю (приміщення), пошуку суспільно небезпечної (озброєної) особи; відсутність практичних навичок ведення швидкісного вогневого контакту (необізнаність під час підходу до підозрюваної особи або об'єкта небезпеки); неспрацьованість (відсутність плану дій, розподілу обов'язків тощо) працівників під час виконання оперативно-службових завдань за звичайних умов та при ускладненні оперативної обстановки [4, с.208; 4]. Далі науковець обґрунтовує необхідність вдосконалення охорони праці поліцейських за певними напрямками [5]: дотримання фізичного захисту, на переконання В.Б. Ліщука, має досягатися шляхом забезпечення гідної фізичної підготовки і готовності до надзвичайних ситуацій, розвитку таких якостей, як сила, витривалість, гнучкість, швидкість і точність рухів, підвищення «запасу міцності»; процес забезпечення правової безпеки повинні складати заходи щодо розвитку правових знань та норм у галузі особистої безпеки, виховання готовності до правової оцінки небезпечних подій, поведінки відповідно до норм вітчизняного законодавства при виникненні надзвичайних ситуацій. Тому першочергове значення має виховання правової свідомості, правових переконань, правової грамотності; забезпечення соціальної безпеки повинно мати на увазі прищеплення норм безпечної поведінки в соціальному середовищі. Підвищення професійного і культурного рівня призводить до більш чіткої самоідентифікації в колективі і суспільстві; забезпечення медичної безпеки включає в себе сформованість, уміння вести здоровий спосіб життя, як основного чинника успішного становлення і розвитку людини. Включає в себе розвиток умінь і навичок надання необхідної медичної допомоги в небезпечних і надзвичайних ситуаціях [5].

Таким чином, ключовими напрямками вдосконалення спеціального законодавства у сфері охорони праці поліцейських, на наше переконання, є наступні:

1) Розробка та прийняття окремого Положення «Про охорону праці працівників Національної поліції України»;

2) Вдосконалити зміст «Порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків, що сталися з поліцейськими», зокрема: а) уточнити зміст п.п. 6 пункту 4, зокрема вказати, про яких конкретно посадових осіб органів (підрозділів) поліції (за потреби) йдеться; б) переглянути строк давності для розслідування (спеціального розслідування) нещасного випадку, зокрема збільшити його з 3 до 5 років; в) встановити граничні терміни проведення службового розслідування нещасного випадку;

3) розширити загальні гарантії охорони праці поліцейських, зокрема врахувати сучасні умови, обумовлені пандемією Коронавірусу та браку кадрового резерву Національної поліції України.

Список використаних джерел:

1. Стрюкова Т.В., Логвиненко М.І. Особиста безпека працівника Національної поліції як умова законності та правопорядку. *Теорія і практика сучасної юриспруденції*: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 8-9 грудня 2017р. К.: Центр правових наукових досліджнь, 2017. Ч.2. С.36-38.
2. Матеріали лекції з дисципліни "Охорона праці в галузі та особиста безпека працівника Національної поліції України" для магістрів Ф № 1, Ф № 4. 29.08. 2016 року 17 с.
3. Шевченко Т.В. Екстремальні умови під час виконання повноважень поліцейськими та їх вплив на гарантування особистої безпеки поліцейського. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 135-139.
4. Ліщук Б.В. Особиста безпека як важлива складова в службовій діяльності поліцейських. 2016. 211 с.
5. Казначаєв Д.Г., Пугачова Ю.О. Особиста безпека працівників підрозділів превентивної діяльності в умовах карантину / Організаційно-правове забезпечення підрозділів превентивної діяльності Національної поліції. Дніпро, 2020. С. 359-362. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5600/1/88.pdf

Березняк В. С.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

ДО ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ НЕРУХОМОСТІ

Кримінальні правопорушення у сфері нерухомості набули рис транснаціональної злочинності і перейшли у міждержавну площину. Їх успішне та ефективне розслідування із встановленням всіх обставин, що підлягають доказуванню, неможливе без застосування положень міжнародного співробітництва з питань надання правової допомоги у кримінальних провадженнях. В свою чергу, така успішність напряму залежить від ефективності взаємодії компетентних органів держав учасниць з реалізації положень міжнародного співробітництва при розслідуванні таких кримінальних правопорушень.

С.О. Філліпов у своїй докторській дисертації робить логічний висновок про те, що протидія транскордонній злочинності має бути предметом спільних міждержавних зусиль, і на практиці дійсно досить активно впроваджуються

механізми міжнародної, міжвідомчої взаємодії. Ці механізми, серед іншого, включають прикордонне співробітництво, узгодження політики щодо протидії організованій злочинності (гармонізація матеріальних і процесуальних норм), оперативне співробітництво (наприклад, обмін інформацією між представниками органів кримінального переслідування різних країн) [1, с. 92].

Під час здійснення кримінального провадження щодо кримінальних правопорушень у сфері нерухомості суб'єктами злочину, які перебувають на території декількох держав, ряд важливих завдань та питань з їх розслідування можливо виконати та з'ясувати лише за сприяння компетентних органів держав-учасниць міжнародного співробітництва у сфері кримінальних правових відносин. Вказане співробітництво ґрунтується на міжнародних правових актах ратифікованих державами учасницями. А за відсутності таких договорів та угод, здійснюється на засадах взаємності, за якою одна держава, в рамках необхідності отримання правової допомоги у кримінальному провадженні, звертаючись до іншої держави та направляючи відповідний запит про це, письмово гарантує запитуваній стороні, що якщо у неї в майбутньому виникне така ж потреба розглянути її запит з надання правової допомоги [2].

За положеннями чинного КПК України вирішувати питання про міжнародну правову допомогу на засадах взаємності може лише Уповноважений (центральний) орган України.

Вітчизняним законодавцем міжнародна правова допомога у кримінальному провадженні визначена як проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою (п. 1 ст. 542 КПК). При цьому, основним міжнародним документом, який регулює порядок видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадицію) є Європейська Конвенція про видачу правопорушників, 1957 року, Додатковий протокол, 1975 року, та Другий додатковий протокол, 1978 року, які ратифіковано Законом України № 43/98-ВР від 16.01.1998 року [3].

Згідно ст. 19 Закону України № 1906-V від 29.06.2004 «Про міжнародні договори України», згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, міжнародні договори є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства. Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору [4].

Але, здійснюючи кримінальне провадження завжди доцільно звертатися до сайту Верховної Ради України, Офісу Генерального прокурора та Міністерства юстиції України, з метою перевірки чинності тих чи інших Конвенцій, міжнародних договорів, угод та з'ясування їх змісту з питань надання правової допомоги.

Серед міжнародних організацій, що уповноважені проводити боротьбу зі злочинністю слід також відмітити Європейску поліцейську організацію

(Європол) та Міжнародну організацію кримінальної поліції (Інтерпол), до основних завдань останнього також відноситься боротьба з організованими злочинними угрупуваннями, а також, злочинами у сфері економіки і координація здійснення міжнародного розшуку [5]. Між тим, вказані міжнародні поліцейські організації хоча і мають відповідне технічне оснащення та обладнання, але позбавлені права самостійно здійснювати розслідування кримінальних правопорушень, у тому числі й тих, що вчиняються у сфері нерухомості. Відповідно до наданих функцій Інтерпол лише виробляє спільну поліцейську стратегію, тактику боротьби з організованою злочинністю та сприяє і координує проведення одночасних міжнародних поліцейських операцій в кількох країнах світу, а також має право приймати участь в їх проведенні та оголошувати у міжнародний розшук осіб, які вчинили кримінальні правопорушення [6, с. 196-197].

Отже, протистояти кримінальним правопорушенням у сфері нерухомості та захистити українських громадян з питань охорони права власності на нерухомість, можливо лише за умов чіткої, налагодженої взаємодії уповноважених на те суб'єктів та ефективного здійснення міжнародного співробітництва уповноважених компетентних органів з цих питань.

Список використаних джерел:

1. Філіппов С.О. Кримінологічні засади протидії транскордонній злочинності. дис… докт. юрид. наук.: 12.00.08. Національна Академія державної прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2019. 561 с.

2. Калюга Т. О. Розслідування шахрайства у сфері надання туристичних послуг: дис ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.09. Київ: МАУП, 2019. 264 с.

3. Про видачу правопорушників: Європейська конвенція. Париж, 13 грудня 1957 року.: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_033.

4. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 року № 1906-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15

5. Википедия: Интерпол: URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/

6. Оніщик Ю.В Міжнародне співробітництво у боротьбі з фінансовими правопорушеннями: навчальний посібник. К: Алерта, 2016. 422с.

Бинюк Н. М.,
здобувач Університету сучасних знань
м. Київ, Україна

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ: МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА

Чинне законодавство України у сфері запобігання та попередження кримінальних правопорушень неповнолітніх має певні прогалини та колізії, тому необхідним є розвиток цього законодавства. Потреба у внесенні необхідних змін та доповнень до нього, а також прийняття відповідного нормативного правового акта, що регулює питання боротьби з кримінальними правопорушеннями, вчиненими неповнолітніми до 18 років, є актуальною. Актуальність цього дослідження випливає також з актуальної потреби у розробці та впровадженні ефективних превентивних заходів, що враховують особливості сучасного розвитку держави та суспільства. Потрібно вивчити не лише українську практику боротьби зі злочинністю неповнолітніх на основі правових засад, але й досвід зарубіжних країн, де превентивна робота має позитивну динаміку.

Наприклад, країни, які включають Данію, Швецію і Великобританію, вже десятиліттями використовують превентивні заходи та стратегії для запобігання кримінальним правопорушенням та злочинам серед неповнолітніх. Цей зарубіжний досвід можна вважати позитивним, оскільки він підтверджує, що превентивна робота є необхідною складовою державної політики.

Проте при розробці форм і методів боротьби з цим негативним явищем варто звертати увагу не лише на причини та умови, що сприяють злочинності серед неповнолітніх, але й на особливості самої особи злочинця. Основною метою такого втручання в життя неповнолітніх є попередження повторних кримінальних правопорушень шляхом застосування різних стримуючих заходів, таких як реабілітація, правильний психологічний підхід тощо.

Наприклад, у Великій Британії існують спеціальні суди для розгляду справ неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення, і вони відрізняються від судів, що розглядають справи дорослих. Ці суди зазвичай засідають вранці окремо від інших проваджень.

У Данії діє Закон «Про дітей», а також цікавий Закон «Про батьківську відповідальність». Загальна суть цих актів полягає в тому, що при надходженні першої заяви, яка свідчить про необхідність надання допомоги дитині, відповідні органи мають реагувати протягом сорока тижнів, щоб «влаштувати» долю цієї дитини, забезпечивши захист її інтересів. Крім того, в обов'язки місцевих органів входить отримання незалежної юридичної консультації щодо кожного випадку.

Крім цього, офіційні державні службовці та спеціалісти згідно Закону «Про дітей» зобов'язані повідомляти поліцію та інші служби превенції про можливі випадки жорстокості по відношенню до дітей з боку їх законних

представників або інших дорослих осіб, що раніше не було частиною їхніх обов'язків.

Також варто зазначити, що існує розвинена система ювенальної юстиції, яка активно працює, хоча не без зауважень. Англія виявляється однією з провідних країн у справах охорони життя, прав та свободи дітей, оскільки увагу до цих проблем приділяє вже протягом 20 років. Правозастосовна практика щодо відбирання дітей із сімей може не бути ідеальною, проте варто відзначити, що держава докладає зусиль у цьому напрямку і спрямовує зусилля на захист інтересів дітей.

Франція має цікаву практику в захисті інтересів дітей, яка сформувалася після впровадження системи захисту прав і законних інтересів дітей у 1945 році. Ця система має як організаційний, так і правовий характер. Згідно з деякими законодавчими актами, головне завдання забезпечення захисту прав дитини покладено на її батьків. Зокрема, Цивільним кодексом Франції визначено, що батьки мають батьківські права для захисту інтересів дитини з питань безпеки, стану здоров'я та морального виховання. Вони мають право і обов'язок стежити за дитиною та займатися її вихованням [2]. Ці особливі права не можуть бути передані третім особам, і навіть батьки не можуть відмовитися від них. Отже, розглядаючи питання запобігання та попередження кримінальних правопорушень серед неповнолітніх, можна стверджувати про доцільність застосування програмно-цільового регулювання. Це пояснюється тим, що в нормах права неможливо передбачити всі можливі взаємозв'язки та способи впливу на неповнолітніх, які можуть сприяти девіантній поведінці. Програмно-цільове регулювання може стати найефективнішим інструментом у боротьбі з цим явищем. Крім того, включення директивних положень у правові норми щодо превенції може бути недоцільним з певних причин: для суб'єктів, які здійснюють превентивну діяльність, такі положення виступають як орієнтири діяльності, а для неповнолітніх вони слугують як ідеальні моделі, до яких варто прагнути.

Список використаних джерел:

1. Мельникова Е.Б. Ювенальна юстиція. 1999. 272 с.

2. Махіна С.М. Нормативно-правове та програмно-цільове регулювання превенції адміністративної деліктності неповнолітніх: проблеми та перспективи вдосконалення. *Юридичні записки*. 2014. №4 (27). С. 81-89.

Білий Б. В.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

НОВІТНЄ МІСЦЕ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ ОБОРОННОЇ ГАЛУЗІ

Місцеве самоврядування має ключове значення для ефективної організації територіальної оборони та підтримки національної безпеки. Саме на рівні громад відбувається розподіл ресурсів, зокрема мобілізаційних резервів, та забезпечення підготовки населення до захисту своїх територій. Органи місцевої влади також відіграють важливу роль у розгортанні та підтримці інфраструктури, необхідної для оборонних заходів, включаючи укріплення об'єктів та логістичне забезпечення.

Водночас, недостатнє фінансування та обмежені можливості місцевих бюджетів обмежують здатність органів самоврядування ефективно виконувати свої оборонні функції, що ставить під питання їхню здатність швидко реагувати на військові загрози, особливо в умовах загальної економічної кризи.

Для початку слід визначити загальне правове становище місцевого самоврядування. Згідно Конституції України, місцеве самоврядування є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи. Питання організації управління районами в містах належить до компетенції міських рад. Сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна. Органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом, приймають рішення, які є обов'язковими до виконання на відповідній території. Рішення органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України зупиняються у встановленому законом порядку з одночасним зверненням до суду [4].

Згідно Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», місцеве самоврядування в Україні - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст [3].

Отже, на наш погляд, місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та інституційна здатність територіальних громад самостійно, або через обрані представницькі органи, вирішувати питання місцевого значення у межах Конституції та законів України, спрямоване на задоволення суспільних потреб жителів певних територій. Місцеве самоврядування функціонує як форма децентралізації публічної влади, поєднуючи елементи самостійності громад у прийнятті рішень з відповідальністю перед центральною владою, що дозволяє досягати ефективного управління, збалансованого розвитку громад та реалізації принципів демократії на місцевому рівні.

Слід виділити окремі особливості адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування в Україні:

– самостійність (автономність) як суб'єктів публічної влади;

– чітка компетенція та територіальна юрисдикція;

– відповідальність за економічний, соціальний та культурний розвиток у межах своєї території;

– адаптивність у реалізації державних функцій на місцеві особливості для вирішення локальних питань та забезпечення сталого управління;

– особливі форми взаємодії з іншими суб'єктами публічної влади;

– здатність приймати обов'язкові рішення та здійснювати управлінську діяльність на відповідній території;

– контрольні функції у різних сферах суспільного життя.

Якщо аналізувати безпосередньо місце органів місцевого самоврядування в системі суб'єктів забезпечення роботи оборонної галузі, то оборона України базується на готовності та здатності органів державної влади, усіх складових сектору безпеки і оборони України, органів місцевого самоврядування, єдиної державної системи цивільного захисту, національної економіки до переведення, при необхідності, з мирного на воєнний стан та відсічі збройній агресії, ліквідації збройного конфлікту, а також готовності населення і території держави до оборони [1]. Органи місцевого самоврядування здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки у взаємодії з органами, які входять до складу сектору безпеки і оборони [2].

Органи місцевого самоврядування займають ключове місце в системі суб'єктів, відповідальних за забезпечення обороноздатності України, завдяки їхній безпосередній близькості до місцевих спільнот та об'єктів критичної інфраструктури, а також через широку компетенцію, яку органи місцевого самоврядування реалізують на регіональному рівні.

Органи місцевого самоврядування є важливими учасниками процесу готовності до переходу з мирного на воєнний стан, через здатність оперативно реагувати на загрози, пов'язані з безпекою на місцевому рівні, та підтримку належного функціонування місцевої інфраструктури, яка може стати об'єктом ворожих атак. Відповідно, органи місцевого самоврядування є повноправними суб'єктами в системі захисту критичної інфраструктури. На місцевому рівні саме органи місцевого самоврядування найкраще обізнані з особливостями функціонування об'єктів, що забезпечують життєво важливі потреби населення

– таких як водопостачання, енергетика, транспорт. Їхні повноваження включають не лише управлінські рішення, але й планування, ресурсне забезпечення, а також організацію взаємодії з іншими суб'єктами – державними та приватними.

Органи місцевого самоврядування є невід'ємним елементом комплексної системи національної безпеки та оборони України, що забезпечує безперебійне функціонування держави під час збройних конфліктів та надзвичайних ситуацій, діяльність яких спрямована на забезпечення стабільності на місцевому рівні, що в свою чергу підсилює загальнодержавну обороноздатність.

Список використаних джерел:

1. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 9. Ст. 106.

2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.

3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24.

4. Конституція України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

Білогубка Т. М.,
викладач кафедри права ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

ВІНДИКАЦІЙНИЙ ТА НЕГАТОРНИЙ ПОЗОВИ ЯК СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО В УКРАЇНІ

Під правом власності варто розуміти право володіння, користування й розпорядження, а під захистом права власності – сукупність засобів або способів, передбачених цивільним законодавством тієї чи іншої країни. При цьому, ці засоби та способи мають бути спрямовані на захист і відновлення порушених прав або захист майнових інтересів. Захист права власності як система правових норм і правил спрямована на забезпечення повного й безперешкодного здійснення правомочностей власника, що слугує гарантією стабільності цивільного обороту й ефективності економіки України загалом [1, с. 115].

Зазначимо, що для захисту власника речі, який є суб’єктом абсолютних відносин, від неправомірних дій будь-яких осіб здавна використовують такі традиційні (класичні) речово-правові способи захисту права власності, як віндикаційний і негаторний позов.

Згідно з чинним законодавством (ст. 387 ЦК України) віндикаційний позов – власник має право витребувати своє майно від особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави заволоділа ним [2]. Метою віндикаційного позову є відновлення права володіння на об'єкт права власності. Також варто назвати основні характеристики означеного позову, це, зокрема, подання його власником або титульним володільцем; він стосується індивідуально визначених речей. Змістом позову є вимога про повернення речі у власність першого власника, якщо річ знаходиться у чужому незаконному володінні.

Ст. 391 ЦК України визначено зміст негаторного позову, а саме: власник майна має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпоряджання своїм майном [2]. Щодо характеристик негаторного позову. По-перше, за цим позовом законний власник може звертатися за захистом свого порушеного права та , вимагати від незаконного власника припинити протиправні дії щодо свого майна, які не пов'язані із порушенням володіння. По-друге, основною ознакою негаторного позову є те, що він подається власником або титульним володільцем щодо стосовно майна, яке знаходиться у незаконного власника (володільця).

Виокремлені способи захисту права власності врегульовані на рівні ЦК України і знайшли широке застосування у вітчизняній судовій практиці. Наприклад, стосовно віндикаційного позову Велика Палата Верховного Суду (далі – ВП ВС) у своїх постановах наводить низку роз'яснень, що визначають практику вирішення відповідних спорів.

Так, як ми вище зауважили, метою віндикаційного позову є відновлення права володіння на об'єкт права власності. У випадку незаконного позбавлення власника правом володіння нерухомим майном необхідно внести запис про державну реєстрацію такого права власності на нерухоме майно (п. 114 постанови ВП ВС від 14.11.2018 у справі № 183/1617/16 [3]. Також судова практика містить й інші роз'яснення. Що стосується негаторного позову, то вітчизняна судова практика також у традиційній їй формі роз'яснює зміст цього способу захисту права власності на нерухоме майно. Зокрема, ідеться про такі: 1) вимога про витребування земельної ділянки лісогосподарського призначення з незаконного володіння (віндикаційний позов) у порядку ст. 387 ЦК України є ефективним способом захисту права власності (п. 49–56 постанови ВП ВС від 23.11.2021 у справі № 359/3373/16-ц) [4]; 2) позов про розірвання договору оренди земельної ділянки належить до зобов'язально-правових способів захисту, оскільки між сторонами існують договірні правовідносини (п. 88–94 постанови ВП ВС від 02.11.2022 у справі № 922/3166/20) [5] та ін.

Водночас, як свідчить судова практика, означені традиційні речово-правові способи захисту права власності в багатьох випадках виявляються неефективними, коли йдеться про різні види порушень права власності на нерухоме майно. Адже, як відомо, право власності на нерухоме майно, як новостворюване, так і таке, що набувається за правочином, виникає з моменту державної реєстрації права власності на нерухоме майно. Тому ми солідарні з думкою багатьох вчених, що «єдиним безперечним доказом права власності на нерухомість може бути лише та обставина, що право власника на відповідний

об’єкт зареєстровано в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно» [1, с. 116].

З огляду на цю обставину, традиційні способи захисту права власності можуть виявитися ефективними лише у разі порушення права власності на нерухомість, пов’язаних із заволодінням чужим майном або створенням власнику певних перешкод у користуванні відповідною нерухомістю, які не супроводжуються будь-якими юридичними діями з оформлення прав на чуже майно. Щодо подібних випадків у юридичному науковому середовищі побутує думка щодо неможливості застосування віндикаційного позову з метою захисту права власності на нерухоме майно.

Судова практика свідчить про те, що в разі порушення права власності на нерухоме майно, що супроводжується відповідним юридичним оформленням прав у вигляді реєстраційних записів у Єдиному державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, власники відповідного майна дедалі частіше вдаються до такого способу захисту, як визнання права власності на спірну нерухомість. Утім, суттєве скорочення кількості спорів, пов’язаних із застосуванням власниками неправомірно відчужуваного майна такого способу захисту, як вимога про визнання відповідних правочинів недійсними, що спостерігається останніми роками. Вітчизняна судова практика не відкидає можливості застосування віндикаційного позову у разі порушення права власності на нерухомість, оскільки будь-яке заволодіння чужим майном (і рухомим, і нерухомим) може розглядатися з різних поглядів: як позбавлення власника володіння зазначеним майном, так і позбавлення його доступу користуватися належним йому майном. Утім, на нашу думку, варто стверджувати, що *власник позбавляється можливості доступу до належного йому об’єкта нерухомості через позбавлення його фактичного володіння зазначеним об’єктом*. А оскільки в цьому разі для захисту порушеного права власності потрібен факт відібрання майна у фактичного власника і передача його власникові (а не заборона на вчинення дій, що створюють перешкоди в користуванні відповідним майном), то ці цілі можуть бути досягнуті шляхом пред’явлення власником нерухомості до фактичного власника саме віндикаційного (а не негаторного) позову.

Таким чином, судова практика у сфері захисту права власності на нерухоме майно уособлює модель, яка ґрунтується на таких ключових засадах: 1) право власності на нерухоме майно не повинно бути пов’язане з його фізичним утриманням; 2) володіння нерухомим майном безпосередньо пов’язане лише з державною реєстрацією. Ці правила сформульовані Великою Палатою Верховного Суду. Вітчизняна судова практика не відкидає можливості застосування віндикаційного позову у разі негативних дій з нерухомим майном, оскільки будь-яке заволодіння чужим майном (і рухомим, і нерухомим) може розглядатися з різних поглядів: як позбавлення власника володіння зазначеним майном, так і позбавлення його доступу користуватися належним йому майном. Утім, на нашу думку, варто стверджувати, що власник позбавляється можливості доступу до належного йому об’єкта нерухомості через позбавлення його фактичного володіння зазначеним об’єктом. А оскільки в цьому разі для захисту порушеного права власності потрібен факт відібрання

майна у фактичного власника і передача його власникові (а не заборона на вчинення дій, що створюють перешкоди в користуванні відповідним майном), то ці цілі можуть бути досягнуті шляхом пред'явлення власником нерухомості до фактичного власника саме віндикаційного (а не негаторного) позову. Ця ситуація схиляє нас до думки про те, що не варто брати до уваги зміст застосовуваного власником нерухомості способу захисту порушеного права, потрібно давати чітку юридичну кваліфікацію судом вимоги, пред'явленої власником до особи, яка заволоділа (користується) чужим нерухомим майном.

Список використаних джерел:

1. Ратушна С. Право спільної власності на землю в зарубіжних країнах. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020. № 4 (32), vol. 2. P. 115–121. URL: http://kelmczasopisma.com/viewpdf/1579
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text
3. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 14.11.2018 у справі № 183/1617/16 (провадження № 14-208цс18). *ZakonOnline*. URL: https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/81574015
4. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 23.11.2021 у справі № 359/3373/16-ц (провадження № 14-2цс21). *LigaZakon*. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/101829985?utm_=
5. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 02.11.2022 у справі № 922/3166/20 (провадження № 12-36гс21). *LigaZakon*. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/107510192?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01

Близнюк С. В.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

НОРМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА, ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Цифрова трансформація публічного адміністрування є складним та багатоаспектним процесом, реалізація якого вимагає належного та ефективного функціонування адміністративно-правового механізму. В структуру останнього входить низка елементів серед яких важливе місце відводиться нормам права. Правова норма, пише П.М. Рабинович, – це формально-обов'язкове правило фізичної поведінки, яке має загальний характер, встановлюється державою з метою регулювання суспільних відносин і забезпечується її організаційною, виховною та примусовою діяльністю [1, с.123]. Л.В. Могілевський вказує, що

норма права – це найпростіше, односистемне правове утворення в складі системи права. Попре те, що норма права являє собою досить просту систему, на відміну від інституту чи права в цілому, вона має логічно завершений і цілісний характер, у якому проявляються всі основні властивості права як такого. Суспільство являє собою складний, багатоаспектний організм, підтримка цілісності й стабільності якого вимагає постійного врегулювання низки соціальних зв'язків і відносин, що супроводжують його функціонування. Розвиток цих відносин, поява нових їх форм і видів та зміна й ускладнення вже існуючих змушували людство до пошуку найбільш універсальних та ефективних засобів урегулювання суспільних відносин, якими з появою держави стали норми права [2].

Ю.П. Битяк вказує, що адміністративно-правова норма — це правило поведінки, встановлене державою з метою регулювання суспільних відносин у сфері державного управління. Автор відмічає, що норми адміністративного права визначають межі належної, допустимої та рекомендованої поведінки людей, діяльності органів виконавчої влади, їх посадових осіб, а також підприємств, установ, організацій та трудових колективів у сфері виконавчої влади [3, с.32]. Окрім того, вказаний вище науковець акцентує увагу на тому, що норми адміністративного права встановлюють правовий режим взаємовідносин суб'єктів державного управління і місцевого самоврядування, порядок здійснення організаційно-управлінської діяльності, визначають права і обов'язки громадян у сфері виконавчої влади та гарантії їх реалізації. Серед норм адміністративного права значне місце відводиться нормам про відповідальність (адміністративну, дисциплінарну, матеріальну). Більша частина норм адміністративного права носить імперативний (наказовий) характер, їх реалізація підкріплюється можливістю застосування примусової сили держави [3, с.32]. Т.О. Коломоць зазначає, що адміністративно-правова норма є загальнообов'язковим, формалізованим правилом поведінки, яке встановлюється та охороняється державою з метою врегулювання суспільних відносин, що виникають, змінюються або припиняються у процесі діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Ця діяльність спрямована на реалізацію й захист прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, а також охоплює публічне адміністрування в соціально-економічній, адміністративно-політичній сферах та у сфері забезпечення громадського порядку. Дослідниця також підкреслює, що адміністративно-правові норми мають низку характерних рис: вони містять приписи щодо управлінської, контрольної, наглядової та внутрішньо-організаційної діяльності; їх регулятивний вплив переважно носить імперативний характер; держава гарантує їх виконання через систему як організаційно-роз'яснювальних, так і примусових засобів; а також вони мають чітко виражену системну структуру [4].

Таким чином, адміністративно-правові норми є тим елементом адміністративно-правового механізму, за допомогою якого забезпечується регулювання та практичне втілення у життя заходів у досліджуваній сфері суспільного життя. Окрім того, їх роль полягає у тому, щоб уніфікувати

процедури запровадження заходів цифрової трансформації, з урахування сфери та сучасних викликів. Особливістю адміністративно-правових норм полягає у тому, що вони мають бути гнучкими та здатними адаптуватись до динаміки цифрового середовища, однак при цьому не порушувати принципів правової визначеності й стабільності.

Список використаних джерел:

1. Рабинович П.М. Основи загальної теорії права та держави: Навчальний посібник. К.: Атака, 2001. 176с
2. Могілевський, Л. В. Сутність поняття «норма права». *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 1(10). С. 14-18
3. Адміністративне право України [Підручник для юрид. вузів і фак. / АЗІ Ю. П. Битяк, В. В. Богуцький, В. М. Гаращук та ін.]; За ред. Ю. П. Битяка. Харків: Право, 2000. 520 с.
4. Коломоєц Т.О. Адміністративне право України: підручник. Вид. 2, змін, і доп. / За заг. ред. Т.О. Коломоєць. 1С: Істина, 2012. 528 с.

Блуд В. В.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ПОНЯТТЯ КАДРОВИХ ПРОЦЕДУР В ОРГАНАХ ПІДРОЗДІЛАХ СЛУЖБІ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Головним функціональним елементом за допомогою якого кадрова робота проводиться є кадрові процедури. Останні суттєво відрізняються від прикладів аналогічних категорій в багатьох інших сферах суспільних відносин не тільки окремою правовою базою, але також порядком проведення і юридичними наслідками.

В науковій літературі на сьогоднішній день відсутнє визначення «кадрова процедура», але науковцями проведено багато досліджень в яких аналізувалась схожа категорія: процедура управлінська. Наприклад С.А. Кулинич зробив висновок, що в діяльності органів прокуратури останні варто розглядати як: 1) спосіб забезпечення прав, свобод і інтересів працівників органів прокуратури у внутрішньо-організаційних відносинах, та прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб у адміністративних відносинах; 2) спосіб впорядкування управлінських відносин; 3) гарантію прийняття законного та обґрунтованого управлінського рішення; 4) засіб запобігання зловживанням службовим становищем [1, с.71].

Н.Г. Плахотнюк аналізує процедуру управління, як систему дій керівництва організації спрямованих на упорядкування роботи персоналу. Сфера дослідження автора – публічне управління, в зв’язку із чим він виділяє наступні різновиди категорії залежно від спрямування дій уповноважених

публічних органів (зовнішнє спрямування та внутрішньо організаційна діяльність): зовнішні управлінські процедури: адміністративні процедури (надання управлінських послуг), юрисдикційні процедури (притягнення до адміністративної відповідальності, розгляд скарг, застосування дисциплінарних стягнень) та процедури організації діяльності підпорядкованих суб'єктів (установча, регулятивна, контрольна); внутрішні процедури: кадрове провадження, процедури внутрішньої організації діяльності органу управління, підготовки і прийняття управлінських актів в органі управління [2, с.12].

Доречно звернутись до результатів наукового дослідження А.М. Слюсара та І.В. Колосова, які опрацювали особливості вираження правових процедур в координатах трудового права. Вчені наголошують: 1) процедурою в трудовому праві є визначений законом порядок вчинення юридично значимих дій, дотримання якого надає ознак впорядкованості та легітимності трудовим відносинам; 2) процедура – це соціальний регулятор, спосіб правового регулювання суспільних відносин, котрий характеризується внутрішньою структурованістю, регламентованістю, ієрархічною побудовою тощо; 3) процедура існує для суб'єктів відповідних правовідносин та має своє поширення та юридичне значення саме для них; 4) процедура може бути спрямована на матеріально-правовий або процесуально-правовий результат. З викладеного науковці роблять висновок, що процедура в трудовому праві – це регламентована законом, соціонормативна регуляторна послідовність вчинення юридично значимих дій суб'єктами трудових правовідносин, що спрямована на їх встановлення, зміну та припинення і має на меті досягнення певного правового результату [3, с.146].

Спираючись на різноманітні наукові підходи і тлумачення можна вказати, що правова процедура в цілому – це регламентований нормативно-правовими положеннями порядок здійснення уповноваженими суб'єктами юридичних дій та операцій, які ведуть до отримання бажаного правового результату у вигляді зміни, припинення чи появи нових суспільно-правових відносин.

Кадрові процедури є різновидом класичних правових, але суттєво відрізняються від інших прикладів наступними ознаками: по-перше, дані процедури мають місце виключно у внутрішній сфері роботи певних суб'єктів різних форм власності (внутрішньо-організаційна діяльність); по-друге, здійснення кадрових процедур веде до зміни, припинення та появи безпосередньо службових правовідносин; по-третє, кадрові процедури регламентовані положеннями спеціального законодавства, яке регулює діяльність СБУ, а також її кадрових органів та підрозділів; по-четверте, кадрові процедури здійснюються з метою реалізації кадрової політики, а також забезпечення та захисту прав кадрового складу СБУ.

Отже, виходячи з викладеного, кадрові процедури в органах і підрозділах Служби безпеки України – це врегульовані положеннями норм чинного законодавства упорядковані групи юридично значимих дій та операцій, які реалізуються кадровими підрозділами, що ведуть до зміни, припинення або появи нових службових правовідносин із всіма категоріями кадрів Служби та

спрямовуються на забезпечення, захист їх суб'єктивних прав, свобод та інтересів.

Список використаних джерел:

1. Кулинич С.А. Поняття, значення та види управлінських процедур в діяльності органів прокуратури. Право і безпеки. 2006. №5'3. С.69-72.
2. Плахотнюк Н. Г. Організація та діяльність органів виконавчої влади в Україні. К., 2001. 13 с.
3. Слюсар А.М., Колосов І.В. Поняття процедури в трудовому праві, її місце, роль та дуалістична природа як запобіжного механізму і підґрунтя ефективного судового вирішення трудових спорів. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія».* 2017. С. 143-157.

Богак Ю. З.,
Викладач кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

ЕТИМОЛОГІЯ ТА СУТНІСТЬ МОРАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ

Поняття моральних принципів пов'язане з такими категоріями, як етика, моральність та совість. На відміну від правових норм, які встановлюються та підтримуються державою, моральні принципи формуються під впливом культури, традицій, релігійних переконань та особистого світогляду. Вони визначаються як загальноприйняті уявлення про те, що є правильним або неправильним у поведінці людини.

У науковій літературі мораль і моральність часто сприймаються як синонімічні поняття. Так, Ю.М. Самолюк бачить у моральності міру автономії особистості, вищий тип духовної регуляції між індивідом та суспільством. Він називає дві її основні функції: моральність дає зразок поведінки та критерій його оцінки; виховує потребу, бажання поводитися за зразком [3, с. 16-23].

Вимоги суспільства до особистості в процесі взаємовідносин з іншими людьми закріплені в моральних нормах, які мають формальну визначеність і є основою для оцінки поведінки людини. Поряд із ототожненням понять моралі та моральності існують і інші точки зору. Наприклад, мораль це форма знання, а моральність це сфера практичних вчинків, звичаїв, вдач. [2, с. 73].

Згідно з іншою теорією, мораль – це регуляція поведінки за допомогою суворо фіксованих норм, зовнішнього психологічного примусу та контролю, групових критеріїв, громадської думки. А моральність це сфера моральної свободи особистості, коли суспільні та загальнолюдські вимоги збігаються з внутрішніми мотивами, сфера самодіяльності та творчості людини, внутрішнього самопримусу завдяки особистої свідомості, що переходить у схильність і спонтанне спонукання творити добро [6].

Моральні принципи, у свою чергу, це основоположні норми та ідеали, які визначають правила поведінки людей у суспільстві, регулюють їхні відносини та служать орієнтирами у прийнятті рішень і вчиненні вчинків. Вони є своєрідними моральними «законами», що відображають уявлення суспільства про добро і зло, справедливість і несправедливість, чесність і обман.

Визначення сутності моральних принципів пов'язане з низкою проблем, які ускладнюють їхнє розуміння та застосування. По-перше, існує відсутність єдності в трактуванні моральності. Різні філософські, релігійні та культурні традиції можуть мати свої уявлення про те, що є правильним або неправильним, що призводить до розбіжностей у визначенні моральних стандартів. Це ускладнює встановлення універсальних норм, які б були прийнятними для всіх.

Крім того, суб'єктивність моральності створює додаткові труднощі. Моральні принципи часто залежать від особистих переконань і життєвого досвіду кожної людини. У мультикультурному середовищі це може призвести до конфліктів у поглядах на етичні питання, оскільки цінності можуть суттєво відрізнятися [1, с. 12-18].

Динамічність моральних норм також є важливим фактором. З часом і під впливом соціальних, економічних і політичних змін моральні принципи можуть зазнавати трансформацій, що у свою чергу викликає труднощі в їхньому формулюванні та застосуванні, адже те, що вважалося моральним в одній епосі, може сприйматися інакше в іншій.

Конфлікт моральних принципів є ще однією складною темою. Наприклад, принцип справедливості може вступати в суперечність із принципом милосердя, що створює етичні дилеми, коли потрібно вибрати між різними цінностями. Ці конфлікти ускладнюють процес ухвалення рішень у моральних питаннях.

Взаємозв'язок між моральними принципами і правом також є складним аспектом. Існує ситуація, коли моральні вимоги не збігаються з юридичними нормами, що може призводити до конфліктів між особистими переконаннями та вимогами закону. Ця проблема вимагає обережності при розробці і впровадженні етичних стандартів [5, с. 24-30].

Додатково, різні етичні теорії, такі як утилітаризм, деонтологія чи добродійність, пропонують свої підходи до визначення моральних принципів, що ускладнює формування єдиного розуміння сутності моральності, що може призвести до різних висновків і підходів у питаннях етики.

На нашу думку, сутність моральних принципів полягає у їхній універсальності, моральні принципи не залежать від конкретних ситуацій або обставин, вони мають загальний характер і претендують на всезагальне значення. Наприклад, такі принципи, як «не вбивай», «не кради», «говори правду», є актуальними для всіх людей, незалежно від їхньої культури, релігії чи особистих поглядів.

Моральні принципи є нормативними, тобто вони встановлюють певні стандарти поведінки та регулюють її відповідно до моральних норм. Вони визначають, які вчинки є бажаними чи допустимими, а які слід уникати.

Моральні принципи є внутрішньо обов'язковими для кожної людини. Це означає, що їх дотримання ґрунтується на внутрішньому переконанні, а не на зовнішньому примусі. Люди відчувають моральний обов'язок дотримуватися цих принципів навіть тоді, коли немає прямих негативних наслідків за їх порушення, також вони важливі для підтримання соціальної гармонії та стабільності. Вони слугують основою для створення правових норм, культурних традицій та соціальних інститутів, сприяючи формуванню морально здорового суспільства [4, с. 22-25].

Моральні принципи регулюють не лише зовнішню поведінку, але й внутрішній світ людини, а саме її думки, мотиви, наміри. Вони допомагають приймати рішення, які відповідають моральним цінностям, і спрямовують людину до самовдосконалення та гармонійного співіснування з іншими, вони забезпечують свободу морального вибору, оскільки вони дозволяють людині самостійно визначати свою поведінку у відповідності до власних моральних переконань.

Правильне розуміння сутності моральних принципів є надзвичайно важливим, оскільки воно впливає на різні аспекти індивідуального життя, міжособистісних відносин та функціонування суспільства в цілому. По-перше, усвідомлення моральних принципів сприяє формуванню етичної свідомості особистості, яка визначає її поведінку та вчинки. Коли людина має чітке уявлення про те, що є правильним, а що ні, їй легше приймати рішення, що відповідають етичним стандартам.

По-друге, правильне розуміння моральних принципів зміцнює соціальні зв'язки. У суспільствах, де люди дотримуються загальноприйнятих моральних норм, виникає довіра між членами спільноти. Це, у свою чергу, сприяє стабільності і гармонії у відносинах, знижує конфлікти та насильство, оскільки люди почуваються впевненими у порядності своїх співгромадян [5, с. 24-30].

Крім того, усвідомлення сутності моральних принципів є важливим у професійній сфері. Наприклад, у юридичній, медичній чи бізнесовій практиці етичні норми регулюють поведінку спеціалістів, допомагаючи забезпечити справедливість, чесність і відповідальність, що є важливим для формування репутації професії і підвищення рівня довіри клієнтів чи пацієнтів [6].

На рівні держави, правильне розуміння моральних принципів сприяє розвитку правової системи. Якщо законодавці і правозахисники беруть до уваги етичні аспекти у своїй діяльності, це призводить до створення більш справедливих і ефективних законів, які враховують потреби суспільства.

Також важливою є роль моральних принципів у вихованні молоді. Формування етичних цінностей у підростаючого покоління закладає основу для їхньої майбутньої поведінки та відповідальності. Це допомагає дітям і підліткам зрозуміти важливість чесності, поваги та співчуття, що сприяє розвитку їхньої особистості.

У підсумку, моральні принципи є важливим елементом, що визначає поведінку людини у суспільстві, формуючи основи її внутрішнього світу та регулюючи взаємовідносини з іншими. Вони ґрунтуються на універсальних ідеалах добра, справедливості та чесності, що є основою соціальної гармонії та

стабільності. Розуміння сутності моральних принципів сприяє формуванню етичної свідомості особистості, зміцненню соціальних зв'язків та впливає на професійну діяльність і правову систему. Моральні принципи також відіграють ключову роль у вихованні підростаючого покоління, формуючи основу для відповідальної поведінки в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Будз В.П. Панантропологічна парадигма суспільної самоорганізації. *Вісник Львівського університету*. Серія філософські науки. 2019. Вип. 23. С. 12–18.

2. Кельзен Г. Чисте Правознавство: з дод.: пробл. справедливості. К. : Юніверс, 2014. С. 73–78.

3. Самолюк Ю.М. Співвідношення права і моралі. *Судова апеляція*. 2019. № 2 (15). С. 16–23.

4. Сємко М.О., Шаблевська І.Ю. Поняття джерел моралі і права. *Вісник НТУ «ХПІ».* 2016. № 40 (1212). С. 22–25.

5. Шимон С. І. Відповідність змісту правочину моральним засадам суспільства як умова його дійсності. *Юриспруденція: теорія і практика*. 2009. № 7. С. 24–30.

6. Helmut Coing. Analysis of Moral Values by Case-Law. Washington University Law Review, 65 (4). 1987. 711–721. Electronic resource. Access mode: https://openscholarship.wustl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2102&context=law_lawreview.

Богданов Є. А.,
здобувач Міжрегіональної Академії управління персоналом
м. Київ, Україна

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку України пенсійне забезпечення є одним із найактуальніших питань в державі. Це пов'язано із кризою пенсійного забезпечення. До основних причин незадовільного пенсійного забезпечення відносяться: неспроможність існуючої солідарної системи забезпечити гідний рівень життя пенсіонерів; низький рівень заробітної платні; демографічна причина – рівень старіння населення України [1, с. 254].

Результати наукових досліджень та дані правоохоронної практики свідчать про те, що за останні роки кримінальні правопорушення у сфері пенсійного забезпечення, мають стійкий вплив на динаміку та структуру злочинності в цілому. Це свідчить про сформовану криміногенну ситуацію у цій сфері та визначається, як показують дослідження, наступними критеріями: 1) сукупністю виявлених кримінальною статистикою різних форм розкрадань

державного та громадського майна, отриманням неправомірної вигоди, зловживанням службовими повноваженнями та ін.; 2) наявністю значної кількості економічної злочинності; 3) появою викликаних реформою нових форм економічної поведінки, що у суспільній свідомості розцінюються не просто як небажані, але й небезпечні і потребують заборони, у тому числі під страхом кримінальної відповідальності [2, с. 65].

Крім цього, кримінальна ситуація у сфері пенсійного забезпечення в Україні загострюється корумпованістю цієї системи. В ході дослідження нами вивчені матеріали перевірок, ревізій, звіти працівників досліджуваної сфери, проаналізовані кримінальні правопорушення (розслідувані та направлені до суду, припинені за різними обставинами) у сфері пенсійного забезпечення за останні десять років, проведено анкетування серед працівників пенсійної системи, органів досудового розслідування й пенсіонерів, що сприяло встановленню типових порушень відносин у сфері пенсійного забезпечення й розробки новітніх криміналістичних рекомендацій щодо розслідування кримінальних правопорушень у цій сфері.

Для систематизації отриманої інформації, кримінальні правопорушення у сфері пенсійного забезпечення в Україні нами розподілені на такі групи:

1. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, тобто кримінальні правопорушення, що вчиняються службовими особами у сфері пенсійного забезпечення: ст. 175 (Невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат), ст. 190 (Шахрайство), ст. 191 (Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем), ст. 364 (Зловживання владою або службовим становищем), ст. 366 (Службове підроблення), ст. 367 (Службова недбалість), ст. 368 (Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою);

2. Кримінальні правопорушення, вчинені особами, які потребують пенсійного забезпечення (та їх родичами): ст. 190 (Шахрайство), ст. 358 (Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів); ст. 369 (Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі).

Відповідно до цього, під поняттям «кримінальні правопорушення у сфері пенсійного забезпечення в Україні» необхідно розуміти обумовлене особливостями соціальних умов явище, що виражається у протиправній поведінці службових осіб органів, які здійснюють пенсійне забезпечення, і інших підприємств, установ і організацій (у стадії підготовки документів для подання до призначення, перерахунку пенсії), а також окремих громадян, які претендують на неадекватне отримання пенсії або збільшення її розміру.

До найбільш поширених службових злочинів у сфері пенсійного забезпечення (до 60% усіх виявлених злочинів) відноситься службове підроблення (ст. 366 КК України). Управлінська діяльність у досліджуваній сфері нерідко пов’язана з оформленням та видачою різного роду актів, що створюють певні юридичні наслідки. Основним безпосереднім об’єктом кримінального правопорушення є суспільні відносини, що забезпечують

правильну (належну) діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності, а також їх службових осіб у частині поводження з офіційними документами, додатковими факультативними безпосередніми об'єктами – права та свободи людини і громадянина, відносини власності тощо [3, с. 385].

Список використаних джерел:

1. Дідковська Т. О. Поняття та сутність пенсійного забезпечення в Україні: сучасні реалії та перспективи розвитку. *Форум права*. 2012. № 1. С. 253-257. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2012_1_39

2. Сокоринський Ю. В. Доктрина правового регулювання пенсійного забезпечення в Україні: дис. канд. юрид. наук. Київ, 2019

3. Селецький С. І. Кримінальне право України. Особлива частина: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 496 с.

Вархов А. Г.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ПРАВОВИЙ КОНЦЕПТ «ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ» У КОНТЕКСТІ БЕЗПЕКОВОГО СПРЯМУВАННЯ

Забезпечення безпеки є однією з центральних функцій держави, що реалізується за допомогою системи забезпечення національної безпеки. Остання є інституційним регулятивним механізмом, за допомогою якого підтримується стабільність і захищеність суспільства, створюється сукупність умов реалізації життєво важливих національних інтересів і мінімізуються існуючі загрози [1, с. 355-357; 2, с. 126].

Однак «підтримання стабільності та захищеності», в першу чергу, вказує на те, що вже досягнуто певного рівня захисту, який необхідно «забезпечувати».

Зокрема у Концепції (основи державної політики) національної безпеки України, схваленої Постановою Верховної Ради України від 16 січня 1997 року N 3/97-ВР зазначалось, що: «існування, самозбереження і прогресивний розвиток України як суверенної держави залежать від здійснення цілеспрямованої політики щодо захисту її національних інтересів» [3]. Зазначена Концепція втратила чинність у зв'язку з прийняттям Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року № 964-IV яким також захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності [4] визначався як основоположна функція держави.

Своєю чергою, Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII вже апелює терміном «гарантування» у розумінні створення умов для захисту від загроз суспільства і кожного громадянина [5], адже в Конституції України передбачено, що: 1) забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави (стаття 16); 2) забезпечення економічної та інформаційної безпеки України є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу (стаття 17); 3) забезпечення державної безпеки покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави (частина 2 статті 17); 4) забезпечення національних інтересів і безпеки є основною метою зовнішньополітичної діяльності України (стаття 18); 5) Президент України забезпечує національну безпеку (стаття 106); 6) Кабінет Міністрів України забезпечує проведення політики екологічної безпеки і природокористування (стаття 116) [6].

Тобто конституційний підхід більше не розглядає захист, як основу збереження та реалізації національних інтересів та цінностей України, він є складовою більш об’ємного правового концепту – «забезпечення». Причому, наприклад, в контексті забезпечення авіаційної безпеки, законодавчий термін «забезпечення» розкривається через комплекс заходів, а також людські і матеріальні ресурси, які призначені для захисту [7]; щодо дорожнього руху – як діяльність, спрямована на попередження причин та умов виникнення ДТП, зниження тяжкості їх наслідків [8]; у виявленні, попередженні, припиненні, розкритті або розслідуванні злочинів, а також у судовому розгляді кримінальних справ – як здійснення правоохоронними органами правових, організаційно-технічних та інших заходів, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя [9]; щодо безпеки польотів – як система заходів, які направлені на запобігання авіаційним подіям [10], виключення випадків завдання шкоди [11].

Отже, можемо узагальнити, що загалом правовий концепт «забезпечення» у контексті безпекового спрямування згідно з законодавчою термінологією наразі позначає сукупність заходів, що об’єктивують конкретну діяльність, призначенням якої є запобігання ризикам (охорона), реагуванням на загрози (захист) та підтримка належного розвитку наявних механізмів її реалізації.

Список використаних джерел:

1. Государственное управление в сфере национальной безопасности: словарь; под общ. редакцией Г. Сытника. К.: НАДУ, 2012. 496 с.

2. Шевченко М., Зозуля О. Системи забезпечення національної безпеки адаптивного та креативного типів: порівняльний аналіз. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 16. С. 125–129.

3. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України: Постанова Верховної Ради України від 16 січня 1997 року № 3/97-ВР. *Ліга Закон.* URL: https://ips.ligazakon.net/document/f970003?an=19&ed=2000_12_21

4. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text

5. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text

6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

7. Про затвердження Правил сертифікації аеропортів: Наказ Мінтранс України від 05.07.2004 № 569. (Втрата чинності від 28.02.2006). *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0924-04#Text

8. Про затвердження Інструкції з діяльності підрозділів дорожньо-патрульної служби Державтоінспекції МВС України: Наказ МВС України від 13.11.2006 № 1111 (Втрата чинності від 17.07.2009). *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1243-06#Text

9. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 № 3782-XII.

10. Про затвердження Правил сертифікації аеропортів: Наказ Мінтранс України від 05.07.2004 № 569. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0740-06#Text

11. Про затвердження Правил розслідування авіаційних подій та інцидентів в авіації Збройних Сил України (Класифікатор подій, які належать до інцидентів): Наказ Міноборони України від 19.05.2010 № 256.

Васьківський О. П.,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна

ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ, ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМОК ПОКРАЩЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗАСАД МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Організація – це поняття, яке уособлює впорядкування (впорядкованість), єдність, послідовність. При цьому залежно від контексту вона (організація) може тлумачитися: як певний процес чи функція, що мають на меті досягнення певної впорядкованості конкретного кола елементів, забезпечення їх системного, раціонального та цілеспрямованого розміщення і функціонування; як певна соціальна інституція, що має вигляд системи та характеризується наявність внутрішньої структури (будови, організації); як певний стану

впорядкованості, узгодженості елементів, якого вже досягнуто чи планується досягнути в результаті реалізації тих чи інших організаційних заходів. З огляду на це, можемо дійти висновку, що організаційні засади, це певні основоположні правила, положення, способи досягнення упорядкованості та структурованості певної системи, злагодженості та цілеспрямованості функціонування її структурних елементів. Організаційні засади допомагають досягти належного рівня цілісності та ефективності тієї чи іншої системи, зокрема системи медичного обслуговування членів сімей поліцейських. У цьому контексті слушною є думка про те, що організаційні цінності – це система загальноприйнятих норм, принципів та правил, яка є об'єднуючою силою всередині системи і робить її більш стійкою та адаптованою до більшості руйнівних факторів. Формування та зміцнення відповідних організаційних цінностей відбувається в тому випадку, коли створюються економічні, правові та психологічні умови [1, с.495].

Слід відмітити, що організаційні засади є явищем більш широким, аніж правові засади, які також спрямовані на впорядкування та спрямування у потрібне русло суспільних відносин. Однак, значна частина заходів, форм, способів, методів що матують на меті досягнення зазначених результатів, хоча і відбуваються на фоні загального регулятивного впливу права, втім за своєю суттю не є правовими і не мають юридичного характеру.

Враховуючи вище зазначені характеристики організації, а також виходячи із сучасного стану медичного обслуговування членів сімей поліцейських, вважаємо, що задля удосконалення системи цього обслуговування, необхідно покращити взаємодію між суб'єктами надання медичних послуг, між суб'єктами надання медичних послуг та органами влади у підпорядкуванні яких вони перебувають, а також між адміністрацією суб'єктів надання медичних послуг та власне особами, які по них звертаються. На сьогодні існує ціла низка досліджень, в яких висвітлюється сутнісний зміст та значення взаємодії, зокрема у контексті державного та муніципального управління. В.Р. Остропілець у своїх дослідженнях відмічає, що термін «взаємодія» широковживаним у багатьох галузях і є багатогранним. Зокрема, поняття «взаємодія» досліджується вченими в царині теорії управління, кримінології, кримінального процесу, криміналістики, оперативно-розшукової діяльності. У контексті юридичної науки, підкреслює правник, взаємодія досліджується, перш за все, як неодмінний елемент діяльності органів публічної влади [2, с.168]. І.В. Письменний охарактеризував управлінську взаємодію як участь у спільній діяльності суб'єктів управління в процесі досягнення суспільно необхідних цілей. Зважаючи на те, що управління є соціальним явищем, управлінська взаємодія тісно пов'язана із соціальною взаємодією, яка є більш широким видом соціальних зв'язків. У процесі соціальної взаємодії відбувається взаємовплив та взаємообумовленість окремих соціальних явищ, унаслідок чого вони змінюються, доповнюють один одного і формують єдину цілісну соціальну систему. Головним призначенням означеної взаємодії є об'єднання зусиль суб'єктів управління в напрямі задоволення соціальних потреб, зумовлених суспільно необхідними цілями [1, с.82]. С. К. Гречанюк

називає взаємодію одним із основних елементів управління, яка визначає закономірності й особливості організації внутрішньо-системної і внутрішньоструктурної взаємодії правоохоронних органів, а також їх взаємодії з державними та недержавними формуваннями [3, с.14].

Тож, удосконалення засад взаємодії у контексті досліджуваної проблематики полягає у перегляді існуючих та запровадженні нових форм комунікації суб'єктів надання медичних послуг між собою, між цими суб'єктами та органами влади (перш за все тими, в сфері відання яких вони перебувають), між цими суб'єктами та членами сімей поліцейських, які власне є отримувачами означених послуг. Поліпшення взаємодії має на меті підвищення ефективності комунікації зазначених суб'єктів на задля: якісного та своєчасного надання медичних послуг; виявлення та оперативного усунення наявних проблем у системі медичного обслуговування членів сімей поліцейських; спільного вироблення напрямків та перспектив подальшого удосконалення і розвитку системи медичного обслуговування членів сімей поліцейських. Окремо, в рамках вирішення питання про покращення взаємодії у досліджуваній сфері, вважаємо за необхідне відмітити важливість запровадження засобів систематичного з'ясування думки відвідувачів закладів охорони здоров'я МВС стосовно якості їх обслуговування.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.

2. Остропілець В. Р. Сутність та особливості взаємодії органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України з іншими правоохоронними органами. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2014. Вип. 12(2). С. 167-170

3. Гречанюк С. К. Взаємодія Державної кримінально-виконавчої служби України з публічними інституціями : моногр. Ірпінь : Нац. університет ДПС України, 2011. 400 с.

Вдовін І. О.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ІДЕОЛОГІЧНОГО НАПРЯМКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Протягом багатьох століть ідеологія використовувалась як важливий інструмент впливу на свідомість людей. Особливо це почало відчуватись із початком розвитку різного роду медіа, через які держава має можливість як

позитивно, так і негативно (з метою забезпечення власних інтересів) впливати на особистість. Зазначене повною мірою стосується і сфери забезпечення реалізації інформаційної безпеки України як важливого напрямку державної політики. Взагалі, ідеологія (грец. idea – поняття, logos –знання) – система концептуально оформлених уявлень, ідей і поглядів на політичне життя, принципи та форми державного устрою, яка відображає інтереси, ідеали, світогляд суб'єктів політики. Ідеологію можна назвати формою суспільної свідомості, за допомогою якої соціальні групи сприймають та розуміють навколишній світ. Слід відмітити, що ідея, є близькою до світогляду – філософське сприйняття людиною навколишнього світу; система життєвих цінностей, переконань, ідеалів, поглядів особистості на об'єктивний світ та своє місце в ньому) [1, с.272]. Водночас, наголошують дослідники, між світоглядом та ідеологією є й принципова різниця. Вона полягає в тому, що світогляд є характерною ознакою індивідуального світосприйняття, завжди статичного (що важко піддається будь-яким змінам), в той час як ідеологія притаманна, насамперед, соціальним спільнотам і має яскраво виражений динамічний характер, оскільки є основою організованої політичної діяльності із збереження, перетворення або руйнування суспільно-політичної дійсності. Ідеологія завжди базується на світогляді, але, зрештою, спрямована на його перетворення (вдосконалення). Таким чином, якщо світогляд розглядати як ціннісну систему усвідомлення суспільно-політичної дійсності, то ідеологія виступатиме механізмом модернізації цієї системи [1, с.272]. Отже, ідеологія виражає ту систему ідей, цінностей, переконань, принципів, що несе у собі відповідна державна політика, до втілення яких має призвести реалізація цієї політики. Це, безумовно стосується й реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки. Тривалий час в нашій державі відбувається формування і впровадження ідеології інформаційного суспільства. М. О. Кириченко з цього приводу зазначає, що в усіх сферах управління (державного, регіонального, місцевого, господарського. військового, економічного) повинні відбуватися процеси формування ідеології інформаційного суспільства, так як сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростаючою роллю інформаційної сфери, що є сукупністю інформації, інформаційної інфраструктури, суб'єктів, які здійснюють збирання, формування, розповсюдження і використання інформації, а також системи регулювання суспільних відносин, що при цьому виникають. Інформаційна система, виступаючи системоутворюючим фактором життя суспільства, активно впливає на стан суспільства, політичну, економічну, оборонну та безпекову діяльність України. Національна безпека України істотним чином залежить від забезпечення інформаційної безпеки і в процесі розгортання технічного прогресу ця залежність буде постійно зростати [2, с. 79-80]. М. О. Кириченко підкреслює, що ідеологія інформаційного суспільства як фактор динамічного розвитку і безпеки сучасної України в XXI столітті є сукупністю інформаційних, організаційних, матеріально-технічних, кадрових ресурсів, призначених для вирішення будь-яких задач інноваційного науково-технічного розвитку як окремої особистості, так і держави. Сучасний стан динамічного розвитку України та її національної безпеки, справедливо вказує

науковець, є результатом взаємодії цілого ряду факторів, що впливають на формування та розвиток ідеології інформаційного суспільства. В її числі помітне місце належить освіті, науці, культурі, інтелігенції (національній еліті) України. Накопичення інноваційного та інтелектуального (наукового) потенціалу та міра його реалізації визначається якістю знань, ефективністю використання освітнього потенціалу у практичній діяльності та прагненням до формування ідеології інформаційного суспільства, яка б захищала на рівні держави потреби кожної особистості і формувалася як «ідеологія для всіх» [2, с.79-80]. Така позиція дослідника, висловлена ним у 2017 році у багатьох аспектах віднайшла свій прояв у чинній нині Стратегії інформаційної безпеки, в якій значна увага приділяється просвітництву, громадянській та медійній культурі, національній ідентичності тощо.

Отже, враховуючи вище викладене, можемо дійти висновку про те, що ідеологія сучасної державної політики з реалізації інформаційної безпеки в Україні має враховувати цілу низку умов і факторів та, звичайно ж, не зводитися виключно до протистояння конкретному ворогу (у даний час це російська федерація, яка активно веде інформаційну війну проти України). В основі цієї ідеології мають бути як національні та громадянські, так і абсолютні (або всезагальні) цінності та принципи. Україна має прагнути сформувати і розвивати стійку і адаптивну інформаційну систему із широкими можливостями, яка здатна ефективно протистояти і національним, і глобальним загрозам. Ключовою ідеєю протидії зазначеним загрозам мають стати не стільки заборони і різного роду обмеження з метою відгородитися, закритися від усього, що є чи здається ворожим, небезпечним, незрозумілим, скільки високоефективна контрпропаганда та просвітницька робота, спрямована на виховання медійно-грамотних людей, з високим рівнем інформаційної та громадянської культури, правової та національної свідомості, здатних критично ставитися до отриманої інформації та ідентифікувати відповідні загрози. Тож по-справжньому ефективний механізм забезпечення інформаційної безпеки не може спиратися на ізоляціонізм

Список використаних джерел:

1. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.

2. Кириченко М. О. Формування ідеології інформаційного суспільства як фактор динамічного розвитку і безпеки сучасної України в XXI столітті. *Вісник Львівського ун-ту*. 2017. № 12. С.74−81.

Вітюк Д. Л.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Університету державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна

МІЖНАРОДНИЙ МЕХАНІЗМ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ГЕНОЦИД

Однією з найактуальніших проблем нашого часу є злочини проти миру і безпеки людства, тобто міжнародні злочини, які представляють собою найбільшу небезпеку, це – агресія, військові злочини, злочини проти людяності, колоніалізм, геноцид, апартеїд, рабство, екоцид. В разі вчинення геноциду особа приречена на знищення не в силу своїх особистих характеристик, а через володіння вродженими фізичними та духовними властивостями, приналежності або зв'язку з певною групою осіб.

Варто зазначити, що геноцид характеризується вищим ступенем суспільної небезпеки і визнається міжнародним злочином. Боротьба з ним ведеться на основі двосторонніх і багатосторонніх міжнародних угод. Держави-учасники цих угод беруть на себе зобов'язання встановлення кримінально-правових заборон і покарань за вказані злочинні діяння в кримінальному законодавстві своїх країн.

Відповідальність за геноцид передбачено Конвенцією ООН 1948 року «Про запобігання злочину геноциду та покарання за нього», в якій сформульовано склад злочину та його форми. У Конвенції прямо не йдеться про відповідальність держав, а лише опосередковано, оскільки факт настання відповідальності держави за злочин геноциду підтверджується ст. 9 «Спори між державами учасницями з приводу тлумачення, застосування або виконання цієї Конвенції, в тому числі щодо відповідальності тієї чи іншої держави за вчинення геоциду або одного з наведених у ст. ІІІ діянь (змова, підбурювання, замах, співучасть у вчиненні геноциду), передаються на розгляд Міжнародного суду на вимогу будь-якої зі сторін у спорі» [1].

Згідно статті 4 Конвенції «Особи, які здійснюють геноцид або інші з перерахованих у статті 3 діянь, підлягають покаранню незалежно від того, чи є вони відповідальними за конституцією правителями, посадовими або приватними особами» [1].

Особливістю статті 4 є те, що вона визначає, що особи, які вчинили злочин геноциду підлягають покаранню незалежно від того чи є вони відповідальними за конституцією своєї держави вищими посадовими особами чи приватними особами. Принцип особистої кримінальної відповідальності застосовується однаково і без будь-яких винятків до всіх осіб у межах їх відповідальності на рівні державної влади чи військового командування, виходячи з конкретної участі таких осіб у вчиненні актів геноциду. Так, посадова особа, що планує чи розробляє політику геноциду, армійський командир чи офіцер, який наказує своєму підлеглому вчинити акт геноциду чи який свідомо не вживає заходів для

запобігання або припинення такого акту, і підлеглий, який виконує наказ щодо вчинення акту геноциду, мають вважатися такими, що беруть участь у скоєнні злочину геноциду. Правосуддя вимагає, щоб усі такі особи несли відповідну кримінальну відповідальність. В статті 6 Конвенції, зокрема, вказується, що одним з варіантів здійснення правосуддя є притягнення до відповідальності судом держави, де було здійснено злочин [3].

Не враховано у Конвенції той момент, що відповідальними за злочин геноциду звичайно є посадові особи держави. Існуючий конвенційний механізм розрахований на переслідування винних осіб саме державами, на території яких мав місце злочин геноциду. Але саме уряди таких держав сприяють або прямо беруть участь у подібних злочинних діяннях. Навіть після скинення такого злочинного уряду, винні у геноциді найчастіше зазнають помилування або амністуються, тобто фактично не несуть ніякого покарання.

Встановлення факту вчинення злочину державою може здійснюватися Радою Безпеки ООН, якщо такого роду діяння супроводжуються порушенням миру чи становили загрозу миру в розумінні статті 39 Статуту ООН. Геноцид, як один з найтяжчих міжнародних злочинів безумовно складає істотну загрозу миру та безпеці людства [2].

Отже, геноцид є найтяжчим міжнародним злочином, вчинення якого є підставою для міжнародно-правової відповідальності держав та кримінальної відповідальності індивідів. Запровадження державами ефективних механізмів притягнення до відповідальності за геноцид, серед яких можна назвати національні суди, триває, однак відбувається дуже повільно. При притягнені держави– правопорушниці до відповідальності мають бути дотримані наступні елементи: визнання злочину, припинення та запевнення в його не повторенні, поновлення порушених прав як в матеріальному, так і в моральному плані, покарані винні особи та реорганізовані інститути. Отже, для боротьби та попередження злочину геноциду необхідна співпраця всіх держав світу.

Список використаних джерел:

1. Конвенция о предупреждении преступления геноцида и наказании за него, 9 декабря 1948 года. A/RES/260 A (III) // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_155.

2. Статут ООН // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

3. Радомська Д. І. Відповідальність за геноцид в міжнародному кримінальному праві. URL: https://nau.edu.ua/site/variables/news/2018/5/Тези%202018/24-Актуальні%20проблеми%20міжнародного%20права%20та%20порівняльного%20правознавства%20(IMB).pdf.

Вітюк Р. В.,
здобувач Університету сучасних знань
м. Київ, Україна

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРЕВЕНТИВНИХ ЗАХОДІВ З ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ДОТРИМАННЯ БЕЗПЕКИ І ГІГІЄНИ ПРАЦІ

Основні положення Глобальної стратегії Міжнародної організації праці з безпеки та гігієни праці (охорони праці) включають в себе побудову і підтримку превентивних заходів з охорони праці на національному рівні, а також формування системи управління охороною праці. Національний рівень реалізації превентивних заходів передбачає перш за все дійсне визнання права на умови праці, що відповідають вимогам безпеки і гігієни на всіх рівнях.

В такому випадку соціальне партнерство набуває сенс не тільки як механізм узгодження певних умов праці і розвитку відносин між сторонами, але і як спільна робота держави, роботодавців і працівників щодо реалізації своїми діями позначених прав і обов'язків кожної зі сторін. Формування і реалізація превентивного підходу щодо забезпечення безпеки та гігієни праці в такому аспекті вимагає повної інформованості сторін щодо ризиків і загроз, що виникають в процесі здійснення трудової функції.

Механізми формування належного рівня забезпечення безпеки і гігієни праці працівників не можуть бути реалізовані скрізь і їх становлення не може мати логічний і послідовний розвиток та не мати належного ефекту без організації належного рівня державного контролю за їх виконанням та конкретних превентивних заходів в системі порушень.

Превентивний підхід до охорони праці був відображений в багатьох актах Міжнародної організації праці, серед яких основними можна визнати такі: Конвенція МОП № 155 «Про безпеку та гігієну праці та виробниче середовище»; Рекомендація МОП № 164 «Про безпеку та гігієну праці та виробниче середовище » [5]; Конвенція МОП № 161 «Про служби гігієни праці»; Рекомендація МОП № 171 «Про служби гігієни праці» [6]; Конвенції МОП № 187 «Про основи, що сприяють безпеці та гігієну праці» [2]; Рекомендації МОП № 197 «Про основи, що сприяють безпеку та гігієну праці» [4].

Державний контроль в даному контексті є основним засобом реалізації положень із забезпечення охорони праці, стимулюючим відповідність встановлених норм і правил реально існуючим. Одна лише фіксація в законодавстві та інших актах, які містять норми трудового права, позитивних запозичень з міжнародно-правових актів не дозволяє зробити висновок про достатність проведених заходів по їх реалізації, і, безумовно, цього мало, щоб можна було зробити висновок про розвиток і ратифікацію міжнародного стандарту в реальній практиці.

Серед причин, що створюють проблеми захисту права на охорону праці працівників, слід віднести наявність досить часто неврегульованих відповідним чином правовідносин між роботодавцем та працівником (зокрема, застосування

цивільно-правових договорів у сфері найманої праці, використання праці працівників без оформлення, передбаченого законом, включення в трудовий договір умов, які не відповідають фактичним, отримання заробітної плати «в конверті» тощо). Це свідчить про відсутність в арсеналі держави правових засобів, що дають можливість адекватно реагувати на такі «псевдоринкові» відносини [3, с. 16].

Борисов В.І. констатує, що превентивна політика виражає функції держави щодо керівництва зовнішніми і внутрішніми сферами та напрямами суспільного життя. Важливою складовою внутрішньої політики є боротьба із злочинністю, що покликана знизити її рівень та забезпечити стан, який відповідає потребам захисту суспільства від злочинів [1, с. 232]. Саме тому, щоб створити, реалізувати та дійсно гарантувати належним чином закріплені трудові права громадян, в державі повинна бути чітко окреслена дієва політика у сфері протидії злочинності, як одна із стратегій діяльності держави.

Необхідно звернути увагу на стрімкі темпи розвитку нанотехнологій, робототехніки, а також цифрового простору, що разом з постійним зростанням чисельності людства неминуче призводить до наслідків, при яких належне забезпечення безпеки і гігієни праці стає утруднено.

Обґрунтуванням таких наслідків є те, що розвиток технологій при збереженні темпів зростання населення призводить до того, що істотно збільшується рівень безробіття, адже більшість видів роботи, які передбачають постійне виконання заздалегідь заданого алгоритму дій все частіше стають делеговані автоматизованим механізмам. Це стається через те, що, по-перше, потенціал професійного вдосконалення працівника обмежений фізично, по-друге, працівник має потребу у відпочинку, і по-третє, вже зараз він програє в продуктивності автоматизованій техніці в певних галузях виробництва.

Єдиним фактором, який на даний момент ще стримує кардинальні зміни у виробництві є висока вартість такої техніки. Однак, як показує практика розвитку науки і техніки останніх років, все більше відбувається витіснення працівників зі звичних галузей масової зайнятості, що призводить до значного скорочення працівників. У таких обставинах працівник стає необхідний лише як контролююча і сполучна ланка між автоматизованими системами, що значною мірою скорочує кількість робочих місць.

Подібне становище на ринку праці призводить до дисбалансу попиту та пропозиції робочої сили, що негативно позначається на мотивації роботодавця в належній мірі надавати необхідний рівень умов охорони праці, в тому числі що стосується безпеки і гігієни праці працівників. При великому попиті на роботу роботодавцям стає набагато простіше маніпулювати своїми витратами, в тому числі і на заходи по забезпеченню охорони праці, а зважаючи на несприятливу для працівників ситуацію на ринку праці вони погоджуються на умови праці, які не завжди відповідають закріпленим нормам законодавства.

Слід відмітити, що необхідно передбачити в межах правового регулювання такий рівень відповідальності, який буде гарантувати виконання відповідних положень охорони праці. Одночасно необхідно проводити правопросвітницьку роботу, роз’яснюючи важливість виконання зобов’язань щодо забезпечення

безпеки та гігієни праці та розкривати інвестиційний потенціал даних норм. Адже правильно організована робота щодо запобігання заподіяння шкоди життю і здоров'я працівників дозволяє звести до мінімуму ризик нещасних випадків на виробництві, виробничих травм, професійних захворювань і запобігти настання інших несприятливих наслідків, які тягнуть за собою настання кримінальної відповідальності.

Таким чином, при належному забезпеченні охорони здоров'я та охорони праці працівників роботодавець економить з огляду на наступні причин: відсутня необхідність витрачання ресурсів, як фінансових, так і людських, для розслідування нещасних випадків на виробництві; в роботі не відбувається простій, який, безперечно, негативно позначається на фінансовому становищі роботодавця; відсутня необхідність здійснення прямих витрат по оплаті штрафів і компенсацій у зв'язку з настанням нещасних випадків на виробництві.

Список використаних джерел:

1. Борисов В.І. Сучасна політика держави у сфері боротьби зі злочинністю та її кримінально-правовий напрям. *Право України.* 2012. №1-2. С. 232.

2. Конвенція про основи, що сприяють безпеці та гігієні праці № 187. Документ № 993_515 від 15.06.2006. Женева. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_515#Text

3. Костян И.А. Правовые проблемы защиты трудовых прав работников в условиях рыночных отношений в России: автореф. дисс. ... докт. юрид. наук: 12.00.05. М., 2009. 58 с

4. Рекомендація про основи, що сприяють безпеці та гігієні праці № 197. Документ № 993_517 від 15.06.2006. Женева. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_517#Text

5. Рекомендація щодо безпеки та гігієни праці і виробничого середовища N 164. Документ № 993_075 від 22.06.1981. Женева. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_075#Text

6. Рекомендація щодо служб гігієни праці N 171. Документ № 993_072 від 26.06.1985. Женева. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_072#Text

Волинець Р. М.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

МІСЦЕ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ПРИМУСУ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Одними із основних міжнародно-правових актів, які визначають заходи реагування поліції на правопорушення є, зокрема: Конвенція про захист прав

людини і основоположних свобод [1]; Основоположні принципи застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку ООН [2]; Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН "Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку" [3]; Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію» [4].

Конвенцією про захист прав і основоположних свобод [1] визначено право на свободу та особисту недоторканість. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом: законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом; законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом; законний арешт або затримання особи, здійснене з метою до провадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення; затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу; законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг; законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції. Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього. Кожен, кого заарештовано відповідно до цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним [1].

Основоположні принципи застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку [2] регламентують застосування сили та вогнепальної зброї для службових осіб по забезпеченню та встановлюють наступні положення: a) службові особи проявляють стриманість у такому застосуванні сили та діють, з урахуванням ступеня тяжкості скоєного правопорушення та тої законної цілі, яка має бути досягнена; b) службові особи зводять до мінімуму можливість заподіяння шкоди нанесення травм та охороняють людське життя; c) службові особи забезпечують надання медичної та іншої допомоги будь-яким пораненим або постраждалим особам у найкоротші строки; d) службові особи забезпечують повідомлення родичів або близьких осіб поранених у якомога найкоротші строки [2]. Службові особи у сфері підтримання правопорядку не застосовують вогнепальну зброю проти

людей, за виключенням випадків самооборони або захисту інших осіб від неминучої загрози смерті або серйозного поранення, або з метою попередження вчинення особливо тяжкого злочину, що тягне за собою велику загрозу для життя, з метою арешту особи, що несе загрозу небезпеки, чинить їм опір, або з метою запобігання його втечі та лише у тих випадках, коли більш рішучі заходи недостатні для досягнення таких цілей [2].

Відповідно до положень Кодексу поведінки службовців органів правопорядку [3] службовці органів правопорядку можуть застосовувати силу тільки у разі суворої необхідності і в обсязі, необхідному для виконання їх обов'язків. У цьому положенні підкреслюється, що застосування сили службовцями органів правопорядку має бути винятковим; хоча, мається на увазі, що службовці органів правопорядку можуть бути уповноважені застосовувати силу, за розумної необхідності в конкретних обставинах для запобігання злочину або при виконанні законного затримання чи допомозі в його проведенні щодо порушників або підозрюваних; сила, що виходить за ці межі, не може бути застосована. Національне право обмежує застосування сили службовцями органів правопорядку відповідно до принципу пропорційності [3].

Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 «Про Декларацію про поліцію» [4] (п. 12, 13) встановлює, що при виконанні своїх обов'язків, офіцер поліції зобов'язаний використовувати всю необхідну рішучість для досягнення мети, яка передбачена або дозволена законодавством, але ніколи не повинен використовувати більше сили, ніж це є розумним. Поліцейський має протидіяти фактам порушення закону. У випадку, коли правопорушення може безпосередньо потягти заподіяння непоправної шкоди, поліцейський повинен негайно вжити усіх можливих заходів щодо запобігання такому правопорушенню. Офіцери поліції повинні отримувати зрозумілі та чіткі розпорядження щодо способу та обставин, за яких вони повинні застосовувати зброю [4].

Проаналізувавши зазначені вище міжнародно-правові акти у сфері застосування заходів адміністративно-правового примусу органами Національної поліції, можна резюмувати, що: 1) використання вогнепальної зброї можливе лише у випадку самооборони або захисту інших осіб, яким загрожує смерть або поранення, що може потягти за собою смерть або каліцтво, з метою попередження вчинення особливо тяжкого злочину, або з метою арешту особливо небезпечної особи, яка чинить опір при затриманні, але тільки у тих випадках, коли інші примусові заходи не дають можливості досягти поставлених перед поліцейськими цілей; 3) застосування сили поліцейськими має бути пропорційно ступеню небезпеки від протиправного діяння, що чинить правопорушник.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція, міжнародний документ від 04.11.1950, затверджена членами Ради Європи: Конвенцію ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17 липня

1997. Офіційний вісник України від 16.054. 1998. № 13/32 від 23.08.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

2. Основоположні принципи застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку ООН: Принципі; Міжнародний документ ООН від 07.09.1990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_334#Text

3. Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН "Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку": Резолюція; Міжнародний документ; Кодекс від 17.12.1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282#Text

4. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію»: Резолюція, Декларація; Міжнародний документ від 08.05.1979 № 690. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803#Text

5. Основоположні принципи застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку ООН: Принципі; Міжнародний документ ООН від 07.09.1990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_334#Text

Гаврилко С. М.,
викладач кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

ПАРЛАМЕНТСЬКА ТРАДИЦІЯ XIX СТ. ЯК УМОВА РОХВИТКУ ІДЕЇ НАРОДОВЛАДДЯ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження традиції розвитку парламентських інституцій XIX ст. полягає в їхньому безпосередньому впливі на формування концепції народовладдя в сучасному правничому дискурсі. Історичний аналіз участі українців Галичини і Буковини в роботі парламенту Австро-Угорщини свідчить про їх активну політичну позицію та прагнення до самовизначення. Важливо відзначити, що парламентські інституції того часу стали платформою для обговорення та реалізації ідей, які сприяли розвитку громадянських прав і свобод, що є основою народовладдя.

Участь українських представників у роботі Галицького і Буковинського крайових сеймах демонструє важливість регіонального рівня політичної активності для формування національної ідентичності та ідеї автономії. Вивчення парламентських практик XIX ст. дозволяє зрозуміти еволюцію політичної думки та механізмів впливу на рішення, що стосуються національних інтересів. Взаємодія між українськими політиками, польською адміністрацією та австрійською адміністрацією в рамках парламенту сприяла виробленню політичної культури, яка стала основою для подальшого розвитку народовладдя.

Особливості практичної діяльності крайових сеймів вказують на наявність можливостей для розвитку українського національного руху, що актуально в тому числі й для сучасних дискусій про демократичні трансформації. Паралелі між традиціями парламентаризму XIX ст. і сучасними формами народовладдя допомагають окреслити шляхи вдосконалення політичної системи в Україні. Певна емоційність, яка мала місце в 1848-1849 рр. внаслідок участі українців в роботі імперського парламенту, вплинула на формування ментальності, яка пізніше проявилися в посиленому інтересі до роботи представницьких органів влади [2, с. 35]. Дослідження парламентських інституцій XIX ст. дозволяє проаналізувати вплив міжнародного контексту на розвиток ідей народовладдя, зокрема в умовах мультинаціональної імперії.

Участь галицьких українців у роботі крайового сейму та австрійського парламенту в другій половині XIX – на початку XX ст. відіграла важливу роль у формуванні правової культури українців. По-перше, інтеграція українських депутатів у політичне середовище сприяла ознайомленню з європейськими правовими традиціями та принципами законодавчого процесу. Українці отримали можливість залучитися до законодавчого процесу, що розвивало їхнє розуміння права як інструменту захисту суспільних інтересів.

По-друге, участь у виборчих процесах навчала українців політичної відповідальності та мобілізації власних правових інструментів у боротьбі за національні права. Парламентське та сеймове представництво розширювало правосвідомість українців, закріплюючи ідеї парламентаризму та правової рівності. Крім того, депутати-українці вчилися працювати у правовому полі, що сприяло розвитку правничих практик та формуванню професійних юридичних кіл.

Також варто відзначити, що завдяки парламентській діяльності українці набували навичок адвокації та юридичної аргументації, що дозволило їм більш ефективно боротися за свої права, зокрема у питаннях освіти, самоврядування та землеволодіння. Формування правової культури відбувалося через поступове закріплення правових стандартів, набутих через парламентські дебати та участь у нормотворчій діяльності. Таким чином, парламентська діяльність українців у Галичині стала важливим чинником правового розвитку української спільноти в контексті австрійської правової системи. Ми погоджуємося з думкою Л. Ілина, що «українці, орієнтуючись на політично сильніших поляків змогли сформувати комплекс ідентифікуючих чинників політичної нації» [1, с. 61]

Таким чином, досвід парламентаризму сприяв розвитку української політичної думки, зокрема ідей народовладдя, що стала все більш поширеною серед українського населення наприкінці XIX – на початку XX ст., отримуючи обґрунтування для майбутніх державотворчих процесів. Через досвід участі в представницьких органах влади українська інтелігенція активно розвивала ідеї народовладдя. Досвід участі в представницьких органах посилив віру у можливість організації влади на основі народного представництва та участі всіх верств населення в політичному процесі. Це стало першим підґрунтям для формування національної свідомості та розвитку ідей українського державотворення на демократичних засадах.

Список використаних джерел:

1. Ілин Л. М. Еволюція правосприйняття українців починаючи з середини XIX ст. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія : Право*. 2016. № 1. С. 59-64.
2. Кавацюк Д. І. Перший парламентський досвід русинів-українців Галичини в австрійському парламенті (1848–1849 рр.). *Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. 2019. № 32. С. 33–40.

Гаврилюк А. В.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ПІДТРИМКА МИРУ ТА БЕЗПЕКИ, ЯК ОДНА З ОСНОВНИХ СФЕР МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЗА УЧАСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», поліцейські можуть залучатися до участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки [1]. Це особлива сфера міжнародного співробітництва, яка полягає у безпосередньому спрямуванні представників правоохоронного органу на території інших держав та виконання ними поліцейських функцій під егідою Організації Об’єднаних націй (далі – ООН).

Згідно Закону України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки», наша держава усвідомлюючи свою відповідальність у справі підтримання міжнародного миру і безпеки, враховуючи зобов'язання України як держави - члена Організації Об'єднаних Націй подавати допомогу ООН в діях, що провадяться відповідно до Статуту ООН, а також зобов'язання як держави - члена Організації з безпеки і співробітництва в Європі (далі – ОБСЄ) конструктивно співробітничати у використанні всього діапазону можливостей ОБСЄ для запобігання конфліктам та для їх розв'язання, дотримуючись основних напрямів державної політики щодо участі України в удосконаленні та розвитку загальноєвропейської та міжнародних систем колективної безпеки, а також у рамках конструктивного партнерства з Організацією Північноатлантичного договору (далі – НАТО) та іншими міжнародними організаціями у сфері безпеки, розглядає участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки як важливу складову своєї зовнішньої політики. Останні визначено законом, як міжнародні дії або заходи, спрямовані на виконання миротворчих чи гуманітарних завдань, які здійснюються за рішеннями Ради Безпеки ООН відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, ОБСЄ, інших міжнародних організацій, які несуть відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки,

згідно з положеннями глави VIII Статуту ООН, а так само дії і заходи багатонаціональних сил, багатонаціональних військових формувань високої готовності, які проводяться під загальним контролем Ради Безпеки ООН з метою: 1) запобігання виникненню міждержавних або внутрішніх конфліктів; 2) врегулювання або створення умов для врегулювання міждержавних, а також внутрішніх конфліктів за згодою сторін конфлікту або з використанням примусових заходів за рішенням Ради Безпеки ООН, що може включати, зокрема, спостереження і контроль за додержанням угод про припинення вогню та інших ворожих дій, роз'єднання сторін, які конфліктують, роззброєння і розформування їх підрозділів, виконання інженерних та інших робіт; 3) боротьби з міжнародним тероризмом і піратством; 4) евакуації населення із зони конфлікту; 5) ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру; 6) подання гуманітарної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок міждержавних або внутрішніх конфліктів; 7) виконання поліцейських функцій по забезпеченню безпеки і додержання прав людини; 8) подання допомоги у подоланні наслідків конфліктів та відновлення миру; 9) усунення загрози миру, порушень миру чи акту агресії [2].

Згідно Указу Президента України «Про Порядок розгляду пропозицій щодо участі України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» від 01.02.2000 №153/2000 у разі надходження від Секретаріату ООН, секретаріатів ОБСЄ, інших міжнародних організацій у сфері безпеки інформації щодо можливої участі України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки Міністерство закордонних справ України протягом одного робочого дня повідомляє про неї Міністерство оборони України, Міністерство внутрішніх справ України, Державну службу України з надзвичайних ситуацій та інші центральні органи виконавчої влади, що мають персонал, матеріально-технічні ресурси та можуть надавати відповідні послуги, необхідні для проведення міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки. Рішення про участь України у проведенні відповідної операції приймає Президент України на підставі пропозиції поданої Радою національної безпеки і оборони України [3].

В складі міжнародної операції з підтримання миру і безпеки приймає участь національний контингент та персонал, що складається із представників різних військових формування та, зокрема, правоохоронних відомств. До цієї групи входять поліцейські, порядок залучення яких регламентовано Наказом МВС «Про участь національного персоналу в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» від 31.07.2019 №639.

Документ визначає, що до національного персоналу належать поліцейські, військовослужбовці Національної гвардії України, які направлені Україною для участі в місіях і не входять до складу національного контингенту. За функціональним призначенням та напрямами діяльності відповідно до запитів міжнародних організацій формуються: 1) спеціальний зведений миротворчий підрозділ (далі – СЗМП) – окремий підрозділ, що створюється та направляється до місії згідно із запитом міжнародної організації, що здійснює керівництво місією, або на підставі двосторонніх чи багатосторонніх міжнародних договорів

України. СЗМП комплектується поліцейськими і військовослужбовцями Національної гвардії України. Чисельність, порядок матеріально-технічного забезпечення та структура СЗМП визначаються МВС з урахуванням вимог міжнародної організації, що здійснює керівництво місією; 2) кінологічний миротворчий підрозділ (далі – КМП) – підрозділ, що створюється та направляється до місії згідно із запитом міжнародної організації, що здійснює керівництво місією. КМП комплектується поліцейськими і військовослужбовцями Національної гвардії України, переважно представниками кінологічних підрозділів; 3) спеціалізований миротворчий підрозділ (далі – СМП) – окремий підрозділ, що комплектується фахівцями певного напряму (спеціалізації) із числа поліцейських і військовослужбовців Національної гвардії України та направляється до місії згідно із запитом міжнародної організації, що здійснює керівництво місією, або на підставі двосторонніх чи багатосторонніх міжнародних договорів України [4].

Основними завданнями національного персоналу є: 1) нагляд за дотриманням прав людини згідно з міжнародно визнаними нормами та мандатом відповідної місії; 2) виконання функцій з підтримання правопорядку та боротьби зі злочинністю згідно з мандатом відповідної місії; 3) надання консультативних послуг у галузі правоохоронної діяльності, реформування системи місцевих судових та правоохоронних органів згідно з мандатом відповідної місії; 4) відбір та підготовка кадрів для місцевих правоохоронних органів згідно з мандатом відповідної місії [4].

Таким чином, з огляду на існуючі реалії функціонування правоохоронної системи та виклики, які стоять перед Національної поліцією України, міжнародне співробітництво в сфері підтримання миру і безпеки має високий пріоритет та актуальність. Даний напрям діяльності відповідає компетенції та завданням НПУ, сприяє посиленню іміджу нашої держави в світі, а також дає можливість реально впливати на геополітичну стабільність.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: закон від 02.07.2015 №580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. №40-41. Ст.379.

2. Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки: закон від 23.04.1999 №613-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. №22. Ст.202.

3. Про Порядок розгляду пропозицій щодо участі України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки: указ, порядок від 01.02.2000 №153/2000. Офіційний вісник України. 2000. №5. Ст.157.

4. Про участь національного персоналу в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки: наказ від 31.07.2019 №639. Офіційний вісник України. 2019. №82. Ст.2799.

Ганжа О. О.,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОНЦЕПЦІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СЛУЖБОВОЇ КАР'ЄРИ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ»

Незважаючи на новаторський підхід при формуванні особового складу Національної поліції, в роботі зазначеного органу існує ряд проблем організаційного характеру, зокрема в частині проходження кар'єри поліцейськими. А відтак, важливим завданням законодавця є розробити концепція правового регулювання службової кар'єри в органах поліції. Л.В. Шала вказує, що поняття «концепція» має різне зовнішнє спрямування, кожне з яких наповнене відповідним змістом. Широке трактування цього поняття зосереджене головно на такому його розумінні: філософське вчення; правова доктрина (теорія); визначні праці найавторитетніших та відомих фахівців правової науки; діяльність учених-юристів у контексті трактування правотворчості, правозастосування, змістової частини, тих чи тих юридичних фактів тощо [1, с.72]. Далі вчена вказує, що концепція як філософське вчення існує в окремому аспекті, тому визначальною метою її продуцента є отримання відповідних знань, які можна розуміти по-різному. З одного боку, це розумова конструкція, яку оцінюють як істину. З іншого боку, знання сприймають як результат адекватного відображення навколишнього світу свідомістю людини у вигляді уявлень, понять, суджень, теорій. Концептуальні знання відзначаються строгістю та системністю викладу, об'єктивністю дослідження, чітким доведенням теоретичного матеріалу та логічними висновками [1, с.72].

Ю.П. Сурмін та Ю.В. Чабанова пишуть, що концепція являє собою провідний ідейний задум, визначає стратегію дій у здійсненні реформ, програм, планів дій здебільшого на національному рівні. У цьому разі концепція слугує основою для прийняття рішень і вирішення конкретних завдань. У державному управлінні вважається доцільним попередньо розробляти науково-обґрунтовану концепцію усіх значущих політичних та законодавчих рішень. Як документ концепція розробляється державними органами з метою визначення основних засад (напрямів, пріоритетів) реалізації державної політики у відповідній сфері, якою передбачаються заходи для вирішення конкретної проблеми (наприклад, концепція адміністративної реформи, концепція адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу, концепція етнонаціональної політики України) [2, с.342; 3]. Н. І. Мельник, здійснивши огляд європейської наукової літератури та періодики, доходить висновку, що у західноєвропейській теорії поняття «концепція» (conception хоча більш типовим є concept) представлено різними підходами до потрактування. Так, у європейських словниках «концепція» означає формування центрального ядра розуміння певного явища, функція або процес формування або розуміння ідеї або поняття, явища або символів; основна ідея; сума ідей і переконань людини

відносно чогось; спосіб розуміння та сприймання чогось, акт, процес формування основної ідеї, думки; формулювання ідей, особливо стосовно абстрактних понять; здатність формувати і розуміти розумові поняття і абстракції [4]. Дослідниця зазначає, що в основі як вітчизняних так і європейських визначень «концепції» лежить розуміння її як провідної ідеї, тож смислове значення в українській та європейській науці тотожне, хоча варто зауважити, що у вітчизняному освітньому вимірі потрактування поняття «концепція» характеризується конкретизованістю. Зазначимо також, що концепція є складовою частиною методології, оскільки вітчизняній науковій традиції, методологію тлумачать як учення про певні знання і про процес його добування. У широкому розумінні поняття «концепція» у європейських джерелах розуміється як абстрактне поняття, яке характеризує основну ідею певного наукового явища, процесу (соціальні процеси, релігійні установки, філософські роздуми тощо). У вузькому значення – це опис завдання, функції, дії, стратегічні цілі, процес міркування. Концепція являє собою узагальнення і абстрагування від досвіду або результат трансформації існуючих ідей [4].

Таким чином, узагальнюючи наведений вище матеріал слід констатувати, що концепція правового регулювання службової кар'єри в органах поліції – це особливий вид нормативно-правового акту, що приймається уповноваженим на це органом державної влади, та який містить: а) сукупність ідей про шляхи розвитку організаційних та правових засад відповідної сфери; б) систему поглядів на проблеми у досліджуваній сфері, а також вектори, за якими вони повинні бути вирішені; в) засади матеріально-технічного, фінансового та іншого забезпечення службової кар'єри поліцейських. Розробити Концепцію, фактично означає створити перспективний план по розвитку відповідного інституту, а також напрямки дій законодавця, органів державної влади та їх посадових осіб у відповідному напрямку.

Список використаних джерел:

1. Шала Л. В. Концепція приватної власності у римському праві та її рецепція у праві України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів. держ. ун-т внутр. справ. Л., 2010. 207 с.

2. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.

3. Русецький А. А. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії та координації діяльності правоохоронних органів на регіональному рівні в Україні : монографія. Харків : Панов А. М., 2018.423 с

4. Концепція дослідження професійної підготовки дошкільних педагогів у країнах Західної Європи: стратегічний аспект. *Молодий вчений*. 2016. № 11. С. 454-459. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_11_108

Гарбузюк К. Г.,
кандидат юридичних наук,
декан факультету № 2
Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ У СИСТЕМІ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Важливість та необхідність удосконалення нормативно-правового базису профорієнтаційної роботи у системі кадрового забезпечення органів і служб органів національної поліції, перш за все, обумовлюється відсутністю належного рівня якості та ефективності взаємодії між закладами освіти та практичними підрозділами поліції. Аналіз наукової літератури та норм чинного законодавства дає змогу звернути увагу на наступні проблемні питання профорієнтаційної роботи в органах Національної поліції України:

- по-перше, існує досить багато точок зору щодо того, що являє собою професійна орієнтація чи профорієнтаційна робота. В цілому, на нашу думку, усі дослідницькі позиції з цього приводу можна розділити на два загальні підходи до розуміння профорієнтації: широкий та вузький. Відмінність між цими двома підходами полягає у тому, що прибічники першого (тобто широкого) підходу відносять до профорієнтаційної професійне навчання і професійний відбір (наприклад, Г.Л. Клімов, І.О. Седляр, М.С. Янцур, Т.В. Ананко, Д. В. Швець та ін. [1, с.111]. Представники другого (вузького) підходу більш обережно підходять до визначення складових профорієнтації, зокрема вони пов’язують професійне навчання та професійний відбір із професійною орієнтацією, втім прямо до складу останньої не включають. Тобто професійне навчання та професійний відбір (або добір), все ж таки не є складовими професійної орієнтації, вони являють собою самостійні підсистемами більш загального та масштабного механізму формування кадрового потенціалу. І навчання, зокрема професійне, і добір кадрів можуть і мають перетинатися із профорієнтаційною роботою, однак, у той же час, навчання та професійний добір, можуть і не мати яскраво вираженої профорієнтаційної ознаки, і зводитися лише до сухої процедури викладення відповідних навчальних дисциплін або, якщо йдеться про добір, – до визначення відповідності характеристик особи вимогам, що пред’являють до роботи на відповідних посадах.

З огляду на зазначене можемо виокремити одну із суттєвих проблем профорієнтаційної роботи у системі кадрового забезпечення в органах Національної поліції Україні – це відсутність грамотного поєднання професійної орієнтації із навчанням та професійним добором. Досить часто як професійне навчання, так і професійний відбір здійснюються, так би мовити, суто механічно, без спрямування на забезпечення: професійного

самовизначення особи (осіб), формування у неї відповідної мотивації та професійних покликів. Як наслідок на роботу в органи поліції досить часто потрапляють особи, які, навіть володіючи необхідними професійними знаннями та навичками, не мають чіткого уявлення про специфіку та реальні складнощі даної професійної діяльності, до кінця не розуміють своєї соціальної місії, мають викривлену мотивацію чи взагалі не можуть її сформулювати тощо;

- по-друге, відсутність чітко сформульованого єдиного підходу до розуміння мети та завдань профорієнтаційної роботи в органах Національної поліції України, що знову ж таки призводить до плутанини у питаннях співвідношення професійного навчання, професійного добору та професійної орієнтації. Пропонуємо в якості мети профорієнтаційної роботи в органах Національної поліції визначити наступне: зміцнення та розвиток кадрового потенціалу органів і служб Національної поліції України шляхом сприяння професійному самовизначенню громадян як потенційних поліцейських, формуванню у них відповідних позитивних мотивів та життєвих настанов, виявленню їх професійних здібностей та схильностей;

- по-третє, на сьогодні в Україні відсутні чітко сформульовані концептуальні засади організації, здійснення та розвитку профорієнтаційної роботи як елементу системи кадрового забезпечення органів Національної поліції України. Концепція (лат. conceptio – сприйняття) – це спосіб розуміння, трактування процесів або явищ; система доказів певного положення, сукупність поглядів на окремий предмет дослідження, доктрина, теоретичний напрям або підхід, провідна ідея; форма провідного ідейного задуму при формуванні державної політики або розробленого і затвердженого в установленому порядку документа. Як провідний ідейний задум концепція визначає стратегію дій у здійсненні реформ, програм, планів дій здебільшого на національному рівні. У цьому разі концепція слугує основою для прийняття рішень і вирішення конкретних завдань [2, с.342]. Тобто, визначення концептуальних засад профорієнтаційної роботи в механізмі кадрового забезпечення органів і служб поліції – це формулювання ключових ідей, визначення основоположного задуму, що є основою профорієнтаційної роботи. Концепція має відображати загальне розуміння офіційною владою суспільної місії профорієнтації та її ключових проблем на сучасному етапі суспільного життя, бачення шляхів їх розв’язання та перспектив подальшого розвитку профорієнтаційної роботи як інструменту кадрового забезпечення органів Національної поліції України.

На основі концептуальних засад має бути вироблена відповідна стратегія поведінки (дій) щодо вирішення наявних проблем і реалізації визначених у концепції ідей та цілей. Стратегія — це модель узагальнення дій, необхідних для досягнення поставлених цілей шляхом координування і розподілу ресурсів фірми, тобто розробка стратегії фірми полягає [3]. Слід відзначити, що в Україні є Концепція державної системи професійної орієнтації населення, метою якої є забезпечення розвитку державної системи професійної орієнтації населення згідно з пріоритетами державної економічної та соціальної політики і світовим досвідом та конкурентоспроможності національного ринку праці [4]. Однак ця концепція була прийнята ще 12 років тому, і хоча значна частина її

положень є актуальними й сьогодні, вона враховує специфіку служби в органах поліції проблеми і потреби кадрового забезпечення даного державного органу. Певним чином вирішує означені питання план заходів з реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення, затверджений розпорядженням КМУ від 04.07.2018 р. № 469-р [5], однак у повній мірі не знімає актуальності питання щодо розробки концептуальних засад професійної орієнтації у системи кадрового забезпечення поліції. Доцільним вбачається розробка концепції кадрового забезпечення Національної поліції України, в якій окремий розділ присвятити саме профорієнтаційній роботі. Такий підхід дозволить поглянути на проблематику і перспективи розвитку професійної орієнтації не ізольовано, а у єдності з іншими елементами та аспектами кадрового забезпечення в органах національної поліції;

- по-четверте, спрямування профорієнтаційної роботи переважно на молодь, а саме на учнів шкіл та студентів. Вивчення змісту наукових праць свідчить про те, що більшість дослідників зосереджує свою увагу на проблематиці зміцнення кадрового потенціалу Національної поліції за рахунок учнівської та студентської молоді. Зрозуміло, що саме належним чином мотивована молодь із відповідною активною життєвою позицією є одним із ключових джерел поповнення кадрів органів і служб поліції. Однак, не менш важливим питанням є професійна орієнтація дорослого населення, при цьому йдеться як про потенційних, так і діючих працівників поліції. Очевидно, що підходи до профорієнтаційної роботи із різними категоріями дорослого населення можуть і мають відрізнятися від тих, що застосовуються у роботі із учнівською і студентською молоддю;

- по-п’яте, відсутність належного нормативно-правового підґрунтя з питань профорієнтаційної роботи в системі кадрового забезпечення в органах Національної поліції Україні. Слід відмітити, що однією із причин такої ситуації є незначна увага наукової спільноти саме до проблематики законодавчого забезпечення професійної орієнтації в поліції. Більшість дослідників зосереджуються у своїх міркуваннях на культурних, психологічних, педагогічних, соціально-економічних аспектах профорієнтаційної роботи, важливість яких є незаперечною, однак разом із тим не можна забувати, і про необхідність належного унормування зазначеної роботи, що є запорукою її цілеспрямованості та послідовності. Зрозуміло, що законодавство не може і не має чітко регламентувати профорієнтаційну роботу в системі кадрового забезпечення органів національної поліції, однак воно повинне визначати ключові завдання, принципи, напрямки та форми реалізації досліджуваної роботи. Крім того не слід забувати, що однією із сторін профорієнтації є державні та (або) муніципальні органи, підпорядковані їм установи, заклади, організації, діяльність яких має здійснюватися на підставі, порядку та межах, визначених законодавством. Визначення на законодавчому рівні меж, пріоритетів та векторів профорієнтаційної роботи в системі кадрового забезпечення національної поліції сприятиме: запобіганню розпорошенню зусиль і ресурсів, підвищенню ефективності профорієнтаційних заходів, концентрації діяльності на найбільш актуальних напрямках та з

використанням найбільш дієвих форм і засобі.

Список використаних джерел:

1. Клімов Г. І. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи: практикум. К.: МПУ ДЦЗ, МОУРДПІ, 1995. 180 с.

2. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.

3. Дикань Н.В., Борисенко І. І. Менеджмент: Навч. посіб. К.: Знання, 2008. 389 с. (Вища освіта XXI століття) // URL: https://pidru4niki.com/13560615/menedzhment/ponyattya_strategiyi_elementi_rivni_strategiyi_viznachennya_misiyi_firmi

4. Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення: постанова КМУ від 17.09.2008 № 842 // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF#Text

5. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення: розпорядження КМУ від 04.07.2018 р. № 469-р // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/469-2018-%D1%80#Text

Гнатчук В. В.,
здобувач ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СПІВВІДНОШЕННЯ ПРОЦЕСІВ ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Розглядаючи співвідношення правореалізації та правозастосування, потрібно зауважити на такі особливості. Правозастосування є формою владного індивідуально-правового регулювання. Виконання, дотримання та використання є формами самореалізації власної поведінки учасників реалізації правових норм. Ті суб'єкти, які є безпосередніми учасниками врегульованих диспозицією тієї чи іншої норми права суспільних відносин, використовують права, виконують і дотримуються обов'язку. Це підкреслює важливу роль учасників суспільних відносин.

Правозастосування ж як владна юридично значуща діяльність здійснює індивідуально-правове регулювання та конкретизує права й обов'язки тих суб'єктів відносин, що розглядаються. Правозастосування відрізняється від його безпосередньої реалізації обов'язковістю й наявністю відповідної форми. Цей спосіб і форма визначаються державою залежно від її цілей та інтересів під час створення правового припису. Водночас є взаємна обумовленість: потреба визначає необхідну норму, а норма визначає соціальний спосіб задоволення потреби. Якщо цілі й інтереси держави, які передбачені нормою, не збігаються з інтересами суб'єкта права (суспільними інтересами, інтересами окремої

суспільної групи, до якої належить суб'єкт) або через інші причини норма не може задовольняти потреби, то приписами, які визначають її обов'язковою, не можна забезпечити ефективність цієї норми.

Відповідно, у конкретному випадку реалізація права суб'єктом – це фактичне його використання або невикористання. Застосування норм права істотно відрізняється від цього. Остаточною метою застосування права також є задоволення потреби, проте ця потреба належить саме суб'єкту права. Орган, який застосовує право, є незацікавлена сторонння, загальна влада, метою якого є точна й обов'язкова реалізація правового припису. Якщо в реалізації права задоволення реальної потреби виявляється як первинне, і з цим пов'язана відповідність нормі, то у застосуванні права первинним є відповідність нормі. Водночас, якщо розбіжність між реальною потребою суб'єкта права (суспільства, соціальної групи) і нормою права суттєва, то очевидно, що той, хто застосовує право, у своїй діяльності стикатиметься з впливом низки чинників, які зумовлені такою розбіжністю. Саме в цьому полягає особливість правозастосовної діяльності. В такому випадку можливі два варіанти вирішення: або примусова владна реалізація права (застосування державою переважно методів примусу, підпорядкування суспільства своїй волі), або координація діяльності під впливом соціальних умов, тобто адаптування інтересів держави до інтересів суспільства в процесі правозастосування. З огляду на це, можна зробити висновок, що мистецтво правозастосовної діяльності під час вирішення справ, ухвалення рішень полягає в тому, щоб зуміти знайти рівновагу, збалансувати державну волю, зазначену в нормах права, із урахуванням інтересів і потреб громадян, не порушуючи їхні права. Водночас, як відомо, діяльність правозастосовних суб'єктів регламентується процесуальними нормами права, а отже, останні є суб'єктами застосування матеріальних норм і одночасно суб'єктами реалізації процесуальних норм права. Відповідно, правозастосування як самостійна стадія правового регулювання може містити й елементи правореалізації. Тому помилки під час реалізації процесуальних норм можуть призводити до прийняття помилкових правозастосовних актів [2, с. 200].

Як доповнення зазначеного, О. Уварова констатує, що правозастосовний орган у своїх безпосередніх діях може реалізовувати тільки процесуальні норми, якими регулюється його діяльність, котрі встановлюють його компетенцію. Що стосується норм матеріального права, то тут правозастосування є лише стадією правореалізаційного процесу. Правозастосовний акт потребує подальшої реалізації, яка відбуватиметься у формі виконання, використання або дотримання. Момент реалізації правозастосовного акта має збігтися з реалізацією норми права, на основі якої його було прийнято [4, с. 92].

На основі підходу, що окреслює правозастосування як окрему стадію процесу реалізації, С. Алексєєв та І. Дюрягін запропонували розподіл за типами: а) безпосередня реалізація, коли суб'єкти «без втручання ззовні» втілюють вимоги юридичних норм у своїй поведінці, здійснюють права й обов'язки; б) правозастосовна реалізація, тобто реалізація, що проходить

особливу стадію – застосування права. Останній вид реалізації можна визначити як правореалізацію, опосередковану правозастосуванням. Окремі вчені доводять тезу про те, що правозастосування може набути статусу самостійної форми реалізації права тільки тоді, коли дії з виконання правозастосовного акта визнати елементом правозастосування [3, с. 134]. Цікавим є критерій, який пропонується для відмежування правозастосування від інших форм реалізації, а саме – суб'єкт. На думку представників такого підходу, специфіка правозастосування виявляється саме в тому, що це є виключно уповноважені органи.

А. Перепелюк у своїй дисертаційній роботі розкриває найбільш загальні та системні особливості цієї юридичної категорії: а) правозастосовник – провідний елемент механізму застосування права, адже саме завдяки його залученню вказаний механізм починає діяти; б) правозастосовний суб'єкт персоніфікує державу та виступає за її повноваженням (дорученням); в) діяльність правозастосовного суб'єкта регламентує спеціальне законодавство; г) правозастосовник є елементом організаційної структури державного або недержавного органу та виступає представником відповідного органу; ґ) зазначений суб'єкт володіє державно-владними повноваженнями, оскільки видає правозастосовні акти, які можуть бути забезпечені примусовою силою держави; д) зміст і обсяг повноважень залежать від обійманої посади та компетенції органу, в якому працює особа; е) правозастосовник характеризується спеціально-правовим статусом, який визначає його правове становище в суспільстві; є) підставою застосування права недержавними установами, організаціями та посадовими особами недержавних структур є наявність відповідних повноважень (наданих законом або делегованих); ж) держава є гарантом забезпечення законності та справедливості в процесі здійснення правозастосовної діяльності відповідними суб'єктами [1, с. 34].

З огляду на викладене, доречно виокремити такі наукові погляди стосовно співвідношення та місця застосування права у процесі реалізації права: ототожнення правореалізації та правозастосування; визнання правозастосування стадією реалізації права, в якій визначається порядок реалізації певної норми права; виокремлення правозастосування самостійною формою реалізації права; виділення правозастосування ускладненою формою реалізації права, в якій виявляються всі інші форми реалізації, тобто правозастосування одночасно об'єднує в собі ознаки і використання, і виконання, і дотримання права.

Список використаних джерел:

1. Перепелюк А. М. Механізм застосування права: структура та критерії ефективності (загальнотеоретичний аспект). Дис. на здобуття вченого ступеня канд. юрид. наук. Київ.2016. 212 с.

2. Практика судів України в кримінальних справах. *Бюлетень законодавства і юридичної практики*. 1993. № 4. С. 200. с. 200.

3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права. Харків.: Консум, 2001 686 с.

4. Уварова О. О. Принципи права у правозастосуванні: загальнотеоретична характеристика. Харків.: Друкарня МАДРИД, 2012. 196 с.

Грудовенко О. С.,
аспірант Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна

СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНОГО З КОРУПЦІЄЮ В УКРАЇНІ

Проблема корупції стає дедалі актуальнішою не тільки для практиків, а й для теоретиків права, оскільки наукові підходи до її правильного трактування, «подрібнення» соціального явища на окремі види антисоціальної поведінки, правові вчинки, до їх криміналізації, відмежування суміжних складів протиправних корупційних діянь від інших заборонених законом діянь формують базис для ефективної протидії явищу. Сучасні реалії засвідчують, що основні юридичні терміни та поняття в цій сфері потребують уточнення змісту та поглибленого дослідження, без чого неможливо досягти результативного впливу на корупцію [6].

Досліджуючи визначення терміну «адміністративного правопорушення пов'язаного із корупцією», перш за все слід сказати, що відповідно до статті 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення під терміном «адміністративне правопорушення» визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [2].

Як бачимо, в антикорупційному законодавстві містяться визначення понять «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією», які дещо відрізняються за змістом та суттю.

Так, Закон України «Про запобігання корупції» розглядає «корупційне правопорушення» - як діяння, що містить ознаки корупції, вчинене уповноваженою на виконання функцій держави особою, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [4]. В свою чергу, «правопорушення, пов'язане з корупцією» - це діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені вимоги, заборони та обмеження, вчинене уповноваженою на виконання функцій держави особою, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [4].

Вчений О.Є Панфілов у своїй праці про адміністративну відповідальність за корупційні правопорушення в Україні, дає своє визначення терміну «адміністративне корупційне правопорушення». Таке правопорушення, на думку автора, слід розуміти, як протиправне умисне діяння особи, уповноваженої на, виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, а також іншої особи у передбачених законом випадках, що посягає на встановлений порядок здійснення службової діяльності та діяльності, пов'язаної з виконанням публічних функцій, та полягає у використанні владних повноважень у власних інтересах чи інтересах інших конкретних осіб або груп осіб усупереч прямому призначенню цих повноважень чи з іншими

відхиленнями від установленого порядку їх здійснення (безпосередньо адміністративне корупційне правопорушення), а також у невиконанні чи неналежному виконанні вимог та заходів щодо запобігання та протидії корупції, за яке законом передбачено адміністративну відповідальність (опосередковано адміністративне корупційне правопорушення) [3, с.16].

На думку О.В. Клок, «адміністративне правопорушення пов'язане з корупцією» – це безпосередньо винна, протиправна поведінки особи, яка посягає на встановлений порядок управління і за яку адміністративним законодавством передбачено відповідальність. У вузькому розумінні «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією» – корисливе діяння службової посадової особи органу публічної влади з метою отримання неправомірної вигоди (переваги) [1, с.179]. Вчений Д.О. Сіренко в своїй праці про правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, здійснюваного суб'єктами приватної детективної діяльності зазначає, що поняття «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією» слід розглядати в широкому й вузькому розумінні: у широкому − як безпосередньо винна, протиправна поведінка суб'єкта, яка посягає на встановлений порядок управління й за яку адміністративним законодавством передбачено відповідальність; у вузькому − як діяння особи, діяльність якої пов'язана зі сферою державного управління, шляхом реалізації нею дій або, навпаки, бездіяльності, що пов'язано з протиправним використанням особою свого службового становища [5, с.216].

Глава 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає перелік адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Адміністративними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, які мають безпосереднє відношення до Збройних Сил України є [2]: 1) Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (стаття 172-4); 2) Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (стаття 172-5); 3) Порушення вимог фінансового контролю (стаття 172-6); 4) Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 172-7); 5) Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (стаття 172-8); 6) Невжиття заходів щодо протидії корупції (стаття 172-9); 7) Порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля (стаття 172-9-2) [2].

Важливим є той факт, що жодна із вищевказаних статей не передбачає притягнення винної особи до кримінальної відповідальності. Як правило, санкція передбачає накладення на особу штрафу, а також конфіскацію отриманого доходу чи (або) подарунку.

Виходячи з вищезазначеного, проаналізувавши законодавство та праці деяких науковців слід розрізняти поняття «корупційне правопорушення» та «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією». А відтак, під поняттям «адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією» слід розуміти діяння вчинене особою суб'єктом владних повноважень, яке не містить в собі ознак корупції, але порушує норми антикорупційного

законодавства за що таку особу може бути притягнуто до відповідальності, що як правило передбачає штраф та конфіскацію отриманого доходу чи (або) подарунку.

Список використаних джерел:

1. Клок О.В. Протидія корупційним правопорушенням засобами адміністративного права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Х., 2015. 214 с.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Ст. 1122.
3. Панфілов О. Є. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2013. 22 с.
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. Ст. 2056.
5. Сіренко Д.О. Правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, здійснюваного суб'єктами приватної детективної діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ, 2019. 263 с.
6. Шестопалова Л. Відмежування корупційних правопорушень від правопорушень, пов'язаних із корупцією. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 5. С. 193–197.

Губа Р. М.,
асистенти кафедри права та публічного управління
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВИХ ІДЕЙ С. ТОМАШІВСЬКОГО ТА В. ЛИПИНСЬКОГО

В українській державно-правовій традиції окреме місце займає консервативна ідеологія. Складна для сприйняття для пересічних громадян, ідеологія консерватизму стала популярною серед української інтелігенції початку ХХ ст. і мала декілька змістових відображень, як спільних, так і відмінних між собою. В цьому контексті науково актуальним видається співставлення поглядів на державу і право ідеологів українського консерватизму С. Томашівського та В. Липинського. Засаднича відмінність полягає в тому, що перший відстоював так званий «клерикальний монархізм», а другий – «український гетьманським націоналізм» [1, с. 15]. Спільним для обох мислителів було відстоювання монархічної форми правління.

Власне С. Томашівський не здійснював чіткого розмежування між монархічною та республіканською формами правління. Ключовою умовою цього було те, що республіка, на думку С. Томашівського не була виразом

демократичного ладу. Він власне одним із перших аргументував тезу, що «як демократичні, так і недемократичні режими можуть бути властиві як республіканським, так і монархічним формам правління» [2, с. 444]. С. Томашівський доводить, що й Україна, якій історично притаманна монархічна форма правління, може існувати як республіка, але за умови що будуть збережені традиційні монархічні риси – широкі повноваження правителя держави [4, с. 61]. Відстоювання монархічних ідей було пов'язане з тим, що саме самодержавство є запорукою консолідації суспільства і централізації держави. Так само, С. Томашівський вважав, що саме монархія є ідеальною формою державного устрою в моменті створення держави [4, с. 63].

Натомість В. Липинський запропонував так звану ідею нового гетьманства або ідею нового монархізму, за умовами якої – глава держави – гетьман наділений винятково символічними повноваженням, а реальна влада належить органам законодавчої і виконавчої влади. Характерно, зо законодавча і виконавча влада регулювалися конституцією і зосереджувалися в руках парламенту.

Стосовно символізму посади монарха-правителя, то він спрямовувався винятково для утвердження національної ідеї й політичної консолідації населення. Свою ідею В. Липинський обґрунтовував винятково «історичною тяглістю» й бажанням українців до існування посади глави держави – гетьмана [3, с. 104]. Важливо, що опираючись на традиції козацької держави середини XVII ст. й виборної посади гетьмана, В. Липинський запропонував абсолютно нову модель монархічної держави – «Трудова Національна Дідична (спадкова) Монархія» [3, с. 102]. У своїй праці, мислитель зокрема писав, що «Гетьманство – це символ єдності Української Нації і сили Української Держави, персоніфікований в особі традиційного, національного дідичного Гетьмана. Воно стоїть понад всіма кастами, партіями, класами і до нікого в нації спеціально не належить так само, як не може до когось спеціально належати і чиїмсь монополем бути само традиційне поняття Української Нації. Гетьманство об'єднує собою в одну національну цілість поодинокі класи людей, що живуть на Українській Землі – класи, природно зорґанізовані в своїх автономних політично-економічних «радянських» чи інших формах власної класової орґанізації» [3, с. 102].

Власне С.Томашівський також апелював до поняття національної ідеї і вважав, що на початок 1920-х рр. ця ідея була відсутня, адже за соборну українську державу впродовж 1918-1919 р. ніхто не боровся консолідовано [4, с. 7].

Таким чином, на початку XX ст. ідеї консерватизму набули популярності з огляду на сукупність внутрішніх об'єктивних причин – визвольних змагань 1917-1921 рр. Їх головними ідеологами були С. Томашівський та В. Липишський. Обоє мислителів були прихильниками монархічного ладу і вважали його традиційним й історично детермінованим. При цьому С. Томашівський апелював до традиції Галицько-Волинської держави, а В. Липинський – Гетьманщини часів Б. Хмельницького. Обидва мислителі вказували на потребу національної ідеї, але вкладали в неї різні поняття. Так

само по різному С.Томашівський та В.Липинський бучили соціальну стратифікацію українського суспільства. Якщо перший апелював до традиції греко-католицької церкви і виняткової ролі духовенства, то другий – робив акцент на світській інтелігенції та національній шляхті.

Список використаних джерел:

1. Гай-Нижник П.П. Український консерватизм і Гетьманський рух у XX ст.: нариси історії становлення та розвитку. *Гілея*. 2011. №43 (1). С.15–38.

2. І. Вдовичин, І. Вільчинська, Є. Перегуда та ін. Історія політичної думки України: підручник.. Львів: Новий Світ-2000. 2017. 632 с.

3. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму. Філадельфія. 1925. 627 с.

4. Томашівський С. Під колесами історії. Нариси і статті. Берлін: Українське слово. 1922. 108 с. URL: https://diasporiana.org.ua/ideologiya/14567-tomashivskiy-s-pid-kolesami-istoriyi-narisi-i-statti/

Гук Т. І.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ПРОВОКАЦІЯ ЗЛОЧИНУ В ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Згідно з ч.3 ст. 271 КПК України, під час підготовки та проведення заходів з контролю за вчиненням злочину забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона б не вчинила, як би слідчий цьому не сприяв, або з цією самою метою впливати на її поведінку насильством, погрозами, шантажем [1].

При цьому КПК України вказує, що здобуті в такий спосіб речі і документи не можуть бути використані у кримінальному провадженні. Вказівки на неможливість використання доказів, здобутих у результаті провокації злочину, закон не містить [2, с. 98].

Провокація злочину – ще не досить розроблена категорія в національному праві достатньо докладно вивчена Європейським судом з прав людини і відображена в його практиці. Одним з основних прецедентних справ, в яких Європейський суд виклав свою позицію з даного питання є «Кастро проти Португалії» від 9 червня 1998 р. [3].

Згідно з фабулою справи, у зв’язку з операцією з проведення моніторингу незаконної торгівлі наркотиками двоє негласних працівників Фемеліційського відділення поліції кілька разів з метою купівлі наркотиків начебто для власних потреб підходили до В.С., якого підозрювали в дрібній торгівлі наркотиками, переважно гашишем. Вони сподівалися, що через В.С. зможуть виявити його

постачальника. Опівночі 30 грудня 1992 р. названі працівники поліції прийшли додому до В.С., сказавши, що їх цікавить купівля героїну. В.С. згадав ім'я Франціско Тейксейра де Кастро як того, хто може знайти героїн але не знав його останньої адреси і мав дізнатися її від Ф.О. Тоді всі четверо поїхали додому до заявника на машині, яка начебто належала покупцям. Заявник на прохання Ф.О. вийшов з дому та сів у машину, де на нього разом з В.С. чекали працівники поліції, які сказали, що хочуть купити 20 грамів героїну за 200 тис. ескудо та показали згорток банкнот.

Коли де Кастро привіз наркотики додому до В.С., поліцейські розкрили себе і заарештували його. Після обшуку у нього знайшли ще два пакетики з героїном, 43000 ескудо і золотий браслет.

Національний суд вирішив, що використовувати негласних агентів чи навіть «агентів-провокаторів» законодавством не заборонено за умови, що обмеження особистої свободи виправдане тими цінностями, для досягнення яких воно застосовувалося. Оскільки до заявника спочатку звернувся Ф.О., то поведінка працівників поліції у вчиненні злочину вирішальною не була.

Верховний Суд відхилив апеляцію заявника і підтримав всі положення рішення.

Кастро у своїй скарзі до Комісії з прав людини зазначив, що він був позбавлений права на справедливий судовий розгляд тому, що був примушений переодягненими в цивільний одяг поліцейськими до вчинення злочину, за який він був засуджений. Він посилався на п. 1 ст. 6 Конвенції: «Кожен... при встановленні обгрунтованості будь-якого кримінального обвинувачення... має право на справедливий... розгляд упродовж розумного строку незалежним судом...». Він також стверджував, що судимості у нього раніше не було і він ніколи б не вчинив злочин, якби не втручання «агентів-провокаторів». Крім того, працівники поліції діяли з власної ініціативи, без нагляду суду і без попереднього розслідування.

Комісія визнала, що злочин було вчинено і заявника засуджено до суворого покарання, якщо не виключно, то значною мірою в результаті дій працівників поліції, які таким чином спровокували кримінальну діяльність, що за інших обставин могла б і не відбутися. Така ситуація однозначно вплинула на об'єктивність розгляду справи в суді.

Європейський суд з прав людини, в свою чергу додав, що використання негласних агентів має бути обмеженим і забезпеченим гарантіями навіть у справах, пов'язаних із боротьбою з торгівлею наркотиками. Хоча зростання організованої злочинності, безсумнівно, зумовлює застосування відповідних заходів, право на справедливий розгляд залишається на першому місці і не може бути принесене в жертву доцільності. Загальні вимоги справедливості, що містяться у ст. 6 Конвенції, застосовуються у провадженнях щодо всіх кримінальних справ: від найпростіших до найбільш заплутаних. Суспільним інтересом не можна виправдати використання доказів, здобутих шляхом підбурювання з боку поліції. На думку Суду, у цій справі необхідно визначити, чи вийшла діяльність працівників поліції за межі функцій негласних агентів. Так, Уряд не стверджував, що втручання працівників поліції було частиною

операції з боротьби з незаконною торгівлею наркотиками, яка була призначена санкцією судді та проводилася під його наглядом. У компетентних органах влади не було також достатніх підстав підозрювати Тейксейра де Кастро у тому, що він був торговцем наркотиками; навпаки, раніше він не мав судимості і не перебував під слідством, кримінальні справи проти нього не порушувалися. Він не був відомий працівникам поліції, які увійшли в контакт із ним за посередництвом В.С. та Ф.О.

Крім того, у будинку заявника наркотиків не було; він отримав їх у третьої особи, яка, у свою чергу, взяла їх в іншої особи. У рішенні Верховного Суду від 5 травня 1998 р. також не зазначено, що під час арешту у заявника було виявлено наркотиків більше, ніж його просили поліцейські. Суд також не виявив жодних доказів на підтримку аргументів Уряду про те, що заявник мав намір вчинити злочин. За таких обставин був зроблений висновок, що поліцейські не обмежилися пасивним розслідуванням злочинної діяльності Тейксейра де Кастро, а навпаки, вдалися до спонукання вчинити злочин. Таким чином, працівники поліції вийшли за межі функцій негласних агентів і спровокували злочин, а тому немає жодних причин вважати, що без їхнього втручання злочин було б учинено. Це втручання та його використання у цьому кримінальному провадженні означало, що із самого початку заявник був однозначно позбавлений права на справедливий судовий розгляд. Отже, мало місце порушення п. 1 ст. 6 Конвенції.

Як бачимо, в рішенні Європейського суду з прав людини відсутнє категоричне заперечення законності поліцейської провокації – він вимагає від національного суду оцінки дій поліції та їх впливу на справедливий розгляд.

Визначення «провокації» Європейський суд з прав людини дав у рішенні по справі «Раманаускас проти Литви»: «Провокація з боку поліції відбувається в тих випадках, коли працівники правоохоронних органів або особи, які діють за їх дорученням, не обмежуються розслідуванням злочинної діяльності переважно пасивно, а чинять такий вплив, що підбурюють до вчинення злочину, який інакше не було б скоєно, для того, щоб розкрити злочин, а саме отримати докази його вчинення та розпочати кримінальне переслідування...» [4]. Вказане визначення частково відповідає положенню норми ст. 370 КК України (провокація хабара або комерційного підкупу), згідно з яким під провокацією хабара або комерційного підкупу розуміється свідоме створення службовою особою обставин і умов, що зумовлюють пропонування або одержання хабара чи неправомірної вигоди, щоб потім викрити того, хто дав або отримав хабар або неправомірну вигоду [5].

При визначенні, чи було слідство «фактично пасивним», Європейський суд аналізує причини проведення оперативного заходу та поведінку органів влади при її проведенні. При цьому він звертає увагу на те, чи були в наявності об'єктивні відомості про те, що особа була залучена в злочинну діяльність і була істотна ймовірність скоєння злочину.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-13. Ст. 88.

2. Шульгін С.О. Провокація (підбурювання) особи на вчинення злочину працівниками правоохоронного органу як підстава для закриття кримінального провадження або постановлення виправдувального вироку. Вісник кримінального судочинства. 2017. № 1. С. 96-103.

3. Case of Teixeira de Castro v. Portugal. Application no. 25829/94. 09 June 1998. URL: http:// hudoc.echr.coe.int/ eng#{%22item id%22:[%22001-58193%22]} (date of access: 17.12.2016).

4. Case of Ramanauskas v. Lithuania. Application no. 74420/01. 5 February 2008. URL: http:// hudoc.echr.coe.int/ eng#{%22item id%22:[%22001-84935%22]} (date of access: 17.12.2016).

5. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. Відомості Верховної Ради України. 2001.№ 25-26. Ст.131.

Даниленко І. В.,
ад'юнкт Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна

УЧАСТЬ ПОНЯТИХ ПІД ЧАС ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ПАРКУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

На окрему увагу заслуговує питання участі понятих під час застосування такого заходу забезпечення провадження, як тимчасове затримання транспортного засобу під час провадження в справах про адміністративні порушення правил паркування транспортних засобів.

Ч. 1 ст. 265^4 КУпАП визначає, що у разі фіксації обставин тимчасового затримання транспортного засобу в режимі фотозйомки (відеозапису) таке затримання відбувається без присутності понятих [1]. Однак в тому ж КУпАП ніде не регламентується, що тимчасове затримання транспортного засобу без режиму фотозйомки (відеозапису) повинно здійснюватися із залученням понятих.

Такі вимоги містить лише Порядок тимчасового затримання інспекторами з паркування транспортних засобів та їх зберігання, відповідно до якого після прибуття евакуатора інспектор з паркування у присутності двох понятих і особи, яка виконує роботи з доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку, складає акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу, який підписують інспектор з паркування, особа, що виконує роботи з доставлення такого засобу на спеціальний майданчик чи стоянку, та два понятих [2]. Виходить що підзаконний нормативно-правовий акт встановлює вимоги, які не передбачені Кодексом.

Такі випадки стосовно використання інституту понятих під час провадження в справі про адміністративне правопорушення не є поодинокими.

Візьмемо, до прикладу, порядок тимчасового затримання транспортних засобів працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції. Ч. 1 ст. 265-2 КУпАП аналогічно передбачає, що у разі фіксації обставин тимчасового затримання транспортного засобу в режимі фотозйомки (відеозапису) таке затримання відбувається без присутності понятих. Однак необхідність залучення понятих без режиму фотозйомки (відеозапису) визначається не Кодексом, а Порядком тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх зберігання, відповідно до якого акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу складається у присутності двох понятих, а у разі прийняття рішення про доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку - особи, яка виконує роботи з доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку [3].

Ще одним прикладом можуть слугувати вимоги до протоколу про адміністративне правопорушення. Так, відповідно до ст. 256 КУпАП, яка встановлює законодавчі вимоги до змісту протоколу про адміністративне правопорушення, визначено, що у разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу, в ньому робиться запис про це.

Однак, якщо поглянути не бланк протоколу про адміністративне правопорушення, який затверджений наказом МВС України від 06.11.2015 № 1376 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції» [4], він містить графу «Від пояснення та підпису відмовився(лася) у присутності понятих». Тобто з'являється необхідність засвідчувати відмову особи підписати протокол підписами двох понятих, хоча закон, в даному випадку КУпАП, не передбачає залучення таких учасників до цього процесу.

Більше того Кодекс України про адміністративні правопорушення взагалі не визначає правового статусу понятого, як учасника провадження в справі про адміністративне правопорушення. Він лише згадується у відповідних положеннях статті 264 КУпАП, однак, на відміну від Митного кодексу чи Кримінального процесуального кодексу, не висувається жодних вимог до нього. Наприклад, не надається визначення незаінтересованої особи, тобто кола осіб, які не можуть брати участь у огляді як поняті або межі дієздатності понятого тощо [5].

Наприклад, відповідно до п. 25 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України поняті прямо віднесені до учасників кримінального провадження. Також визначається, що понятими не можуть бути потерпілий, родичі підозрюваного, обвинуваченого і потерпілого, працівники правоохоронних органів, а також особи, заінтересовані в результатах кримінального провадження [6].

В свою чергу, Митний кодекс України встановлює, що понятими є особи, які залучаються до участі у проведенні процесуальних дій у справі про порушення митних правил. Як поняті запрошуються особи, не заінтересовані у справі. Понятим не може бути родич особи, яка притягується до

адміністративної відповідальності за порушення митних правил, її представника, а також працівники митних органів. Поняті, присутні при проведенні процесуальних дій, засвідчують своїми підписами відповідність записів у протоколі проведеним діям [7].

Ще одним прикладом нормативно-правого регулювання правового статусу понятих є Закон України «Про виконавче провадження». Так відповідно до положень ст. 22 вищевказаного Закону, понятими можуть бути будь-які дієздатні особи, які не мають особистої заінтересованості у вчиненні виконавчих дій і не пов'язані між собою або з учасниками виконавчого провадження родинними зв'язками, а також підлеглі учасників виконавчого провадження. Кількість понятих під час вчинення виконавчих дій не може бути меншою ніж дві особи. Понятий має право знати, для участі у провадженні яких виконавчих дій його запрошено, на підставі якого виконавчого документа вони провадяться, а також робити зауваження з приводу провадження виконавчих дій. Зауваження понятого підлягають занесенню до акта відповідної виконавчої дії. Понятий зобов'язаний засвідчити факт, зміст і результати виконавчих дій, під час провадження яких він був присутній [8].

Враховуючи реалії правозастосовної практики, цілком природно постає питання: чи доцільно закріпити в КУпАП положення щодо визначення статусу понятого під час провадження в справі про адміністративне правопорушення, чи взагалі слід відмовитися від застосування цього інституту?

Ми підтримуємо думку тієї частини наукової спільноти щодо необхідності залишення інституту понятих в адміністративному процесі. І більше того щодо необхідності закріплення їх правового статусу. У зв'язку з цим пропонується доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення новою статтею наступного змісту:

«Стаття 274^1. Понятий

Понятими є дієздатні особи, які залучаються до участі у проведенні процесуальних дій у справі про адміністративне правопорушення, у випадках, передбачених цим Кодексом.

Як поняті запрошуються особи, не заінтересовані у результатах розгляду справи. Понятим не може бути потерпілий, родичі особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, її представника, а також працівники органів, які здійснюють провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Поняті, присутні при проведенні процесуальних дій, засвідчують своїми підписами їх відповідність встановленому законом порядку.»

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/ed20210101#Text.

2. Порядок тимчасового затримання інспекторами з паркування транспортних засобів та їх зберігання: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2018 р. № 990 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990-2018-%D0%BF#n8.

3. Про затвердження Порядку тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх

зберігання: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2008 р. № 1102. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2008-%D0%BF#Text.

4. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: наказом МВС України від 06.11.2015 № 1376. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text.

5. Особистий огляд та поверхнева перевірка: експертний аналіз. *Експертно-аналітичний напрям Асоціації УМДПЛ.* 2018. URL: https://umdpl.info/police-experts.info/2016/05/18/inspection/.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.

7. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text.

8. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text.

Данилюк А. В.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА БЕЗПЕЧНІСТЮ ТА ЯКІСТЮ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ

Закон України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, ветеринарну медицину та благополуччя тварин» від 18 травня 2017 р. № 2042-VIII містить спеціалізовані норми щодо принципів (стаття 17) здійснення державного контролю за безпечністю харчових продуктів. Зокрема, передбачено, що державний контроль здійснюється за принципами: 1) пріоритетності безпеки у питаннях життя і здоров'я людини перед будь-якими іншими інтересами та цілями у сфері господарської діяльності; 2) рівності прав і законних інтересів усіх операторів ринку; 3) гарантування прав та законних інтересів кожного оператора ринку; 4) об'єктивності та неупередженості здійснення державного контролю; 5) законності; 6) відкритості, прозорості, плановості та системності державного контролю; 7) неприпустимості дублювання заходів державного контролю між компетентним органом, його територіальними органами, державними установами, підприємствами та організаціями, підпорядкованими компетентному органу, органами виконавчої влади та уповноваженими особами; 8) презумпції правомірності діяльності оператора ринку, у разі якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів,

або норми одного нормативно-правового акта допускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків оператора ринку та/або повноважень компетентного органу, інших осіб, що здійснюють державний контроль; 9) орієнтованості державного контролю на запобігання порушенням законодавства; 10) недопущення встановлення планових показників чи будь-якого іншого планування щодо притягнення операторів ринку до відповідальності або застосування примусових заходів; 11) оцінки ризиків та доцільності; 12) дотримання умов міжнародних договорів України [1].

Розглядаючи зазначене питання з наукової точки зору, можемо стверджувати, що є можливість для здійснення класифікації зазначених принципів та навіть розширення їхньої системи за рахунок розкриття відсилочних положень. Так зокрема загальними принципами здійснення державного контролю за безпечністю та якістю харчових продуктів є принцип гарантування прав та законних інтересів людини та громадянина, а у даному випадку – кожного суб'єкта господарювання, принцип дотримання умов міжнародних договорів України або ж принципи законності, відкритості, прозорості тощо.

Конкретні принципи здійснення державного контролю за безпечністю та якістю харчових продуктів репрезентують вимоги до адміністративної діяльності контролюючих органів, зокрема це як загальні принципи діяльності суб'єктів владних повноважень, що є тими необхідними критеріями, порушення яких є підставою для звернення особи до адміністративного суду із письмовим проханням визнання такі дії протиправними [2] (принцип об'єктивності та неупередженості, принцип обґрунтованості, принцип законності тощо), так і ті, що стосуються здійснення державного контролю, зокрема принцип плановості й системності державного контролю, принцип невтручання у діяльність суб'єкта господарювання, принцип орієнтованості контрольних заходів на запобігання правопорушенням тощо.

Спеціальні принципи ж, на нашу думку, стосуються виключно сфери здійснення державного контролю за безпечністю та якістю харчових продуктів. До числа таких можна віднести зокрема принципи фінансування державного контролю (державного фінансування та фінансування за рахунок операторів ринку), принципи діяльності компетентного органу у сфері державного контролю за безпечністю та якістю харчових продуктів (ефективності, відсутності конфлікту інтересів, достатності матеріально-технічного забезпечення тощо) або ж принципи проведення науково-обґрунтованої оцінки ризиків (незалежності, об'єктивності та прозорості).

Список використаних джерел:

1. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, ветеринарну медицину та благополуччя тварин: Закон України від 18.05.2017. № 2042-VIII. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text

2. Шулежко В.П. Принципи діяльності суб'єктів владних повноважень. *Юридична наука*. 2019. №2. С. 133–138.

Деменко О. Є.,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДПС З АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ

Проблема підвищення ефективності адміністрування податків є надзвичайно актуальною в сучасних умовах господарювання в Україні, оскільки обсяги податкових надходжень у бюджети всіх рівнів значною мірою залежать від ефективності роботи податкових органів у цьому напрямку. На сьогодні в Україні існує низка чинників, які негативно впливають на якість адміністрування податків.

Зазначимо, що погашення податкового боргу є узагальнюючим поняттям, що означає зменшення податкового боргу, в тому числі через його стягнення. Зроблено висновок, що стягнення податкового боргу є одним зі способів погашення податкового боргу та означає здійснення примусових заходів відносно платника податків зі зменшення суми податкового боргу за участю адміністративного суду й органу стягнення. Слід вказати, що адміністративні суди не повинні видавати податковим органам виконавчі листи для примусового виконання судових рішень про стягнення коштів у рахунок погашення податкового боргу платника податків – юридичної особи. Тому, виникає необхідність внести зміни до статей 257 та 258 КАС України.

Так, право податкового органу на звернення до господарського суду із заявою про визнання боржника банкротом не повинно залежати від того, чи було видано виконавчий лист, оскільки питання неплатоспроможності боржника податковий орган може довести й без відкриття виконавчого провадження внаслідок спеціальних повноважень, визначених у Податковому кодексі України. При цьому, основними заходами щодо стягнення податкової заборгованості наразі є: заходи морально-психологічного впливу на платника (співбесіди з боржниками чи їх посадовими особами, оприлюднення інформації про осіб, які не сплачують податки тощо), заходи взаємного узгодження позицій та оцінок (податковий компроміс, податкова порука) та заходи податкового примусу (податкова застава, адміністративний арешт активів, продаж активів, що перебувають у податковій заставі, застосування процедури банкрутства). Отже, цілком доречно в цьому випадку є наділення ДПС України повноваженнями з оприлюднення інформації щодо суб’єктів господарювання, які мають податковий борг, що сприятиме боротьбі з несплатою податків, запобіганню недотриманню податкового законодавства, забезпеченню сплати кожним платником податків належних сум платежів, а також стане профілактичним заходом, спрямованим на недопущення виникнення податкового боргу та якнайшвидше його погашення.

При розгляді проблеми практичного застосування узагальнюючих та

індивідуальних податкових консультацій, можемо побачити що справжню захисну функцію для платників податків виконує тільки індивідуальна податкова консультація, котра є гарантією непритягнення платника податків до відповідальності, адже її скасування податковим органом неможливе, поки чинною є норма закону, на яку було зроблено посилання в такій консультації.

Зважаючи на вище викладене, основними напрямами вдосконалення процедури адміністрування податків у територіальних органах ДПС України можуть бути: зведення до мінімуму додаткових процедур, які мають виконуватися платниками податків при виконанні своїх обов'язків, звільнення сумлінних платників податків від податкових перевірок та їх заміна перехресними перевірками звітів контрагентів, збільшення до 1 кварталу (крім ПДВ) і уніфікація податкових періодів для спрощення процедури адміністрування та податкового контролю, диференціація строків відновлення втрачених документів підприємства залежно від кількості втрачених документів тощо. Також, зважаючи на позитивний світовий досвід, основними напрямами удосконалення адміністрування податків мають стати: регулярний моніторинг результатів діяльності фіскальних органів усіх рівнів з обов'язковим публічним розміщенням інформації, у тому числі в мережі Інтернет; мінімізація кількості підрозділів фіскальної служби з чітким окресленням їх функцій та відсутністю дублювання; посилення відповідальності керівників підприємств за порушення у сфері оподаткування та запровадження відповідальності засновників; мінімізація безпосереднього контакту платників податків з чиновниками, що зменшить ризик корупційних діянь. Поряд з цим, з урахуванням досвіду країн Організації економічного співробітництва та розвитку обґрунтовано необхідність запровадження інституту Постійного представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в регіональних представництвах з питань захисту прав платників податків та надання йому контрольних повноважень за додержанням вимог податкового законодавства з метою забезпечення захисту та/або відновлення порушених прав платників податків.

Джафарзаде Д. Т.,
аспірант Міжрегіональної академії управління персоналом
м. Київ, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПРОТИДІЇ ВЧИНЕННЮ ГРУПОВОГО ПОРУШЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ МОЛОДІЖНИМИ ЕКСТРЕМІСТСЬКИМИ ГРУПАМИ

У глобалізованому світі екстремізм (молодіжний, релігійний, політичний та ін.), який несе серйозну загрозу безпеці особистості, суспільства і держави,

став негативним явищем, що представляє високу суспільну небезпеку в будь-якій країні.

Сьогодні реформування, що відбувається в Україні, вимагає перебудови і значного підвищення рівня раціональності та ефективності, якості діяльності правоохоронних органів. Перш за все ці вимоги стосуються підрозділів правоохоронних органів, що займаються розслідуванням кримінальних правопорушень, виконують завдання із забезпечення публічного порядку й безпеки, профілактики проявів екстремізму. Успішне виконання цих завдань неможливе без урахування кращих зразків досвіду таких зарубіжних «передовиків», як Канада, США, Китай, Великобританія та Франція. Для зручнішого проведення характеристики доцільно поділити правові системи згаданих зарубіжних країн на загальну систему (систему статутного права, до яких відносяться Великобританія, США та Канада) та континентальну систему, представником якої є Франція. Такий поділ викликано кількома причинами. Головною з них є те, що в країнах континентального права існують «писані», тобто прийняті вищими органами законодавчої влади, кримінальні, кримінальні процесуальні й інші кодекси, які регламентують діяльність правоохоронних органів та весь процес виявлення правопорушень і їх попередження, а також покарання правопорушників.

У країнах загального (статутного) права такі детальні систематизовані кодекси відсутні, а діяльність правоохоронних органів регламентується тут статутами (актами парламенту), які приймаються щорічно, або судовими прецедентами. Разом з тим зазначимо, що цей поділ можна назвати дещо умовним оскільки, наприклад, в Канаді існує свій кримінальний кодекс, прийнятий парламентом. Є Федеральний кримінальний кодекс у США, водночас у кожному штаті США діє свій кримінальний кодекс, прийнятий законодавчими органами штатів. У Великобританії існує усталена система статутів, прийнятих парламентом, які, з певними припущеннями, можна вважати кодифікованим законодавством, що регулює діяльність правоохоронних органів та поліції зокрема [1; 2].

В багатьох країнах (США, Канада, Франція, Великобританія) запроваджено та виконуються спеціалізовані програми, спрямовані на недопущення поширення у суспільстві екстремістських поглядів, запобігання втягування молоді до участі у діяльності екстремістських організацій, застосовуються процедури амністії окремих осіб, які брали участь в злочинній діяльності, та адаптації їх до мирного співіснування.

На національному рівні держави вживають додаткових заходів, спрямованих на профілактику радикальності, вдосконалюють антиекстремістське законодавство, розширюють повноваження силових структур, надаючи їм додаткові інструменти, прагнуть покращити взаємодію та обмін інформацією між уповноваженими органами, створюють нові координуючі органи по боротьбі з екстремізмом, в тому числі і молодіжним, а також посилюють відповідальність за участь у згаданій протиправній діяльності.

Тенденції щодо посилення міграційних процесів створює додаткові можливості для активізації діяльності міжнародних терористичних організацій. З огляду на це, уряди країн з найбільшими міграційними потоками вживають заходи щодо посилення прикордонного контролю, впровадження ефективних систем спостереження за мігрантами та запобігання нелегальній міграції, як важливих елементів системи попередження виникнення екстремістських радикальних течій та рухів.

Таким чином при розслідуванні групових порушень громадського порядку, що вчиняються молодіжними угрупуваннями екстремістської спрямованості рядом країн були внесені зміни до національного законодавства з питань протидії виникненню поширенню екстремізму та радикалізму, у контексті надання розширення та надання додаткових компетенцій правоохоронним органам і спеціальним службам.

До прикладу в ФРН було прийнято закон «Про заходи з протидії тероризму», яким передбачається:

— запровадження жорсткіших правил реєстрації власників передплаченого зв'язку;

— організація автоматизованого обміну даними між національними спецслужбами та правоохоронними органами, а також із спецслужбами іноземних держав;

— зменшення з 16 до 14 років мінімального віку громадян, за якими дозволено здійснювати стеження [3].

Список використаних джерел:

1. English I., Card R., Butterworth's Police Law, 6-th edition, Butterworth, London 1999. pp. 1, 2, 18, 46, 109, 182, 467, 468, 457-472, 520, 691-694.

2. Dalley M.I., Landry P. R. Changing the Way We Do Business into the Twenty – First Century, Gazette, Vol. 62, # 1, 2000.

3. Deutschland engagiert sich international gegen den Terrorismus. URL: https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/themen/terrorismus-kriminalitaet/terrorismus/207398

Джемліханов Т. Х.,
фахівець з безпеки ТОВ «Технторг»
м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР СТОСОВНО ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ НА МОРСЬКОМУ ТРАНСПОРТІ

Аналіз загальних положень і безпосереднього механізму організації та здійснення митних процедур на морському транспорті надає підстави для виділення особливостей їх виконання. У зв'язку із цим зазначимо, що всі

існуючі види цього транспорту мають певну специфічність свого функціонального призначення, отже, цілком природним є характерний прояв провадження таких процедур щодо кожного з них. Однак, цю проблему необхідно розглянути детальніше стосовно сучасної морської інфраструктури, міжнародного митного й морського права. Перш за все слід визнати першочерговим для розгляду порядок провадження митних процедур на пасажирських суднах, адже вони мають пріоритет перед усіма іншими видами морського транспорту.

Митні процедури стосовно досліджуваного нами транспорту здійснюються переважно на пасажирських причалах морського пасажирського вокзалу. При прибутті суден великої пасажиромісткості в порти, де глибина для підходу судна до причалу недостатня, ці процедури можуть провадитися на рейді. Такі судна в разі тривалості плавання на міжнародних морських пасажирських лініях підлягають митному оформленню з так званим «відкритим кордоном». Це означає, що в першу чергу здійснюються митні процедури стосовно пасажирів та екіпажу, а вже потім судна обов'язково оглядаються відповідними нарядами, що складаються із працівників митниці, прикордонної служби, інших контрольних служб та представників від адміністрації судна.

Утім морські судна невеликої пасажиромісткості, що слідують за міжнародним розкладом, а також круїзні судна, що заходять до порту за маршрутом круїзу, оформлюються із «закритим кордоном», тобто на час їх перебування на території митниці вони знаходяться під наглядом нарядів, що складаються з працівників митниці і прикордонної служби. Як правило, огляд таких суден не провадиться.

Місця стоянки пасажирських суден під час проведення митних процедур, завантаження (розвантаження), а також посадки (висадки) пасажирів визначаються за погодженням із митницею, прикордонною службою й адміністрацією порту. Зміна такого місця відбувається також за погодженням із митницею і прикордонною службою, за винятком аварії або стихійного лиха. Пасажирські судна, зайняті в міжнародних перевезеннях, прибувають до порту й вибувають із нього відповідно до міжнародного розкладу, а судна, що виконують чартерні рейси з туристами на борту, — за планами, узгодженими з туристичними агентствами. Отже, адміністрація порту завчасно інформує митні, прикордонні та інші контрольні служби щодо маршруту прямування, часу прибуття, тривалості стоянки таких суден.

Митні органи здійснюють митний контроль суден закордонного плавання у зазначений спосіб, як-от: а) перевірка суднових документів; б) перевірка документів, які стосуються переміщуваних на судні товарів; в) огляд приміщень судна (жилих і нежилих), товарів (вантажу, багажу, ручної поклажі пасажирів); г) огляд суднового майна і припасів із метою попередження ввезення (вивезення) заборонених предметів, а також провозу з приховуванням від митного контролю й оформлення товарів, валюти й валютних цінностей; д) огляд особистих речей, що належать членам екіпажу судна; е) усне опитування пасажирів та ін.

Розглянемо порядок проведення митних процедур безпосередньо на пасажирських суднах. Він відбувається таким чином. Митний контроль предметів, що переміщуються пасажирами, здійснюється, як правило, безпосередньо на борту судна біля трапу чи на причалі біля борту круїзного судна. За необхідності проведення ретельного огляду предметів, у тому числі із застосуванням технічних засобів митного контролю, або особистого огляду пасажири можуть бути запрошені посадовою особою митного органу до спеціально відведених для цього приміщень митного органу.

Кожен пасажир, який досягнув 16-річного віку, до початку проведення митних процедур зобов'язаний заповнити митну декларацію. Від заповнення декларації звільняються пасажири, які перебувають на судні під час круїзу. Протягом перебування на території України вони проживають на судні, сходячи на берег лише задля нетривалих екскурсій. Іншими словами, для них установлено безвізовий порядок сходження на берег згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 березня 1997 р. № 145-р «Про встановлення безвізового порядку сходження на берег для іноземних громадян — круїзних туристів».

Сходження на берег пасажирів, які прибули з-за кордону, відбувається з дозволу старших митного і прикордонного контролів після надання капітаном судна необхідних документів для митного оформлення.

Окремо зазначимо, що посадка пасажирів на судна, які відходять за кордон, відбувається по завершенні митного оформлення особистих речей пасажирів, а оглянутий багаж завантажується на судно під наглядом митниці.

Фундаментальне зростання обсягу міжнародних пасажирських перевезень істотно позначилося на роботі митних органів всього світу, у зв'язку з чим виникла необхідність у подальшому спрощенні й гармонізації митних процедур. Проте така діяльність не може бути на шкоду економічним інтересам, а також запобіганню ввезення чи вивезення заборонених предметів.

Отже, вбачається за необхідне навести певні стандарти, якими користуються у своїй повсякденній роботі працівники митних органів розвинених держав світу.

1. Митні органи можуть провадити контроль у повному обсязі, але зазвичай він здійснюється вибірково.

2. Особистий огляд пасажирів провадиться лише у виняткових випадках за наявності достатніх даних щодо можливості вчинення зїхнього боку контрабандних дій або інших митних правопорушень.

3. Широко використовується двоканальна система оформлення пасажирів у портах. Надписи на червоному й зеленому коридорах роблять обов'язково англійською і французькою мовами. Вищезазначені коридори розташовуються за місцем видачі багажу, щоб під час вибору типу коридору пасажир мав при собі весь багаж. Крім того, рекомендується розміщувати коридори в такий спосіб, щоб шлях від них до виходу був максимально коротким. Пасажири, які слідують зеленим коридором, не проходять ніяких інших митних формальностей, за винятком випадків контрольної перевірки, а ті, які слідують червоним, проходять усі необхідні митні процедури.

4. Митні процедури здійснюються однаково незалежно від громадянства, національності, віросповідання тощо.

5. Незалежно від транспортного засобу, на якому переміщуються пасажири при митному оформленні, список пасажирів і супроводжувального багажу не вимагається, однак така можливість не виключається щодо надання митним органам на їх вимогу інформації стосовно кількості пасажирів, які прибули або вибувають.

6. Туристи мають право надати усну декларацію щодо супроводжувальних речей. Однак, митні органи можуть вимагати надання й письмової декларації на речі, які мають комерційну цінність або перевищують обсяги, встановлені національним законодавством. Це може бути звичайна декларація для випуску товарів у вільний обіг або спрощена товарна декларація, комерційна накладна тощо.

7. Багаж, що слідує окремо, оформлюється за спрощеною процедурою, але не обов'язково без сплати мита, заінтересованій особі необхідно довести, що вона прибула з-за кордону. Власника такого багажу може представляти також довірена особа.

8. Речі, що ввозяться, зазвичай вважаються некомерційними, якщо вони не ввозяться регулярно і являють собою тільки предмети особистого користування і споживання самим туристом, його сім'єю або якщо вони призначені для подарунків у даній країні або за своєю природою і кількістю не придатні для комерційних операцій.

9. Митні формальності стосовно туристів, які від'їжджають, максимально спрощуються й по можливості зовсім не провадяться. Але вони можуть виявитися необхідними, наприклад, для повернення внутрішнього мита та ін.

Список використаних джерел:

1. Кивалов, С. В. Организационно-правовые основы таможенного дела в Украине (Общая часть). Одесса : Одес. юрид. ин-т ОГУ, 1994. С. 31.

2. Кочетко, С. Таможенные процедуры. Таможенная параллель. 1999. № 7(23). С. 8–11.

3. Додин, Е. В. Таможенные операции на морском транспорте: учеб.-метод. пособие. Одесса : Юрид. лит., 2001. С. 60.

4. Про встановлення безвізового порядку сходження на берег для іноземних громадян – круїзних туристів : розпорядження КМ України від 19.03.1997. № 145-р // Офіц. вісн. України. 1997. № 12. Т. 1. С. 186.

5. Борисов, К. Г. Международный туризм и право. М. : НИМП, 1999. 352 с.

6. Про співробітництво та взаємодопомогу в митних справах [Електронний ресурс] : Угода ООН від 05. 07. 1962 р. – Режим доступу : http://zakon1. rada. gov. ua/cgi-bin/laws/main. cgi?nreg=995_912

7. Про затвердження Програми розбудови туристичної інфраструктури за напрямками національної мережі міжнародних транспортних коридорів та основних транспортних магістралей у 2004–2010 роках : постанова КМ України від 12. 05. 2004 р. № 612 // Офіц. вісн. України. 2004. № 19. Ст. 1328.

8. Про необхідність вдосконалення роботи з інформаційного забезпечення громадян з питань митної справи : лист Держмитслужби України від 22.01.2001. № 09/4-264-ЕП.

9. Про заходи щодо спрощення, згідно з міжнародною практикою, процедури митного контролю : лист Держмитслужби України від 30.05.2001 № 2/09-2705-ЕП.

10. Щодо створення сприятливих умов для перетинання державного кордону іноземними громадянами : лист Держмитслужби України від 11.07.2002 № 11/4-09-6069-ЕП.

Дибець Н. Ю.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

НОВІТНЄ ТРАКТУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Статус є однією з провідних категорій правового регулювання. Статус учасників будь-якого процесу набуває процесуальних характеристик, не виключенням є і процесуальний статус суб'єктів адміністративного судочинства, що в умовах реформування правосуддя набуває специфічних характеристик.

Правовий статус є багатоаспектною категорією, що має загальний, універсальний характер, включає статуси різних суб'єктів правовідносин – держави, суспільства, особи тощо. Правовий статус відбиває індивідуальні особливості суб'єктів і реальне положення їх у системі різноманітних суспільних відносин. Правовий статус не може бути реалізований без обов'язків, що кореспондуються правом, без юридичної відповідальності, у необхідних випадках – без правових гарантій. Категорія «правовий статус» визначає права та обов'язки суб'єктів у системному вигляді, що дає змогу здійснити порівняльний аналіз статусів різних суб'єктів для відкриття нових шляхів її вдосконалення [4, с. 130].

Поняття «адміністративно-правовий статус» є не уніфікованим. Наукові позиції з цього приводу різняться, зокрема:

– адміністративно-правовий статус – це сукупність суб'єктивних прав і обов'язків, закріплених нормами адміністративного права за певним органом. Водночас обов'язковою ознакою набуття суб'єктом адміністративно-правового статусу є наявність у нього конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, що реалізуються в рамках як адміністративних правовідносин, так і поза ними (на думку Т. Коломоєць) [3, с. 64];

– адміністративно-правовий статус – це одна з центральних правових категорій, яка має неабияке теоретичне і практичне значення, оскільки

правовий статус є одним із тих якісних показників, за якими робляться висновки про рівень правової зрілості держави та суспільства (на думку С. Курило) [5, с. 525];

– адміністративно-правовий статус – це спеціальний правовий статус, який характеризує особу через її права, обов'язки та відповідальність як суб'єкта адміністративного права і забезпечує участь у суспільних відносинах, які виникають у зв'язку із забезпеченням суб'єктами публічної влади прав і свобод фізичних осіб, при взаємодії органів публічної влади з інституціями громадянського суспільства, а також опосередковано у відносинах, які пов'язані зі сферою публічного адміністрування об'єктів державної та комунальної власності, а інколи – у відносинах, які мають місце у внутрішній організаційній діяльності органів публічної влади (на думку Я. Окар-Балаж) [7, с. 85].

Досить складно у науці з формуванням поняття «адміністративно-процесуальний статус». Так, адміністративно-процесуальний статус громадянина характеризують виходячи із теоретичних розумінь процесуальної ролі. Зокрема, акцентується увага на місці громадянина, яке визначається законодавцем у ході здійснення адміністративно-процесуальної діяльності. Тобто виникає спеціальна процесуальна роль громадян у процесі. У свою чергу, спеціальні процесуальні ролі громадян необхідно поділяти на визначені приписами суб'єктивні процесуальні ролі, тобто такі ролі, в ході реалізації яких особа привносить у свою поведінку фактори суб'єктивного характеру. Автори розуміють адміністративно-процесуальний статус у вузькому та широкому значенні, розкриваючи відповідні підходи через сукупність елементів, які характеризують відповідні адміністративно-процесуальні статуси: 1) у вузькому значенні — це такі елементи, як адміністративно-процесуальні права, адміністративно-процесуальна правоздатність, адміністративно-процесуальна дієздатність, адміністративно-процесуальні свободи, адміністративно-процесуальні обов'язки, адміністративно-процесуальні законні інтереси; 2) у широкому значенні — це адміністративно-процесуальний статус громадянина у вузькому значенні; правові принципи адміністративно-процесуального статусу; адміністративно-процесуальні гарантії забезпечення адміністративно-процесуального статусу; функції, права та обов'язки інших суб'єктів адміністративно-процесуальної діяльності, які мають відношення до громадян як до її суб'єктів [1; 6, с. 167–175].

Відповідно, адміністративно-процесуальний статус суб'єктів адміністративного судочинства – це правове та процесуальне становище учасників конкретного адміністративного судового провадження, що включає порядок та підстави набуття адміністративної правосуб'єктності, права та обов'язки учасників процесу, правові умови настання відповідальності в разі порушення процесуального законодавства задля належного відправлення адміністративного правосуддя.

Керуючись Кодексом адміністративного судочинства України [2], можна з впевненістю вказати, що до суб'єктів адміністративного судочинства належать: 1) суб'єкт владних повноважень, як відповідач або сторона адміністративної

справи; 2) особа, чиї права, свободи та законні інтереси потребують захисту в порядку адміністративного судочинства (позивач); 3) суддя адміністративного суду (колегія суддів); 4) заінтересовані особи адміністративної справи (треті особи); 5) представники; 6) інші учасники судового процесу, які умовно можна поділити на суб'єктів організації судового процесу (помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник) та додаткових суб'єктів судового процесу (свідок, експерт, спеціаліст, перекладач).

На наш погляд, адміністративно-процесуальний статус суб'єктів адміністративного судочинства має як загальні, так і спеціальні особливості, які визначаються специфікою адміністративно-правового статусу (процесуальною правосуб'єктністю), колом процесуальних повноважень та умовами реалізації цих повноважень в межах адміністративного судочинства.

Список використаних джерел:

1. Бандурка А. М. Административный процесс : учебник. Х. : Изд-во НУВД, 2001. С. 61–65.
2. Кодекс адміністративного судочинства України. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35-36, № 37. Ст. 446.
3. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
4. Корельський В., Перевалова В. Теория государства и права: учебник для вузов Москва: НОРМА-ИНФА. 2002. 549 с.
5. Курило С. Л. Адміністративно-правовий статус органів внутрішніх справ як суб'єкта взаємодії з органами місцевої влади з питань забезпечення громадської безпеки та громадського порядку. *Форум права*. 2012. № 1. С. 523–526.
6. Муза О. Адміністративно-процесуальний статус суб'єктів, не наділених владними повноваженнями. *Вісник Академії правових наук України*. 2013. № 1. С. 167–175.
7. Окар-Балаж Я. І. Деякі питання визначення правового статусу особи у адміністративному праві. *Наше право*. 2015. № 2. С. 81-85.

Діденко В. Л.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ

Процесуально регламентовано, що з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей, документів та

комп'ютерних даних [2]. За кримінальними правопорушеннями у бюджетній сфері особливого значення набувають огляд документів та інші різновиди зазначеної слідчої (розшукової) дії, де об'єкти огляду першочергово визначаються способом учинення кримінального правопорушення. Вчинення протиправної діяльності, пов'язаної з проведенням публічних закупівель, незаконними виплатами; використання майна не за цільовим призначенням; безпідставне списанням майна, втрата матеріальних цінностей через необережність та недбале ставлення до них; привласнення або заволодіння коштами, передбаченими бюджетними програмами – у всіх цих випадках виникає необхідність у проведенні огляду документів, який є найбільш інформативною процесуальною дією, спрямованою на збирання доказів. Вчені умовно поділяють їх на дві групи: 1) документи, що оформлюються бюджетною установою; 2) документи, що оформлюються постачальником або виконавцем. У кожному конкретному випадку це можуть бути різні документи. Це можуть бути договори, додаткові угоди, специфікації, проектно-кошторисна документація (відомості ресурсів, проект, кошторис), фінансове зобов'язання, акти приймання-передачі виконаних робіт, акти введення в експлуатацію обладнання, накладні, рахунки, платіжні доручення, кошторис розпорядника, план закупівель тощо [1, с. 106].

Огляд проводиться за загальними правилами в основному щодо документів, які мають ознаки підроблення і виступають у кримінальному провадженні речовими доказами. У свою чергу, вивчення документів спрямовано на дослідження їх змісту, зокрема з метою виявлення у них відомостей щодо: а) правил формування, розподілу та використання бюджетних коштів, їх цільового призначення; б) проведення господарських операцій з бюджетними коштами; в) складання або підписання документа певною службовою особою (особами); г) порушень чинного законодавства при формуванні, розподілі чи використанні бюджетних коштів; ґ) службових повноважень особи, яка підозрюється у вчиненні злочину; д) невідповідності діючому законодавству нормативно-правових актів, виданих службовою особою; е) протиріч загальновідомим або встановленим у кримінальному провадженні фактам, а також іншим ознакам цього ж документа (виявлення таких даних дає підстави вважати документ сфальсифікованим) [3, с. 143].

Огляд таких документів проводиться у два етапи, якими є статичний та динамічний. Статичний, або початковий етап, передбачає застосування безконтактних методів огляду та фіксації, під час яких досліджуваний документ залишається у незмінному стані. На цьому етапі слідчий здійснює лише візуальне вивчення та фіксацію документа до предметів навколишньої обстановки з використанням різноманітних прийомів (фото-, відеозйомки). На динамічному етапі огляду документа важливе значення має використання технічних засобів і методів, які не повинні передбачати ризик пошкодження або втрати інформаційної суті документа [4, с. 209].

Доцільно застосовувати різноманітне технічне обладнання таке, як лупи, мікроскопи, ультрафіолетові та інфрачервоні освітлювачі тощо, навичками використання якими володіють спеціалісти-криміналісти. Зокрема, особливу

увагу звертають на графи з підписами, рукописами, відбитками печаток та штампів, способи нанесення друкованого тексту тощо. Як правило, на стадії досудового розслідування у якості таких спеціалістів залучають експертів почеркознавців та технічного дослідження документів Експертної служби МВС України. Але Закон не виключає можливості залучення і інших обізнаних осіб. Для вивчення документів необхідною є допомога спеціалістів-економістів, бухгалтерів, товарознавців, будівельників [1, с. 109].

Під час розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері, учинених способом вчиненням протиправної діяльності, пов'язаної з проведенням публічних закупівель товарів, робіт та послуг, бажано проводити їх огляд задля того, щоб слідчий безпосередньо наочно ознайомився з наявністю цих товарів, робіт та послуг, їх кількістю, якістю, відповідності документації технічним вимогам тощо. Об'єкти огляду залежать від предмета закупівлі. Це можуть бути: будівельні майданчики, складські приміщення, поставлені товари у вигляді будівельних матеріалів, харчових продуктів, медобладнання, інтерактивних дошок, комп'ютерної техніки, малоцінних розхідних товарів (крейда, миючі, дезінфікуючі засоби тощо). З огляду на специфіку окремих товарів та робіт, виникає потреба у додаткових знаннях спеціалістів. Так, у 2018 році комунальний заклад освіти в Дніпропетровській області провів закупівлю робіт з капітального ремонту покрівлі даху. Підрядник, при проведенні робіт використовував утеплювач невідповідного типу, який був заявлений проєктною документацією. Огляд проводився слідчим з метою встановлення фактично використаного утеплювача із залученням спеціаліста-будівельника.

Ігнорування такої допомоги може негативно відображатись на ході досудового розслідування, оскільки слідчий, ні за освітою, ні за фахом не може і не зобов'язаний мати поглиблені знання у таких специфічних об'єктах, а, виходячи зі своїх функціональних обов'язків, спрямовує дії на проведення слідчої (розшукової) дії з залученими спеціалістами, що передбачено кримінальним процесуальним законодавством.

Під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням бюджетних коштів, що супроводжуються прийняттям пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою; підкупом службової особи, актуальним є огляд об'єктів залежить від виду неправомірної вигоди. Окрім грошових коштів це може бути будь-яке майно або документи, що підтверджують право на нього, певні переваги, пільги, послуги тощо.

Таким чином, огляд документів для розслідування кримінальних правопорушень за фактами незаконного використання бюджетних коштів має найбільш інформативне значення. Залежно від способів учинення кримінальних правопорушень досліджуваної категорії набувають значення і інші види огляду, де об'єктами виступають закуплені товари, виконані роботи, надані послуги, грошові кошти, тобто будь-яке майно або документи, що підтверджують право на нього.

Список використаних джерел:

1. Бідняк В. А. Особливості огляду документів під час розслідування злочинів, пов'язаних із державним фінансуванням галузі охорони здоров'я. *Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України :* матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 24–25 січн. 2020 р.). Львів, 2020. С. 106-109.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI.
3. Степанюк Р. Л. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з порушеннями бюджетного законодавства : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.09. Національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2004. 261 с.
4. Хижняк Є. С. Тактичні прийоми проведення слідчого огляду документів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2017. № 3. С. 207-211.

Доленко І. В.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ЩОДО УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ

Дослідження системи суб'єктів реалізації державно-приватного партнерства (ДПП) щодо управління об'єктами нерухомості в Україні зумовлена необхідністю підвищення ефективності використання державного майна та залучення інвестицій у сферу нерухомості. У контексті постійних соціально-економічних викликів, спричинених війною, економічними кризами та інфраструктурними потребами, Україна стикається з потребою оптимізувати управління державними об'єктами, зокрема нерухомістю, через впровадження сучасних інструментів партнерства з приватним сектором. Водночас система суб'єктів ДПП має стратегічне значення, адже від чіткого розподілу їхніх функцій, повноважень та взаємодії залежить успіх реалізації проєктів, орієнтованих на відновлення і розвиток нерухомості, що має критичне значення для сталого розвитку країни. Крім того, інтеграція принципів прозорості, справедливості та взаємовигідної співпраці між державними і приватними партнерами потребує чіткого нормативно-правового регулювання діяльності всіх залучених суб'єктів. Недостатній рівень координації та ефективності роботи центральних і місцевих органів влади, державних підприємств та приватних партнерів створює ризики для реалізації довгострокових проєктів. Таким чином, актуальність дослідження полягає у необхідності удосконалення системи суб'єктів ДПП, що сприятиме відбудові інфраструктури, залученню інвестицій, створенню робочих місць та підвищенню рівня життя населення в умовах післявоєнної відбудови України.

Законодавством України не визначено конкретно систему суб'єктів реалізації державно-приватного партнерства. При цьому, умовно, слід система суб'єктів реалізації державно-приватного партнерства щодо управління об'єктами нерухомості в Україні включає:

1) суб'єкти правового регулювання та забезпечення;

2) сторони державно-приватного партнерства;

3) додаткові суб'єкти, діяльність яких спрямована на розвиток державно-приватного партнерства.

Суб'єкти правового регулювання та забезпечення визначені Законом України «Про управління об'єктами державної власності», відповідно до якого суб'єктами управління об'єктами державної власності є: Кабінет Міністрів України; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності; міністерства, інші органи виконавчої влади та державні колегіальні органи (далі - уповноважені органи управління); Фонд державного майна України; органи, що забезпечують діяльність Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України; органи, які здійснюють управління державним майном відповідно до повноважень, визначених окремими законами; державні господарські об'єднання, державні холдингові компанії, інші державні господарські організації (далі - господарські структури), державне підприємство, установа, організація або господарське товариство, 100 відсотків акцій (часток) якого належить державі або іншому господарському товариству, 100 відсотків акцій (часток) якого належать державі [1].

Загалом, до системи суб'єктів правового регулювання та забезпечення державно-приватного партнерства щодо управління об'єктами нерухомості в Україні належать:

– Кабінет Міністрів України;

– Мінекономіки;

– Фонд державного майна України;

– інші центральні органи виконавчої влади (Міністерство фінансів України, Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, Державна аудиторська служба України тощо);

– податкові органи;

– Антимонопольний комітет України;

– інші органи виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Якщо проаналізувати сторони державно-приватного партнерства, то за своїм трактуванням, державно-приватне партнерство – це співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів, що згідно із Законом України "Про управління об'єктами державної власності" здійснюють управління об'єктами державної власності, органів місцевого самоврядування, Національною академією наук України, національних галузевих академій наук (державних партнерів) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, установ, організацій (приватних партнерів). Пропозиції про здійснення державно-приватного партнерства готуються

центральними, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування чи органами Автономної Республіки Крим, Національною академією наук України, галузевими академіями наук, державними, комунальними підприємствами, установами, організаціями, господарськими товариствами, 100 відсотків акцій (часток) яких належить державі, територіальній громаді чи Автономній Республіці Крим, або особами, які можуть бути приватними партнерами, і подаються до органу, уповноваженого проводити аналіз ефективності здійснення державно-приватного партнерства [2]. Згідно Закону Україні «Про концесію», Сторонами концесійного договору є концесіонер та концесієдавець. Концесієдавцем одночасно можуть виступати декілька органів державної влади та/або органів місцевого самоврядування, Національна академія наук України, національні галузеві академії наук, державне підприємство, установа, організація, господарське товариство, 100 відсотків акцій (часток) якого належать державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді або іншому господарському товариству, 100 відсотків акцій (часток) якого належать державі. У такому разі їхні права та обов'язки, пов'язані із спільною участю на стороні концесієдавця, визначаються договором, що укладається між ними [3].

Таким чином, сторони державно-приватного партнерства (ДПП) – це суб'єкти, які беруть участь у взаємовигідній співпраці для реалізації проектів, спрямованих на розвиток, модернізацію або ефективне управління об'єктами державної власності та забезпечення суспільних потреб.

До сторін державно-приватного партнерства належать: - державні партнери, які представляють публічні інтереси, якими можуть бути держава Україна в особі відповідних центральних органів виконавчої влади, що здійснюють управління об'єктами державної власності, територіальні громади, які діють через органи місцевого самоврядування; - приватні партнери, які діють із метою досягнення комерційної вигоди у межах реалізації проектів ДПП, якими є юридичні особи, крім державних і комунальних підприємств, установ та організацій, які мають фінансові, організаційні та технічні можливості для участі в проєктах.

Щодо додаткових суб'єктів, діяльність яких спрямована на розвиток державно-приватного партнерства, ними, в першу чергу, виступають громадські організації, професійні асоціації, експертні організації, торгово-промислові палати, науково-дослідні установи та освітні заклади. Для ефективної реалізації державно-приватного партнерства необхідно постійно здійснювати науково-дослідно, стратегічно-нормотворчу, інноваційну, контрольно-наглядову діяльність для:

– лобіювання інтересів бізнесу;

– здійснення моніторингу та контролю прозорості реалізації державно-приватного партнерства;

– сприяння залученню іноземних інвестицій;

– оцінки ринкової вартості нерухомості;

– проведення досліджень в галузі управління нерухомістю;

– модернізації моделей управління нерухомістю в рамках державно-приватного партнерства тощо.

Список використаних джерел:

1. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21 вересня 2006 року № 185-V. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 46. Ст. 456.

2. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 1 липня 2010 року № 2404-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 40. Ст. 524.

3. Про концесію: Закон України від 03.10.2019 № 155-IX. Відомості Верховної Ради. 2019. № 48. Ст. 325.

Дорошенко Ю. К.,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ З'ЯСУВАННЮ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

Результативність і своєчасність розслідування залежить від визначення у плані конкретних строків проведення слідчих дій. Проведення слідчих дій з залученням однієї особи по можливості призначається на один день, щоб не відволікати від основної роботи.

Зокрема, В. С. Перлін слушно зазначає, що ці обставини обумовлюються предметом доказування, закріпленим у чинному кримінальному процесуальному законодавстві, та конкретним складом злочину, визначеним положеннями кримінального закону. Насамперед, йдеться про з'ясування обставин, які у своїй сукупності вказували б на вчинення кримінального правопорушення. Адже наявність обставин, що свідчать про вчинення кримінального правопорушення, є підставою для внесення таких відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань [1, с. 99–100].

Науковець О. В. Пчеліна підмічає, що обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування кримінального правопорушення, є міжпредметною категорією, оскільки вивчається одночасно такими науками, як кримінальний процес і криміналістика. «При цьому в кожній із названих наук для позначення згаданих обставин використовується різна термінологія. Зокрема, в кримінальному процесуальному праві вказану категорію позначають як предмет доказування або обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні» [2, с. 41–44]. «У криміналістиці ж зустрічаються такі поняття, як предмет розслідування, обставини, що підлягають

встановленню, або обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування кримінальних правопорушень» [3, с. 267].

З огляду на окреслені теорії, обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування кримінального провадження корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг на нашу думку, доцільно об'єднати у три групи:

1) обставини, що стосуються події кримінального правопорушення. До цієї категорії слід зараховувати: відомості про час вчинення злочину; відомості про місце вчинення злочину; відомості про спосіб вчинення злочину;

2) особистісні обставини: відомості про особу злочинця; відомості про наявність зав'язків у злочинця.

3) інші обставини: розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; обставини, що обтяжують чи пом'якшують покарання; обставини, що виключають кримінальну відповідальність чи є підставою для закриття кримінального провадження; обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності [4, с. 81].

Так, обставини першої групи є визначальними, тому що у разі відсутності події кримінального правопорушення, кримінальне провадження підлягає закриттю. Після виявлення корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг важливим є з'ясування передусім часу та місця вчинення. З'ясування способу вчинення є необхідним для формування версій про вчинення корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Також не менш важливим є встановлення даних про спосіб безпосереднього вчинення та приховування злочину. Таким чином, ми дійшли висновку, що обставини першої класифікаційної групи є вихідним елементом для встановлення обставин другої та третьої групи. Перш за все, слідчому слід з'ясувати демографічні та особисті дані підозрюваного, до яких належать: дані про прізвище, ім'я та по батькові; вік, місце народження і місце проживання [4, с. 81].

Найбільш важливим під час характеристики обставин другої групи слід звернути увагу на дії підозрюваного до, під час та після вчинення злочину.

Не менш важливим є встановлення обставин третьої групи. Так, слідчому слід з'ясувати характер і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, як одну з обов'язкових обставин, що підлягають доказуванню у будь-якому кримінальному провадженні. Серед обставин, що обтяжують покарання під час вчинення корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Обставиною, що найчастіше трапляється серед обставин, що пом'якшують покарання, є поява з каяттям, щире каяття або активне сприяння розкриттю злочину.

Аналіз кримінальних справ про корупційні злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

та наявних методик розслідування дозволяє виділити на початковому етапі такі загальні ситуації:

1. Особа, яка проводить розслідування по справі, на початковому етапі володіє достатньою інформацією про підозрюваного, свідків, очевидців.

2. Корупційні злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг заподіяні в присутності свідків.

3. Корупційні злочині у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг заподіяно без свідків.

Кожна із цих ситуації вирішує специфічний напрямок подальшого розслідування, що потребує належної організації дій слідчих та оперативних працівників, їх планування.

Список використаних джерел:

1. Перлін В. С. Методика розслідування самовільного присвоєння владних повноважень або звання службової особи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2018. 264 с.

2. Баев О. Я. Проблемы криминалистики и уголовного процесса (статьи разных лет). Воронеж : Воронеж. гос. ун-т, 2006. 200 с.

3. Пчеліна О. В. Теоретичні засади формування та реалізації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2017. 568 с.

4. Кунтій А. І. Методика розслідування умисного вбивства, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання : монографія. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 220 с.

Друк Т. В.,
здобувач ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

ВИМОГИ ДО ЮРИДИЧНИХ ДЕФІНІЦІЙ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Юридичні дефініції відіграють ключову роль у нормативно-правових актах, оскільки забезпечують чіткість правового регулювання та однаковість правозастосування. Відсутність чітко сформульованих дефініцій або їх неоднозначність може призводити до правової невизначеності, різних тлумачень норм права та складнощів у судовій та адміністративній практиці. У сучасній юридичній науці та законотворчості постає необхідність визначення критеріїв, яким повинні відповідати якісні юридичні дефініції.

До аналізу юридичних дефініцій у своїх дослідженнях зверталися як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники у галузі права. Зокрема, варто відзначити

напрацювання Г.Л.А. Харта, Р. Робінсона, Т. Куна, Р. Рорті, Е. Шьяппа, О. Дашковської, Т. Дудаш, Т. Подорожної, П. Рабіновича та інших.

Юридична дефініція – це логічно і нормативно сформульоване визначення правової категорії, поняття чи явища, яке міститься у нормативно-правовому акті або науково-правовій доктрині. Юридичні дефініції є невід'ємним елементом юридичного тексту, виконуючи такі функції, як:

- нормативну, що сприяє забезпеченню однозначного правового регулювання;
- логічну, що сприяє усуненню термінологічної невизначеності;
- комунікативну, яка допомагає формулювати спільне розуміння правових категорій серед правників і громадян;
- методологічну. слугуючи основою для розвитку правової науки.

Для забезпечення ефективності правового регулювання юридичні дефініції повинні відповідати таким вимогам:

1. вони повинні бути чіткими й однозначними, що дозволить уникати різного тлумачення норм права. Наприклад, у законодавстві про підприємницьку діяльність визначення «суб'єкта господарювання» має бути таким, що не допускає неоднозначних інтерпретацій.
2. бути лаконічними і структурованими, тобто такими, що не містять зайвих елементів, які ускладнюють розуміння визначення. Наприклад, у Кримінальному кодексі України дефініція «злочину» сформульована чітко й стисло (ст. 11 КК України).
3. бути несуперечливими, тобто узгоджуватися з іншими нормами та дефініціями, що містяться у законодавстві. Неприпустимі випадки, коли одне поняття має різні тлумачення в різних актах (наприклад, «користувач» у сфері інтелектуальної власності та в інформаційному законодавстві).
4. бути системними, тобто дефініція має бути частиною загальної правової системи та узгоджуватися з іншими нормативними положеннями. Наприклад, визначення «адміністративного правопорушення» у Кодексі України про адміністративні правопорушення логічно пов'язане з поняттям «правопорушення» у кримінальному праві.
5. бути науково обґрунтованими, тобто ґрунтуватися на здобутках правової науки та враховувати усталені доктринальні підходи. Наприклад, поняття «цивільно-правової відповідальності» базується на теоретичних дослідженнях правової відповідальності.
6. бути універсальними і таким чином придатними для застосування в різних правових ситуаціях, не обмежуючись вузькою сферою. Наприклад, поняття «договір» у Цивільному кодексі охоплює всі види договорів, незалежно від їх предмета та форми.
7. бути адаптованими до змін у правовій системі. В умовах розвитку суспільних відносин юридичні дефініції мають бути сформульовані так, щоб зберігати актуальність у майбутньому. Наприклад, у сфері цифрових технологій визначення понять, таких як «електронний документ» чи «електронний підпис», мають бути гнучкими для інтеграції нових технологічних рішень.

Незважаючи на необхідність відповідності дефініцій зазначеним вимогам, сучасне українське законодавство містить деякі проблеми, зокрема:

- у різних законах наявні різні визначення одного й того ж терміна (наприклад, поняття «працівник» у Трудовому кодексі та законі «Про зайнятість населення»);
- нечіткість і надмірна складність формулювань (дефініція «корупційного правопорушення» містить надлишкові уточнення, що ускладнюють її розуміння);
- відсутність єдиного підходу до дефініцій у нових сферах правового регулювання (зокрема, у сфері цифрового права).

Таким чином, якісні юридичні дефініції є важливим елементом правової системи, який забезпечує ефективність нормотворчості та правозастосування. Вони мають відповідати вимогам чіткості, несуперечливості, лаконічності, наукової обґрунтованості та адаптивності до змін у суспільстві. Врахування цих вимог сприятиме усуненню правової невизначеності та підвищенню ефективності правового регулювання в Україні.

Список використаних джерел:

1. Дашковська О. Правові дефініції як різновид нормативних приписів. *Загальні проблеми правової науки.* 2012 № 3 (70). С. 16-23.
2. Подорожна Т.С. Законодавчі дефініції: поняття, структура, функції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. юр. наук : 12.00.01. Київ, 2009. 16 с.
3. Hart H.L.A. The Concept of Law. Second edition – Oxford University Press, 1994. 336 pp.
4. Schiappa Edward. Defining Reality: Definitions and the Politics of Meaning. *Rethorical Philosophy and Theory*. Southern Illinois University Press, Carbondale and Edwardsville. 2003. 215 pp

Дуда Р. І.,
асистент кафедри права та публічного управління
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ВПЛИВУ КУЛЬТУРНИХ ЧИННИКІВ НА СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО ПРАВА

У сучасному світі культурні чинники відіграють ключову роль у формуванні ставлення молоді до права. Культурні норми, цінності, історичні та соціальні контексти впливають на сприйняття молодими людьми правових норм, їхнє розуміння справедливості та відповідальності перед суспільством.

Ідентичність правової культури українця втілює в собі багатовимірну мозаїку історичних, культурних та соціальних аспектів. Це не лише набір

окремих елементів, але й відображення колективного досвіду, цінностей і вірувань, що визначають спосіб життя та спілкування українського народу.

Таким чином, ідентичність правової культури українців – це синтез історичної спадщини, культурних традицій, релігійних переконань та сучасних цінностей, що об'єднує народ і визначає його ставлення до права [4, с. 4-9].

Історичний контекст: Історія країни, її правова система, традиції та колективне сприйняття права можуть визначати спосіб, яким молодь розуміє та відноситься до правових норм. Історичний контекст культурних чинників у формуванні ставлення молоді до права виявляється в різних етапах розвитку суспільства, де культурні особливості, історичні події та соціокультурні трансформації впливають на сприйняття та інтерпретацію правових норм та цінностей [6, с. 86-88].

Культурні цінності, що панують у сучасному інформаційному віці, також формують ставлення молоді до права. Зростаюча популярність ідеалів рівності, справедливості та гуманізму сприяє підтримці прав людини та захисту особистої свободи. З іншої сторони, перевага індивідуалізму, консумеризму та миттєвого задоволення може впливати на ставлення до обов'язків та відповідальності перед суспільством.

Загалом, сучасний інформаційний вік створює нові можливості для формування правосвідомості молоді, але одночасно поставляє перед нею нові виклики, пов'язані з правильним розумінням та використанням отриманої інформації. Важливо забезпечити молодь критичним мисленням та навичками аналізу, щоб вони могли розуміти, оцінювати та захищати свої права в сучасному цифровому середовищі [2, с. 118-119].

Однак, сучасний інформаційний вік, незважаючи на свої переваги, також має свої недоліки, які впливають на ставлення молоді до права.До яких варто віднести:

- Інформаційна перенасиченість. Велика кількість інформації, яка доступна в Інтернеті, може призвести до перенасиченості та змішування правдивої інформації з міфами або неперевіреними фактами. Це може призвести до неправильного розуміння певних правових питань.
- Фільтрування та відбір інформації. Інформаційні потоки часто піддаються впливу різних інтересів, що може призвести до вибіркового подання інформації або її спотворення. Це може призвести до упередженого розуміння певних правових питань [5, с. 112-113].
- Цифровий аналфабетизм. Не всі користувачі здатні критично оцінювати інформацію, яку вони знаходять в Інтернеті. Недостача критичного мислення та навичок аналізу може призвести до неправильного розуміння правових понять та принципів.
- Цифрова дільність. Занадто велика кількість часу, яку молодь проводить в інтернеті або на мобільних пристроях, може призвести до втрати інтересу до правових питань або зменшення мотивації до їх вивчення та розуміння.
- Культурний релятивізм. У світі сучасних медіа можуть переважати культурні стереотипи або норми, які не завжди відображають загальноприйняті

правові принципи. В даному випадку є ймовірність виникнення конфліктів між різними культурами та поняттями права.

Ці недоліки вимагають постійного удосконалення освітніх програм та розвитку навичок критичного мислення серед молоді, щоб вони могли ефективно користуватися інформацією та розуміти правові питання у сучасному світі [3, с. 3-7].

Досить важливо розглянути наступні елементи, які прямо та опосередковано впливають на правосвідомість, як елементи культурної спадщини. Це насамперед сімейні цінності. В Україні сім'я традиційно вважається одним із основних центрів життя. Взаємодія в межах сім'ї та повага до старшин є важливими аспектами українських традицій. Ці цінності сприяють формуванню в молоді почуття відповідальності, взаємопідтримки та поваги до прав інших членів суспільства. Серед такх цінностей, варто відзначити: релігійність, шанування старших, обрядовість, спільнотність.

Релігійність має значний вплив на культурні та моральні цінності українців. Багато традицій та звичаї українців пов'язані з релігійними святами та обрядами, що сприяє формуванню моральної свідомості та почуття співпереживання серед молоді.

Українські традиції передбачають повагу до старших і додержання їх порад та правил. Це сприяє розвитку у молоді відчуття дисципліни, підвищенню рівня самоконтролю та усвідомленню важливості правопорядку [2, с. 146-148].

Багато обрядів та традицій українців пов'язані з повагою до природи, родинних цінностей та історичної спадщини. Вони сприяють формуванню в молоді поваги до культурної спадщини, а також розвитку відчуття національної самосвідомості та гордості за своє походження.

Українські традиції сприяють розвитку спільнотних цінностей та взаємодопомоги. Колективні обряди, свята та різноманітні заходи сприяють підтримці та розвитку взаєморозуміння та солідарності серед молоді [1, с. 125-130].

Отже, традиції та звичаї українців мають значний вплив на формування правосвідомості молоді, сприяючи розвитку в них відповідальності, взаєморозуміння та поваги до прав інших.

Список використаних джерел:

1. Авраменко Л.В. Наступність (сприйняття та запозичення) в праві України: теоретичні аспекти. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2000. № 10. С. 125–130.

2. Кобко-Одарій В.С. Правовий менталітет українського народу: особливості формування та розвитку: дис. … канд. юрид.наук: 12.00.01. Одеса, 2019. 230 с.

3. Оборотов Ю.М. Категоріальний статус правової спадщини. Матеріали Всеукраїнського круглого столу онлайн. Одеса,2018. С. 3–7.

4. Оборотов Ю.М. Правова спадщина та правові традиції як фундамент розвитку права України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. Вип. 22. С. 4–9.

5. Рязанов М.Ю. Поняття та види правової спадщини. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції:* матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Одеса, 18 травня 2018 р.): у 2 т. / відп. ред. Г.О. Ульянова. Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2018. Т. 1. С. 112–115.

6. Софронова С.А. Правовое наследие и аккультурация в условиях правового прогресса общества: дисс. … канд. юрид. наук : 12.00.01. Н. Новгород, 2000. 169 с.

Зайкіна Г. М.,
кандидат юридичних наук,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ ЗАГАЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Механізм правового регулювання немає однозначного визначення ні в теорії держави і права, ні в межах галузевих юридичних наук. Відсутнє також єдине розуміння механізму адміністративно-правового регулювання, що пояснюється, насамперед, специфікою сфер застосування цього механізму [2, с. 43–47].

Згідно до Оксфордського тлумачного словника, поняття «механізм» може трактуватися як: сукупність рухомих частин у машині, яка виконує завдання; спосіб або система досягнення чогось; система частин живої істоти, які разом виконують певну функцію [6].

О. Скакун вказує, що механізм правового регулювання – це процес переведення нормативності права в упорядкованість суспільних відносин, здійснюваний суб'єктами правового регулювання за допомогою системи правових засобів, способів і форм з метою задоволення публічних і приватних інтересів учасників суспільних відносин, забезпечення правопорядку («належне» у праві стає «сущим», тобто норми права перетворюються на правомірну поведінку й іншу правову діяльність суб'єктів права) [7, с. 297].

Як зазначає Ю. Кривицький, наявність різноманітних, досить часто протилежних поглядів дослідників на механізм правового регулювання у правознавстві є однією з проблем, які суттєво ускладнюють аналіз механізму правового регулювання як важливої юридичної категорії. Серед інших проблем учений вказує на такі: складність механізму правого регулювання як масштабної регулятивної системи, свого роду юридичної макроконструкції, що охоплює значний обсяг юридичних явищ; відсутність чітко визначених методологічних підходів до розуміння механізму правового регулювання;

суперечливість поглядів теоретиків права на взаємозв’язок механізму правового регулювання і правового регулювання; складність відмежування механізму правового регулювання від таких юридичних категорій, як механізм правового впливу, механізм дії права та правова система [1, с. 24; 2, с. 43–47].

С. І. Бевз, враховуючи розуміння адміністративно-правового регулювання державного управління господарською діяльністю як одного з проявів впливу адміністративного права на суспільні відносини, що складаються в процесі реалізації функцій державного управління щодо такої системи, як господарська діяльність, надаючи їм організаційного змісту за допомогою системи адміністративно-правових засобів, вважає за можливе визначити поняття механізму адміністративно-правового регулювання державного управління господарською діяльністю. Під ним пропонує розуміти систему адміністративно-правових засобів, за допомогою якої здійснюється цілеспрямований (з метою досягнення мети державного управління господарською діяльністю) правовий вплив на суспільні відносини, що складаються в процесі реалізації функцій державного управління щодо такої системи, як господарська діяльність [2, с. 43–47].

Під адміністративно-правовим механізмом державного регулювання в галузі авіаційного транспорту О. Брусакова розуміє нормативно визначену сукупність взаємоузгоджених і взаємозалежних компонентів, які забезпечують ефективне функціонування авіаційної галузі шляхом запровадження авіаційних правил для того, щоб можливо було задовольнити приватні та публічні інтереси, зберегти баланс останніх та надати можливість зацікавленим суб’єктам повноцінно реалізовувати закріплені в Конституції України права, свободи та законні інтереси [8, с. 117–122].

В. Щербак розкриває механізм кадрового забезпечення залізничної галузі, як однією з ключових підсистем її функціонування, оскільки він справляє вагомий вплив на результати господарювання економічних суб'єктів. Зростання динамічності соціально-економічного життя, швидке старіння знань та вмінь працівників, зниження моральних якостей робочої сили, погіршення здоров’я працюючих посилюють невідповідність потреби залізничних підприємств у кадрах з їх наявним кількісним та якісним складом, що призводить до постійного зростання впливу механізму кадрового забезпечення на результати функціонування залізничної галузі [3, с. 240].

Механізм управління інвестиційної діяльності на підприємствах залізничної галузі розкрив О. Дараган, що визначається як сукупність організаційно-економічних форм і методів, інструментів і важелів дії на інвестиційну діяльність, взаємопов'язаних в єдиний механізм, що припускає мотиваційне, правове, ресурсне і методичне забезпечення, котрий дозволяє визначити обсяг, структуру, напрями і реалізацію інвестицій з метою досягнення максимального корисного ефекту і забезпечення стабільної фінансово-господарської діяльності підприємств залізничного транспорту в найближчій і подальшій перспективі. Механізм управління інвестиційною діяльністю охоплює традиційні компоненти системи управління, серед яких планування, аналіз, організація, контроль, оцінка, мотивація інвестиційної

діяльності. Крім того, включає специфічні набори інструментарію залучення інвестицій, відрізняється моделями розподілу інвестиційних ресурсів, напрямками активізації інвестиційної діяльності та чинниками забезпечення інвестиційної привабливості. Даний механізм є складовою фінансово-економічного системи галузі, рушійним елементом останнього є інвестиційна галузева політика, котра сформована у відповідності із засадами розвитку економічної системи країни та реформ, що його супроводжують [4, с. 174–177].

Аналізуючи вищевказані позиції, можна сформувати, що адміністративно-правовий механізм управління залізничним транспортом загального користування в Україні – це система адміністративно-правових, організаційних та фінансово-регуляторних інструментів, що використовуються суб'єктами забезпечення управління залізничним транспортом загального користування в Україні для визначення обсягів, напрямків та структури функціонування залізничного транспорту загального користування, забезпечення виконання правових норм та регулятивних вимог у транспортній інфраструктурі, формування стабільної та ефективної фінансово-господарської діяльності залізничних підприємств, що забезпечує суспільні потреби.

Адміністративно-правовий механізм управління залізничним транспортом загального користування в Україні спрямований на забезпечення безпеки пасажирів, підвищення якості послуг, забезпечення економічної ефективності та розвитку транспортної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Кривицький Ю.В. Теоретико-методологічні основи розуміння механізму правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 10. С. 22–25.

2. Бевз С. І. Поняття та елементи механізму адміністративно-правового регулювання державного управління господарською діяльністю. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Вип. 4(2). С. 43-47.

3. Щербак В. М. Механізм кадрового забезпечення підприємств залізничного транспорту: тенденції та перспективи. *Право і Безпека*. 2010. № 5. С. 237-242.

4. Дараган О. Механізм управління інвестиційною діяльністю на підприємствах залізничного транспорту. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. № 49. С. 174–177.

5. Лазур Я. В. Поняття, сутність та елементи адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у державному управлінні. Форум права. 2009. № 3. С. 392-398.

6. Mechanism: Oxford Learner's Dictionaries. 2020. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/mechanism?q=mechanism

7. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник. МОН України. Київ : Правова єдність, 2009. 520 с.

8. Брусакова О. Поняття та сутність механізму державного регулювання в галузі авіаційного транспорту. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 6. С. 117-122.

Зіноватний В. В.,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ РОБОТОДАВЦЯ ЗА НЕЗАКОННЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ПРАЦІВНИКА

Одним з ключових елементів механізму правового регулювання захисту працівників від незаконного звільнення є юридична відповідальність роботодавця за припинення трудового договору з підстав, що не відповідають «букві закону». Термін «відповідальність» використовується у такому змісті: покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну ділянку роботи, справу, за чиїсь дії, вчинки, дії; серйозність, важливість справи, моменту; обов'язкова порука під страхом відповіді, стягнення; необхідність давати звіт собі у своїх діях, вчинках; обов'язок відповідати за свої дії, вчинки, бути відповідальним за них та їх наслідки [1, с.177].

Відповідальність юридична є похідною від соціальної відповідальності — це соціальне явище, що являє собою добровільне та свідоме виконання, використання і дотримання суб'єктами суспільних відносин приписів, соціальних норм, а у випадку їхнього порушення — застосування до порушника заходів впливу, передбачених цими нормами [2, с.10].

Важливе зауваження в процесі дослідження основ юридичної відповідальності робить Б.М. Ринажевський: «Розуміння юридичної відповідальності не можна зводити винятково до відповідальності за заподіяну шкоду, адже це всього лише результат правопорушення, у якому більш чітко виявляються її негативні наслідки. Вона також реально існує і при здійсненні дозволених, а тим більше тих, що прямо випливають із закону, діянь у формі позитивної оцінки поведінки учасників правовідносин» [3, с.288].

Отже, юридична відповідальність роботодавця за незаконне звільнення працівника – це правова реакція держави за вчинення ним неправомірних дій та/або бездіяльність, яка пов'язана із розірванням трудових правовідносин із працівником без наявності на це законних підстав та умов. Відповідна реакція передбачає застосування до правопорушника (роботодавця) заходів негативного характеру, а також зазнати втрат особистого та майнового характеру.

На сторінках юридичної літератури до видів юридичної відповідальності, в цілому, найчастіше відносять: кримінальну, адміністративну, цивільно-правову, дисциплінарну, матеріальну відповідальність, що залежить від виду вчинюваного правопорушення, рівня його суспільної небезпеки та процесуального порядку притягнення суб'єкта до відповідальності [4]. В царині даного дослідження варто навести влучну позиці Є.Ю. Подорожнього, який відмічає: «Особливістю правового регулювання юридичної відповідальності в трудовому праві є те, що воно здійснюється як на публічних, так і приватних засадах. Так, з одного боку, відповідальність у сфері трудових відносин

визначається офіційними нормативно-правовими актами, виданими в централізованому порядку. А з іншого боку, сторони мають можливість визначати питання своєї відповідальності на договірних засадах (звісно ж, у певних межах). Така специфіка правового регулювання юридичної відповідальності у трудовому праві знову ж таки обумовлена тим, що підставами для притягнення до неї є різні за характером правопорушення» [5, с.103].

Розвиваючи наведену думку та загально-правовий підхід до класифікації юридичної відповідальності відмітимо, що в кожному окремому випадку основне значення відводиться саме правопорушенню залежно від якого обирається вид і міра відповідальності, а також набір заходів та засобів державного впливу. У випадку незаконного звільнення працівника, правопорушення та суб'єкт його вчинення, тобто, роботодавець – чітко визначені, що є обмежуючими чинниками у переліку видів відповідальності.

Перш за все, в контексті представленого проблемного питання слід відзначити відповідальність матеріальну. П.Р. Стависький зазначає, що матеріальна відповідальність – це відповідальність внутрішня для кожного виду правовідносин безпосередньо перед іншим суб'єктом правовідносин, яка ґрунтується не на загальнообов'язкових, а на спеціальних нормах, що регулюють тільки даний вид відносин, тобто даної галузі права [6, с.33; 7, с.129].

Іншим різновидом юридичної відповідальності, яка може виникнути за незаконне звільнення працівника є кримінальна. За незаконне звільнення працівника Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 №2341-III передбачає покарання згідно до статті 172 у вигляді штрафу від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або виправних робіт на строк до двох років. За наявності кваліфікуючих ознак, передбачених частиною 2 статті 172, даний злочин карається штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців. Але настання кримінальної відповідальності можливо виключно, у разі доведення провини роботодавця, тобто, наявності складу кримінального правопорушення [8].

У підсумку можемо зробити наступні висновки стосовно сутності та призначення відповідальності роботодавця за незаконне звільнення працівника:

1) юридична відповідальність роботодавця у разі незаконного звільнення працівника обмежується такими видами: а) матеріальна, що полягає у компенсації працівнику матеріальних збитків або моральної шкоди внаслідок фактичної неможливості працювати та заробляти собі на життя; та
б) кримінальна – застосування до роботодавця заходів державного примусу передбачених положеннями Кримінального кодексу України. Кримінальна відповідальність роботодавця за незаконне звільнення має найбільш суворий

характер та можлива лише у випадку наявності у факті звільнення складу кримінального правопорушення передбаченого статтею 172 ККУ;

2) кожен вид юридичної відповідальності роботодавця має різну правову основу, процесуальний порядок застосування та склад суб'єктів реалізації;

3) застосування юридичної відповідальності в контексті представленої проблематики має важливе значення: по-перше, для працівника, оскільки є важливим превентивним засобом порушення їх прав і свобод у сфері праці, та водночас виступає додатковою гарантією реалізації права на працю; по-друге, для роботодавця, оскільки відповідальність забезпечує своєрідний виховний вплив на діяльність останнього.

Список використаних джерел.

1. Словник Української мови в 11 т. (1970-1980 рр.) . Т.1., «А-В» . К. : «Наукова думка», 1970. 987 с.

2. Охріменко О. О., Іванова Т. В. Соціальна відповідальність: навч. посіб. Київ: Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», 2015. 180 с.

3. Ринажевський Б.М. Адміністративно-правове регулювання діяльності військової служби правопорядку у Збройних Силах України: дисертація. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2010. 339 с.

4. Молдован В.В., Чулінда Л.І. Правознавство: навчальний посібник. Вид.-во.: ЦУЛ. 2020. 184 с.

5. Подорожній Є. Особливості правового регулювання юридичної відповідальності в трудовому праві. *Підприємництво, господарство і право.* 2016. №2. С.101-104.

6. Стависский П.Р. Проблемы материальной ответст-венности в советском трудовом праве. – Киев–Одесса: Вища школа, 1982. – 183 с.

7. Касьяненко Л.М. Правові основи здійснення фінансового контролю за органами державної податкової служби України: дисертація. Ірпінь: Державна податкова адміністрація України Національна академія державної податкової служби України. 2004. 230 с.

8. Кримінальний кодекс України: закон від 05.04.2001 №2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. №25. Ст.131.

Іванов І. Є.,
кандидат юридичних наук, кандидат технічних наук,
заслужений працівник транспорту України
Голова Асоціації Запорожоблавтотранс
м. Запоріжжя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ НАГРУДНИХ ВІДЕОРЕЄСТРАТОРІВ

Питання щодо запровадження застосування правоохоронцями під час здійснення службової діяльності нагрудних боді-камер (відеореєстраторів) раніше неодноразово піднімалося, але з різних причин його відкладали, все зволікали, як правило через недостатнє фінансування і «нормативне голодування» у цьому напрямі. І ось Національною поліцією України зроблені перші кроки, проте, на жаль, не в усіх Департаментах, які залучаються до забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, а також підтримання порядку та публічної безпеки.

Відповідно до ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію» під час проведення поліцейських заходів, з метою забезпечення особистої безпеки осіб і власності від протиправних посягань, поліція має право з метою фіксації правопорушення на одностроїзакріплювати технічні засоби, які мають функції відеозапису [1]. Разом з тим, наразі з використанням нагрудних відеореєстраторів пов'язано чимало юридичних, технічних, організаційних, логістичних та інших проблем, з приводу яких в окремих випадках виникають питання як у поліцейських, так і в державних обвинувачувачів (прокурорів).

Зокрема, передбачена законом норма забезпечення поліцейських нагрудними відеореєстраторами вступає в конфлікт з правом на приватність громадян, гарантованим ст. 32 Конституції України [2]. Це можна спостерігати, коли окремими недоброчесними поліцейськими записи з нагрудних відеореєстраторів викладаються у світовій павутині Інтернет (різних месенджерах, YouTube та ін.) або засобах масової інформації (ЗМІ). Крім того, мають місце факти, коли викладена в мережі Інтернет поліцейськими інформація складається з нарізаних частин одного або декількох відео, які відображають упереджену позицію щодо громадянина, порушуючи презумпцію невинуватості.

Одним із шляхів вирішення цієї проблеми, на наш погляд, є врегулювання протиріч законодавчої бази та удосконалення програмного забезпечення автоматичної відеофіксації нагрудними відеореєстраторами, яке б технічно унеможливлювало витік відповідної інформації.

У 2018 році, враховуючи принципи прав людини, зокрема права на приватність і практику Європейського суду з прав людини [3], Міністерством внутрішніх справ України розроблено нормативний акт [4], яким було передбачено здійснення знеособлення даних про особу, транспортні засоби тощо, якщо громадянин не дав свою згоду на публікацію відеозапису, під час її

передачі третім особам для поширення в засобах масової інформації чи мережі Інтернет, з дотриманням положень Закону України «Про захист персональних даних» [5; 6]. Разом з цим, наявним програмним забезпеченням, яке використовується підрозділами Національної поліції України, не передбачено можливості здійснення де персоніфікації відеоінформації.

Досліджувана проблема якраз і є частиною цього права на приватність, і її порушення неприпустиме, оскільки воно є основоположною цінністю, необхідною для повного розквіту людини в демократичному суспільстві, і розглядається як право фізичної особи на автономне буття незалежно від держави, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб [7].

Слід зазначити, що на сьогоднішній день в повному обсязі нормативно не врегульовано питання проведення поліцейськими автоматичної відеозйомки за допомогою закріплених на їх однострої нагрудних відеореєстраторів, а саме без згоди на це громадянина, що природно суперечить чинному законодавству України.

У той же час, окремі підрозділи Національної поліції України, як правило це Департаменти патрульної поліції і превентивної діяльності, які прийняли нагрудні відеореєстратори на озброєння, готові терпіти окремі незручності, оскільки є в цих відео реєстраторах один «жирний» плюс, який особисто для них перекриває всі мінуси разом узяті. А саме – скарги громадян на роботу поліції.

Як ми знаємо скарги громадян – це головний біль поліції. Їх завжди було багато, адже люди, які опиняються в конфліктних ситуаціях, де потрібно втручання поліції, частенько залишаються незадоволені тим, що все вийшло не так, як вони хотіли або сподівалися. Звідси і потік скарг громадян.

Як правило основна їх проблема – відсутність доказів, є тільки слово заявника проти слова поліцейського, це класичне поняття «він сказав – вона сказала», і спробуй розберися, хто правий. Ну а якщо рішення за якоюсь скаргою виносять не на користь скаржника, то відразу ж піднімається нова хвиля обурення – поліція, мовляв, своїх прикриває, і справедливості «маленькій людині» не домогтися.

Тепер же, з нормою, закріпленою на законодавчому рівні (ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію»), в частині носіння поліцейськими на однострої технічних засобів аудіо-відеозапису, стало набагато легше все перевірити. Наприклад, коли громадянин стверджує, що поліцейський його вдарив, обізвав, проігнорував, насміхався, був з ним грубий і так далі, поліцейський може надалі пред'явити громадянину відповідне відео. Тому зараз, як завжди і підозрювали (доказів не було), дуже багато скарг громадян на поліцію після проведення службових розслідувань виявляються необґрунтованими.

Ще намітилася цікава тенденція, а саме скарг стало трохи менше, у зв'язку з тим, що громадяни бачать, що на однострої поліцейського нагрудний відеореєстратор, який все фіксує, тому сенсу писати необґрунтовані скарги немає. Ну ще б пак, одна справа – звести наклеп і знати, що ніхто не перевірить, і зовсім інша – коли все це фіксується на камеру.

У той же час, зобов'язання носити на однострої нагрудні відео реєстратори дисциплінує поліцейських. Адже звичайно далеко не всі поліцейські – бездоганні зразки. І ось на таких нагрудні відеореєстратори діють як хороший стримуючий інструмент.

Ну і що особливо радує – в тих випадках (їх, на щастя, меншість – але вони все-таки є), коли поліцейський реально щось порушив, нарешті є докази, і, відповідно, до поліцейського можна застосувати відповідні заходи реагування. Як дисциплінарні – для тих, хто просто неправильно поводиться, але нормативно-законодавчі норми при цьому не порушує, так і правові – для тих, хто реально скоїв адміністративне чи кримінальне правопорушення.

Загалом таке нововведення в частині носіння на однострої нагрудних відеореєстраторів допомагає впоратися зі значним числом скарг. І до суду, якщо аж до нього справа дійшла, тепер є що взяти. Так що, незважаючи на всі технічні, правові, організаційні та інші складнощі, зобов'язання носіння на однострої відеореєстраторів поступово будуть впроваджуватися і в інших департаментах Національної поліції України.

Враховуючи вищевикладене, вважаємо за доцільне Міністерству внутрішніх справ України визначити завдання для Державного науково-дослідницького інституту МВС України та Департаменту інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України щодо розроблення алгоритму та відповідного програмного забезпечення для здійснення де персоніфікації відеозаписів, які були отримані з нагрудних відеореєстраторів перед їх висвітленням в засобах масової інформації та мережі Інтернет, якщо на це відсутня згода громадянина. Крім того, нормативно передбачити обов’язкове носіння на однострої поліцейськими попереджувальних значків (бейджиків), що дають громадянам зрозуміти, що поліцейський оснащений нагрудним відеореєстратором відповідно до норм чинного законодавства. Періодично здійснювати роз'яснювальну роботу з поліцейськими про необхідність попередження громадян про, те що вони, як превентивний захід, будуть здійснювати відеофіксацію. Забезпечити нагрудними відеореєстраторами більшість департаментів Національної поліції України, які залучаються до забезпечення охорони прав і свободи людини, протидії злочинності, а також підтримання порядку та публічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Про національну поліцію: науково-практичний коментар /за ред. С. В. Пєткова. К.: Професіонал, 2020. 680 с.

2. Конституція України: науково-практичний коментар /Я.О. Берназюк, В.О. Величко, С.В. Пєтков та ін. Київ: Професіонал, 2020. 290 с.

3. HUDOC European Court of Human Rights. CHAMBER JUDGMENT IN THE CASE OF PECK v. THE UNITED KINGDOM. 2003. № 46. URL: https://bit.ly/3dSfJ12.

4. Інструкція із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки,

відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису: наказ МВС України від 18.12.2018 р. № 1026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-19#Text.

5. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI.

6. Крапивін Є. Нагрудна камера (відеореєстратор) патрульного: правове регулювання та порушення права на приватність. 2016. URL: http://umdpl.info/police-experts.info/2016/04/14/article-videofixation.

7. Справа за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин 1, 2 статті 32, частин 2, 3 статті 34 Конституції України: рішення Конституційного Суду України від 20.01.2012 № 2-рп/2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12#Text.

Іванцев Д. Н.,
викладач кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

ОБОВ'ЯЗКОВІСТЬ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Відповідно до ст. 129-1 Конституції України судове рішення є обов'язковим до виконання. Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку. Контроль за виконанням судового рішення здійснює суд [1]. Тобто, Конституція України закріплює норму про те, що до основних принців судочинства відноситься принцип обов'язковості виконання судового рішення. Виконання судового рішення відбувається у порядку, визначеному Законом України «Про виконавче провадження», що загалом відповідає ст. 19 Конституції України та принципу верховенства права. Безпосередній контроль за виконанням судового рішення здійснює суд.

Конституційний Суд України у Рішенні від 26 червня 2013 р. № 5-рп/2013 зазначив, що право на судовий захист є конституційною гарантією прав і свобод людини і громадянина, а обов'язкове виконання судових рішень – складовою права на справедливий судовий захист; невід'ємною складовою права кожного на судовий захист є обов'язковість виконання судового рішення. Це право охоплює, зокрема, законодавчо визначений комплекс дій, спрямованих на захист і відновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави; невиконання судового рішення загрожує сутності права на справедливий розгляд судом [2].

Разом з тим, в юриспруденції вченими по різному розкривається така ознака судового рішення як «обов'язковість судового рішення». Одними вченими обов'язковість судового рішення розглядається як принцип, іншими – як ознака судочинства [3]. На нашу думку, в системному зв'язку норм

Конституції України та норм Цивільного процесуального кодексу України, а саме, ст. 2 цього Кодексу, обов'язковість судового рішення відноситься до основних засад (принципів) цивільного судочинства.

Крім того, принцип обов'язковості судового рішення розкрито в ст. 18 Цивільного процесуального кодексу України. Так, судові рішення, що набрали законної сили, обов'язкові для всіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових чи службових осіб та громадян і підлягають виконанню на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, - і за її межами. Невиконання судового рішення є підставою для відповідальності, встановленої законом. Обов'язковість судового рішення не позбавляє осіб, які не брали участі у справі, можливості звернутися до суду, якщо ухваленим судовим рішенням вирішено питання про їхні права, свободи чи інтереси.

Отже, з урахуванням викладеного вище можливо прийти до висновку про те, що судове рішення, яке набрало законної сили, вказує на його загальнообов'язковий характер та зобов'язує органи державної влади і органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, посадових чи службових осіб, громадян, юридичних осіб (для усіх), виконати на території України вимоги судового рішення, а контрольну функцію за виконанням судового рішення покладено на суд.

Відтак Конституційний Суд України слушно вважає, що виконання всіма суб'єктами правовідносин приписів, викладених у рішеннях суду, які набрали законної сили, утверджує авторитет держави як правової (Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин сьомої, дев'ятої, пункту 2 частини шістнадцятої статті 236-8 Кримінально-процесуального кодексу України від 30 червня 2009 року № 16-рп/2009). Невиконання судового рішення загрожує сутності права на справедливий розгляд судом (Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Шаповалова Олексія Леонідовича щодо офіційного тлумачення положень пункту 20 частини першої статті 106, частини першої статті 111-13 Господарського процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України від 25 квітня 2012 року № 11-рп/2012) [4].

Ми підтримуємо думку про те, що рішення суду, яке набрало законної сили, є індивідуально-правовим актом, що конкретизує зміст правовідносин між сторонами судового спору. Воно стає частиною правового порядку в державі, а його обов'язковість як правового акту впливає на всі форми реалізації права (дотримання, використання, виконання) щодо всіх суб'єктів, які знаходяться у сфері поширення його дії. Тому судове рішення не лише зобов'язує відповідача до вчинення певних дій або утримання від їх вчинення, а й уповноважує позивача, конкретизуючи зміст його суб'єктивного права у правовідносинах, спірність яких усуває суд своїм рішенням [5].

Список використаних джерел:

1. Законодавчі акти України, використані в цьому досліджені, розміщені на Офіційному вебпорталі парламенту України. Законодавство України. URL: https://rada.gov.ua

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням акціонерної компанії «Харківобленерго» щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 17, пункту 8 частини першої статті 26, частини першої статті 50 Закону України «Про виконавче провадження» від 26 червня 2013 р. № 5-рп/2013. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-13#Text

3. Наприклад, Короєд С.О. Процесуальне забезпечення ефективності цивільного судочинства: монографія. К.: «МП Леся», 2013. 508 с.

4. Рішення Конституційного Суду України. Офіційний вебсайт Конституційного Суду України. https://ccu.gov.ua/

5. Андронов І. Обов'язковість судового рішення у цивільному судочинстві. https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/30bbbe54-894c-408d-a714-8682707877b2/content

Ілляшенко О. В.,
кандидат юридичних наук,
заступник міністра у справах ветеранів України
з питань європейської інтеграції,
м. Київ, Україна

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖЕРТВ НЕЗАКОННОЇ ТОРГІВЛІ ОРГАНАМИ І ТКАНИНАМИ ЛЮДИНИ

Жертва злочину займає ключове місце в науці кримінології, адже кримінологічна характеристика будь-якого виду злочинності є неможливою без характеристики жертви. Більше того, в системі заходів запобігання незаконній торгівлі органами і тканинами людини профілактика віктимної поведінки жертви є пріоритетною. Відносини злочинців з жертвами мають виняткове значення для розуміння їх особистості, причин злочинної чи, навпаки, віктимної поведінки, ситуації злочину.

В сучасній віктимології з приводу розуміння сутності жертви злочину висловлено кілька точок зору. Одна з них полягає в тому, що під жертвами розуміють як окремих осіб, так і певні спільноти в будь-якій формі їх інтеграції, яким прямо чи побічно завдано шкоду від злочину (П. С. Дагель, Л. В. Франк, Г. И. Шнайдер та ін. [1]). Водночас Д. В. Ривман наполягає, що жертвою злочину може бути лише фізична особа. На перший погляд, питання про визнання жертвою злочину, скажімо, юридичної особи не є принциповим [2]. Утім, воно має концептуальне значення, оскільки від обрання того чи іншого

підходу залежатиме визначення напрямів віктимологічної профілактики та її суб'єктів.

При цьому навіть короткий екскурс з історії права та огляд сучасного законодавства переконливо свідчить про те, що право багатьох країн світу містить норми, що вимагають оцінки злочину і визначення покарання винному не лише з урахуванням соціальної небезпеки злочинця, а й особи потерпілого. До сфери впливу кримінально-процесуального закону потрапляє далеко не кожна жертва злочину, а лише та, яку офіційно визнають учасником кримінального процесу з відповідним статусом. Взагалі потерпілим згідно зі статтею 55 Кримінального процесуального кодексу України може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди [3]. Жертва, у свою чергу, може і не бути учасником процесу, тому й може не визнаватися такою процесуально.

У зв'язку з великою латентністю незаконної торгівлі органами і тканинами людини на сьогодні вкрай важко оцінити загальну кількість жертв в Україні. Згідно інформації Державної статистичної служби України, щорічно кількість потерпілих від торгівлі людьми, зокрема й незаконної торгівлі органами і тканинами людини збільшується [4, с. 5]. Цікавими з приводу цього виявилися дані, отримані в ході даного дослідження результати опитування медичних працівників. Так, 52,9% респондентів зауважили, що на сьогодні існує мінімальна загроза стати потерпілим від незаконної трансплантації органів в медичних установах. Водночас 29,4% осіб зазначили, що існує середній ступінь загрози. Про високий ступінь зазначили 11,8% осіб, лише незначну частину – 5,9% становили медичні працівники, які зазначили, що такої загрози взагалі не існує.

Як встановлено деякими дослідниками, до основних груп ризику щодо незаконної торгівлі органами і тканинами людини належать: незаміжні (у тому числі розлучені) жінки або одинокі матері; молодь, зокрема діти вулиці, діти-сироти, діти – вихідці із неблагополучних сімей; трудові мігранти (зокрема – нелегальні); особи, які зазнали насильства в сім'ї; члени малозабезпечених сімей; особи з проблемами здоров'я; безробітні особи працездатного віку; особи, які нелегально виїжджають за кордон або нелегально в'їхали чи перебувають на території України; особи, які користуються послугами знайомств (у тому числі за кордоном), посередництва в укладенні шлюбів; особи, які працюють у модельній сфері та сфері розваг; особи, які займаються проституцією; особи, які постраждали від торгівлі людьми; особи, які мають проблеми залежностей (у тому числі споживачі психоактивних речовин) [5, с. 6].

Тому, ми вважаємо необхідним зазначити, що оскільки незаконна торгівля органами і тканинами людини часто пов'язана з організованою злочинністю, злочинці, як свідчить практика, знаходять «застосування» для кожної жертви, незалежно від її віку, статі та інших чинників. Що стосується дітей, то все більшого поширення набуває торгівля дітьми з метою вилучення органів і тканин дитини, і це стосується як дівчаток, так і хлопчиків. При цьому основними групами дітей, які мають найбільший ризик постраждати від

незаконної торгівлі органами і тканинами людини, є безпритульні та бездоглядні діти, діти із багатодітних, соціально-деструктивних, неповних та малозабезпечених сімей, а також діти-сироти, вихованці інтернатних закладів. З метою торгівлі органами і тканинами, діти можуть перевозитись за межі країни або ж переміщуватися у її межах.

Список використаних джерел:

1. Дагель П. С. Уголовно-правовое значение поведения потерпевшего. *Виктимологические проблеми борьбы с преступностью* : сб. науч. трудов. Иркутск, 1982. С. 6–15.
2. Ривман Д. В. Виктимологические аспекты общей профилактики преступлений. Уголовно-правовые и криминологические меры предупреждения преступлений. Омск, 1996. С. 22.
3. Кримінально-процесуальний кодекс України : прийнятий 13 квіт. 2012 р. №4651-VI.
4. Статистичні дані надані Державною статистичною службою України за період 2006–2012 рр. К. : ДСС України, 2012. 35 с.
5. Торговля людьми в целях изъятия органов : материалы конференции участников Конвенции Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности (Вена, 10-12 октября 2011 г.). Вена, 2011. 11 с.

Йовенко І. І.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ПІДРОЗДІЛИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ

Закріплене у ст. 39 Конституції України право на мирні зібрання обумовлює виникнення кореспондуючих обов'язків держави, виконання яких є передумовою подальшого розвитку України в якості сучасної дійсно правової та демократичної держави, що має потенціал до набуття членства в Європейському Союзі. Вчена Л.В. Ярмол з цього приводу зауважує, що вказане суб'єктивне право, яке реалізується колективним чином, насамперед вимагає від держави невтручання у сферу реалізації такого права. Разом із тим, слід констатувати, що за певних обставин «на державу покладені позитивні обов'язки щодо забезпечення ефективного здійснення свободи вираження поглядів і права на мирні зібрання» [1, с. 55], яку реалізують передусім судові та правоохоронні органи України, а також інші суб'єкти забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання.

Для суб'єктів забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання загалом характерним є те, що вони: 1) є суб'єктами адміністративного права; 2) є суб'єктами, котрі здійснюють публічне адміністрування (як правило, є суб'єктами публічної адміністрації); 3) є суб'єктами адміністративно-правових відносин; 4) вважаються відповідними суб'єктами в силу наявності у них правового статусу, статусний елемент «повноваження» яких передбачає здійснення дій (бездіяльності), прийняття рішення, що прямо чи опосередковано впливають на забезпечення реалізації права на мирні зібрання; 5) своєю структурою (на національному рівні) охоплюють не лише державні органи та органи місцевого самоврядування, але й також суб'єктів громадянського суспільства.

При цьому в загальному вигляді систему суб'єктів забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання в Україні складають: 1) Президент України; 2) Конституційний Суд України; 3) підсистема органів правосуддя: а) адміністративні суди; б) суди загальної юрисдикції, що розглядають справи про адміністративні правопорушення; 4) підсистема органів парламентського контролю (головним чином, Уповноважений ВРУ з прав людини); 5) підсистема органів публічного адміністрування: а) підгрупа державних органів: центральний рівень загальної компетенції (Кабінет Міністрів України); центральний рівень спеціальної компетенції (підгрупа правоохоронних органів, основними з яких є органи прокуратури, Національної поліції (НП) України, а також служби безпеки; підгрупа органів, які забезпечують реалізацію права на мирні зібрання окремих категорій громадян – Державна служба України з етнополітики та свободи совісті); локальний рівень загальної компетенції (місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації); б) підгрупа органів, які обумовлені реалізацією права на місцеве самоврядування, – органи місцевого самоврядування; 6) підсистема суб'єктів громадянського суспільства (зокрема, громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону, правозахисні громадські організації, релігійні організації та ін.).

Критично аналізуючи наведену структуру системи зазначених суб'єктів, можемо дійти висновку, що територіальні підрозділи (ТП) Нацполіції є специфічним суб'єктом забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання, який займає особливе місце в системі відповідних суб'єктів, а саме:

1) *ТП НП знаходяться в загальній системі поліції, яка в структурі системи суб'єктів забезпечення реалізації права на мирні зібрання охоплена підгрупою державних органів центрального рівня спеціальної компетенції – правоохоронних органів*. При цьому, слід погодитись із А.А. Мозговою в тому, що органи НП загалом, «утворюють основну ланку вітчизняної системи адміністративно-правової охорони прав і свобод людини і громадянина» [2, с. 112], зокрема, й права на мирні зібрання.

Тобто, особливе місце ТП НП в окресленій системі переважно обумовлюється тим фактом, що реалізація конституційного права на мирні зібрання є предметом адміністративної діяльності ТП НП, оскільки реалізація такого конституційного права: а) пов'язана із предметом відання цих підрозділів поліції, адже стосується прав, свобод і законних інтересів суб'єктів

реалізації вказаного права, інших суб'єктів, а також може позначатись на стані забезпечення поліцією режиму громадської безпеки та порядку; б) може ефективним чином забезпечуватись в процесі виконання ТП НП поліцейських повноважень, які не виконуються іншими суб'єктами забезпечення цього конституційного права;

2) *як правоохоронний орган ТП НП знаходяться в загальній системі поліції, виконуючи свої функції на локальному рівні, а отже має змогу безпосереднім чином вживати поліцейські заходи, забезпечуючи право на мирні зібрання конкретних осіб*. Іншими словами, саме ТП НП в процесі своєї діяльності спроможні найбільш ефективно та повно забезпечувати реалізацію права на мирні зібрання в Україні, а саме на території обслуговування органу поліції, для якого відома повна, актуальна та достовірна інформація щодо реальної обстановки із забезпечення громадської безпеки та порядку, рівень соціального напруження місцевого населення та інша важлива інформація, яка поліцією використовується для забезпечення реалізації вказаного конституційного права

Підводячи підсумок викладеному, зазначимо, що на сьогоднішній день місце ТП НП в системі суб'єктів реалізації конституційного права на мирні зібрання переважно обумовлюється: 1) місцем поліції в цій системі (охоплена підгрупою державних органів центрального рівня спеціальної компетенції – правоохоронних органів), що є похідним від особливого предмета відання та повноважень поліції (головним чином, в межах своєї компетенції вживати поліцейські превентивні заходи та заходи примусу); 2) локальністю діяльності ТП НП, яка має значення для оперативного та точного виконання завдань поліції в контексті безпосереднього забезпечення реалізації права на мирні зібрання.

Список використаних джерел:

1. Ярмол Л.В. Взаємозв'язок свободи вираження поглядів і права на мирні зібрання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 47, Т.1. С. 52-56.

2. Мозгова А.А. Адміністративно-правова охорона прав і свобод громадян в умовах Євроінтеграції: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2020. 214 с.

Кабиш О. О.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРИНЦИПІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ПРОТИДІЇ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

Адміністративно-правове регулювання взаємодії суб'єктів протидії кіберзлочинності є складним явищем в основі якого лежить система відправних начал, вихідних ідей, які в науковій літературі прийнято називати принципами. В розрізі представленої проблематики принципи являють собою сукупність вихідних засад, основоположних, розчинених у нормативно-правових актах, стабільних, загальнообов'язкових ідей, які визначають призначення, вектори, цілі та особливості правового регулювання суспільно-правових відносин, що виникають в контексті взаємодії уповноважених суб'єктів протидії кіберзлочинності.

Переконані, що до ключових принципів, які мають знаходитись в основі адміністративно-правового регулювання взаємодії суб'єктів протидії кіберзлочинності, слід віднести:

1) принцип законності. Законність, як вихідна засада адміністративно-правового регулювання взаємодії суб'єктів протидії кіберзлочинності – це принципова вимога провадження такої спільної діяльності у порядку, який чітко відповідає конституційним положенням та інших Законів України. Це легальне «обмеження» взаємодії установленими правовими нормами, яке, в свою чергу, забезпечує її правомірність та юридичну обґрунтованість;

2) принцип поєднання цілей. Дана вихідна засада корелюється із принципом законності. Так, кожен суб'єкт протидії кіберзлочинності взаємодіє із іншими виходячи із власних, суб'єктивних функціональних цілей, що визначено на законодавчому рівні. Наприклад, в нормах Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VIII відмічається, що поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів [1]. В Законі України «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 №2229-XII визначено: «Служба безпеки України взаємодіє з державними органами, підприємствами, установами, організаціями та посадовими особами, які сприяють виконанню покладених на неї завдань. Громадяни України та їх об'єднання, інші особи сприяють законній діяльності Служби безпеки України на добровільних засадах» [2]. Тобто, вступаючи у взаємовідносини із іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування або безпосередньо громадськістю, кожен суб'єктів протидії кіберзлочинності має на меті реалізувати власні інтереси та цілі. Тому, взаємодія в секторі кібербезпеки повинна органічно відповідати запитам всіх учасників, надаючи можливість кожному із них досягти бажаних результатів діяльності;

3) принцип визначеності суб’єктного складу. Згідно із цією основоположною ідеєю, взаємодія із протидії кіберзлочинності основується на чітко визначеному колі суб’єктів, які не просто вступають у взаємні відносини, а мають на це повноваження;

4) принцип координації та контролю. Особливий зміст та важливість діяльності із протидії кіберзлочинності зумовлює необхідність забезпечення чіткої, послідовної взаємодії із дотриманням і виконанням кожним суб’єктом своїх обов’язків, що відповідає його адміністративно-правовому статусу в даних відносинах. Досягається це за рахунок існування відповідного порядку контролю та координації процесів співпраці;

5) принцип плановості. В науці управління планування являє собою діяльність по виробленню і ухваленню управлінського рішення, яким в свою чергу визначається перспектива розвитку і майбутній стан системи як об'єкта, так і суб'єкта управління. Тобто, це процес прийняття управлінського рішення, який базується на опрацюванні вихідної інформації і передбачає вибір та наукову постановку мети, вибір засобів і шляхів її досягнення за допомогою порівняльної оцінки альтернативних варіантів і вибору найбільш прийнятного з них в очікуваних умовах розвитку [3, с.85-86]. Взаємодія суб’єктів протидії кіберзлочинності передбачає проведення цілої низки спільних заходів, кожен з яких має власні особливості реалізації, а також кінцеві цілі. Окрім того, вкрай важливою є доцільність тих чи інших заходів у відповідний проміжок часу та з врахуванням об’єктивної ситуації, наприклад, стадії вчинення злочину, кількості залучених осіб і таке інше. За даних умов планування дозволяє визначити: як саме має відбуватись взаємодія суб’єктів протидії злочинності, які заходи повинна включати, тощо;

6) принцип науковості. Ця вихідна засада вимагає, щоб взаємодія суб’єктів протидії кіберзлочинності обґрунтовувалась не тільки юридично, але й науково, тобто спиралась на теоретико-правову базу, а також визначні наукові дослідження, що стане запорукою ефективності, якості, дієвості співпраці, гарантованості виконання державних функції та захисту прав і законних інтересів людини і громадянина у сфері кібербезпеки;

Таким чином, саме виділені принципи адміністративно-правового регулювання, відповідно до своїх специфічних та унікальних властивостей, значним чином обумовлюють глобальне призначення, напрям руху та характер взаємодії суб’єктів протидії кіберзлочинності. Вони несуть в собі ґрунтовні, вихідні вимоги щодо механізму провадження такої співпраці та фактично визначають її правову конструкцію. Тому виділення, дотримання та врахування цих принципів є обов’язковим пунктом в аспекті побудови ефективної та якісної системи взаємодії суб’єктів протидії кіберзлочинності.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: закон від 02.07.2015 №580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. №40-41. Ст.379.

2. Про Службу безпеки України: закон від 25.03.1992 № 2229-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. №27. Ст.382.

3. Попадюк О.І. особливості планування як пріоритетної функції управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 5. С. 86-87.

Карастельов В. А.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

РІВНІСТЬ, ЯК КЛЮЧОВИЙ ПРИНЦИП АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДБОРУ КАДРІВ ДО СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Адміністративно-правове регулювання відбору кадрів до Служби безпеки України є складним за своєю сутністю та змістом діяльністю в основі якої лежить система відправних начал, вихідних ідей, які прийнято називати принципами. Перелік останніх є досить великим, втім одне із ключових місць серед них належить засаді рівності. Взагалі, рівність - це вихідна засада моральності, згідно з якою моральні вимоги у однаковій мірі повинні поширюватися на всіх людей без винятку, незалежно від їх соціального положення, умов життя, раси, кольору шкіри, світогляду. Принцип рівності в моралі відображений у Біблії, так зване «золоте правило» сформульоване Ісусом Христом, яке слід вважати зразком загальнолюдської моралі. «Усе, чого бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви» (Матфея 7 : 12). У тій чи іншій формі цей принцип викладено в юдаїзмі, буддизмі, у грецькій філософії, конфуціанстві. Незалежно від того, в якій формі викладено цей принцип, людей різних епох, країн і різного походження приваблює ідея, яка міститься в золотому правилі. Це свідчить, що думки, виголошені Ісусом, зокрема, у Нагірній проповіді, є універсальним вченням, яке відповідає моральній сутності людини, створеній за певними моральними канонами [1, с.25]. В соціології рівність розкривається, як рівноцінність соціального положення, оскільки характер рівності залежить від реальних форм суспільної організації, соціальної структури. Рівність – це закріплення рівних вихідних позицій життєвого шляху кожного індивіда, однаковість доступу до суспільних культурних благ, відмова від будь-яких безпідставних привілеїв, відмова від довічного закріплення будь-яких форм ієрархічного соціального статусу. Рівність є необхідною передумовою розвитку, насамперед, особистості в суспільстві, надає можливість вільної розвитку та конкуренції [2, с.91]. Поняття рівності комплексно розглядалось у філософії де її співвідносять із категорією свободи. «Рівність є не просто загальним масштабом і рівним мірилом, а загальним масштабом і рівною мірою саме й насамперед свободи індивідів. Якщо мова йде про свободу, а не про привілеї, сваволю, деспотизм, то вона просто неможлива без принципу та норм рівності, без загального правила, єдиного масштабу й рівної міри свободи. Свобода не тільки не протилежна правовій

рівності, а навпаки – виражається лише за допомогою рівності та втілена у рівності», - вказує В.С. Нерсесянц [3]. Крім того, філософи наголошують, що рівність – це відношення взаємної замінності об'єктів, які саме в силу цього вважаються рівними. Взаємозамінність може бути більш чи менш повною, що пов'язано із глибиною (чи інтервалом) рівності, але вона завжди відносна, оскільки прирівнювані об'єкти (незалежно, чи це предмети навколишнього світу, ідеї, поняття, висловлювання) – індивідуальні й неповторні. Навіть у самому вислові «взаємозамінні об'єкти» вже міститься посилання на умову (ознаку), що їх розділяє, тобто неспівпадіння [3, с.13].

Принцип рівності детально закріплено у положеннях Конституції України. Відповідно до Основного Закону усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям. Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб [4].

Тож, рівність – це декларована Конституцією України можливість кожного користуватись наданими йому правами, досягати юридичних інтересів та нести рівну відповідальність за свої дії із іншими суб’єктами права. Окрім того, рівність також передбачає однаковий статус кожної людини і громадянина перед законом, що означає надання всім рівних прав та можливостей, незалежно від їх особистісно-суб’єктивних показників, таких як: раса, колір шкіри, стать і таке інше. Як ідея адміністративно-правового регулювання відбору кадрів до СБУ, рівність відображається у двох аспектах: по-перше, наявності рівного права та можливостей кожного суб’єкта стати працівником органів та підрозділів Служби безпеки України за його умови відповідності професійним вимогам; по-друге, суворої заборони дискримінації в процесі відбору на службу в СБУ за ознаками раси, кольору шкіри, віросповідання, статті, а також інших суб’єктивних ознак.

Список використаних джерел:

1. Миронова Г. Діалектична єдність природи моральних і правових відносин. *Юридична Україна*. 2004. № 1. С. 20–25.
2. Коваль О.А. Принцип процесуального права та їх втілення в законодавчій регламентації діяльності міліції України: дисертація. Київ: Київський національний університет внутрішніх справ. 2005. 198 с.
3. Бондар С.Б. Рівність як категорія філософії права: дисертація. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. 2009. 185 с.
4. Конституція України: конституція від 28.06.1996 №254к/96-ВР. Офіційний вісник України. 2010. №72/1. Ст.2598.

Качмарський І. О.,
здобувач ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

КОНФЛІКТИ ТА СИНЕРГІЯ: СОЦІАЛЬНІ НОРМИ ПРОТИ ПРАВОВИХ НОРМ

Соціальні та правові норми виступають двома важливими інструментами, які регулюють поведінку людей і їхні взаємовідносини у суспільстві. Незважаючи на те, що обидва типи норм спрямовані на встановлення порядку та гармонії, вони мають різне походження та застосовують відмінні механізми впливу. Соціальні норми базуються на традиціях, культурних цінностях і етичних уявленнях, а правові норми кодифікуються у вигляді законодавчих актів і підтримуються державною владою. Тому вважаємо за необхідне розглянути як можливі конфлікти, так і синергію між цими нормами, що є актуальним завданням у сучасному суспільстві.

У своєму дослідженні І. Настасяк розглядає соціальні норми як модель організації суспільних відносин та регулювання поведінки людей у конкретних ситуаціях. Вона трактує їх як вимоги, що випливають із самої сутності суспільного буття і які суспільство пред'являє до поведінки окремої особистості під час її взаємодії з різними спільнотами та людьми, а також до діяльності соціальних груп і суспільних інститутів. Ці вимоги, оформлені у вигляді певних правил, виконують дві основні функції: вони встановлюють орієнтири для соціальної поведінки кожної особи чи групи в конкретних умовах, а також забезпечують контроль за цією поведінкою з боку суспільства [1, с. 52]. Такий зміст соціальних норм, на нашу думку, дозволяє їм виступати регулятором суспільних відносин і поведінки людини, що є особливо актуальним при розгляді конфліктів і синергії між соціальними та правовими нормами. Крім того, соціальні норми відіграють важливу роль у процесі соціалізації, оскільки вони формують уявлення індивіда про прийнятні та неприйнятні моделі поведінки, закладаючи основи правової та моральної свідомості. Саме через механізми соціалізації

відбувається передача норм від покоління до покоління, що забезпечує тяглість культурних традицій і суспільного порядку.

Як стверджує Ю. Кривицький, правова норма є центральна ланка, первинний елемент у механізмі правового регулювання, що виконує функцію впорядкування та гармонізації суспільних відносин. Її роль визначається через функції та механізм реалізації, адже саме від типу норми залежить запуск відповідного етапу правового регулювання та застосування інших юридичних інструментів. Правові норми тісно взаємодіють з усіма складовими цього механізму, впливаючи одна на одну та набуваючи спільних характеристик [2, с. 67]. Відзначаємо їхню взаємодію з іншими елементами правової системи: правозастосовними органами, правосвідомістю громадян, механізмами відповідальності тощо. Ця взаємозалежність підкреслює їхню важливість у функціонуванні правового порядку. Водночас, ефективність норм права залежить від їхньої адаптивності до суспільних змін, що є особливо актуальним у сучасному світі швидких трансформацій.

Взаємозв'язок соціальних і правових норм проявляється в тому, що правові норми часто ґрунтуються на соціальних, але при цьому мають більш формалізований характер і забезпечуються механізмами державного примусу. Водночас соціальні норми, які не мають правового закріплення, можуть мати не менш важливий вплив на поведінку людини завдяки моральному осуду або схваленню з боку суспільства.

Зміни в суспільстві, зокрема технологічний прогрес, глобалізація та цифровізація, впливають на еволюцію соціальних норм, змушуючи їх адаптуватися до нових реалій. Це, у свою чергу, викликає необхідність перегляду правових норм і політик для забезпечення їх відповідності актуальним суспільним потребам. Тому, гармонійна взаємодія соціальних і правових норм сприяє розвитку правової культури, стабільності суспільства та ефективному вирішенню соціальних конфліктів.

На нашу думку, так звані «конфлікти» між соціальними та правовими нормами виникають, коли суспільні уявлення про справедливість, мораль чи традиції суперечать офіційно встановленим законам. Наведемо кілька реальних прикладів таких конфліктів. У багатьох країнах пострадянського простору існує соціальна норма «подяки» лікарю у вигляді грошової винагороди чи подарунка, що вважається нормальним явищем серед пацієнтів. Однак правова норма визначає це як корупцію, адже отримання будь-якої винагороди за виконання службових обов'язків є кримінальним правопорушенням. Інший конфлікт виникає у випадках самосуду, коли громадяни, розчаровані судовою системою, вважають справедливим самостійно карати винних. Проте правова норма забороняє такі дії, визнаючи їх кримінальним злочином. У традиційних спільнотах соціальні норми можуть виправдовувати домашнє насильство як «родинну справу», яку не слід виносити на загальний розгляд, тоді як закон визнає фізичне чи психологічне насильство порушенням прав людини, що потребує покарання винних. Конфлікт між соціальними та правовими нормами також можна спостерігати у питаннях носіння релігійного одягу в школах: віруючі вважають його частиною своєї ідентичності, але закони про світськість у деяких країнах забороняють носіння

релігійних символів у державних установах. Це породжує напруженість між державою та релігійними спільнотами. Ще один приклад – евтаназія, яку частина суспільства сприймає як право людини на гідну смерть, тоді як у більшості країн вона заборонена законом і прирівнюється до вбивства. Такі конфлікти демонструють, що соціальні норми можуть змінюватися швидше за законодавство, а правові механізми інколи не враховують реальних суспільних потреб, що вимагає постійного вдосконалення правової системи та пошуку компромісів між суспільними цінностями й юридичними приписами.

Синергія між соціальними та правовими нормами виникає тоді, коли суспільні уявлення про мораль, справедливість і традиції не суперечать законам, а доповнюють їх, підсилюючи їхню ефективність. Прикладом такої взаємодії є заборона домашнього насильства: сучасне суспільство дедалі більше засуджує насильство в сім'ї, підтримуючи рівноправність та захист жертв, а правові норми встановлюють відповідальність за фізичне, психологічне чи економічне насильство. Завдяки суспільній підтримці жертви частіше звертаються по допомогу, а правозахисні організації ефективніше працюють. Аналогічно, боротьба з расизмом і дискримінацією ґрунтується на загальному переконанні, що всі люди мають рівні права, що закріплено в Конституції України та антидискримінаційних законах, які передбачають покарання за прояви расизму, гендерної нерівності та мови ворожнечі. Суспільне несприйняття дискримінації підсилює правозахисні механізми.

У сфері екології синергія між соціальними й правовими нормами проявляється в тому, що дедалі більше людей дотримуються принципів екологічної відповідальності, сортують сміття та економлять ресурси, тоді як законодавство встановлює відповідальність за забруднення довкілля, стимулює екологічно чисте виробництво та обмежує використання пластику. Така взаємодія сприяє ефективній екополітиці та розвитку «зеленого бізнесу». Схожа ситуація спостерігається у сфері захисту прав людей з інвалідністю. Соціальні уявлення про інклюзію підтримуються державою через закони, що забезпечують створення доступного середовища, рівний доступ до освіти й роботи. Це призводить до реальних змін у міській інфраструктурі та трудовій сфері. Ще одним важливим прикладом є боротьба з корупцією. У суспільстві поступово формується нетерпимість до хабарництва, а люди дедалі більше підтримують чесних чиновників. Антикорупційне законодавство встановлює суворі покарання за хабарництво та корупційні схеми, а суспільна підтримка цих норм робить їхню реалізацію більш ефективною.

У підсумку вважаємо за необхідне зазначити, що синергія між соціальними та правовими нормами є важливим чинником стабільного розвитку суспільства. Коли закони відповідають суспільним уявленням про добро і справедливість, вони краще виконуються, а соціальна підтримка сприяє їхній ефективній реалізації. Натомість, конфлікти між соціальними та правовими нормами виникають тоді, коли суспільство змінюється повільніше, ніж оновлюється законодавство, або коли традиційні уявлення суперечать правовим стандартам. У таких випадках важливо не лише встановлювати юридичні заборони, а й проводити

роз'яснювальну роботу, спрямовану на зміну суспільних уявлень та підвищення правової культури.

Список використаних джерел:

1. Настасяк І. Соціальні детермінанти правового впливу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки.* 2014. № 782. С. 76-82.

2. Кривицький Ю. В. Спеціалізовані норми права в механізмі правового регулювання : дис. … канд. юр наук : 12.00.01. Київ, 2010. 260 с.

3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/ 96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text.

Кашпур О. В.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ВІД НЕЗАКОННОГО ЗВІЛЬНЕННЯ

Аналіз наукових поглядів вчених та правозастосовної практики свідчить про те, що на сьогоднішній день адміністративне законодавство, яке визначає правові засади реалізації адміністративних процедур у сфері захисту прав державних службовців від незаконного звільнення, є недосконалим та потребує комплексного перегляду. Зазначене, на нашу думку, перш за все пов'язано із наявністю прогалин у ньому. Взагалі, вказує О.Ф. Скакун, прогалини у законодавстві — це повна або часткова відсутність (пропуск) необхідних юридичних норм у чинних законодавчих актах, якими, виходячи з принципів права, мають бути врегульовані певні суспільні відносини [1]. Зазвичай, продовжує вчена, причинами виникнення прогалин у законодавстві є: 1) невміння відобразити в нормативних актах усе різноманіття сучасних життєвих ситуацій, що потребують правового регулювання і можуть бути врегульовані правом; 2) відставання нормотворчості від розвитку суспільних відносин як наслідок невміння передбачити появу нових життєвих ситуацій; 3) наявність деформацій у процесі нормотворчості, спричинених, наприклад, лобіюванням голосування в парламенті в інтересах певних бізнесових груп; 4) технічні помилки законодавця, допущені при розробці нормативних актів та застосуванні прийомів юридичної техніки. Прогалини в законодавстві виникають зазвичай там, де існує: а) неповнота правових норм; б) суперечність норм однакової юридичної сили, коли одна з них «знищує» іншу; в) повна відсутність правової норми [1; 2]. Інший науковець, - М.В. Цвік доводить, що прогалина в законодавстві - це відсутність регулювання певних суспільних

відносин за умови, коли ці відносини мають бути врегульованими з позицій принципів права. Про прогалину для регулювання життєвих ситуацій у суспільних відносинах можна говорити і в тих випадках, коли вони перебувають у сфері правового регулювання, тобто коли залишилися неврегульованими ті відносини, які повинні бути врегульовані правом [3; 4]. Науковець дійшов до слушного висновку, що причини прогалин бувають різні. Це стосується первісних і наступних прогалин. Первісні прогалини зумовлені тим, що законодавець не врахував у формулюваннях нормативних актів всю багатоманітність життєвих ситуацій, які вимагають правового регулювання. Це може трапитися також через прорахунки, допущені при розробленні закону, у використанні прийомів юридичної техніки. Наступні прогалини з'являються об'єктивно внаслідок постійного розвитку суспільних відносин, виникнення нових життєвих ситуацій, які не могли бути заздалегідь передбачені законодавцем. Оскільки зовсім уникнути прогалин неможливо, тобто прогалини є нормальним явищем у праві, то слід знайти засоби їх оперативного заповнення (усунення чи подолання) [3; 4].

Тож, прогалина – це те, що потребує усунення, подолання, за допомогою використання відповідних інструментів. Що ж стосується прогалин у законодавстві, то ключовим способом їх подолання, на нашу думку, є нормотворчість. Нормотворчість – це діяльність уповноважених на це суб'єктів з розроблення, розгляду, прийняття та офіційного оприлюднення нормативно-правових актів, яка здійснюється за визначеною процедурою. Її ключовими ознаками є [5; 6]: 1) нормотворчість є етапом правоутворення, під час нормотворчості в нормативно-правових актах мають закріплюватися норми права, які є результатом узагальнення найбільш важливих повторювальних суспільних відносин, а також засобом витіснення шкідливої суспільної практики; 2) нормотворчість є правовою формою діяльності публічної влади поряд із правозастосуванням, тлумаченням права, контрольно-наглядовою та установчою діяльністю; 3) результатом нормотворчої діяльності є нормативно-правові акти, за допомогою яких формально закріплюють норми права; 4) нормотворчість здійснюється уповноваженими на це суб'єктами – органами і носіями публічної впади; 5) нормотворчість здійснюється за певною процедурою, яка регламентується законодавством [5; 6].

Тож, вдосконалення правових засад реалізації адміністративних процедур у сфері захисту державних службовців від незаконного звільнення має здійснюватися через активну нормотворчість, яка має передбачати:

- по-перше, на прикладі зарубіжних країн доцільним є створення єдиного законодавчого акту, який би визначив загальні засади захисту всіх, без виключення, працівників від незаконного звільнення;
- по-друге, необхідним є розроблення окремого порядку «Оскарження рішення про звільнення державного службовця», в якому необхідно визначити: 1) строки звернення із відповідною скаргою, які повинні складати 3 тижні, а в окремих випадках продовжені; 2) визначити коло осіб, які не мають права на звернення до компетентного органу з метою відновлення їх на посаді;

3) визначити процедурні аспекти розгляду справ про незаконне звільнення в адміністративному порядку.

- по-третє, вбачається доцільним посилити межі відповідальності та санкції, за вчинення правопорушень, пов'язаних із незаконним звільненням державного службовця.

- по-четверте, розробити процедури: а) відновлення на посаді державного службовця в результаті незаконного звільнення; б) відновлення кар'єри державного службовця.

Список використаних джерел:

1. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник. 2-ге видання. Київ: Алерта; ЦУЛ, 2011. 520 с.
2. Боршош, І. С. Обласна державна адміністрація у системі суб'єктів забезпечення законності та правопорядку у регіоні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / І. С. Боршош; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2018. 209 с.
3. Загальна теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / М. В. Цвік та ін.; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Х. : Право, 2010. 583 с.
4. Крут К. О. Адміністративно-правове забезпечення громадського контролю у сфері охорони здоров'я : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2017. 215 с.
5. Петришин О. В. Теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. Х.: Право, 2014. 368 с.
6. Демчишина В.Р. До проблеми визначення адміністративно-правових форм реалізації імміграційної політики України в умовах Євроінтеграції. *Юридична наука*. 2019. № 4. С. 136–140.

Кисельов О. О.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЗОНІ АТО

З початком бойових дій на теренах нашої держави виникла необхідність у розробленні нових підходів при здійсненні правосуддя на територіях, де через пряму військову протидію з боку екстремістів, розширення застосування непрямих (завуальованих) форм протидії розслідуванню, порушення (відсутність) транспортного сполучення (залізничного, автомобільного тощо), поштового та інших видів зв'язку виконання поставлених перед правоохоронними органами завдань опинилося під загрозою. Така ситуація вимагає вибору оптимального шляху розвитку процесу, пошуку нових та вдосконалення існуючих порядків кримінального провадження, що мають

забезпечити захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорону прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також швидке, повне та неупереджене розслідування і судовий розгляд з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Зазначені обставини зумовили закріплення у кримінальному процесуальному законодавстві особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції.

Тому з метою підвищення рівня захисту мирних громадян, держави і суспільства від терористів, а також найбільш небезпечних злочинів на місцевості, на якій діє правовий режим воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції, Верховною Радою України ухвалено низку Законів, які сприятимуть більш оперативному та жорсткому реагуванню на кримінальні правопорушення.

Крім того, Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції» діючий Кримінальний процесуальний кодекс України доповнено новою ст. 615.

Вона встановлює особливий правовий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції, який передбачає, що повноваження слідчих суддів, передбачені чинним Кримінальним процесуальним кодексом, тимчасово передаються відповідним прокурорам, які набувають додаткові процесуальні права. Так, згідно КПК України і інших законодавчих та відомчих нормативно-правових актів щодо режиму проведення антитерористичної операції дозволив визначити такі особливості процесуальної форми досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції:

– внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань незалежно від їх підслідності та належності до воєнної сфери надано, зокрема, військовим прокурорам усіх рівнів (п. 15 наказу Генеральної прокурори України від 29.08.2014 № 12гн «Про особливості діяльності військових прокуратур» зі змінами, внесеними наказом Генерального прокурора України від 20.10.2014 № 12гн-1);

– визначення місця проведення досудового розслідування відповідно до встановлених правил підслідності (ст. 218) та визначення або зміну органу досудового розслідування (ст. 216), під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення, надано, зокрема, і військовим прокурорам усіх рівнів (п. 15 наказу ГПУ від 29.08.2014 № 12гн);

– передбачено додатковий обов’язок військових прокурорів усіх рівнів інформувати 83 територіального прокурора про направлення кримінальних

проваджень до відповідного органу досудового розслідування, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення (п. 15 наказу ГПУ від 29.08.2014 № 12гн);

– здійснення військовою прокуратурою процесуального керівництва досудовим розслідуванням, підтримання державного обвинувачення у кримінальних провадженнях та здійснення прокурорського нагляду (наказ ГПУ від 29.08.2014 № 12гн);

– у зоні проведення антитерористичної операції дозволяється тимчасове обмеження функціонування судового контролю за напрямами: розгляду клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів (ст. 163); обов'язковості винесення ухвали суду про тимчасовий доступ до речей і документів (ст. 164); надання дозволу на проведення обшуку житла чи іншого володіння особи (статті 234, 235); надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій (статті 247, 248).

Вказані повноваження виконує відповідний прокурор; – дозволено обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою без ухвали слідчого судді на строк до 30 діб до осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109 – 114-1, 258 – 258-5, 260 – 263-1, 294, 348, 349, 377 – 379, 437 – 444 КК України (ст. 615);

– встановлено заборону застосування іншого виду запобіжного заходу, ніж «тримання під вартою» у разі вчинення злочинів, передбачених статтями 109 – 114-1, 258 –258-5, 260 та 261 КК України (ч. 5 ст. 176);

– допускається запровадження дистанційного досудового розслідування тоді, коли особа переховується від органів слідства з метою ухилення від кримінальної відповідальності та понад шість місяців переховується на тимчасово окупованій території України або в районі проведення антитерористичної операції (п. 20-1 Перехідних положень КПК України);

– до початку діяльності Державного бюро розслідувань положення глави 24-1 «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень» КПК України застосовуються з тими особливостями, що судовий розгляд у кримінальному провадженні щодо злочинів, зазначених у ч. 2 ст. 297-1 цього Кодексу, може здійснюватися за відсутності обвинуваченого (in absentia), крім неповнолітнього, який переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та оголошений у міждержавний та/або міжнародний розшук, чи який понад шість місяців переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та/або стосовно якого наявні фактичні дані, що він перебуває за межами України, на тимчасово окупованій території України або в районі проведення антитерористичної операції. Варто зазначити, що Законом України від 12.08.2014 № 1632-VII «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» визначено особливості судового розгляду, а саме щодо: – територіальної підсудності в районі проведення антитерористичної операції; – підслідності кримінальних правопорушень, вчинених в районі проведення антитерористичної операції; – процедури зміни підслідності у разі неможливості здійснювати досудове

розслідування; – здійснення спеціального досудового розслідування та спеціального судового провадження стосовно осіб, які перебувають в районі проведення антитерористичної операції

Так, прокурори матимуть право розглядати клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів (статті 163-164 КПК), надавати дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи (статті 234-235 КПК), розглядати клопотання про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії (статті 247-248 КПК). Прокурори також зможуть без рішення суду задовольняти клопотання щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб щодо осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів проти основ національної безпеки України, проти громадської безпеки, проти громадського порядку та моральності, проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, проти правосуддя, а також проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Список використаних джерел:

1. Наказ Генеральної прокурори України від 29.08.2014 № 12гн «Про особливості діяльності військових прокуратур» зі змінами, внесеними наказом Генерального прокурора України від 20.10.2014 № 12гн-1.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

Коба В. Б.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ЗНАЧЕННЯ *ТАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ* ДЛЯ ПОБУДОВИ АЛГОРИТМУ РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ Е-КОМЕРЦІЇ

Криміналістична методика виникла в результаті інтеграції та диференціації наукових знань і у класичному розумінні є системою наукових положень і розроблюваних на їх основі рекомендацій щодо організації і здійснення розслідування та запобігання окремим видам кримінальних правопорушень.

У результаті цієї діяльності відбувається висунення версій та визначаються завдання розслідування, зокрема ухвалюються відповідні рішення, забезпечується їхнє виконання. Надалі цей процес триватиме шляхом уточнення завдань та ухвалення нових рішень з урахуванням отриманих даних та результатів завдяки чому слідчий має можливість прогнозувати процес розслідування в цілому [1, с. 156].

Отже, для правильної організації розслідування уповноважена особа повинна правильно визначити тактичні завдання та обрати шляхи їх реалізації.

У криміналістичній доктрині поняття «тактичні завдання» найчастіше застосовується в словосполученні «слідче завдання» або «криміналістичне завдання». У більшості випадків воно трактується як питання, що виникло в процесі розслідування, яке потребує свого вирішення або слідчим особисто, або за допомогою інших учасників кримінального провадження, окремих служб чи осіб [2, с. 11].

Слід сказати, що організація розслідування шахрайства у сфері е-комерції здебільшого залежить від того, яка саме слідча ситуація склалася на певному етапі досудового розслідування, із якої витікає необхідність визначення відповідних тактичних завдань розслідування.

Низка вчених серед тактичних завдань виділяють психологічні тактичні завдання розслідування, що пов'язані з необхідністю встановлення слідчим комунікативних зв'язків із учасниками кримінального процесу, а також з працівниками правоохоронних органів, з якими взаємодіє слідчий. Водночас, поряд з психологічними, існують й організаційні тактичні завдання розслідування, що полягають у створенні необхідних умов для успішного проведення запланованих слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, забезпеченні їх необхідними засобами (транспортом, криміналістичною технікою, засобами зв'язку). Як правило ці завдання пов'язані з налагодженням взаємодії слідчого з іншими підрозділами і службами правоохоронних органів, здійснення сумісного планування розслідування, розподіленням обов'язків та координації роботи [3].

Н.П. Бортник і М.М. Коваль вважають, що всі тактичні завдання можуть бути розділені на дві групи: а) завдання організаційно-управлінського характеру, що забезпечують відповідні умови для постановки і вирішення другої групи завдань; б) завдання розшукового і тактичного характеру, безпосередньо спрямовані на встановлення обставин розслідуваної події. До першої групи завдань вони відносять: 1) з'ясування і оцінка слідчої ситуації, що склалася на момент внесення до ЄРДР даних про злочин; 2) визначення джерел інформації про обставини події, що розслідується, їхній характер та місцезнаходження; 3) вибір форми і прийомів взаємодії з органами і службами, що ведуть оперативно-розшукову роботу; 4) визначення напряму розслідування і складання плану дій. До другої групи завдань, що постають на початковому етапі розслідування, належать: 1) отримання даних про спосіб, обстановку та інші обставини події, що дають можливість орієнтуватися в її змісті й характері; 2) збір та вивчення даних про потерпілого, що допомагає точніше з'ясувати мотиви і цілі злочинця, висунути версії про причетних до злочину осіб; 3) отримання й аналіз інформації про злочинця та його спільників [4, с. 301].

Втім, нам імпонує науковий підхід В.В. Тіщенка, який пропонує розглядати завдання розслідування, прив'язуючись до етапів розслідування. Так, до завдань початкового етапу він відносить:

1) виявлення і фіксація доказової інформації про злочин, який розслідується за «гарячими слідами»;

2) вжиття заходів для запобігання втраті доказової інформації, що

міститься в слідах, документах, інших об’єктах, її своєчасне виявлення та фіксація;

3) з’ясування й оцінка слідчої ситуації;

4) виявлення джерел інформації про розслідуваний злочин;

5) визначення напряму розслідування і розробка плану розслідування;

6) обрання форм і методів взаємодії з органами і службами, що здійснюють оперативно-розшукову роботу;

7) пошук і одержання інформації про механізм і обстановку вчиненого злочину;

8) збирання і вивчення відомостей про особу потерпілого;

9) пошук, одержання й аналіз інформації про осіб, що вчинили злочин, їхній розшук і затримання [5, с. 137].

Як показав аналіз судово-слідчої практики та опитування респондентів у провадженнях щодо шахрайства у сфері е-комерції, основними тактичними завданнями, які слідчий повинен ставити перед собою, є: 1) встановлення механізму вчинення шахрайства в е-комерції; 2) з’ясування усіх обставин події, що розслідується; 3) підтвердження факту шахрайського заволодіння майном чи правом на майно; 4) встановлення точок доступу, з яких здійснювалися всі шахрайські дії; 5) ідентифікація осіб, які здійснювали незаконні комерційні операції через електронні інформаційні системи та транспортні телекомунікаційні мережі; 6) встановлення усіх епізодів злочинної діяльності шахраїв; 7) пошук свідків події; 8) пошук документів, у тому числі електронних, щодо комерційної діяльності «суб’єктів господарювання»; 9) обрання форм і методів взаємодії з органами і службами, що будуть задіяні під час проведення досудового розслідування шахрайства у сфері е-комерції; 10) обрання форм використання спеціальних знань під час проведення досудового розслідування шахрайства у сфері е-комерції; 11) визначення алгоритму розслідування, залежно від слідчої ситуації, що склалася, і розробка плану розслідування; 12) вжиття заходів для запобігання спробам протидії досудовому розслідуванню та ін.

Список використаних джерел:

1. Таран О.В. Особливості отримання криміналістично значимої інформації на початковому етапі розслідування злочинів, пов’язаних з порушенням вимог законодавства про охорону праці. *Правова інформатика*. № 3-4 (31). 2011. С. 156-160.

2. Журавель В.А. Тактичні завдання та механізм їх вирішення. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики.* Випуск 17. 2017. С. 11-18.

3. Пазинич Т.А. Криміналістична характеристика шахрайств та основні положення їх розслідування : дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2007. 211 с.

4. Бортник Н.П., Коваль М.М. Криміналістичні завдання початкового етапу розслідування катувань, що вчиняються співробітниками Національної поліції. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 1. С. 301-303.

5. Тіщенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія. Одеса: Фенікс, 2007. 260 с.

Колосова М. С.,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ГАРАНТІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАЦЮ СУДДЯМИ

Реалізація суддями права на працю вимагає наявності певної сукупності умов, інструментів та засобів, які прийнято називати гарантіями. Взагалі, від французької «garantie означає умова забезпечення чогось. У тлумачних словниках термін «гарантія», розкривається, як один із засобів забезпечення виконання зобов'язання; забезпечення, безпека, запорука [1, с.62]. В межах правової науки з приводу гарантій прав та свобод людини висловлювались представники різних юридичних галузей. Наприклад, М.В. Сорочишин вважає, що юридичні гарантії – це правові та організаційно-правові засоби і способи, за допомогою яких забезпечується реалізація прав та виконання обов'язків, передбачених законодавством. Вони являють собою складну систему взаємодіючих елементів, що дають змогу організувати різностороннє забезпечення, яке охоплює різні стадії реалізації прав та обов'язків, захист від посягань, поновлення порушених юридичних прав [2, с.83]. В.Ф. Погорілко і В.Л. Федоренко визначають гарантії прав і свобод людини і громадянина як систему умов і засобів, юридичних механізмів забезпечення належної реалізації визначених Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина. Названі гарантії вони поділяють на загальні та спеціальні (юридичні). Загальні гарантії визначаються рівнем розвитку основних сфер суспільного і державного життя, а саме: політичної, економічної, соціальної, культурної (духовної) та ін. Спеціальні юридичні гарантії конституційних прав і свобод людини та громадянина представлені нормативно й організаційно-правовими механізмами реалізації цих прав і свобод [3, с. 140-142]. М.І. Іншин підкреслює, що в широкому розумінні поняттям «гарантії» охоплюється вся сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, спрямованих на справжню реалізацію прав і свобод громадян, на усунення можливих причин та перешкод їх неповного або неналежного здійснення і захист прав від порушень, що є, на жаль, численними. Хоча ці фактори різноманітні, але стосовно процесу реалізації прав і свобод вони ви-ступають як умови, засоби, способи, прийоми та методи [4 с.83]. Разом з тим, В.В. Введенська розуміє гарантій прав і свобод людини, як обов'язок держави із створення системи передумов, умов, закріплених у законодавстві засобів і способів, які забезпечують усім та кожному рівні правові можливості для виявлення, набуття та реалізації своїх прав і свобод, їх фактичну реалізацію, охорону та надійний захист [5, с.148]. За словами В.С. Нерсесянца, юридичні гарантії – це система взаємопов'язаних форм і засобів (нормативних, інституційних, процесуальних), які забезпечують належне визнання, захист і реалізацію певних прав та їх обов'язків. Юридичні гарантії – це конструктивне вираження принципу самозахисту прав. Вони

втілюють ідею узгодженої дії права і держави, коли одні форми, напрямки і функції державно-правового регулювання та діяльності служать разом з тим захисним механізмом для інших і навпаки. І лише в такому загальному контексті взаємної підтримки й узгодженості різних частин і аспектів всього державно-правового комплексу окремі спеціальні форми та конструкції юридичних гарантій прав і свобод особистості можуть реально здійснити свою захисну роль. Словом, юридичні гарантії самі потребують юридичних гарантій, а такими в кінцевому підсумку можуть бути лише правова держава та правові закони [6, с.142].

Таким чином, проведене наукове дослідження дає змогу констатувати, що гарантії реалізації права на працю суддями – це системна сукупність визначених у нормах чинного законодавства інструментів, умов та засобів, що спрямовані на захист та охорону можливостей суддів реалізувати закріплені у Конституції та інших нормативно-правових актів різної юридичної сили можливості, права та інтереси у сфері праці. Серед ключових особливостей вказаних гарантій слід віднести:

- закріплюються не лише на рівні Конституції України та інших законодавчих актів, а й нормативних документах суддівського самоврядування;
- мають як загальний (тобто властивий для всіх категорій працівників), так і спеціальний характер, що характерні саме для професії суддів;
- забезпечують неухильне дотримання норм чинного законодавства у відповідній сфері;
- в них фіксуються найбільш важливі захисні чинники прав і свобод суддів у сфері праці.

Список використаних джерел:

1. Юридичні терміни. Тлумачний словник / В. Г. Гончаренко та ін. 2-ге вид., стереотипне. Київ : Либідь, 2004. 320 с.

2. Сорочишин М.В. Нові форми прояву дискримінації у сфері роботи. Трудове законодавство: шляхи реформування: матеріали ІІ Всеукр. наук.-практ. конф. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2013. С. 83.

3. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: підручник. Київ: Наукова думка; Прецедент, 2007. 344 с.

4. Іншин М. Юридичні гарантії як фактор стабільності та підвищення ефективності службово-трудової діяльності державних службовців. *Право України.* 2004. № 5. С. 83-87.

5. Введенська В.В. Постраждалий від злочину: права, гарантовані Конституцією, у Кримінально-процесуальному кодексі відсутні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2006. Спец. випуск № 1(28).

6. Нерсесянц В. С. Проблемы общей теории права и государства. М., 1999. 420с.

Копилов О. О.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ЗАПОБІГАННЯ УХИЛЕННЮ ВІД ПРИЗОВУ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ: СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ

Актуальність проблеми запобігання ухиленню від призову на військову службу під час мобілізації особливо загострилася в умовах військової агресії проти України та введення воєнного стану. Стаття 65 Конституції України визначає захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України одним із основних обов'язків громадян України. Водночас, як свідчать статистичні дані Офісу Генерального прокурора та Державної судової адміністрації України, кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від призову на військову службу під час мобілізації (ст. 336 Кримінального кодексу України), суттєво зросла протягом останніх років.

Забезпечення належного функціонування системи мобілізаційної підготовки та проведення мобілізації є одним із пріоритетних завдань держави в контексті забезпечення національної безпеки та оборони. Ефективне запобігання ухиленню від призову на військову службу під час мобілізації потребує розробки та впровадження комплексу спеціально-кримінологічних заходів, спрямованих на нейтралізацію причин та умов вчинення цього кримінального правопорушення, а також на підвищення ефективності діяльності суб'єктів протидії даному явищу [1].

Кримінальна відповідальність за ухилення від призову на військову службу під час мобілізації передбачена статтею 336 Кримінального кодексу України. Диспозиція цієї статті визначає склад кримінального правопорушення як ухилення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, крім випадків, передбачених законом. Санкція передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років.

Комплекс причин та умов, що сприяють ухиленню від призову на військову службу під час мобілізації, доцільно розглядати на декількох рівнях: соціально-економічні фактори; соціально-психологічні фактори; організаційно-правові фактори; інформаційні фактори.

Особливу увагу слід звернути на недоліки в організації призову на військову службу під час мобілізації, які створюють сприятливі умови для ухилення. Серед них можна виділити: неналежний рівень взаємодії між територіальними центрами комплектування, правоохоронними органами та органами місцевого самоврядування; технічні та організаційні проблеми у функціонуванні Єдиного державного реєстру військовозобов'язаних; недосконаліть механізмів вручення повісток та контролю за їх отриманням; неефективність заходів адміністративного впливу за порушення правил військового обліку; недостатнє кадрове та матеріально-технічне забезпечення територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки [2].

Спеціально-кримінологічне запобігання ухиленню від призову на військову службу під час мобілізації передбачає комплекс цілеспрямованих заходів, здійснюваних спеціалізованими суб'єктами та спрямованих на нейтралізацію криміногенних факторів, які детермінують це кримінальне правопорушення. Залежно від характеру та змісту заходи спеціально-кримінологічного запобігання можна класифікувати на декілька груп:

Удосконалення нормативно-правової бази є важливою складовою спеціально-кримінологічного запобігання ухиленню від призову на військову службу під час мобілізації. Основними напрямами цієї діяльності є:

1. Уточнення диспозиції ст. 336 КК України з метою більш чіткого визначення об'єктивної сторони кримінального правопорушення та розмежування його з адміністративними правопорушеннями у сфері військового обліку.

2. Розробка та впровадження законодавчих змін, спрямованих на посилення відповідальності за сприяння ухиленню від призову на військову службу під час мобілізації, зокрема за підроблення документів, надання неправдивих відомостей, незаконне звільнення від військового обов'язку.

3. Удосконалення нормативно-правових актів, що регулюють порядок вручення повісток, процедуру медичного огляду призовників, механізми надання відстрочок від призову [3].

4. Врегулювання питань соціального захисту мобілізованих осіб та членів їхніх сімей, збереження робочих місць, компенсації за втрачений заробіток, пільг та гарантій для учасників бойових дій.

5. Розробка механізмів альтернативної служби для осіб, які за релігійними переконаннями не можуть брати участь у бойових діях, але можуть виконувати інші обов'язки в інтересах оборони держави.

Ця група заходів спрямована на аналіз та прогнозування кримінологічної ситуації, а також на інформаційно-роз'яснювальну роботу серед населення: створення системи кримінологічного моніторингу стану та динаміки ухилення від призову на військову службу під час мобілізації; розробка методик прогнозування рівня ухилення від призову залежно від соціально-економічної ситуації, інтенсивності бойових дій та інших факторів; організація інформаційно-роз'яснювальної кампанії щодо прав та обов'язків військовозобов'язаних, порядку проведення мобілізації, відповідальності за ухилення від призову; проведення інформаційних заходів, спрямованих на підвищення престижу військової служби, формування позитивного іміджу Збройних Сил України; протидія дезінформації та пропаганді, спрямованій на дискредитацію мобілізаційних заходів та сіяння паніки серед населення; розробка і впровадження інформаційних ресурсів, що надають вичерпну інформацію про порядок призову, соціальні гарантії для військовослужбовців та членів їхніх сімей, можливості проходження служби за контрактом [4].

Список використаних джерел:

1. Волотівський П.Б. Мобілізаційна підготовка та мобілізація - важливі складові організації оборони України. *Наука і оборона*. 2019. № 4. С. 13-19.

2. Майстренко О. Об’єктивна сторона перешкоджання законній діяльності Збройних сил України та інших військових формувань. *Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України*: мат-ли міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 30 верес. 2016 р.). Київ: Нац. академ. прокуратури України, 2016. С. 218-219.
3. Пилипенко Є.В. Перешкоджання діяльності у кримінальному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2018. 211 с.
4. Туркот М.С. Мобілізаційна діяльність як засіб забезпечення воєнної безпеки України. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2015. № 2. С. 200-202. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2015/55.pdf.

Кошурніков Ю. В.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ НАПРЯМІВ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ У СФЕРУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

В умовах сучасного розвитку інформаційних технологій, запровадження електронного урядування у сферу публічного управління не просто важливим, а вкрай необхідним кроком. Так, І.Є. Погребняк визначає електронне врядування як спосіб організації державної влади за допомогою систем локальних інформаційних Інтернет-мереж і сегментів глобальної інформаційної мережі, що забезпечує функціонування певних служб в режимі реального часу і робить максимально простим і доступним щоденне спілкування громадянина з офіційними установами. На практиці це означає організацію управління державою і взаємодію з фізичними, юридичними особами шляхом максимального використання в органах публічної адміністрації сучасних інформаційних технологій. Це передбачає можливість будь-якої особи через інформаційно-комунікаційні засоби звернутись до органів державної влади, органів місцевого самоврядування для отримання необхідної інформації, і головне, адміністративних послуг. Наприклад, не відходячи від комп’ютера, особа може здійснити будь-яку трансакцію з органом влади (зареєструвати юридичну особу, земельну ділянку тощо), витрачаючи менше часу та інших ресурсів , що сприяє, зокрема і економії бюджетних коштів. У структурі електронного врядування можна виокремити три компоненти: 1) технічну сторону (інтернет, стільниковий зв’язок, супутниковий зв’язок, географічні інформаційні системи); 2) внутрішню урядову інфраструктуру, аналог корпоративної мережі; 3) зовнішню інформаційну інфраструктуру, яка взаємодіє з громадянами та юридичними особами [1, с.29-30].

О.С. Дніпров дійшов висновку, що електронне врядування – це система взаємодії державних інституцій з окремим громадянином та суспільством загалом через інформаційно-комунікаційні технології, що забезпечує оперативне, відкрите та неупереджене вирішення будь-яких соціально-побутових проблем. Крім того, електронне урядування мінімізує контакт громадян із чиновниками, тим самим зменшує корупційний складник у державному управлінні на національному та регіональному рівнях [2, с.149-150].

Доречно зауважує у своїй науковій праці Ю.Ю. Раховська, яка вважає, що концептуальні засади електронного уряду розкриваються в трьох напрямках його розвитку: 1) електронне адміністрування – автоматизація, інформатизація і трансформація функцій і процесів, пов'язаних зі збором, зберіганням, обробкою і передачею інформації. Електронне адміністрування направлено, перш за все, на оптимізацію внутрішньої роботи органів державного управління і відноситься до процесу трансформації внутрішніх взаємодій в системі державного управління; 2) електронна взаємодія з громадянами, надання електронних послуг. Орієнтація органів державного управління на максимальне задоволення потреб громадян є центральною ланкою в концепції електронного уряду. Основу даного напрямку становить розвиток електронних державних послуг, орієнтованих на споживача, які відповідають новим стандартам якості; 3) розвиток інформаційного суспільства – даний напрямок орієнтоване на встановлення і розвиток на базі Інтернет-технологій взаємодій органів державного управління з організаціями приватного сектора, недержавними і громадськими організаціями, а також іншими інститутами громадянського суспільства. Розвиток інформаційного суспільства розглядається в рамках концепції електронного уряду не тільки як ключовий фактор успіху реформи державного управління, а й як одна з пріоритетних завдань держави в умовах глобальних процесів переходу до нової економіки [3].

Таким чином, електронне урядування – це концепція функціонування сфери публічного управління, яка консолідує в собі три взаємопов’язані напрямки: 1) комплексну автоматизацію роботи суб’єктів публічної влади, що передбачає активне уведення та використання в їх внутрішньо-організаційних процесах інформаційних технологій, зокрема: технологічну актуалізацію документообігу; формування нових моделей контролю роботи, основаних на новітньому програмному забезпеченні; розвиток системи кіберзахисту; тощо; 2) забезпечення електронного сервісу – надання адміністративних послуг, здійснення адміністративних процедур, а також реалізація інших публічних функцій повністю «онлайн», або за рахунок мінімізації особистого відвідування громадянами офіційних органів, підприємств, установ та організацій. Даний напрям передбачає адаптацію діяльності державних органів під сервісну модель, за якої кожен громадянин може реалізувати свої права та отримати допомогу держави через комп’ютер або смартфон; 3) розбудова національної інформаційної системи – формування на території держави вітчизняного інтернет-середовища, яке орієнтується не тільки на рекламу і реалізацію товарів і послуг, але й надає громадянам широкі можливості різнопланової взаємодії з

органами державної влади, місцевого самоврядування, державними і комунальними підприємствами, установами, організаціями; можливість отримувати достовірну інформацію про роботу публічного сектору через мережу інтернет тощо. Саме на відносини, що пов'язано із реалізацією виказаних напрямів електронного урядування спрямовано дію адміністративно-правового механізму.

Список використаних джерел:

1. Погребняк І.Є. Електронний уряде (e-government) і електронне урядування (e-governance): поняття та принципи функціонування. *Право та інновації.* 2014. №3(7). С.26-35.

2. Дніпров О.С. Поняття, суть та передумови впровадження електронного урядування в Україні. *Право і суспільство*. 2018. № 5. С. 144-150.

3. Ряховська Ю.Ю. Переваги та недоліки впровадження електронного уряду в країні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 10. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1380.

Кравчук Т. Г.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

КОМПЕТЕНЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ НА ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ РІВНІ

При характеристиці адміністративно-правового статусу Національної поліції України на територіальному рівні окрему увагу варто приділити її компетенції. Так, як слідує з аналізу наукових підходів до визначення сутності та змісту адміністративно-правового статусу, зокрема Національної поліції України, в якості його структурних складових, а згідно з деякими позиціями – єдиних, слід розглядати сукупність прав та обов'язків особи. Проте, на нашу думку, у контексті характеристики адміністративно-правового статусу органу державної влади не доречно оперувати такими категоріями, оскільки таку сукупність слід позначати як його повноваження.

Зокрема, О.О. Бандурка під правовим статусом державного органу розуміє певну сукупність повноважень юридично-владного характеру, реалізація яких забезпечує виконання покладених на нього завдань [1, с. 125]. При цьому слід відмітити, що владні повноваження пов'язані з компетенцією та предметом відання органів державної влади, в тому числі Національної поліції України, які на сторінках фахової літератури розглядають як структурний елемент правосуб'єктності. Зокрема відмічається, що компетенція є одним із видів публічної правоздатності. Еволюційно вона сформувалася як структурний елемент правосуб'єктності, властивої тим суб'єктам публічного права, які наділені владним ресурсом. Особливістю компетенції є те, що вона завжди

обмежується предметом відання, тобто повинна реалізовуватися у певній юридично визначеній сфері суспільних відносин та на території, у межах якої владний суб'єкт виконує покладені на нього функції. Повноваження, своєю чергою, є складниками компетенції та у своїй сукупності утворюють її обсяг. Вони постають як права та обов'язки, що з метою виконання суб'єктом публічного права встановлених для нього законом функцій поєднані в єдине ціле [2, с. 234; 3, с. 287]. На нашу думку, наведений підхід потребує певних уточнень. По-перше, в разі якщо компетенцію державного органу розглядати як структурний елемент його правосуб'єктності, то вона не може обумовлюватися владними повноваженнями, оскільки вони є складовою правового статусу особи, а правосуб'єктність, як зазначалося раніше, є передстатусним елементом. А тому, по-друге, ми підтримуємо тих вчених, які розглядають компетенцію як складову правового статусу особи.

Наприклад, на думку Н.О. Армаш, компетенція – це елемент правового статусу, який встановлює сукупність юридично закріплених прав та обов'язків органу виконавчої влади або його керівника, реалізація яких забезпечує виконання їх основних функцій [4, с. 78]. З позиції В.А. Глуховері, органи виконавчої влади наділяються необхідною оперативною самостійністю, що виражається в їх компетенції – предметах управління, правах, обов'язках, територіальних межах діяльності кожного окремого органу (компетенція – це певний обсяг державної діяльності, покладений на конкретний орган, або коло питань, передбачених законодавством, іншими нормативно-правовими актами, які він має право вирішувати у процесі практичної діяльності). Кожен орган виконавчої влади має офіційне найменування та повноваження використовувати різні атрибути з державною символікою (гербовим штампом, бланками з офіційними найменуваннями, тощо) [5, с. 242].

Погоджуємося і з думкою І.Д. Казанчук, яка вказує на те, що компетенція поєднує в собі два елементи: по-перше, «предмети відання» (суспільні відносини); по-друге, «права і обов'язки», або «владні повноваження» органу. Така позиція більш повно визначає сутнісну характеристику компетенції, адже охоплює не тільки права та обов'язки, а й певну сферу діяльності державних органів. Не можна встановити компетенцію будь-якого державного органу, не окресливши сферу даних йому владних повноважень, характер питань, якими він повинен займатися, оскільки ці питання (предмети відання) утворюють головний елемент компетенції органу [6, с. 55]. Також, як зауважують Р.А. Калюжний, А.Т. Комзюк та О.О. Погрібний, компетенція являє собою певний обсяг державної діяльності, покладений на конкретний орган, або коло питань, передбачених законодавством, іншими нормативно-правовими актами, які він має право вирішувати в процесі практичної діяльності. Органи влади наділяються необхідною оперативною самостійністю, що виражається в їх компетенції – предметах відання, правах, обов'язках, територіальних межах діяльності кожного окремого органу [7, с. 547]. Із чого слідує, що повноваження Національної поліції України є складовою її компетенції, а сфера їх реалізації визначена предметом відання, що також входить до складу останньої.

Що стосується предмету відання, як елементу компетенції, його сутність на сторінках фахової літератури розкривають як юридично визначену (окреслену) сферу діяльності того чи іншого органу або посадової особи, без якої, власне, немає об'єктивного (матеріального) підґрунтя для існування та реалізації відповідних повноважень [8, с. 77]. Предмет відання, зауважує В.Р. Барський, і як самостійне юридичне поняття, і як елемент більш широкого юридичного поняття – компетенції – є способом юридичного визначення тих суспільних відносин, що виокремлюються як предмет владних дій органу влади. Законодавче визначення предмета відання як галузі діяльності органу влади породжує тим самим її юридичну визначеність [9, с. 44].

При цьому, наголошує С.С. Василів, включення предметів відання до складу компетенції значно спрощує упорядкування взаємовідносин державних органів між собою, а також державних органів з органами місцевого самоврядування спрощує розмежування компетенції. Деталізація компетенції забезпечує чітко окреслені межі, щоб уникнути плутанини в діяльності державних і суспільних структур, адже компетенція поряд із визначенням специфічної ролі кожного органу покликана водночас забезпечувати погодження їхніх дій. Встановлюючи компетенцію кожного з державних органів, держава відповідно розподіляє владні повноваження між ними. Законодавець розмежовує повноваження органів державної влади із вказівкою на сфери їхньої діяльності та об'єкти впливу. Як вбачається з нормативно-правових актів, які визначають повноваження державних органів, законодавець, визначаючи компетенції органу, окреслює повноваження зі вказівкою на конкретні сфери діяльності [10, с. 166].

Отже, компетенція Національної поліції України на територіальному рівні може бути охарактеризована через реалізацію її повноважень у відповідній сфері суспільних відносин. Саме тому при визначенні сутності адміністративно-правового статусу Національної поліції України на територіальному рівні основний акцент ставиться на характеристиці її повноважень.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О.О. Управління державною податковою службою в Україні: організаційно-правові аспекти: моногр. Х.: Вид-во НУВС, 2005. 506 с.

2. Січевлюк В.А. Еволюція категорії «правова суб'єктність» (теоретико-прикладні засади): монографія. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2020. 462 с.

3. Панасюк О. До питання про співвідношення понять «повноваження» та «компетенція» суду в кримінальному провадженні. *Публічне право*. 2013. № 4 (12). С. 282–290.

4. Армаш Н.О. Керівник органу виконавчої влади: адміністративно-правовий статус. Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2006. 248 с.

5. Глуховеря В.А. Теорія і практика адміністративно-правового забезпечення реформ у системі МВС України: дис. … доктора юрид. наук: спец. 12.00.07. Запоріжжя, 2020. 646 с.

6. Казанчук І.Д. Компетенція органів національної поліції України щодо охорони навколишнього природнього середовища та екологічної безпеки в інтеграційних умовах. *Наше право*. 2017. № 1. С. 54–61.

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення: науково-практичний коментар / Р.А. Калюжний, А.Т. Комзюк, О.О. Погрібний та ін.; К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 781 с.

8. Передерій О.С. Правовий статус поліції країн континентальної правової сім'ї (загальнотеоретична характеристика на матеріалах Франції, Німеччини, Польщі): дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Харків, 2009. 211 с.

9. Барський В.Р. Нормотворчість представницьких органів місцевого самоврядування в Україні: дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. Одеса, 2006. 221 с.

10. Василів С.С. Адміністративно-правові засади підвідомчості розгляду справ про адміністративні правопорушення: дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Львів, 2016. 245 с.

Кривов'яз Е. С.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРИНЦИПІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАФТОГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Здійснення державного регулювання нафтогазової галузі в Україні має будуватись на системі відправних начал, вихідних ідей, тобто принципів. В юридичній літературі принципи права викликають дискусію серед вчених. Традиційно під ними розглядаються відправні положення, керівні засади, ідеї, виражені в законах, навколо яких базується вся система прав, норми, інститути й галузі права. Водночас, існують підходи, відповідно до яких правові принципи – це суто наукова категорія, яка ґрунтується на правосвідомості та правовій ідеології [1, с. 8; 2, с. 24]. Принципи в праві визначають нормоутворюючу і правозастосовну діяльність, координують функціонування механізму правового регулювання, є критеріями оцінки правності (правової природи) рішень органів держави і дій громадян, формують правове мислення і правову культуру, цементують систему права [3, с. 48; 4].

Таким чином, принципи державного регулювання нафтогазової галузі в України найбільш доцільно розуміти як сукупність розчинених в нормах чинного законодавства основоположних ідей-вимог, що встановлюють цінності та засади, яким повинна відповідати діяльність уповноважених суб'єктів держави в процесі реалізації ними важелів публічно-правового упорядкування та забезпечення функціонування нафтогазового комплексу.

На сьогоднішній день систему принципів, які лежать в основі державного регулювання нафтогазової галузі України, складають наступні:

- принцип законності державного регулювання. Це одна з головних та центральних засад діяльності державних органів не тільки у відношенні нафтогазового сектору. Зміст цього принципу сформовано на основі положень Конституції України (далі – Конституція), а саме статті 19 в якій декларовано: «Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [5]. Тож, відповідно до цього принципу державне регулювання нафтогазової галузі безальтернативно відповідає нормам законодавства України, тобто, відбувається з використанням встановлених правовими положеннями публічно-правових важелів, а суб'єкти, які приводять механізм регулювання до дії, керуються лише наданою їм законодавством компетенцією та повноваженнями;
- принцип рівності державного регулювання. Рівність означає однакове положення людей в суспільстві [6; 7]. За визначенням О.В. Петришина, принцип рівності передбачає вимогу поводитися в однакових випадках однаково, а у відмінних – неоднаково, а також забороняє дискримінацію як одне з найочевидніших порушень принципу рівності [8, с.126]. Натомість С.Д. Гусарєва зазначає, що в сучасному розумінні ідея справедливої рівності можливостей полягає в тому, що членам суспільства мають бути створені реальні можливості конкурувати з іншими його членами, причому з достатніми шансами на успіх [9, с. 123]. В Конституції поняття рівності виражено статтями 21 та 24 де вказано: усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними; громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [5]. Таким чином, рівність – це не про однаковість прав, а наявність справедливої можливості їх вільно та повно реалізовувати всіма суб'єктами. Держава, зобов'язана сприяти рівності та всіляко її забезпечувати, у тому числі в контексті упорядкування відносин нафтогазового сектору. Тут зміст даного принципу виражається в об'єктивності застосування важелів державного впливу; недопущенні необумовлених законодавством переваг та обмежень для суб'єктів користування нафтогазоносними надрами або нафтогазовидобування; попередженні монополізму на ринку нафти і газу і таке інше;
- принцип безпеки нафтогазової галузі. Нафта та газ є корисними копалинами, які мають високий ступінь вогненебезпечності, а нафтогазовидобування несе ризики для екології держави. Окрім цього, нафтогазова галузь є позитивною сферою для вчинення економічних та корупційних правопорушень, які наносять шкоду не тільки окремим суб'єктам,

але й державним інтересам. Зважаючи на це важливо, щоб в процесі регулювання досліджуваного сектору значна увага приділялась безпеці, було сформульовано тактику протидії та запобігання правопорушенням, а також компенсаційні механізми за нанесену шкоду;

- принцип економічного росту та розвитку галузі. Державне регулювання повинно націлюватись на формування сприятливих умов ефективного використання нафтогазоносних надр з метою отримання прибутку всіма учасниками нафтогазовидобування та, в першу чергу, держави;
- принцип підтримки інвестицій. Відповідно до вимог даного принципу, державне регулювання має націлюватись на розвиток інвестиційної діяльності в нафтогазовій галузі, як внутрішнього, так і зарубіжного характеру, що сприятиме її технічному, організаційному та іншому розвитку за рахунок додаткових фінансових ресурсів;
- принцип стимулювання внутрішньо-державного видобутку. Якісне державне регулювання нафтогазової галузі забезпечує сировинну самостійність України. Власний видобуток нафти і газу дозволяє абстрагуватись від імпорту вказаних корисних копалин для задоволення вітчизняних потреб.

Тож, саме вказані принципи найбільш змістовно характеризують сутність та призначення державного регулювання нафтогазової галузі в Україні. А відтак, закріплення останніх на законодавчому рівні має надважливе теоретичне та практичне значення.

Список використаних джерел:

1. Мамницький В.Ю. Принцип змагальності у цивільному судочинстві: Автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03. Х., 1995. 20с.
2. Овчаренко О.М. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації: дисертація. Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. 2007. 249 с.
3. Загальна теорія держави і права. За ред. В.В. Копейчикова. К.: Юрінком, 1997. 536 с.
4. Хом’яченко С.І. Правове забезпечення контролю за використанням та охороною земель в Україні: дисертація. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. 2004. 207 с.
5. Конституція України: закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. Офіційний вісник України. 2010. №72/1. Ст.2598.
6. Скакун О. Ф. Питання держави і права в філософії Г. С. Сковороди. Право України, 1995, № 2.
7. Філософський словник. За ред. В. І. Шинкарука. Головна редакція Української Радянської Енциклопедії Академії наук Української РСР. К., 1973.
8. Петришин О.В., Погребняк С.П., Смородинський В.С. та ін. Теорія держави і права : підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів. Харків : Право, 2015. 368 с.
9. Теорія держави та права : навчальний посібник. Є.В. Білозьоров, В.П. Власенко, О.Б. Горова, А.М. Завальний, Н.В. Заяць та ін. ; за заг. ред. С.Д. Гусарєва, О.Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.

Кузнецов Д. Д.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ З ВИКОНАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ

В основі діяльності Служби безпеки України взагалі, а також щодо реалізації державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії, зокрема, лежить система нормативно-правових актів різної юридичної сили. Втім, особливе місце серед них, як вбачається, належить міжнародним нормативно-правовим актам. На сьогоднішній день Україна є учасником низки міжнародних актів, які встановлюють засади антикорупційної діяльності в державі та в межах Служби безпеки України, як публічного органу, у тому числі. Одним з центральних документів є Конвенція Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) проти корупції від 31.10.2003. Її цілями визначено: a) сприяння вжиттю й посиленню заходів, спрямованих на більш ефективне й дієве запобігання корупції та боротьбу з нею; b) заохочення, сприяння та підтримка міжнародного співробітництва й технічної допомоги в запобіганні корупції та в боротьбі з нею, зокрема в поверненні активів; c) заохочення чесності, відповідальності й належного управління громадськими справами й державним майном [1].

Згідно до статті 5 Конвенції, кожна Держава-учасниця, відповідно до основоположних принципів своєї правової системи, розробляє й здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції, яка сприяє участі суспільства і яка відображає принципи правопорядку, належного управління державними справами й державним майном, чесності й непідкупності, прозорості й відповідальності. Учасники документу прагнуть встановлювати й заохочувати ефективні види практики, спрямовані на запобігання корупції, а також періодично проводити оцінку відповідних правових інструментів й адміністративних заходів з метою визначення їхньої адекватності з точки зору запобігання корупції та боротьби з нею. Держави-учасниці взаємодіють одна з одною та з відповідними міжнародними й регіональними організаціями в розробленні заходів, зазначених у цій статті, та сприянні їм. Ця взаємодія може включати участь у міжнародних програмах і проектах, спрямованих на запобігання корупції [1].

Далі в Конвенції наголошено, що кожна Держава-учасниця забезпечує наявність органу або органів, які здійснюють запобігання корупції за допомогою таких засобів, як: a) проведення антикорупційної політики; здійснення нагляду та координації реалізації такої політики; b) розширення та поширення знань з питань запобігання корупції. Крім цього, міжнародний документ встановлює необхідність забезпечення такому органу або органам, необхідну незалежність, з метою надання можливості виконувати свої функції ефективно й в умовах свободи від будь-якого неналежного впливу [1].

Важливо також звернути увагу на статтю 60 Конвенції де вказано, що Держави учасниці, розробляють, здійснюють або вдосконалюють конкретні програми підготовки персоналу, який несе відповідальність за запобігання корупції та боротьбу з нею. Подібні навчальні програми, наприклад, можуть стосуватись створення потенціалу в галузі розроблення та планування стратегічної політики протидії корупції. Країни, що підписали документ розглядають можливість сприяння одна одній, на запит, у проведенні оцінок, вивчення та дослідження видів, причин, наслідків та збитків, завданих корупцією у своїх країнах, з метою розроблення, за участю компетентних органів і суспільства, стратегій і планів дій щодо боротьби з корупцією [1].

Як приклад варто навести такий міжнародний документ, як Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 (далі – ЄС), значний обсяг положень якої присвячено міжнародній взаємодії в сфері протидії та боротьби з корупцією. Зокрема, відповідно до статті 3 документу Сторони визнають, що принципи вільної ринкової економіки становлять основу для їхніх відносин. Верховенство права, належне врядування, боротьба з корупцією, боротьба з різними формами транснаціональної організованої злочинності й тероризмом, сприяння сталому розвитку і ефективній багатосторонності є головними принципами для посилення відносин між Сторонами. Далі наголошується, що в рамках співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки Сторони надають особливого значення утвердженню верховенства права та укріпленню інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом та правоохоронних і судових органів зокрема. Співробітництво буде спрямоване, зокрема, на зміцнення судової влади, підвищення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості та боротьбу з корупцією. Співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки буде відбуватися на основі принципу поваги до прав людини та основоположних свобод [2].

Відповідно до статті 22 Сторони Угоди співробітничають у боротьбі з кримінальною та незаконною організованою чи іншою діяльністю, а також з метою її попередження. Таке співробітництво спрямовується на вирішення таких проблем: a) незаконне переправлення через державний кордон нелегальних мігрантів, торгівля людьми і вогнепальною зброєю та незаконний обіг наркотиків; b) контрабанда товарів; c) економічні злочини, зокрема злочини у сфері оподаткування; d) корупція як у приватному, так і в державному секторі; e) підробка документів; f) кіберзлочинність. Сторони посилюють двостороннє, регіональне та міжнародне співробітництво у цій сфері, зокрема співробітництво із залученням Європолу. Сторони і надалі розвивають співробітництво стосовно: a) обміну найкращими практиками, в тому числі щодо методик розслідування та криміналістичних досліджень, b) обміну інформацією відповідно до існуючих правил, c) посилення потенціалу, зокрема навчання та, у разі необхідності, обмін персоналом, d) питань, пов’язаних із захистом свідків та жертв [2].

Отже, основними міжнародними засадами діяльності Служби безпеки України щодо реалізації державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії на сьогоднішній день є Конвенція Організації Об’єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 та Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. Дані міжнародні документи, здебільшого, спрямовані на перейняття зарубіжних стандартів побудови несприятливого для виникнення корупції національного середовища, інституційних рішень боротьби із нею, а також налагодження міжнародної співпраці в даній сфері. А відтак, дотримання їх норм в розрізі представленої у роботі проблематики має надважливе значення.

Список використаних джерел:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: конвенція, міжнародний документ від 31.10.2003. Офіційний вісник України. 2010. №10. Ст.2938.

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: угода, міжнародний документ від 27.06.2014. Офіційний вісник України. 2014. №75. Ст2125.

Кузнєцова А. С.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ СУБ’ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Невід’ємною ознакою держави є суб’єкти владних повноважень, які відділені від народу і виконують свої функції на професійній основі. З погляду теорії суспільного договору громадяни обирають собі суб’єктів владних повноважень, які мають їм служити [1, с. 6]. Позитивним моментом розвитку адміністративного законодавства є визначення поняття «суб’єкта владних повноважень» у межах саме КАС України, оскільки при розгляді адміністративних справ суд повинен встановити, чи підпадає спір під юрисдикцію адміністративного суду та чи підсудний спір адміністративному суду. Відповідно до положень чинної редакції КАС України, суб’єктом владних повноважень визначається орган державної влади (у тому числі без статусу юридичної особи), орган місцевого самоврядування, орган військового управління, їх посадова чи службова особа, інший суб’єкт при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних

послуг [2]. Аналіз даної статті дає підстави для висновку про те, що законодавець визначає види суб'єктів владних повноважень, не даючи чіткого визначення вказаної дефініції, що дало б можливість пояснити поняття [3, с. 54-55]. Тому цілком закономірним є факт того, що поняття «суб'єкт владних повноважень», яке вперше закріплене КАС України [4, с. 12] досі не отримало належного і вичерпного обґрунтування адміністративно-правовою наукою чи національним законодавством [4, с. 12; 5, с. 116].

Наприклад, М. Вільгушинський зауважує, що аналіз наукової літератури показує, що українські автори намагаються з'ясувати суть поняття «суб'єкт владних повноважень», роблять це через термін владні управлінські функції. Інакше кажучи, йдеться про те, що суб'єктом владних повноважень буде(є) такий, котрий реалізує у відповідних правовідносинах владні управлінські функції [6, с. 11]. Причому термін публічно був поза увагою науковців в силу відсутності його використання у нормах попередніх редакцій КАС України.

З огляду на це в межах адміністративно-процесуальної галузі наукових знань існує щонайменше два концептуальних підходи до розкриття сутності заявленої категорії:

1) через обмеження кола суб'єктів владних повноважень їхньою приналежністю до поділу гілок влади, де владні функції безпосередньо не належать до законодавчих повноважень чи повноважень здійснювати правосуддя [7]. За цим контекстом виокремлюються такі групи владних управлінських функцій: 1) вироблення (формулювання) політики; 2) правове регулювання; 3) надання адміністративних послуг; 4) нагляд і контроль [8, с. 52, 53]. За логікою цього підходу Верховна Рада України та суди не можуть бути визнані суб'єктами владних повноважень [6, с. 11];

2) через логіко-лінгвістичний аналіз поняття «суб'єкт владних повноважень», до основних концептуальних частин якого відносяться суб'єкт, влада, повноваження [9, с. 327]. У цьому контексті суб'єкт владних повноважень визначається як орган державної влади, орган місцевого самоврядування, що здійснюють владні, управлінські функції на основі чинного законодавства, в рамках їх повноважень для забезпечення реалізації політики держави та захисту прав і інтересів людини і громадянина [9, с. 329].

З усім тим, більшість авторів оптимальним вважать визначення, сформульоване В. Бевзенком, який пропонує під суб'єктом владних повноважень розуміти уповноважений державою суб'єкт (орган, підприємство, установа, організація, посадова чи службова особа), який на основі та у відповідності із чинним законодавством здійснює управлінський чи регулятивний вплив як на суспільство у цілому, так і на його окремі елементи (групи, інститути тощо) [4, с. 14]. Ми ж прибічники думки, що визначення поняття «суб'єкт владних повноважень», яке наведене у положеннях КАС України, є достатньо інформативним та таким, що відображає його сутність.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України: навч. посібник. В. В. Галунько, В. І. Курило, С. О. Короєд, О. Ю. Дрозд, І. В. Гиренко та ін. Херсон: Грінь Д. С., 2015. Т. 1: Загальне адміністративне право. 272 с.

2. Кодекс адміністративного судочинства України. Відомості Верховної Ради України. 2005: №№ 35–36. № 37. Ст. 446
3. Рой О. В. Правові акти суб'єктів владних повноважень як предмет публічно-правового спору: дис. канд.. юрид. наук: 12.00.07. Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, Київ, 2019. 269 с.
4. Бевзенко В. Суб'єкти владних повноважень у адміністративному процесі України. *Журнал східноєвропейського права*. 2013. № 1. С. 12–17.
5. Курко О. П. Суб'єкти владних повноважень в адміністративному процесі: термінологічна визначеність категорії. Юридична наука. 2020. № 11 (113). С. 116–122.
6. Вільгушинський М. До питання про сутність та зміст категорії "суб'єкт владних повноважень". Віче. 2013. № 12. С. 10–14.
7. Коліушко І., Куйбіда Р. Адміністративні суди: для захисту прав людини чи інтересів держави?. Право України. 2007. № 3. С. 3–8.
8. Кодекс адміністративного судочинства України: Наук.-практич. коментар; Банчук О. А., Коліушко І. Б., Корнута Р. І.; За заг. ред. Р. О. Куйбіди. 2-е вид., доп. К.: Юстініан, 2009. 976 с.
9. Ільницька Ю. М. Щодо визначення сутнісних ознак суб'єкта владних повноважень. *Форум права*. 2011. № 2. С. 327–330.

Кузюк М. Г.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАСТОСУВАННЯ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ТРАНСПЛАНТАЦІЄЮ В УКРАЇНІ

Розвиток системи трансплантації органів є одним із ключових пріоритетів державної політики у сфері охорони здоров'я. У сучасних умовах ефективне регулювання трансплантаційної діяльності неможливе без розбудови чіткої адміністративно-правової системи, яка забезпечує баланс між потребами реципієнтів, правами донорів та державним контролем. Адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної політики у сфері трансплантації в Україні базується на законодавчих актах, державних органах управління, міжнародних стандартах та механізмах контролю.

Варто відзначити, що Формування Нормативно-правова база державної політики у сфері трансплантації в Україні здійснюється на основі низки нормативно-правових актів. Основним законодавчим документом є Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині»

(2018 р.) [1], який визначає правові засади трансплантації та регулює питання донорства, згоди на трансплантацію, а також діяльності трансплантаційних центрів.

Крім того, нормативне регулювання трансплантації в Україні спирається на міжнародні правові акти, зокрема Керівні принципи ВООЗ щодо трансплантації органів [2] та Європейську конвенцію про права людини та біомедицину [3]. Це забезпечує гармонізацію української системи з європейськими стандартами трансплантаційної діяльності.

Інституційна структура державного управління у сфері трансплантації

Адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної політики у сфері трансплантації передбачає діяльність кількох ключових органів:

1. Міністерство охорони здоров'я України (МОЗ) – головний державний орган, що визначає політику у сфері трансплантації, розробляє нормативно-правові акти, контролює роботу трансплантаційних центрів та координує міжнародне співробітництво.

2. Єдина державна інформаційна система трансплантації (єдіст) – функціонує як автоматизована база даних, що містить інформацію про донорів, реципієнтів та трансплантаційні операції. ця система сприяє прозорості та ефективному розподілу органів.

3. Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками – здійснює контроль за якістю біоматеріалів, що використовуються у трансплантаційній медицині.

4. Комісії з біоетики та професійні асоціації – відіграють роль у дотриманні етичних принципів трансплантації, а також захисту прав донорів і реципієнтів.

Адміністративні процедури у сфері трансплантації включають реалізацію державної політики у сфері трансплантації здійснюється через певні адміністративні процедури, зокрема:

- отримання згоди на донорство – передбачає добровільну згоду донора або його родичів на трансплантацію органів;
- ліцензування трансплантаційних центрів – заклади охорони здоров'я, що здійснюють трансплантацію, повинні відповідати встановленим державним стандартам;
- контроль за розподілом донорських органів – відбувається через єдіст, що дозволяє уникнути корупційних ризиків та забезпечити справедливий розподіл органів серед реципієнтів;
- оцінка та акредитація медичних установ – спрямована на забезпечення якості трансплантаційних послуг.

В той же час проблеми та перспективи удосконалення механізму. Попри прогрес у розвитку трансплантації, в Україні залишаються певні виклики:

- низький рівень суспільної довіри до трансплантації через недостатню інформованість населення;
- недостатнє фінансування трансплантаційних програм, що ускладнює розвиток матеріально-технічної бази трансплантаційних центрів;

• корупційні ризики та непрозорість деяких адміністративних процесів, що створює бар’єри для ефективного функціонування системи трансплантації.

Для подальшого вдосконалення адміністративно-правового механізму необхідно:

• розширити інформаційно-просвітницьку кампанію серед населення для популяризації донорства;

• забезпечити стале державне фінансування трансплантаційної системи;

• покращити моніторинг та контроль за дотриманням стандартів трансплантаційної медицини;

• удосконалити правові механізми захисту прав донорів та реципієнтів.

Адміністративно-правовий механізм у сфері трансплантації в Україні є складною багаторівневою системою, яка включає нормативно-правове регулювання, діяльність державних органів, етичний контроль та адміністративні процедури. Для ефективного функціонування цієї системи необхідно її подальше вдосконалення, зокрема через розвиток інформаційних технологій, фінансування трансплантаційної діяльності та підвищення суспільної довіри до донорства. Лише завдяки комплексному підходу можна створити ефективну та етично обґрунтовану систему трансплантації в Україні.

Список використаних джерел:

1. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині : Закон України від 17 трав. 2018 р. № 2427-VIII.

2. Совгиря О. В., Янчук А. О. Право на життя: сучасний медичний та правовий контекст. *Світ медицини та біології*. 2018. № 1 (63). С. 216–223.

3. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину : вчинено в Ов'єдо (Астурія), 4 квіт. 1997 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_334#Text

Латишев В. П.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ТАКТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ НАДАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ

Діяльність з організації розслідування шахрайства у сфері надання гуманітарної допомоги потребує вдосконалення організаційних і тактичних аспектів його здійснення, які повинні відповідати сучасним потребам практики, особливо в умовах зростання кількості складних та розгалужених злочинних схем, що вимагають від слідчих високого рівня аналітичних здібностей та міждисциплінарних знань.

Натомість, лише комплексний підхід до проведення процесуальних дій та тактичних прийомів у межах тактичних операцій гарантує досягнення поставлених цілей.

У контексті даної проблематики Р. Л. Степанюк акцентує, що деякі проміжні завдання є настільки складними і специфічними, що вимагають організації цілого комплексу дій, тобто тактичної операції. Завданням дослідника при побудові окремої методики розслідування є визначення типового кола таких проміжних завдань і розроблення відповідних рекомендацій щодо організації і проведення типових тактичних операцій [1, с. 204].

Незважаючи на спроби систематизації, класифікація тактичних операцій залишається дискусійною, оскільки їх різноманітність та високий рівень узагальнення не дозволяють створити єдиний всеосяжний перелік.

У цьому розрізі В. С. Березняк слушно пропонує при формуванні тактичних операцій, рекомендованих при розслідуванні окремого виду злочину, враховувати такі критерії: специфіку та етап розслідування, на якому планується провести тактичну операцію; обставини вчинення злочину; слідчі ситуації та тактичні завдання [2].

Після прийняття рішення про проведення певної тактичної операції відбувається побудова моделі цієї операції і створення програми її реалізації. До програми має бути включено системний перелік методичних рекомендацій та конкретних дій щодо вибору засобів розв'язання сформульованих тактичних завдань, визначення послідовності їх застосування, з урахуванням часу, місця і початку операції. Поряд із цим до загальної моделі програми тактичної операції можуть входити моделі дій кожного з її учасників або моделі здійснення тієї чи іншої слідчої (розшукової) дії, що входить до складу тактичної операції [3].

Оскільки різноманітність кримінально-правових конструкцій, що можуть бути використані для кваліфікації шахрайства, ускладнює процес відмежування кримінальних правопорушень, пов'язаних із наданням гуманітарної допомоги, насамперед слід звернути увагу на комплекс тактичних операцій, спрямованих на встановлення ознак, які свідчать про умисел щодо вчинення шахрайства у сфері надання гуманітарної допомоги.

Такі тактичні операції повинні бути спрямовані на те, щоб у максимально короткий термін зібрати фактичні дані, які б підтвердили наявність події та складу злочину вказаної категорії та дозволили відмежувати досліджуване шахрайство від суміжних дій: 1) інших видів шахрайств; 2) інших видів злочинів; 3) цивільно-правового делікту. Крім того, цей комплекс дій повинен бути спрямований та встановлення ознак організованості (кількісний склад, попередня зорганізованість, стійкість, попередній розподіл ролей, об'єднаність єдиним планом, відомим усім учасникам тощо). Крім того, важливим тактичним завданням є виявлення всіх фактів (епізодів) злочинної діяльності, які утворюють сукупність у підсумку. Основними з тактичних завдань є також комплекс дій, спрямований на: встановлення свідків, які можуть надати інформацію про подію; встановлення осіб, які мають відношення до вчинення зазначеного шахрайства; з'ясування взаємовідносин цих осіб та характеру їх

участі у вчиненому злочині [4].

У зв’язку з цим, у кримінальних провадженнях щодо шахрайства у сфері надання гуманітарної допомоги доцільно проводити такі тактичні операції, як: «встановлення умислу», «фіктивність гуманітарного фонду», «незаконне отримування гуманітарної допомоги», «співучасники», «встановлення свідків», «встановлення ознак організованості» та ін.

Список використаних джерел:

1. Степанюк Р. Л. Типові тактичні операції в методиці розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері. *Право і Безпека*. 2012. № 1. С. 204-208.

2. Березняк В. С. Теоретичні основи побудови тактичних операцій та особливості їх використання при розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері нерухомості. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 2. Том 2. С. 209-214.

3. Шевчук В. М. Технологія тактичної операції як різновид криміналістичних технологій. *Вісник Національної академії правових наук України.* 2013. № 4 (75). С. 235-242.

4. Чередник К. О. Щодо моделі побудови комплексів тактичних операцій при розслідуванні шахрайства на ринку нерухомості. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3. С. 155-159.

Липкан І. І.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ДОКАЗУВАННЯ ШАХРАЙСТВ, ВЧИНЕНИХ З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Віртуальний простір, як середовище для здійснення різноманітних правочинів, потребує чітких і детальних правових норм. Через швидкий розвиток електронної комерції, використання новітніх технологій, а також складність визначення юрисдикції у трансакціях через Інтернет, існують численні прогалини в законодавстві. Ці прогалини можуть призводити до зловживань, зокрема шахрайських схем, і ускладнювати захист прав споживачів.

Зокрема, такі питання, як правовий статус електронних договорів, відповідальність за виконання зобов’язань у сфері електронної комерції, захист прав споживачів у мережі Інтернет, а також питання юрисдикції для вирішення спорів в міжнародному контексті, потребують удосконалення. Ураховуючи масштаби цієї проблеми, важливо впроваджувати сучасні механізми, що забезпечать ефективний контроль за правовідносинами у віртуальному просторі

та дадуть змогу своєчасно реагувати на порушення прав громадян і підприємств у цьому середовищі [1].

Основні труднощі у доведенні шахрайства в Інтернеті полягають у таких аспектах:

1. Анонімність учасників: В Інтернеті важко ідентифікувати шахраїв через анонімність користувачів і можливість використання фальшивих даних.
2. Невизначеність щодо умов угоди: Інтернет-угоди часто укладаються на підставі стандартних умов, що можуть бути неправильно зрозумілі чи не належно представлені покупцям.
3. Технічні складнощі: Для збору доказів необхідно мати доступ до електронної переписки, транзакційних записів та іншої цифрової інформації, що може бути технічно складно або не завжди доступно.
4. Різноманітність платіжних систем і способів оплати: Оскільки оплата може здійснюватися через різні платіжні системи, включаючи електронні гаманці, криптовалюти тощо, це додає складнощів у процес розслідування.

Для ефективного розслідування подібних злочинів важливо розуміти специфіку укладання електронних угод і порядок здійснення онлайн-розрахунків. Серед необхідних кроків для забезпечення належного правосуддя:

- Встановлення чітких алгоритмів для збору електронних доказів (наприклад, логів транзакцій, скріншотів сайтів, записів про угоди).
- Використання новітніх технологій для відстеження шахрайських схем (наприклад, блокчейн для перевірки транзакцій).
- Навчання правоохоронців для розпізнавання ознак шахрайства в Інтернеті та ефективного збору доказів.

Таким чином, хоча правові норми дозволяють кваліфікувати шахрайство в інтернет-торгівлі як злочин, для ефективного розслідування таких випадків необхідно враховувати технічні та юридичні особливості цього виду правочинів [2].

Отже, професійне шахрайство є глобальною проблемою, і боротьба з ним стає важливим аспектом правоохоронної діяльності в усіх країнах світу. Водночас варто відзначити, що хоча конкретні результати боротьби з шахрайством можуть змінюватися в залежності від країни, загальні тенденції та схеми шахрайських дій мають багато спільного в різних регіонах. Зловживання, пов'язані з фінансовими махінаціями, а також їхня легалізація (відмивання незаконно отриманих доходів), є частими супутниками таких кримінальних правопорушень.

Одним із ключових завдань правоохоронних органів є розробка та впровадження ефективних технологій розслідування шахрайських схем, що включають в себе відмивання коштів. Ці схеми можуть бути складними, і від їх виявлення залежить не лише боротьба з економічними злочинами, а й забезпечення стабільності фінансової системи.

Для цього необхідно активно застосовувати різноманітні механізми, що дозволяють відстежувати рух незаконних коштів, включаючи фінансові технології і аналітичні інструменти. Одним із важливих аспектів є застосування

заходів щодо **своєчасного арешту активів**, що дозволяє заморозити незаконно отримані кошти до того, як вони будуть легалізовані або використані злочинцями.

Список використаних джерел:

1. Воронов І.О. Феномен BOTNET – латентна мобілізація сегментів мережі Інтернет для вчинення злочинів у сфері високих інформаційних технологій. Вісн. Луган. держ. ун-ту внутрішніх справ. Луганськ, 2010. № 3. С. 275–287.

2. Карчевский М. В. Злочин у сфері використання інформаційних технологій: визначення поняття. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2013. № 4. С. 77–86.

Лисенко Н. А.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ОСОБА ПОТЕРПІЛОГО ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ТА БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Інформація про особистість потерпілого має досить велике значення при розслідуванні кримінальних правопорушень, адже існує певний закономірний зв’язок між потерпілим і злочинцем, що може бути використано для розшуку і затримання останнього, доведення його вини [1, с. 38]. Вивчення його особистості – складова частина діяльності слідчого, що включає в себе збирання даних, які характеризують особу потерпілого, їх аналіз та фіксацію у відповідних процесуальних документах. Це не тільки автобіографічні дані, але і побутова характеристика, відомості про стан здоров’я, спосіб життя, коло знайомих, поведінку тощо [2, с. 93]. Як звертає увагу О. В. Кравченко, шахрайства – це такі кримінальні правопорушення, що вчиняються за активної участі жертв цих злочинів, а іноді й за їх допомогою (при цьому нерідко при шахрайствах важко провести розподільну грань між поведінкою потерпілих і злочинців) [3, с. 184]. У більшості випадків потерпілі самі проявляють корисну заінтересованість під час укладення угоди, намагаючись задовольнити свої потреби всупереч установленим правилам. Ці обставини негайно використовуються шахраями для досягнення злочинної мети [4, с. 66]. Так, намітивши жертву, злочинці підштовхують її до ролі постраждалого: зближуються, маніпулюють почуттями, відволікають увагу, заманюють у пастку, або ж безпідставно звинувачують та залякують. Головна мета – отримати тимчасову владу над жертвою, змінити її мислення і поведінку у потрібному напрямі. Для злочинців ідеальна жертва – це не готова захищатися за конкретних обставин особа, а також підвладна впливу та маніпуляціям.

Природна необізнаність жертви про небезпеку, неготовність захищатися підвищує шанси на успішне злочинне посягання [5, с. 127].

Аналіз судово-слідчої практики, а також результати проведеного опитування показали, що потерпілими від шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності нерідко стають соціально-незахищені верства населення, в основному отримувачі волонтерської чи благодійної допомоги. Відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність» визначено, що отримувачами волонтерської допомоги є фізичні особи, які отримують таку допомогу на підставі договору про надання волонтерської допомоги, укладеного з волонтерською організацією. До фізичних осіб як отримувачів волонтерської допомоги, відносяться: малозабезпечені особи; безробітні особи; багатодітні; бездомні; безпритульні; особи, що потребують соціальної реабілітації; хворі; інваліди; одинокі особи; особи похилого віку; особи, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги; громадяни, які постраждали внаслідок стихійного лиха, екологічних, техногенних та інших катастроф, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків; жертви злочинів; біженці; особи, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів. Разом з тим, В. В. Вашкович зазначає, що традиційно уже сформоване приблизне коло отримувачів волонтерської допомоги, з якими працюють волонтери: діти інваліди – 36,0 %; молодь різних вікових груп – 67,0 %; діти і батьки (сім'ї) – 11,0 %; жіноча молодь – 6,0 %; абоненти «телефону довіри» – 5 % [6, с. 78].

Не можна оминати й увагою таку категорію громадян, як внутрішньо переміщені особи та учасники бойових дій. Зокрема, основними адресатами, яким надавалася масова волонтерська допомога в період АТО та воєнних дій є: українська армія – матеріальне забезпечення бійців (збір харчів, теплих речей та амуніції, ліків, засобів гігієни), технічна допомога: ремонт, удосконалення, бронювання бойових машин; поранені бійці, військові госпіталі та лікарні, у яких лікуються поранені військовослужбовці; полонені військові та їх сім'ї – інформаційно-пошукова допомога, допомога в обміні полонених різних сторін конфлікту; сім'ї вимушених переселенців – надання юридичної, психологічної та гуманітарної допомоги, допомога в пошуку житла та роботи, адаптації до нового становища і ситуації); сім'ї бійців, сім'ї загиблих (матеріальна, психологічна, гуманітарна допомога; мирне населення територій у зоні АТО та бойових дій: збір коштів, збір речей (їжа, одяг та ін.), доставка зібраної допомоги до населення, підготовка маршрутів і транспорту для вивезення людей із зони АТО та бойових дій [7, с. 30].

Натомість, волонтери та благодійники часто також стають жертвами шахраїв – номери їх карток опубліковані в соціальних мережах. Далі – справа за майстерністю шахрая, який намагається зняти гроші з картки. Якщо сума власних коштів на картці є малою чи кошти постійно знімають з рахунку, шахрай можу переконати телефоном клієнта підвищити кредитний ліміт до максимуму. Після того виманюють паролі, аби вивести кредитні гроші з картки на інший рахунок.

Останнім часом почастішали випадки, коли шахраї розміщують приватні оголошення у ЗМІ, соціальних мережах із фейковими фотографіями, історіями життя, із окресленням необхідності отримання допомоги. У 78 % випадків шахраї представляються воєнними, у 12 % інвалідами, у 14 % біженцями із зони бойових дій та ін. За таких обставин потерпілими можуть стати небайдужі, довірливі громадяни, які намагаються допомогти, перераховуючи гроші «фейковим» нужденним.

Список використаних джерел:

1. Тищенко В. В. Криминалистическое значение связи «преступник-жертва» для методики расследования отдельных видов пре ступлений. *Криминалистика и судебная экспертиза.* Вып.16. Київ, 1979. С. 38-39.

2. Методика расследования отдельных видов преступлений / В. К. Лисиченко, В. И. Гончаренко, М. В. Салтевский и др. Киев: Выща шк. Головное изд-во, 1988. 405 с.

3. Кравченко О. В. Психологічні особливості шахрайства : автореф. дис. … канд. психол. наук. 19.00.06. Харків, 2005. 20 с.

4. Павлова Н. В. Особливості розслідування шахрайства, пов'язаного з відчуженням приватного житла : дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09 / Дніпропетровський держ. ун-т внутрішніх справ. Дніпропетровськ, 2007. 223 с.

5. Головкін Б. М. Віктимна поведінка жертв злочинів. *Проблеми законності.* 2016. Вип. 135. С. 124-135.

6. Вашкович В. В. Адміністративно-правове забезпечення волонтерства як складова соціальної функції держави : дис. … канд. юрид. наук / 12.00.07. Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет», Ужгород, 2018. 220 с.

7. Панькова О. В., Касперович О. Ю., Іщенко О. В. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми та перспективи. *Український соціум.* 2016. № 2 (57). С. 25-40.

Литвинов Є. В.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СУТНОСТІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ЯК ПРОТИПРАВНОГО ЯВИЩА

На думку А. В. Воронцова і О. А. Гритенко, організована злочинність стає все більш загрозливою і набуває транснаціонального характеру. А тому, звичайно, протидія даного виду злочинності досить актуальна. Практика соціального життя в останні роки змусила визнати на найвищому рівні державної влади існування в Україні організованої злочинності. Тому

підвищення ефективності боротьби з нею є одним з найважливіших завдань, що випливає з оцінки сучасної кримінальної ситуації в країні [1].

І. В. Сервецький, В. І. Литвиненко і В. П. Шеломенцев, вважають, що розвиток «підпільної» економіки дозволив створити «чорний ринок», де відбувалася незареєстрована торгівля споживчими товарами. Ми бачимо, що саме зростання підпільного виробництва стимулювало формування організованої злочинності. З самого початку підпільна економіка представляла собою неминучу відповідь на закриття вільного ринку та централізоване управління секторами виробництва та розподілу. Між тіньовими бізнесменами та професійними злочинцями з кримінального світу починають складатися ділові стосунки. Підприємці почали використовувати злочинців для усунення конкурентів, контролю над партнерами та їх захисту, а ватажки кримінального світу ставали колегами-підприємцями, вкладаючи свої гроші в бізнес [2].

Враховуючи вищевикладене, хочемо визначити, що результатом негативних економічних процесів стало наступне: поява у злочинних угрупованнях могутньої фінансової та майнової бази; відкрита участь організованих злочинних угруповань у легальній економіці, а також у діяльності державних і суспільних структур; створення нових органів, які взяли на себе розробку й вирішення важливих питань стратегії, тактики й ідеології економічної діяльності постійно діючих управлінських (галузевих та регіональних) центрів для криміналітету; вихід у міжнародну фінансову, торгову та виробничу сфери.

Надалі з’являється також організоване розкрадання державного майна, зокрема природних ресурсів і грошей. Відповідно до західної моделі існує багато форм експлуатації людських слабкостей і недоліків (торгівля наркотиками, проституція, торгівля зброєю тощо). Сучасна банда грабіжників має ознаки гангстеризму, найпоширенішими формами якого є аукціон, викрадення, захоплення заручників і вбивство на замовлення. Величезний прибуток коштів стає основним економічним рушієм усіх цих форм діяльності.

Разом зі змінами в економіці відбуваються фундаментальні зміни в соціальній сфері, система зруйнована система державного контролю. Усі ці чинники, а також відсутність адекватного правового регулювання у світлі лібералізації правоохоронної діяльності та надзвичайно обмеженого бюджету створили сприятливе середовище для становлення організованої злочинності та її подальшого розвитку. Кримінальне право не є ефективним інструментом у боротьбі правоохоронних органів з організованою злочинністю, лише викриття найнижчих ланок організованої злочинності є успішним у всіх напрямках. За досить короткий термін організована злочинність із сукупності розрізнених груп перетворилася на систему інтелектуально і технічно забезпечених, добре законспірованих, структурованих злочинних співтовариств [3;4;5].

Докорінна зміна політичної системи в Україні та поступове становлення політиків так званої «нової формації» визначили те, що політичні конфлікти в суспільстві тісно пов’язані з кримінальними проявами, безпосередньо впливаючи на їх кількісні та якісні показники. Процес боротьби за політичну владу в державі, нерідко супроводжується вчиненням тяжких і особливо

тяжких насильницьких злочинів (вбивства за замовленням політичних опонентів, дії політично орієнтованих мас, пов'язані із застосуванням насильства і знищенням власності); подальше збереження політичної влади пов'язане зі здатністю вищих посадових осіб «ефективно» використовувати владу для особистого збагачення [6,7].

Організована злочинність проникла в легальну економіку та вчиняє злочини у сфері державної економічної діяльності. Злочинне середовище намагається акумулювати ресурси та функціональний потенціал, зміцнювати свою організацію. Від різноманітних банд формувань до добре інтелектуально і технічно оснащених та конспіративних злочинних організацій – такий шлях пройшли окремі злочинні структури за порівняно короткий час [5].

Отже, організована злочинність в Україні має давнє походження та пройшла півстолітній шлях від примітивізму до професійності. На кожній стадії свого розвитку організована злочинність трансформувалася та змінювала сутність [8].

На думку В. Д. Сущенка, сьогодні організована злочинність в Україні набула міжнародного характеру та розширює свій вплив як у фінансово-кредитній та банківській системах, так і у сфері зовнішньоекономічної діяльності – експорті сировини та стратегій та інших матеріалів, відмиванні грошей та їхні інвестиції в нерухомість, цінні папери, валюту, коштовності, фінансування бізнесу. Активізувалися процеси відмивання грошей шляхом інвестування в легальну економіку або виведення їх за кордон [9].

У суспільно-політичній сфері організовані злочинні угруповання діють переважно в таких напрямках: встановлювати корумповані зв’язки з усіма рівнями влади та державного управління, а також з правоохоронними, митними та податковими органами для отримання інформації, необхідної для вчинення правопорушення, перешкоджання процесу попереднього розслідування та приховування своєї злочинної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Воронцов А.В., Гритенко О.А. Профілактика організованої злочинності : лекція, Одеса, 2018 16 с. URL: https://oduvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/lek-2018-d_z-2_3-kriminologia_ta_profilakt_zloginiv-8.pdf.

2. Сервецький І.В., Литвиненко В.І., Шеломенцев В.П. Історичні передумови виникнення організованої злочинності в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України.* 2002. № 3. С. 236-242.

3. Міняйло Н.Є. Соціально-економічні передумови формування організованої злочинності в Україні. *Підприємництво. Господарство і Право*. № 8. 2016. С. 155-159. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/08/31.pdf.

4. Міняйло Н.Є. Транснаціональна злочинна діяльність у сфері незаконного обігу вогнепальної зброї: кримінально-правове та кримінологічне дослідження : автореф. дис ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ : Б.в., 2012. 20 с.

5. Серватко Т. Проблеми боротьби з організованою злочинністю в Польщі та в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.08; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2002. 19 с. С. 7-8.

6. Медицький І.Б. Вплив соціальних факторів на злочинність в умовах становлення незалежної Української держави : автореф. дис ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ : Б.в., 2007. 20 с. С. 8-9.
7. Марків І. Організована злочинність:її аналіз та сучасний стан. *Право України.* 2004. № 6. С. 54-57.
8. Юридичний вісник України. URL: https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/organizovana-zlochynnist-v-ukrayini-vid-prymityvizmu-do-profesijnoyi-vytonchenosti-reanimatsiya-zabutoyi-problemy-yaka-nabula-rafinovanogo-vyglyadu.
9. Сущенко В.Д. Організована злочинність в Україні: сучасні тенденції. *Використання сучасних досягнень науки і практики у підвищенні ефективності боротьби зі злочинністю :* матер. наук.-практ. конфер. Київ: НАВСУ, 2000. С. 24-26.

Лорткіпанідзе Г. Г.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ СИСТЕМИ СУБ'ЄКТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Функціонування інститутів держави не можливо без забезпечення національної безпеки, яка фактично є однією з основних умов існування держави в загалі. Практика України та багатьох цивілізованих держав світу свідчить про те, що функції щодо забезпечення національної безпеки делеговані не тільки правоохоронним органам, а й певною мірою делеговані органам виконавчої, законодавчої та судової влади [2, с. 43–52].

Система забезпечення національної безпеки є не просто сукупність взаємодіючих структур, а й певного процесу формування правового поля та прийняття політичних рішень у сфері забезпечення національної безпеки. В структурі системи забезпечення національної безпеки має бути підсистема, головною функцією якої є не тільки розробка та прийняття державно-управлінських рішень щодо реалізації політики національної безпеки, а й формування правового поля вказаної політики. Вказану функцію виконує система державного управління забезпеченням національної безпеки, яка є підсистемою системи забезпечення національної безпеки [4, с. 355-357; 5, с. 14–24].

Головною метою функціонування системи забезпечення національної безпеки України є забезпечення певного рівня безпеки держави, який гарантував би її державний суверенітет. Мета функціонування цієї системи досягається реалізацією головної функції – виявленням небезпек і загроз національним інтересам та їх нейтралізацією. Провівши декомпозицію головної

функції системи забезпечення національної безпеки, виокремлено ряд робочих функцій – цілепокладання, цілеформування, цілереалізації, фундаментальної (основоположної), організаційно-управлінської, прогностичної, планування, аналітичної, координаційної, соціально-адаптивної, ідеологічної, партисипаторної, моніторингу та контролю [5, с. 14–24].

Отже, мета системи суб'єктів реалізації адміністративно-правових інструментів у сфері забезпечення національної безпеки України полягає в забезпеченні сталої, ефективної та комплексної захисної системи, спрямованої на збереження державного суверенітету та безпеки країни в умовах змінних загроз та викликів. Основною цінністю системи суб'єктів реалізації адміністративно-правових інструментів у сфері забезпечення національної безпеки України є збереження безпеки та незалежності країни через абсолютний захист таких основних цінностей: 1) захист та зміцнення суверенітету України; 2) безпека громадян; 3) стабільність та мир; 4) законність та правопорядок.

Очолює ієрархію системи суб’єктів реалізації адміністративно-правових інструментів у сфері забезпечення національної безпеки України Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та Рада національної безпеки і оборони України, що забезпечено Конституцією України та іншими спеціальними законодавчими актами.

Проте говорити про її захист одноосібно якимось органом влади не виявляється можливим. Саме комплексність підходу до питань національної безпеки є запорукою нормального її забезпечення [2, с. 43–52].

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» керівництво у сферах національної безпеки і оборони відповідно до Конституції України здійснює Президент України [1]. Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією України [3].

Шляхом владно-розпорядчої діяльності, Кабінет Міністрів України реалізує національні інтереси держави та створює умови для захисту національної безпеки [2, с. 43–52].

Координацію у сферах національної безпеки і оборони здійснює Рада національної безпеки і оборони України відповідно до статті 107 Конституції України та Закону України "Про Раду національної безпеки і оборони України". В умовах воєнного або надзвичайного стану, в особливий період, а також у разі виникнення кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України, Рада національної безпеки і оборони України координує діяльність органів виконавчої влади, розглядає пропозиції щодо застосування відповідно до закону спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів. У випадках, передбачених законом, Рада національної безпеки і оборони України подає на розгляд Президентові України пропозиції щодо утворення вищого колегіального стратегічного органу воєнного керівництва обороною держави в особливий період. Пропозиції про утворення цього органу та його

персональний склад затверджуються рішенням Ради національної безпеки і оборони України та вводяться в дію Указом Президента України [1].

Сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складових: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Функції та повноваження складових сектору безпеки і оборони визначаються законодавством України. До складу сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Антитерористичний центр при Службі безпеки України, Служба судової охорони, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику [1].

Загалом, система суб'єктів реалізації адміністративно-правових інструментів у сфері забезпечення національної безпеки України – це комплексна та інтегрована структура, яка об'єднує різні в себе управлінські, військові, правоохоронні, спеціальні та цивільні органи, а також громадські об'єднання, які спільно реалізують визначену систему повноважень з метою забезпечення безпеки, стабільності та захисту національних інтересів держави.

Система суб'єктів реалізації адміністративно-правових інструментів у сфері забезпечення національної безпеки України представляє собою комплексну мережу різної ієрархії організацій та структур, які працюють взаємопов'язано та координовано для забезпечення безпеки, стабільності та захисту країни в умовах загроз і викликів. Для досягнення визначених цілей, система суб'єктів реалізації адміністративно-правових інструментів у сфері забезпечення національної безпеки України використовує широкий спектр адміністративних та правових інструментів, включаючи законодавчі акти, підзаконні акти, рішення, договори, військові заходи, правоохоронну діяльність, контррозвідувальну роботу, митний контроль, гуманітарну допомогу, та багато інших.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради. 2018. № 31. Ст. 241.

2. Саєнко Б. Є. Взаємодія Служби безпеки України та Кабінету міністрів України в сфері забезпечення національної безпеки. Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія : Державне управління. 2014. Т. 15, Вип. 287. С. 43-52.

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Государственное управление в сфере национальной безопасности: словарь-справочник / состав. : Г.П. Сытник, В.И. Абрамов, В.Ф. Смолянюк и др. К.: НАДУ, 2012. 496 с.

5. Шевченко М. М. Функції та завдання системи забезпечення національної безпеки України в сучасних умовах. *Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки*. 2014. № 3-4. С. 14-24.

Малютін Е. В.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ОБСТАНОВКА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ Е-БАНКІНГУ, ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Обстановка вчинення протиправного діяння наявна майже у кожній існуючій криміналістичній характеристиці. І це зрозуміло, адже місце, час, умови вчинення мають сталі кореляційні зв'язки як зі способом учинення, так і з іншими елементами визначеної наукової категорії.

У розрізі власного дослідження М. В. Куратченко зазначав, що «…обстановка вчинення злочину – це широке поняття, що включає ряд елементів, які характеризують середовище, в якому вчинюється суспільно-небезпечне діяння. Поміж них обов'язково необхідно виділяти час, місце і умови вчинення злочину, що мають значення для його повного дослідження. … Місце вчинення злочину слід досліджувати з різних боків. Зокрема, з однієї сторони, як географічне поширення досліджуваного кримінально караного посягання, з іншої – конкретне місце його вчинення. … Воно містить великий об'єм відомостей щодо способу скоєння кримінального правопорушення, певних даних про особу злочинця» [4, с. 238]. У свою чергу, В. Ю. Шепітько формулює обстановку вчинення протиправних діянь як «…частину матеріального середовища, що містить, крім ділянки території, сукупність різних предметів, поведінку учасників події, психологічні взаємовідносини між ними» [6, с. 184].

А вже О. В. Сіренко зауважила, що «…до обстановки вчинення злочину найбільш доцільно включити місце і час вчинення злочину; об'єкт і предмет злочинного посягання; склад учасників; матеріальні елементи оточуючого середовища; зв'язки, що існують між вказаними елементами і іншими елементами криміналістичної характеристики» [7, с. 224] Дана думка авторки, на наш погляд, є дещо помилковою, позаяк крім правильно зазначених елементів, таких як місце, час, дослідниця визначила складові загалом їй не характерні, зокрема, матеріальні елементи оточуючого середовища та склад учасників.

Зі свого боку, Є. Ю. Буждиганчук обстановку визначила «…через сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів й умов матеріальної обстановки, соціально-економічних та соціально-психологічних чинників, просторово-часових характеристик місця і часу, а також особливостей впливу непрямих учасників події на процес підготовки, учинення й приховування правопорушення» [2, с. 123]. У розрізі визначеного вважаємо досить вірною позицію В. В. Локтіонової, яка значення об'єктивної сторони злочину формулює такими притаманними ознаками та властивостями, як-от: «…є обов'язковою для будь-якого складу злочину, її відсутність виключає злочинність і караність вчиненого. Також слід враховувати, що наявність чи відсутність однієї або декількох ознак об'єктивної сторони може істотно вплинути на кваліфікацію діяння. Наприклад, у разі, якщо з незалежних від винного причин не настає наслідок при вчиненні складу з матеріальною конструкцією об'єктивної сторони, вчинене кваліфікується як незакінчений злочин; – є головним критерієм розмежування суміжних складів злочинів. При цьому до уваги беруться як обов'язкові, так і факультативні ознаки об'єктивної сторони складу злочину. Головним моментом при цьому є характеристика діяння і способу вчинення злочинного діяння. Наприклад, дві форми вчинення діяння, передбаченого ст. 146 КК – «Викрадення людини або незаконне позбавлення волі», – відрізняються одна від одної способом вчинення. При викраденні людини потерпілий захоплюється і переміщається в інше місце, у той час як незаконне позбавлення волі пов'язане з утриманням особи в місці звичайного для потерпілого перебування. Водночас, проводячи розмежування різних злочинів, слід враховувати й інші ознаки об'єктивної сторони: характер наслідків, місце, час, знаряддя вчинення посягання [5, с. 251-252].

Зі свого боку, О. О. Астахова зауважила, що «…для фахівця-криміналіста зазначена наукова категорія є важливим джерелом, яке важко відтворити з метою отримання об'єктивної первинної інформації про подію злочину та особу злочинця, яка його вчинила. Для кримінолога – вона є вихідним матеріалом для розробки і запровадження профілактичних заходів та запобігання злочинам. Для особи, яка застосовує закон, представляє інтерес: з позиції загальної теорії складу злочину; в індивідуалізації суспільно небезпечного діяння; в розмежуванні злочину від іншого аналогічного правопорушення; в розмежуванні суміжних злочинів; для з'ясування умов кримінальної відповідальності; з позиції необхідності характеризувати самі (конкретні) зовнішні ознаки суспільно небезпечного; з позиції характеристики умов вчинення суспільно небезпечного діяння (тобто в яких умовах відбувається суспільно небезпечне діяння)» [1, с. 90]. Досить цікавим є визначення В. А. Динту, яка сформулювала обстановку вчинення кримінального правопорушення як «…систему відомостей, які відображають матеріальні, мікро-соціальні та морально-психологічні умови його підготовки, вчинення та приховування» [3, с. 8].

А вже Б. В. Черняховський у розрізі вивчення обстановки вчинення шахрайства у сфері банківських електронних платежів та суміжних йому кримінальних правопорушень, констатував, що «…середовище вчинення

злочину, пов’язаного із застосуванням комп’ютерних технологій, умовно можна поділити на матеріальне (комп’ютерно-технічне устаткування, приміщення, у якому воно знаходиться) і нематеріальне інформаційне середовище в цифровій (електронній) формі» [8, с. 59].

Підводячи підсумок, з огляду на вищеприведені позиції та думки науковців, сформулюємо власне визначення обстановки учинення протиправних діянь як комплексу об’єктивних та суб’єктивних чинників матеріального світу, а також просторово-часових ознак місця та часу, які впливають на підготовку, вчинення та приховування протиправного діяння.

Список використаних джерел:

1. Астахова О. О. Значення обстановки вчинення злочину як ознаки об’єктивної сторони злочину. *Юридична наука*. 2015. № 7. С. 91–98.
2. Буждиганчук Є. Ю. Деякі аспекти криміналістичного аналізу обстановки вчинення сутенерства організованою групою. *Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин :* матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 13–14 берез. 2020 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2020. С. 122–125.
3. Динту В. А. Обстановка злочину як елемент криміналістичної характеристики злочинів : автореф. дис… канд. юр. наук : спец. : 12.00.09 / Університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2014. 20 с.
4. Куратченко М. В. Обстановка вчинення сутенерства та втягнення особи в заняття проституцією. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2016. № 3. С. 236–242.
5. Локтіонова В. В. Ознаки об’єктивної сторони злочину та місце серед них злочинних наслідків. *Право і суспільство*. 2012. № 1. С. 249–254.
6. Настільна книга слідчого : [наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів] / В. Ю. Шепітько та ін. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Вид. Дім «Ін Юре», 2007. 728 с.
7. Сіренко О. В. Обстановка вчинення крадіжок, грабежів і розбійних нападів неповнолітніми як елемент криміналістичної характеристики. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право).* 2012. № 4 (59). С. 223–228.
8. Черняховський Б. В. Особливості проведення слідчого огляду під час розслідування несанкціонованого втручання в роботу комп’ютерів, автоматизованих систем, комп’ютерних мереж чи мереж електрозв’язку. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 58–68.

Мандзик П. І.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ПРАВОСУДДЯ» ТА «СУДОВА ВЛАДА»

Поняття «правосуддя» є предметом наукових розвідок усіх правників, які досліджують поняття судової влади та діяльності судів. Постійні зміни та трансформація у судовій системі України вимагають невпинного науково пошуку у царині проблем судової влади. Одним із принципів правової держави, який є одночасно й головним завданням державних органів є захист прав і свобод людини і громадянина. Тому реформування національної системи правосуддя являє собою одне із пріоритетних напрямків діяльності держави. Реальне існування громадянського суспільства у державі пов'язано з діяльністю незалежних і самостійних судів, у зв’язку з чим законодавець протягом років незалежності України намагається реформувати її судову систему.

Зауважимо, що питання змісту та сутності національної системи правосуддя завжди знаходиться у центрі уваги як науковців так й практиків. Це викликано тим, що у правовій державі одним із головних принципів організації судоустрою та здійснення судочинства є забезпечення права людини на звернення до суду з дотриманням усіх гарантій та прав, що загалом забезпечувало би право на справедливий судовий розгляд. Ефективність звернення до суду залежить від наявності умов, які б гарантували відсутність фактичних та юридичних перешкод у разі звернення особи до суду, реалізуючи право на судовий захист прав і свобод людини [1, с. 262]

Безперечно, що без розуміння загального поняття «правосуддя» не можливо зрозуміти сутність та зміст національної системи правосуддя. Як будь-яку складне явище у юриспруденції поняття «правосуддя» обумовлює багатоманітність підходів до його розуміння. Так, перша група науковців ототожнює поняття «правосуддя» з поняттям судової влади. Вони обґрунтовують зазначену позицію тим, що головне призначення судової влади – здійснювати правосуддя.

Наприклад, С. В. Ківалов, В. П. Самохвалов вважають, що правосуддя є єдиною функцією судової влади. При цьому вони наголошують, що виражається на практиці зазначена функція у вигляді судового контролю [2, с. 27; 3, с. 30]. З погляду М. І. Смоковича функціональне спрямування судової влади полягає лише в здійсненні правосуддя, через які суд може вчиняти відповідний судовий контроль, результатом якого є прийняття рішення [4, с. 106].

А. В. Чернушенко зазначає, що суди виконують не тільки функцію правосуддя, але й інші функції, такі як правоохоронна, правозахисна, виховна тощо. Але всі ці функції, на думку, правника, здійснюються тільки для практичної реалізації правосуддя [5, с. 15].

Другий підхід проявляється в тому, що не можна зводити діяльність судів тільки до здійснення правосуддя, тому що судова система виконує й інші

функції, визначені її завданнями. Цікавим є те, що різним у представників другої позиції є й розуміння про кількісну сторону функцій судів. Зазвичай, науковці вирізняли дві функції: судової влади: правосуддя та судовий контроль. Такої точки зору дотримувались – І. Є. Марочкін, В. С. Стефанюк [6 , 71; 7, с. 2].

Ми притримуємось позиції, що судова влада складне явище, яке постійно розвивається й змінюється. На наш погляд правосуддя є метою діяльності судової влади, що закріплено у нормативно-правових актах. Так, у ч. 1 ст. 124 Конституції України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, зазначається, що «правосуддя в Україні здійснюють виключно суди» [8], у ч. 1. ст. 5 «правосуддя в Україні здійснюється виключно судами та відповідно до визначених законом процедур судочинства» [9].

Крім того, судова влада виконує функції, які здійснюються через правові форми діяльності держави: правозастосовну, правоохоронну, контрольну. Через правозастосовну форму діяльності судової влади здійснюються функція розгляду справи у суді й винесення рішення по справі; розгляд і рішення справи у безспірному порядку. Функція тлумачення норм права, на наш погляд є складовою частиною правозастосовного процесу, тому що без правильного й єдиного з'ясування змісту норм права не можливе правильне та однакове застосування норм права. Захист прав і свобод людини і громадянина як функція судової влади має вираз у правоохоронній формі діяльності держави. Відповідно контрольно-наглядова функція виражається через контрольну функцію судової влади. Хотілось би зазначити, що у демократичному суспільстві роль судів зростає, а тому об'єктивно кількість функцій, які виконує судова влада не є вичерпною.

Правосуддя є метою діяльності судової влади в Україні, що відповідно закріплено у Конституції України та на законодавчому рівні. Крім того функціями діяльності судової влади є контрольно-наглядова функція; позовне провадження; розгляд й вирішення справ у безспірному порядку; захист прав і свобод людини і громадянина; тлумачення правових норм.

Список використаних джерел:

1. Балацька Ольга. Доступ до правосуддя як загальна засада кримінального провадження. *Підприємництво, господарство, право*. 2020. № 8. С. 262-268

2. Кивалов С. В. Судебная реформа в Украине: разочарования и надежды. Одесса: Юридична література, 2010. 311 с.

3. Самохвалов В. П. Загальна теорія судової влади: системно-правові аспекти розвитку: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. України. Київ: Юстініан, 2010. 135 с.

4. Смокович М. Судова влада: місце в суспільстві та судовий контроль. *Юридична Україна*. 2012. № 10. С. 103-106.

5. Чернушенко А. В. Судова влада і судова система України. *Судова апеляція.* 2005. № 1. С. 15-16.

6. Судова влада : моногр. / Я. М. Романюк та ін. ; за заг. ред. І. Є. Марочкіна, 2015. 790 с.

7. Стефанюк В. С. Судовий контроль у сфері судової влади. *Вісник Верховного Суду України*. 1999. № 4. С. 2-6
8. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
9. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text

Маріщук С. А.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НОТАРІУСА

Практична цінність принципів юридичної відповідальності визначається їх спрямованістю на правотворчу діяльність щодо удосконалення законодавства про юридичну відповідальність, визначенням порядку, процесу регулювання відносин, що виникають із правопорушень, можливістю правильно застосовувати норми права, вирішувати справи при наявності прогалин у праві, забезпечувати ефективність державно-владного примусу. Визначальна роль принципів юридичної відповідальності полягає в тому, що вони виступають дієвою гарантією забезпечення прав і свобод людини [6, с. 831–832; 5, с. 408]. Недотримання державними органами хоч би одного з принципів веде до судової помилки або до свавілля. З цього випливає суспільна значущість принципів юридичної відповідальності, застосування яких має важливе практичне значення [6, с. 27–28]. Принципи юридичної відповідальності мають важливе прикладне значення як для процесів правореалізації, так і правозастосування, виступаючи при цьому необхідною передумовою дієвого забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина, а також сталого функціонування суспільства та держави в цілому.

В науковій літературі сформувалося неоднозначне розуміння принципів юридичної відповідальності, що обумовлено рядом факторів: по-перше, принцип – категорія об’єктивно-суб’єктивна, її визначення в більшості випадків залежить від правосвідомості, спрямованості дослідження, по-друге, дане визначення формувалося протягом тривалого періоду часу, його зміст змінювався в залежності від тих змін, що відбувалися в суспільстві та науковому світогляді, по-третє, різні напрями в розумінні самої категорії «юридична відповідальність» обумовлює різне розуміння її принципів, неоднозначну їх класифікацію та систему [6, с. 27]. При цьому категорія «принципи» залишається найбільш комплексною усталеною категорією, яка виражає сутність та спрямованість того чи іншого юридичного явища, процесу.

Аналізуючи наявні в науковій літературі визначення принципів юридичної відповідальності слід зауважити, що більшість науковців звертають увагу на їх нормативну основу, тобто закріплення в нормах права. Так на думку Колюки М. принципи юридичної відповідальності є різновидом принципів права, а тому їх провідна роль, як і інших такого роду принципів, забезпечується, насамперед, прямим закріпленням у нормах права [5, с. 408]. Водночас, як слушно зауважує Козюбра М., залежно від формального закріплення чи не закріплення у нормативних актах розрізняють принципи права і принципи правосвідомості, принципи права і правові принципи, принципи загальносоціального і принципи юридичного права [4, с. 142].

На думку авторів підручника «Теорія держави та права» Гусарєва С., Тихомирова О. система принципів юридичної відповідальності повинна втілювати в собі надгалузевий підхід і складатися з таких основних ідей-принципів, які б розкривали її сутність у всіх галузях, де існує інститут юридичної відповідальності [7, с. 246]. Тому до принципів юридичної відповідальності автори відносять принципи: справедливості, рівності, гуманізму, законності, обґрунтованості, доцільності, індивідуалізації, невідворотності, регламентованості [7, с. 246–248].

Волинка К. окрім принципів законності, справедливості, гуманізму, доцільності, неприпустимості аналогії права й аналогії закону, невідворотності, індивідуалізації покарання, неприпустимості подвоєння відповідальності, обґрунтованості, відносить до принципів юридичної відповідальності також загальні принципи правосуддя: змагальність процесу як засіб досягнення об’єктивної істини; право на захист особи, що притягується до відповідальності; презумпція невинності; неприпустимість погіршення правового становища особи, яка оскаржує прийняте рішення, тощо [1, с. 186–187]. З останнім ми погоджуємося не в повній мірі, оскільки до загальних принципів правосуддя не можна віднести «презумпцію невинності», в адміністративному судочинстві зокрема діє «презумпція винуватості» суб’єкта владних повноважень, а для дисциплінарної відповідальності не є характерним принцип змагальності.

У спеціальній літературі зустрічається також галузевий підхід до класифікації принципів юридичної відповідальності. На думку Калєніченко Л., з огляду на те, що принципи юридичної відповідальності є складовою системи координат права (системи принципів права), доцільно, у межах характеристики основних принципів юридичної відповідальності, використати класичну класифікацію принципів права [3, с. 28]. Тому на думку автора залежно від сфери дії принципів юридичної відповідальності у межах системи права слід виокремлювати: 1) загальноправові; 2) міжгалузеві; 3) галузеві принципи юридичної відповідальності [3, с. 29].

Задніпряна М. зауважує, що «існування галузевої класифікації принципів юридичної відповідальності має деякі проблемні аспекти. У зв’язку з тим, що видів відповідальності менше, ніж галузей права, причому за порушення норм права різних галузей може застосовуватися відповідальність одного й того ж виду, зазначений критерій повинен бути більш скорегований…» [2, с. 22].

Існує також підхід щодо поділу принципів юридичної відповідальності на загальноправові принципи, до яких відносять законність, справедливість, гуманізм, та спеціальні принципи – відповідальність за провину, невідворотність, оперативність, тобто ті принципи, що виражають сутність та природу юридичної відповідальності [6, с. 832].

Виокремлюють у сучасному праві і поділ принципів юридичної відповідальності на загально-соціальні та спеціально-юридичні принципи. Серед перших можуть бути принципи справедливості і гуманізму, в яких зміст із часом може змінюватися, як змінюються норми моралі. Відповідно до принципів другої групи зміст більш формально і з часом практично не змінюється, якщо не вважати різні трактування, які дають їм учені [2, с. 22].

Проаналізувавши наявні підходи щодо класифікації принципів юридичної відповідальності, виходячи з того, що принципи юридичної відповідальності нотаріуса незалежно від їх формального закріплення чи існування на догматичному рівні втілюють і відображають правову природу, зміст, мету і призначення цього інституту в найбільш узагальненому та концентрованому вигляді, будучи системою координат для його функціонування і реалізації, виступаючи ціннісним орієнтиром та вектором розвитку правотворчої та правозастосовної практики, пропонуємо відобразити принципи юридичної відповідальності нотаріуса у вигляді такої схеми, що характеризується взаємопов'язаністю, взаємообумовленістю та єдністю її елементів: 1) загальносоціальні принципи (справедливість; рівність; гуманізм); 2) загальноправові принципи (верховенство права, включаючи законність, юридичну визначеність, заборону свавілля, повагу до прав людини; обгрунтованість; доцільність); 3) спеціально-юридичні (невідворотність; неприпустимість подвійної відповідальності за одне правопорушення; індивідуальність (персоніфікованість); відповідність правопорушення та покарання; відповідальність лише за винне протиправне діяння).

Безумовно в основу класифікації принципів юридичної відповідальності нотаріуса можна покласти також інші критерії, проте на наш погляд таку схему можна вважати базовою та такою, що відображає основоположні засади, на яких має функціонувати інститут юридичної відповідальності нотаріуса, охоплюючи всі види відповідальності, до яких його може бути притягнуто – адміністративну, кримінальну, цивільну та дисциплінарну.

Список використаних джерел:

1. Волинка К. Теорія держави і права: навч. посіб. К.: МАУП, 2003. 240 с.

2. Задніпряна М. Сучасні аспекти та критерії поділу принципів юридичної відповідальності. *Порівняльно-аналітичне право.* 2014. № 1. С. 20–23.

3. Калєніченко Л. Поняття та види принципів юридичної відповідальності. *Право і Безпека.* 2017. № 1. С. 24–31.

4. Козюбра М. Принципи права: методологічні підходи до розуміння природи та класифікації в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій. *Право України.* 2017. № 11. С. 142–164.

5. Колюка М. Поняття та принципи юридичної відповідальності працівників органів внутрішніх справ. *Актуальні проблеми політики.* 2012. Вип. 46. С. 403–411.
6. Подковенко Т., Павелко Л. Принципи юридичної відповідальності: загальнотеоретичний аспект. *Молодий вчений.* 2015. № 2(6). С. 830–833.
7. Теорія держави та права: навч. посіб. / [Білозьоров Є., Власенко В., Горова О., Завальний А., Заяць Н. та ін.]; за заг. ред. Гусарєва С., Тихомирова О. К.: НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.

Маркушин О. Г.,
здобувач ПВНЗ «Університет сучасних знань»
м. Київ, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Стрімкий розвиток цифрової економіки в Україні та поширення інформаційних технологій на всі сфери життєдіяльності суспільства спрямований на наближення України до міжнародних стандартів та європейських організацій. Цифровізація в нашій державі визнана на законодавчому рівні одним із найбільш перспективних напрямів державної політики.

Питання «цифровізації» окремих галузей економіки, сфер суспільного життя має вирішуватися шляхом прийняття галузевих нормактивно-правових актів. Розвиток цифрової економіки України зводиться до створення ринкових стимулів, мотивацій, попиту та формуванні потреб щодо використання цифрових технологій, смарт продуктів, продуктів та послуг серед українських секторів промисловості, сфер життєдіяльності, бізнесу та суспільства для їх ефективності, конкурентоспроможності та національного розвитку, зростання обсягів виробництва високотехнологічної продукції.

17 січня 2018 року своїм розпорядженням Уряд схвалив Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018- 2020 роки і затвердив план заходів щодо її реалізації [1].

Сучасна модель цифрової трансформації економіки пов’язана з розвитком бізнес-стартапів, які використовують цифрові платформи. Фактично протягом останнього десятиріччя відбувається революція платформ. Особливістю цифрових платформ є об’єднання різних груп споживачів, виробників, власників ресурсів на одному віртуальному просторі. Вітчизняний цифровий капітал перебуває на стадії формування, але вже спостерігається велика кількість позитивних прикладів, оскільки можливості розвитку цифрової економіки в Україні пов’язані з розширенням використання цифрових платформ, які є точками зростання сучасної інформаційної економіки, при

цьому перспективним напрямом розвитку цифрових платформ виступає технологія блокчейн [2].

Загальнопоширеним у світі є визначення цифрової економіки як електронної комерції, що здійснюється за допомогою сучасних інформаційних і комунікаційних технологій. Адже розвиток цифрових технологій є однією з причин збільшення масштабів тіньової економіки, оскільки із виникненням сучасних технологій зростає можливість «цифрової злочинності». Оцінка впливу «цифрової економіки» на національну та світову економіку, а також на всю соціальну сферу дуже важлива, що випливає з огляду на проблеми поширення транснаціональної злочинності в Інтернет просторі [4].

Злочинність у сфері цифрової економіки кореспондується з проблемами в інформаційному просторі, а також – у державному, оборонному секторах, виробничому комплексі та інфраструктурних об'єктах. Останніми роками злочинність у сфері цифрової економіки переросла в організовану, що змушує державу спрямовувати більші зусилля на боротьбу з цим негативним явищем.

Як зазначено в доповіді Європолу «Оцінка загроз організованої кіберзлочинності (IOCTA)» (2018), забезпечення правопорядку у кіберпросторі потребує активізації роботи з ідентифікації, локалізації окремих злочинців і злочинних груп, які є складовими елементами сучасної європейської кримінальної субкультури. Це передбачає насамперед створення національних і міжнародних баз даних про кіберзлочинність та її кримінологічний стан.» У Стратегічному звіті «IOCTA» надаються основні рекомендації правоохоронним органам, політикам та регуляторним органам, щоб вони мали змогу ефективно та узгоджено реагувати на кіберзлочинність та протистояти їй. Велике значення для успішної боротьби правоохоронних органів з кіберзлочинністю мають такі складники, як виділення достатніх ресурсів для дослідження шкідливого програмного забезпечення і нових бізнес моделей кіберзлочинності, а також проведення стрес-тестів і аудиту безпеки державних органів і населення. Правоохоронні органи повинні мати інструменти, методи і досвід для боротьби зі злочинним зловживанням методами шифрування й анонімності [3].

Варто відмітити, що наразі заходи запобігання злочинності у сфері цифрової економіки спрямовані на потенційних жертв: приватні підприємства, фізичні особи-підприємці тощо. У зв'язку з цим, видається доцільним посилити профілактичну роботу з спеціально обізнаною молоддю, яка потенційно може вчиняти такі кримінальні правопорушення, а також працівниками у сфері ІТ.

Однією із важливих сфер діяльності правоохоронних органів є боротьба з постачальниками кримінальних послуг та спеціалізованих інструментів, які є основою програмних, апаратних і кадрових структур європейської кіберзлочинності. До такого роду спеціалізованих інструментів належать: шкідливе програмне забезпечення, включаючи програми-вимагачі паролів, програми-шпигуни і банківські трояни, а також, відповідно, їх розробники, постачальники і покупці, провайдери, організатори і виконавці DDoS атак [4].

До ефективних засобів запобігання вчиненню кримінальних правопорушень у сфері цифрової економіки можна віднести: постійне оновлення програмного забезпечення комп'ютерних систем правоохоронних

органів; всезагальну інтеграцію заходів посилення інформаційної безпеки на основі новітніх розробок та впровадження сучасних систем захисту інформації; створення належного нормативно-правового забезпечення, яке може забезпечити опір сучасним кіберзагрозам.

Підтримуємо наукову позицію про те, що на сьогодні практичною необхідністю є створення реєстру ІТ-компаній, інших суб'єктів господарювання, які мають сумнівну репутацію та є постачальниками шкідливих цифрових послуг.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80

2. ЄС працює над посиленням боротьби з відмиванням грошей-FT. URL: https://www.unn.com.ua/uk/news/1751338-yes-pratsyuye-nad-posilennyam-borotbi-zvidmivannyam-groshey-ft

3. Ляшенко В.І., Вишневський О.С. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку : монографія. Київ, 2018. 252 с.

4. Носатов І.К. Шляхи розвитку інформаційних технологій в контексті стратегічної розбудови національної економіки. *Економічні науки*. 2017. С. 160-164. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_22/2/35.pdf.

Матющенко С. С.,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна

СТАНОВЛЕННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Протягом останнього часу Україна стоїть на шляху реформування політичної, правової та економічної сфер. Зважаючи на це, проблемні питання захисту та гарантій прав та свобод людини в Україні, створення ефективної та надійної правоохоронної системи, а отже, і її належного кадрового складу, набувають особливої актуальності. Оскільки від професіоналізму та компетентності Збройних сил України залежать втілення кадрової політики європейської України, забезпечення основних конституційних гарантій громадськості, тощо.

Окремі питання кадрового забезпечення органів правопорядку та його історичного аспекту досліджували М. І. Ануфрієв, В. Д. Ардашкін, О. М. Бандурка, В. К. Бабаєв, О. Г. Братко, Ю. А. Ведєрніков, С. І. Гессен,

В. І. Гойман, Ю. М. Голонд, В. Г. Гриценко, В. С. Гуславський, К. Ф. Гуценко, Є. В. Додін, В. М. Дубінчак, А. М. Клочко, Ю. Ф. Кравченко, С. Я. Лихов, Н. П. Матюхіна, В. А. Моршинін, Р. І. Тевлін, О. Н. Ярмиш, Н. С. Юзікова та інші.

Активний процес євроінтеграції, процеси реформування майже у кожній сфері життя висувають нові вимоги до професіоналізму військовослужбовців. Незважаючи на досить велику кількість фрагментарних досліджень, комплексного історико-правового аналізу розвитку та становлення кадрового забезпечення Збройних сил України немає.

На сьогодні поняття кадрового забезпечення чітко не визначене на законодавчому рівні. Одностайності щодо визначення понять немає і серед науковців–правників. Так, під «забезпеченням», згідно із словником В. І. Даля, варто розуміти надання всього необхідного [1, с. 577]. Як процес постачання будь-чого у достатній кількості, задоволення потреб, створення відповідних умов, гарантія та захист чогось розглядається термін в українському словнику [2, с. 19]. В свою чергу, термін «кадри» з французького означає «рамка» [3]. Варто зазначити, що саме так раніше для широкого загалу називався список працівників державних установ [4, с. 43].

Таким чином, кадрове забезпечення Збройних сил України визначимо як комплекс заходів, спрямованих на оцінку та встановлення правовідносин службовців в межах установи з метою кар'єрного росту та професійного виконання покладених на них завдань та функцій.

Звертаючись до визначення поняття «кадрове забезпечення», згадаємо дослідження О. М. Бандурки, який відзначав, що кадрова політика України ґрунтується на положеннях Закону України «Про державну службу». При цьому, дослідник зазначає, що кадрове забезпечення органів державної влади спрямоване на забезпечення кожної сфери діяльності кваліфікованими кадрами, які відповідають вимогам конкретного історичного періоду розвитку держави [5, с. 7–8]. Поняття кадрового забезпечення нерозривно пов'язане з поняттям кадрової політики держави. Зокрема, кадрову політику найчастіше визначають як головний напрям кадрової роботи, сукупність методів та форм, принципів та механізмів, направлених на збереження, зміцнення та розвиток кадрового потенціалу певної країни відповідно до вимог чинного законодавства та ринку праці [6, с. 32; 7, с. 118–119].

В літературі можна зустріти визначення кадрової політики як напрямку роботи з кадрами, сукупності принципів, методів та форм щодо вираження завдання та цілей певної служби, спрямованих на збереження та розвиток професійного кадрового потенціалу відповідно до вимог ринку праці [6, с. 32; 7, с. 118–119]. Досліджуючи питання кадрового забезпечення, варто погодитись, що кадрова політика Збройних сил України будь-якого демократичного суспільства ґрунтується на професіоналізмі службовців, а не на ідеології [8, с. 12].

Сучасному суспільству характерні швидкий розвиток та щоденна адаптація до нових умов та вимог. Тому робота з кадрами потребує підвищеної уваги, відбору найкращих професіоналів для забезпечення законності та

правопорядку у суспільстві. Погодимось в цьому питанні з К. Б. Левченко, який зауважував, що робота з керівниками та спеціалістами тієї чи іншої служби є вкрай важливим та головним елементом управлінської системи. Дослідник пов'язував це з тим, що від якості та укомплектованості професійними кадрами залежить вірність обраних та прийнятих рішень, а відповідно, це є заставою успішної реалізації державної політики [9, с. 108, 10].

Отже, кадрове забезпечення є вкрай важливим аспектом діяльності Збройних сил України та реалізації державної політики України в цілому. Саме ефективним та професійним кадровим забезпеченням обумовлюється успішність організації та виконання поставлених завдань та функцій перед Збройних сил України. Відповідно, кадрове забезпечення є комплексним явищем, яке, як і будь-який інший напрям діяльності, має свою історію розвитку, структуру, мету та функції.

Список використаних джерел:

1. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка: [в 4 т.]. Москва: Рус. яз., 1978. 699 с.
2. Словник української мови / під ред. І. К. Білодіда. Київ: Наук. думка, 1970–1980. Т. 3. 1972. 744 с.
3. Гербер Р., Юнг. Г. Кадри в системі соціального управління. Москва: Прогресс, 1970. 184 с.
4. Горзов А. П., Устименко В. В. Актуальні питання кадрового забезпечення в органах прокуратури України. *Європейські перспективи.* 2014. № 10. С. 42–46.
5. Бандурка О. М., Соболев В. О. Теорія та методи роботи з персоналом в органах внутрішніх справ: підручник. Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. 480 с.
6. Термінологічний словник з управління персоналом органів внутрішніх справ України / Укладач Н. П. Матюхіна; за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків: Ун-т внутр. справ, 2000. 120 с.
7. Управление персоналом: учебник для вузов / Под ред. Т. Ю. Базарова, Б. Л. Еремина. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: ЮНИТИ, 2002. 560 с.
8. Гаман Т. Кадрове забезпечення інформаційної діяльності органів державного управління в регіоні України. *Вісник державної служби управління України*. 2005. № 3. С. 12–15.
9. Левченко К. Б. Проблеми кадрового забезпечення процесів формування тендерної політики в Україні. *Право і безпека*. 2004. № 1. С. 108–112.
10. Чумак В. В. Адміністративно-правові засади діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України: порівняльний аналіз : монографія. Харків : Константа, 2019. 490 с.

Михно Р. І.,
здобувач ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

ІДЕЯ НАЦІОНАЛЬНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ, ЯК ОСНОВА ДЕРЖАВНИЦЬКИХ ІДЕЙ В 1917 Р.

Національно-демократична революція 1917-1921 рр. стала часом практичної реалізації більшості державницьких ідей та концепцій, що формувалися серед українців в кінці XIX – на початку XX ст. Кожне з державних утворень, що існувало в Україні – Українська народна республіка, Українська держава гетьмана П.Скоропадського, Директорія УНР вдавалися до ідеї автономізму чи федералізму. Як зауважує з цього приводу Я.Грицак, саме ідея автономізму була фактором розвитку російської й української національних ідентичностей [1].

Слід констатувати, що на передодні та під час революційних подій 1917-1921 рр. поняття «автономія» мало інше значення від сьогоднішнього. У найбільш повному розумінні «автономія» трактувалася, як отримання незалежних прав певних станів, корпорацій, тощо. Тобто, це поняття трактувалося ще простіше – набір національно-політичних прав у межах федерації земель.

Популярність ідей автономізму пояснюється тим, що на початку XX ст. концепція суверенітету і соборності не була популярною. Її основним репрезентантом був М.Міхновський та Українська народна партія. Натомість всі решту політичні сили, в тому числі й Товариство українських поступовців, виступали за національно-територіальну автономію українських земель в межах імперії Романових.

Іншим важливим чинником розвитку ідей автономізму серед українців була ідеологія народництва. Власне М.Грушевський, як представник цієї ідеології виступав основним ініціатором саме автономізму, що прослідковувалося в змісті I та II Універсалів Центральної ради.

У праці «Повороту нема», М.Грушевський писав, що пересічні українці не зрозумію нового устрою держави, окрім, як «федерації і ніколи від цього гасла не відступить... » [2, с. 84]. У інших публікаціях «Якої ми хочемо автономії і федерації», «Хто такі українці і чого вони хочуть», «Велика хвиля» і «Повороту немає» мислитель аргументує думку, що «широка автономія України з державними правами українського народу у федеративному зв'язку – се та програма даного моменту, від котрої не може бути уступлення назад» [2, с. 99].

Аналіз практичної діяльності Центральної ради та українських політичних партій в 1917 р. можна прийти до висновку, що саме українці виступали найбільшими поборниками автономізму, в тому числі розробляти проекти федералізації імперії Романових. Так, Українська соціал-демократична робітнича партія провела в квітні 1917 р. з'їзд, під час якого прийняла резолюцію про федеративну перебудову Росії як союзу національно-

територіальних одиниць. Схожої думки дотримувалися представники Української радикально-демократичної партії, а також есери.

В цій ситуації М.Грушевський як керівник Центральної ради, поширював саме ідею автономізму та федералізму. В цьому контексті слушними є слова Г. Корольова, що «генезис ідеї автономізму в роки Української революції позначений певним політичним парадоксом» адже суперечила ідеї націотворення [3, с. 128]

6–8 квітня 1917 р. в Києві відбувався Всеукраїнський Національний конгрес, ключовим питанням на якому було обговорення федеративного устрою Росії і забезпечення національно-територіальної автономії України. Згодом, у квітні – травні 1917 р. на зборах Всеукраїнської селянської спілки, окрім земельного питання, розглядалося питання автономії України в складі Росії. На нашу думку, пояснити цю ситуацію можна в наступний спосіб. По-перше, в умовах відсутності національної держави та активізації визвольного руху, автономізм видавався найбільш об'єктивним способом затвердження національних і культурних прав. По-друге, автономізм був результатом низької правової освіченості населення, в тому числі й національно-свідомої інтелігенції. По-третє, в умовах революції всі акцентували увагу на вирішенні соціальних питань, політичне майбутнє визнавалося другорядним.

Домінування ідеї автономізму зіграло винятково негативну роль, адже зволікання з проголошенням державного суверенітету, призвело до поразки визвольних змагань. Якщо І Універсалом Центральна рада проголосила автономію, то ІІ Універсалом – добровільно від неї відмовилася. Більше того, навіть коли в серпні 1917 р. Тимчасовий уряд відмовив Центральній раді в національно-територіальній автономії, політичний орган українців провів 15 вересня 1917 р. у Києві з'їзд поневолених народів Росії, на який прибули 93 делегати і абсолютною більшістю голосів прийняли рішення про потребу федеративної перебудови Росії.

Загалом, в період існування Центральної Ради прийнято говорити про ідеї національно-територіальної автономії, національно-культурної та національно-персональної автономії. Усі вони були похідними від ідеї децентралізації.

Таким чином, ідея автономізму, що була домінуючою правовою ідеєю впродовж березня-листопада 1917 р., розглядалася лідерами національно-демократичної революції, як спосіб ліберального і навіть «безкровного» розширення національно-політичних і культурних прав. Недоліком автономізму було те, що тогочасні державні діячі не мали жодної альтернативи, якщо Тимчасовий уряд відмовить в автономії. Це призвело до поразки Центральної ради.

Список використаних джерел:

1. Грицак Я. Україна революція 1917-1923: нові інтерпретації. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hrytsak_Yaroslav/Ukrainska_revoliutsiia_1914-1923_novi_interpretatsii.pdf?

2. Грушевський М. Повороту нема // Хто такі українці і чого вони хочуть. К., 1991.

3. Корольов Г. Ідея автономізму в уявленнях діячів та сучасників доби Центральної Ради. *Проблеми вивчення історії Української революції 1917-1921 років*. 2012. Вип. 7. С. 126-147.

Міщанчук В. Ю.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРАВО НА ЗДОРОВ'Я»

На сьогоднішній день на законодавчому рівні поняття «право на здоров'я» не віднайшла свого законодавчого закріплення. Втім, у статті 49 Конституції України [1] передбачено право на охорону здоров'я, що звужує право на здоров'я лише з урахуванням охоронної функції держави. Інші спеціальні нормативно-правові акти, окрім охоронного, здійснюють також регулятивний вплив на досліджувані суспільні відносини.

Для того, щоб визначити дефініцію поняття «право на здоров'я», передусім необхідно дослідити полісемантичне значення терміну «здоров'я». Всесвітня організація охорони здоров'я визначає поняття «здоров'я», як «стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки як відсутність хвороб і фізичних дефектів» [2]. Серед вчених існують різні підходи до визначення поняття «здоров'я». Так, Г. Л. Апанасенко відстоює біосоціальний аспект, відповідно до якого «здоров'я є результатом провідних мотивів життєдіяльності та світовідчуття в цілому» [3]. У свою чергу К. М. Сидорченко пише, що «здоров'я – динамічний стан людини, який визначається резервами механізмів самоорганізації його системи (стійкістю до впливу патогенних чинників та здатністю компенсувати патологічний процес), характеризується енергетичним, пластичним та інформаційним (регуляторним) забезпеченням процесів самоорганізації, а також являється основою прояву біологічних (виживання – збереження особи, репродукція – продовження роду) та соціальних функцій» [4, с. 91]. Тож, автор розкриваючи категорію «здоров'я», як і попередній дослідник, підкреслює її біологічний та соціальний прояви.

Вітчизняний вчений В. І. Олефір пише, що категорія «здоров'я» передбачає наявність філософських, соціальних, політичних й інших аспектів. Так, філософський аспект полягає «у виборі ціннісних орієнтирів, політичний – в забезпеченні стабільності та безпеки держави, а соціальний – у відновленні трудових ресурсів, здатності до суспільно-корисної діяльності, тощо». На думку автора, психологічна складова виокремлюється перевагами, певною мотивацією в поведінці щодо забезпечення збереження здоров'я, а медична складова визначається формуванням потреб у охороні здоров'я [5, с.87]. У свою чергу Р. О. Стефанчук визначає здоров'я людини, як немайнове благо. Вчений

пропонує під категорією «здоров’я» розуміти як немайнове благо людини, яке уособлює певний стан життєдіяльності організму, що визначається різними кількісними та якісними медичними показниками, що утворюють цілісну систему. Тут варто відзначити, що вчений закцентовує увагу на біолого-медичних якостях організму людини, які означають стан живого організму. Утім, варто зважати, що здоров’я людини складають не лише медичні показники, а також має місце психоемоційна, а також духовна складова. Враховуючи зазначене, під здоров’ям пропонуємо розглядати міру природнього стану організму людини, коли дотримане поєднання фізичного, психоемоційного та духовного благополуччя особистості.

Таким чином, право на здоров'я – це основоположне право людини на досягнення найвищого можливого рівня фізичного та психічного благополуччя, яке включає доступ до медичної допомоги, належних санітарно-гігієнічних умов, чистої води, безпечної їжі та здорового середовища. Це право передбачає обов’язок держави забезпечувати відповідні умови для підтримання, збереження та відновлення здоров'я кожного громадянина через ефективні системи охорони здоров’я, профілактики захворювань і доступу до медичних послуг.

Характерними ознаками даного права є: охоплює не лише доступ до медичних послуг, але й забезпечення належних умов життя, таких як чиста вода, безпечна їжа, санітарні умови, здорове навколишнє середовище, що сприяє підтримці здоров'я; по-друге, право на здоров'я є невід'ємним і має забезпечуватися для всіх людей незалежно від їхнього соціального статусу, статі, раси, національності чи релігійної приналежності; по-третє, держава несе відповідальність за створення та підтримку систем охорони здоров'я, які забезпечують доступні, якісні медичні послуги, профілактику захворювань та захист здоров'я громадян; по-четверте, включає не лише лікування, але й профілактику захворювань та підтримку здорового способу життя через пропаганду здоров'я, освітні програми і доступ до необхідних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Конституція; Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Голос України від 13.07.1996 № 128.
2. Преамбула до Конституції Всесвітньої організації охорони здоров’я, затверджена на Міжнародній конференції з питань охорони здоров’я, Нью-Йорк, 19-22 червня 1946 року, №. 2, стор. 100 (введена в дію 7 квітня 1948 року)
3. Апанасенко Г. Л., Попова Л. О. Медична валеологія.. Київ: Здоров’я, 1998. 248 с.
4. Сидорченко К. М. Категорія «здоров’я»: загальні поняття та методи оцінки у фізичному вихованні у загальноосвітніх навчальних закладах. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання*. 2010. № 9. С. 90–92.
5. Олефір В. І. Освіта і охорона здоров’я інвалідів: адміністративно-правове забезпечення державного управління галузями : навч. посіб. К. : МП Леся, 2013. 160 с.

Мовчан Р. В.,
здобувач ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
м. Київ, Україна

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ СВІДКІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ, ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ ТА ВИБУХОВИМИ ПРИСТРОЯМИ

Отримувати показання свідків, перед допитом підозрюваного необхідно у випадках, коли саме вони вказали на затриманого як на особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, що власне і слугувало підставою його затримання. Як показує практика, під час допиту свідків: роз'яснюється процесуальний статус допитуваного, його права та обов'язки (82 %); мета та завдання допиту (65 %); важливість надання правдивих показань (100 %); проводиться попередня бесіда на сторонню тему (44,3 %); використовуються позитивні якості допитуваного (28 %); здійснюється переконання щодо невідворотності покарання підозрюваного (-их) (71,2 %); переконання щодо необхідності надання допомоги слідчому (87 %).

Допит по суті розпочинається з пропозиції свідку розповісти все, що йому відомо про обставини події, у зв'язку з якою він викликаний на допит. Вільна розповідь при цьому є органічною частиною допиту і від неї не можна відмовлятися, якою б короткою або довгою вона не була [4]. Однак вільною розповіддю допитуваний, як правило, не вичерпує теми допиту. Це обумовлено тим, що останній може не надавати значення яким-небудь відомим йому обставинам вважаючи, що для розслідування вони не важливі, а тому і не згадувати про них. Не варто виключати також і такі властивості особистості як неуважність, забування, невміння правильно сформулювати власну думку. Через це слідчий після вільної розповіді переходить до наступної частини допиту – постановки запитань.

Умовно свідків можна поділити на групи залежно від джерела їх встановлення, а також відомостей, які вони можуть повідомити органам досудового розслідування: 1) очевидці події: співробітники поліції, які виявили кримінальне правопорушення та організували затримання підозрюваного, учасники затримання (покупці зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв при проведенні оперативної закупки, поняті та інші; 2) очевидці вчинення кримінально-протиправної діяльності підозрюваного до його затримання правоохоронними органами; 3) свідки, які встановлюються із показань підозрюваного – родичі, знайомі, інші особи, які можуть підтвердити чи спростувати показання надані підозрюваним; 4) свідки, що характеризують особу підозрюваного (сусіди, родичі, співробітники за місцем роботи, навчання тощо); 5) при встановленні джерела надходження зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв у незаконний обіг, а також при встановленні фактів порушення правил поводження із зазначеними предметами

– особи, які працюють на конкретному підприємстві, установі, організації пов'язаних із обігом та використанням предметів озброєння.

Співробітники правоохоронних органів, що брали участь у затриманні, підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення пов'язаного із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями допитуються з таких питань:

– коли, де, і хто безпосередньо брав участь у здійсненні затримання;

– які були дії підозрюваного та інших учасників під час затримання;

– як здійснювалось затримання, поверхнева перевірка, невідкладний обшук (огляд речей) підозрюваного, що було знайдено, де, у якій кількості;

– що пояснював підозрюваний з приводу виявлених у нього предметів і речовин (з приводу збутого), кому ці предмети належать, як і коли опинилися у його розпорядженні, з якою метою тощо;

– чи надходили від кого-небудь зауваження, доповнення, заперечення під час затримання, отримання пояснень, поверхневої перевірки тощо.

Варто додати, що слідчим, можуть викликатися на допит в якості свідків працівники оперативних підрозділів про обставини проведення ними НСРД, таких як контроль за вчиненням злочину, обстеження публічно недоступних місць, житла особи та інші [5].

У понятих чи інших очевидців події окрім детальних показань щодо самих обставин затримання необхідно з'ясовувати:

– у який момент їх було запрошено до процесуальної участі як понятих та з якого часу вони були присутні при тому, що відбувалось;

– як поводив себе затриманий;

– чи вилучалися при них які-небудь предмети, де, які, у якій кількості тощо (детально про обставини вилучення);

– яким чином зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої вилучалися, пакувалися, опечатувалися тощо.

Працівники дозвільних відділів поліції допитуються як свідки з питань підстав та порядку видачі та реєстрації дозволів на володіння зброєю, хто заповнював дозвіл, хто, коли і за яких обставин звернувся до них за видачою дозволу, які документи були пред'явлені, які перевірки, запити були зроблені, чи бачили вони раніше цю людину, чи знайомі вони з ним, якщо так, то де, коли і за яких обставин познайомилися, чи підтримують вони відносини, в яких стосунках перебувають тощо.

Крім цього, залежно від обставин події, що розслідується, особами, які можуть дати показання також є:

– посадовці, відповідальні за обіг зброї у військових частинах, правоохоронних органах, підприємствах, організаціях, де зброя використовується, виготовлюється, зберігається, продається;

– особи, які здійснюють охорону складу, арсеналу, військової частини за своїми професійними обов'язками (охоронець, сторож, відповідальний за відео нагляд місця зберігання зброї);

– особи, які законно здійснюють транспортування, видачу зброї; – особи, які виявили зброю у транспорті, громадських місцях, при перетинанні кордону

та ін.;

– особи, які перебувають у родинних, робочих, службових, дружніх та інших стосунках із злочинцем. Водночас, при допиті цієї категорії осіб важливо враховувати, що вони можуть бути зацікавлені в результатах досудового розслідування, або бути співучасниками кримінального правопорушення, або особами, залежними від підозрюваного [6].

Отже, під час проведення допиту свідків повнота та правдивість показань залежить від вирішення низки тактичних завдань, зокрема, правильного визначення кола осіб, які володіють інформацією, що має значення для розслідування; визначення можливої зацікавленості свідків у результатах провадження чи залежності від осіб, які можливо причетні до злочину; врахування соціальних і психологічних особливостей допитуваного для нейтралізації чинників, які негативно впливають (можуть впливати) на його поведінку під час допиту; ужиття заходів, спрямованих на упередження відмови від надання правдивих (повних) показань.

Список використаних джерел:

1. Колесник І. А. Проблеми побудови алгоритму діагностики та виявлення добросовісних помилок у показаннях свідків. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2009. Вип. № 9. С. 144–150.

2. Колесник Ю. В. Слідчі та негласні слідчі (розшукові) дії як криміналістичні засоби діяльності слідчого в досудовому розслідуванні: дис… канд. юрид. наук. Київ, 2016. 252 с.

3. Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропет. держ. ун-т внутр. справ: Ліра ЛТД, 2010. 560 с.

Москвич О. С.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ПОНЯТТЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

В умовах сьогодення одним із ключових напрямів реформування Збройних сил України є вдосконалення кадрової політики. При цьому варто зауважити, що сучасна кадрова політика вимагає чіткого регулювання функціонування та механізму відбору професійних кадрів до лав Збройних Сил України. Кадрова політика, на думку А.К. Саакяна, – це система цілей, принципів і форм, методів і критеріїв роботи з кадрами, причому розповсюджується це положення на весь колектив зайнятих, в межах якого здійснюється управління [1]. За Л.І. Федуловою кадрова політика — система роботи з персоналом, що об'єднує різні форми діяльності й має на меті створення згуртованого й відповідального високопродуктивного колективу для реалізації можливостей підприємства

адекватно реагувати на зміни в зовнішньому і внутрішньому середовищах. Дослідниця відмічає, що відоме поняття кадрової політики в широкому і вузькому розумінні. В широкому розумінні – це система усвідомлених та обґрунтованих правил і норм, які приводять людські ресурси у відповідність зі стратегією фірми. У вузькому розумінні – сукупність конкретних правил і побажань у взаємовідносинах працівників і організацій [2].

М.Д. Виноградський, А.М. Виноградська, О.М. Шканова пишуть, що кадрова політика - це система правил і норм, прагнень і обмежень у взаємовідносинах персоналу і організації в цілому, за якими діють працівники у внутрішньому і зовнішньому середовищі. Змістом кадрової політики є робота з персоналом у відповідності з концепцією розвитку організації. Кадрова політика - це складова частина стратегічно зорієнтованої політики організації. Метою кадрової політики є забезпечення оптимального балансу процесів оновлення і збереження кількісного та якісного складу кадрів у його розвитку відповідно до потреб самої організації [3]. Н.Є. Юрик та Н.І. Жук тлумачать кадрову політику, як організаційно-економічного механізму, який реалізує систему інтересів керівництва та врівноваження їх з інтересами працівників і є невід'ємним елементом забезпечення виконання загальної стратегії розвитку організації (поряд з виробничою, фінансовою та маркетинговою стратегіями розвитку підприємства) [4].

У військовій кадровій політиці, як складній системі управління людськими ресурсами, цілком слушно відзначає І.М. Половінкін, організаційно може бути виокремлено ряд підсистем [5, с.221-222]:

1) управління кадровим потенціалом – забезпечує доцільний варіант формування кадрового потенціалу для ЗС України. Кінцевий результат – створення банку даних персонального обліку та його реалізацію шляхом розвитку військової освіти, соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, мотивації до військової служби, залучення на військову службу, рекламування військової служби, тощо;

2) управління укомплектованістю – визначає потреби в кадровому потенціалі та його доцільний розподіл з метою якісного укомплектування ЗС України (зокрема, в зазначеній підсистемі здійснюється розподіл випускників вищих військових навчальних закладів (ВНЗ) Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділів (ВНП) ВНЗ України за посадами згідно з набутою (наявною) освітою та кваліфікацією;

3) управління персоналом військового формування (кадрове забезпечення) – процес найкращого використання можливостей, властивостей, здібностей і професійного досвіду персоналу, а через них – професійного потенціалу суспільства, Збройних Сил [5, с.221-222].

Таким чином, кадрова політика в Збройних силах України представляє собою визначену нормами чинного законодавства систему завдань, напрямів, рівнів та принципів діяльності спеціально-уповноважених суб'єктів, що спрямовані регулювання, управління та організацію кадрових процесів в середині ЗСУ. Кадрова політика включає багато сфер управління персоналом, таких як: підбір і розстановку кадрів; навчання персоналу; стимулювання праці

працівників; соціально-трудові відносини; управління трудовою кар'єрою; комунікації в середині підприємства; формування кадрових процедур; соціальну політику; організаційну культуру та ін..

Список використаних джерел:

1. Балабанова Л. В., Сардак О. В. Управління персоналом: навч. посіб. К.: ВД «Професіонал», 2006. 512 с.
2. Менеджмент організацій: Підручник / За заг. ред. Л. І. Федулової. К.: Либідь, 2004. 448 с.
3. Виноградський М. Д., Виноградська А. М., Шканова О. М. Управління персоналом. 2-ге видання: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2009. 502 с.
4. Юрик Н. Є., Жук Н. І. Визначення та сутність кадрової політики / Юрик Н. Є., Жук Н. І. // Інноваційна економіка. 2012. № 4. С. 301–304.
5. Половінкін І. М., Базарний В. Т., Медвідь А. П. Кадрова політика в Збройних силах України, як система управління людськими ресурсами. *Вісник Національного університету оборони України*. 2011. Вип. 3. С. 220-224.

Мостовий А. М.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ПРОЦЕДУРИ СЕРТИФІКАЦІЇ: ЗМІСТ ТА СУТНІСТЬ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Загалом процедури сертифікації представляють собою комплекс адміністративних і технічних заходів, спрямованих на підтвердження відповідності продукції або послуг встановленим стандартам, технічним регламентам або вимогам законодавства. За загальним правилом метою сертифікації є забезпечення споживачів інформацією про якість, безпеку, екологічність та інші характеристики продукції. Наприклад, Закон України від 15 січня 2015 року № 124-VIII «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» регулює відносини, що виникають у зв’язку з розробленням та прийняттям технічних регламентів і передбачених ними процедур оцінки відповідності, їх застосуванням стосовно продукції, яка вводиться в обіг, надається на ринку або вводиться в експлуатацію [1].

Відповідно, процедура сертифікації в Україні є процесом підтвердження вимог технічного регламенту. Своєю чергою, технічний регламент – це нормативно-правовий акт, в якому визначено характеристики продукції або пов’язані з ними процеси й методи виробництва, включно з відповідними адміністративними положеннями, дотримання яких є обов’язковим. Він може також мати або виключно стосуватися вимог до термінології, позначень,

пакування, маркування чи етикетування в тій мірі, в якій вони застосовуються до продукції, процесу або методу виробництва [1]. Оцінка відповідності вимогам технічних регламентів здійснюється у випадках і шляхом застосування процедур оцінки відповідності, які визначені в таких технічних регламентах. Процедури оцінки відповідності вимогам технічних регламентів застосовуються виробниками, а у випадках, в яких згідно з відповідними технічними регламентами обов'язки виробників покладаються на імпортерів, розповсюджувачів або інших осіб, – імпортерами, розповсюджувачами чи іншими особами [1; 2].

Необхідно відзначити, що в Україні з 2019 року розпочато процес впровадження системи фітосанітарної електронної сертифікації ePhyto за розробки Міжнародної конвенції з карантину та захисту рослин Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО). Така система допоможе модернізувати процес фітосанітарної сертифікації, спростити процес міжнародної торгівлі, підвищити прозорість під час обміну сертифікатами між країнами та отримати доступ до нових ринків [3].

Таким чином, процедури сертифікації відіграють важливу роль у реалізації державної політики щодо розвитку малого та середнього підприємництва в Україні та інших країнах. Адже сертифікація забезпечує якість та безпеку продукції, це в свою чергу допомагає захищати споживачів і забезпечувати конкурентоспроможність продукції малих та середніх підприємств на ринку. Сертифікація може бути необхідною умовою для виходу на внутрішні або зовнішні ринки. Наявність сертифікованої продукції підвищує довіру споживачів та партнерів до підприємства, що сприяє його розвитку. Також іноді від підприємств, що претендують на державну підтримку, вимагають наявності сертифікованих продуктів або послуг. Це може бути передумовою для отримання субсидій, грантів або пільгових кредитів. Крім того, підприємства, що пройшли процедури сертифікації, демонструють свою готовність відповідати міжнародним або національним стандартам, що підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку.

Список використаних джерел:

1. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15.01.2015 р. № 124-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 14. Ст. 96.

2. Сорока Л. В. Адміністративно-правовий механізм реалізації Космічної доктрини України. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07. Дніпро, 2020.

3. В Україні розпочато процес впровадження системи фітосанітарної електронної сертифікації ePhyto. Міністерство економіки України, 2019. URL: https://me.gov.ua/News/Detail?id=3d833728-09e5-47e5-a236-58994905d60f

Мрачко І. М.,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ УМОВ ПРОСУВАННЯ ПО СЛУЖБІ ПРАЦІВНИКІВ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ

Працюючи на посадах в органах та підрозділах Національної поліції України, кожен поліцейський, за рахунок особистої наполегливості та впливу інших зовнішніх та внутрішніх чинників, вибудовує кар'єру і послужний список, всіляко доводячи свій професіоналізм та власну важливість для функціонування поліції та безпекового сектору нашої держави в цілому. Проте, логіка кар'єри працівника будь-якої організації виражена виключно у її розвитку. Разом із тим, просування по службі працівників слідчих підрозділів не є явищем хаотичним, а відбувається лише у випадку наявності певної сукупності умов.

Згідно до статті 65 Закону України «Про Національну поліцію» просування поліцейських всіх органів та підрозділів НПУ по службі – це переміщення на вищу посаду [1]. Першою умовою переміщення варто виділити ініціативну суб'єкту трудових правовідносин. Волевиявлення у контексті призначення працівника слідчого підрозділу на вищу посаду є важливою умовою через те, що показує готовність та бажання такого працівника розвивати свою кар'єру, розширювати свій трудоправовий статус шляхом набуття нових повноважень, більшої відповідальності, і таке інше. Не можна підвищити людину, якщо вона того не бажає, так як жодних службових перспектив це не матиме та не вплине на якість виконання завдань, що ставляться перед поліцією взагалі та слідчими підрозділами, зокрема. Ініціатива також може виходити від керівника відповідного підрозділу або органу поліції, який відмічає особисті досягнення працівника та можливість його просування по службі з врахуванням того, що це відповідає інтересам діяльності підрозділу та органу НПУ. В даному контексті варто відмітити, що конкретної форми вираження ініціативи чинним законодавством про поліцію не передбачено, тому її прояв можливий як усно, так і у документах з питань службової діяльності органів та підрозділів поліції в яких міститься волевиявлення працівника чи керівника. Прикладом є рапорт відповідного працівника слідчого підрозділу до керівника з метою його переміщення на вищу посаду.

Згідно до іншої умови, просування працівника слідчого підрозділу по службі можливе виключно при переміщенні на вищу посаду. Згідно до Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VIII посада вважається вищою, якщо за нею штатом (штатним розписом) передбачене вище спеціальне звання поліції, нижчою, якщо передбачене нижче спеціальне звання поліції, та рівнозначною, якщо передбачене таке саме спеціальне звання поліції [1].

На сьогоднішній день в роботі поліції передбачено три групи спеціальних звань (стаття 80 вказаного вище Закону), а саме: 1) спеціальні звання молодшого складу: рядовий поліції; капрал поліції; сержант поліції; старший сержант поліції; 2) спеціальні звання середнього складу: молодший лейтенант поліції; лейтенант поліції; старший лейтенант поліції; капітан поліції; майор поліції; підполковник поліції; полковник поліції; 3) спеціальні звання вищого складу поліції: генерал поліції третього рангу; генерал поліції другого рангу; генерал поліції першого рангу [1]. Співвідношення посад працівників слідчих підрозділів і граничних звань, котрі їм відповідають регламентовано наказом НПУ «Про затвердження Переліку посад поліцейських і відповідних їм граничних спеціальних звань» від 04.12.2015 №142. Згідно із цим актом визначається чи є вакантна посада вищою за ту, що працівник слідчого підрозділу вже займає [2].

Остання умова пов'язана із дотриманням поліцейськими слідчих підрозділів вимог службової дисципліни. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VIII з цього приводу встановлює: «Не допускається переміщення поліцейських на вищі посади протягом шести місяців з дня притягнення до адміністративної відповідальності чи дисциплінарної відповідальності» [1].

До дисциплінарної відповідальності працівника слідчого підрозділу можуть притягнути у разі вчинення ним дисциплінарного проступку, котрий відповідно до положень Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» від 15.03.2018 №2337-VIII визначається, як протиправна винна дія чи бездіяльність поліцейського, що полягає в порушенні ним службової дисципліни, невиконанні чи неналежному виконанні обов'язків поліцейського або виходить за їх межі, порушенні обмежень та заборон, визначених законодавством для поліцейських, а також у вчиненні дій, що підривають авторитет поліції [3]. Обов'язки поліцейського, зокрема, працівника слідчого підрозділу, поділяються на дві групи. Першу становлять загальні службові обов'язки закріплені у статті 18 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VIII, другу – визначені Законом України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» від 15.03.2018 №2337-VIII.

Таким чином, просування по службі працівників слідчих підрозділів загально відповідає механізму кар'єрного росту інших працівників Національної поліції України та передбачає наявності трьох головних умов: 1) ініціативи суб'єкта трудових відносин, тобто, безпосередньо слідчого або його керівника; 2) призначення на посаду, котра передбачає вище граничне спеціальне звання; 3) бездоганність службової дисципліни та відсутність діючих дисциплінарних стягнень.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 №580-VIII.

2. Про затвердження Переліку посад поліцейських і відповідних їм граничних спеціальних звань: наказ від 04.12.2015 №142.

3. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 №2337-VIII.

Мунтян С. М.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ, ЩО РЕГЛАМЕНТУЮТЬ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Економічна безпека, будучи складним, багатоаспектним явищем, має вирішальний вплив на належне, ефективне функціонування майже всіх сфер суспільного життя. Адже від стану національної економіки, належного забезпечення економічних національних інтересів, залежить ефективність реалізації значної кількості напрямів діяльності держави – обороноздатність, фінансова стабільність, працевлаштування громадян, демографічна ситуація, екологія тощо. Саме тому закріплення всебічних, чітких і зрозумілих правил поведінки суб'єктів суспільних відносин, що виникають і знаходять свій розвиток з приводу забезпечення економічної безпеки держави має одне з вирішальних значень. Такі правила знаходять свою об'єктивізацію в приписах численних нормативно-правових актів, які встановлюють відповідні дозволи та заборони, закріплюють правовий статус суб'єктів даних суспільних відносин, регламентують окремі адміністративні процедури запобігання та протидії правопорушенням у сфері економічної безпеки держави тощо. Ось чому одним з основоположних аспектів дослідження адміністративно-правових засад запобігання та протидії правопорушенням у сфері економічної безпеки держави є встановлення та здійснення аналізу нормативно-правових актів, приписи яких регламентують як у цілому функціонування даної сфери суспільних відносин, так і визначають окремі їх особливості.

На сьогодні можна назвати доволі значну кількість нормативно-правових актів, що регламентують питання забезпечення економічної безпеки, що пов'язано як зі складністю даної сфери, зокрема її багатокомпонентністю, так і з тим, що вона дотична майже до всіх сфер функціонування держави. Зокрема, як цілком слушно з цього приводу зауважує І.І. Яременко, економічна безпека – це підґрунтя для функціонування всіх інших її елементів, що входять у цю систему (військової, технічної, продовольчої, екологічної)» [1, с. 75]. Ось чому такі нормативно-правові акти мають бути розглянуті з урахуванням певного критерію їх систематизації, в якості якого вважаємо за необхідне обрати юридичну силу окремого з них.

Зокрема, юридичною силою є основна властивість правових актів діяти та породжувати правові наслідки: виникнення, зміну, припинення правовідносин. До цього ж слід підкреслити, що, як зауважують на сторінках юридичної

енциклопедичної літератури, юридична сила має два аспекти: співвідношення правових актів між собою й обов'язковість до виконання. Зі співвідношенням встановлюється ієрархія, тобто система підпорядкованості правових актів, що означає, що кожний акт займає своє місце в загальній системі правових актів [2, с. 476]. З огляду на що здійснення аналізу нормативно-правових актів, що регламентують питання забезпечення економічної безпеки з урахуванням їх юридичної сили, дозволить встановити, як місце окремого з них в системі нормативно-правового регулювання даної сфери суспільних відносин, так і окремі аспекти, на які він справляє регулюючий вплив.

Як відомо, нормативно-правовим актом найвищої юридичної сили є Основний Закон України – Конституція України від 28 червня 1996 року. У даному нормативно-правовому акті містяться приписи, які мають пряме відношення до сфери економічної безпеки, як то: суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах економічної багатоманітності (ст. 15); забезпечення економічної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу (ст. 17); тощо. Окрім цього визначено повноваження суб'єктів забезпечення економічної безпеки, зокрема: Верховної Ради України (п. п. 6, 14 ч. 1 ст. 85); Кабінету Міністрів України (п. п. 1, 4 ч. 1 ст. 116); тощо. Також слід вказати й на закріплення Конституцією України загальноправових принципів забезпечення економічної безпеки, наприклад: верховенство права (ст. 8); законність (ст. 29); рівність (ст. 24); тощо [3]. Будучи нормативно-правовим актом найвищої юридичної сили, Конституція України фактично є правовою основою для прийняття всіх інших нормативно-правових актів, що регламентують питання забезпечення економічної безпеки. При цьому, як випливає з аналізу вищенаведених приписів, на рівні Основного Закону України закріплено як загальні нормативно-правові засади забезпечення економічної безпеки, так і спеціальні, які закріплюють особливості функціонування окремих сторін даної сфери суспільних відносин.

Окрему групу нормативно-правових актів, що регламентують питання забезпечення економічної безпеки становлять міжнародні договори України. Як зазначено в ст. 2 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 року, міжнародний договір України - укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, який регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо) [4]. При цьому зазначимо, що міжнародні договори України, що регламентують питання забезпечення економічної безпеки можуть бути розподілені у дві групи.

Питання забезпечення економічної безпеки регламентовано значною кількістю законів України. Як цілком слушно з приводу даного рівня нормативно-правової регламентації відповідної сфери суспільних відносин зауважує І.В. Панова, у правовому регулюванні значна роль належить законам – прийнятим в особливому порядку нормативно-правовим актам з основних питань життя держави, що безпосередньо відображають загальнодержавну

волю й мають вищу (після Конституції України) юридичну силу. При цьому підкреслює вчена, що значення законів у ході становлення правової держави постійно зростає, оскільки верховенство закону є невіддільною ознакою демократичної правової держави [5, с. 104]. Дана група нормативно-правових актів, як і наведені вище, також може бути розподілена на ті, що визначають загальні питання економічної безпеки держави, а також ті, які регламентують певні особливості функціонування досліджуваної сфери суспільних відносин, як то: правовий статус їх суб'єктів; окремі напрями забезпечення економічної безпеки, міру юридичної відповідальності за вчинення правопорушень у цій сфері; тощо.

Найчисельнішу групу нормативно-правових актів, що регламентують питання забезпечення економічної безпеки становлять акти підзаконного законодавства. Відмітимо, що підзаконні нормативно-правові акти, будучи частиною системи нормативно-правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних із забезпеченням економічної безпеки, самі можуть бути розглянуті як певна система. Як цілком слушно з цього приводу зауважує О.В. Джафарова, система нормативно-правового регулювання … становить сукупність законів та підзаконних нормативних актів, які спрямовані на створення й підтримку повноцінного середовища життєдіяльності людини, на узгодження державних, громадських і приватних інтересів та підтримання їх балансу, а також на забезпечення прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у всіх сферах і напрямках розвитку держави. Тому, нормативно-правові акти доцільно розглядати у певній системі, тобто взаємопов'язані групи, які мають різну юридичну силу [6, с. 118]. При цьому на сторінках юридичної енциклопедичної літератури сутність підзаконних нормативно-правових актів розкривають як таких, що прийняті компетентними органами державної влади чи вповноваженими державою іншими суб'єктами на підставі закону, відповідно до закону й у порядку його виконання [7, с. 240].

Отже, нормативно-правові акти, що регламентують питання забезпечення економічної безпеки, можуть бути розглянуті як з урахуванням юридичної сили окремого з них, так і з огляду на особливості правового регулювання даної сфери суспільних відносин. З урахуванням чого вони можуть бути розподілені у дві великі групи. До першої слід віднести нормативно-правові акти, що регламентують загальні питання забезпечення економічної безпеки, тобто закріплюють правила поведінки, порядки та правила, що розповсюджуються на всіх суб'єктів даних суспільних відносин. Друга група проаналізованих нормативно-правових актів регламентує особливості забезпечення економічної безпеки держави за окремими напрямами, а також закріплює правовий статус основних суб'єктів такої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Яремко І.І. Економічна безпека як складова національної безпеки держави. *Інтегроване стратегічне управління: проблеми адміністрування, економічної безпеки та проектної діяльності*: тези доповідей першої міжвузівської науково-практичної конференції, 24–26 квітня 2013 р. Львів, 2013. С. 74–75.

2. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: Укр. енцикл., 1998. Т. 6: Т–Я. 2004. 768 с.

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96 ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. Ст. 540.

5. Панова І.В. Контрольна діяльність обласних державних адміністрацій у сфері фінансів та бюджету: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. 190 с.

6. Джафарова О. В. Дозвільна діяльність органів публічної адміністрації в Україні: адміністративно-правові засади : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.7. Харків, 2015. 572 с. URI: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7754.

7. Сучасна правова енциклопедія / О.В. Зайчук, О.Л. Копиленко, В.С. Ковальський [та ін.]; за заг. ред. О.В. Зайчука ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 408 с.

Мурдій І. Ю.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВІДНОСИН З ПРИВОДУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ

Адміністративно-правове регулювання забезпечення функціонування автомобільних доріг в Україні здійснюється шляхом реалізації норм адміністративного права, що знайшли свою об’єктивізацію в численних законах України, в тому числі актах кодифікованого законодавства, а також підзаконних нормативно-правових актах, що приймаються Президентом України, Кабінетом Міністрів України та центральними органами виконавчої влади. Саме тому сукупність вказаних нормативно-правових актів слід розглядати як один з найважливіших змістовних елементів в контексті дослідження сфери забезпечення функціонування автомобільних доріг як об’єкту адміністративно-правового регулювання. Що ж стосується інших з таких змістовних елементів, то вони знайшли своє зосередження власне в структурі суспільних відносин, що виникають і знаходять свій розвиток з приводу забезпечення функціонування автомобільних доріг в Україні. При цьому, з огляду на те, що такі суспільні відносини, як було встановлено вище, зазнають регулюючий вплив з боку правових норм, вони мають бути позначені як правовідносини.

Тому, говорячи ж про правовідносини з приводу забезпечення функціонування автомобільних доріг, які й слід розглядати в якості об’єкту

адміністративно-правового регулювання, слід зазначити, що вони, як і будь-які інші, мають традиційну структурну побудову. В якості змістовних елементів якої розглядають їх суб'єктів, об'єкти й юридичний зміст [1, с. 336]. Так, вчені-правознавці зазначають, що суб'єкт правовідносин – це не тільки універсальна, а й унікальна і специфічна правова форма реалізації особами (суб'єктами права) своїх прав та обов'язків у певному правовідношенні [2, с. 94; 3, с. 193]. При цьому суб'єкт правовідносин розглядається не просто як один з його структурних елементів, а як провідний з них, тобто такий навколо якого вони формуються. У цьому контексті вважаємо за доречне навести позицію О.С. Рождественської, яка зазначає, що суб'єкт – це та вісь, навколо якої формуються правові зв'язки, відносини в цілому [4, с. 15].

З урахуванням наведених вище позицій, в якості суб'єктів правовідносин щодо забезпечення функціонування автомобільних доріг в Україні можуть бути розглянуті загальнодержавні суб'єкти, як-то: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, які шляхом прийняття відповідного нормативно-правового акта здійснюють регулюючий вплив на них задля їх упорядкування, закріплення правил поведінки їх учасників, тощо. При цьому окрему групу суб'єктів досліджуваної сфери суспільних відносин будуть складати спеціальні суб'єкти, які реалізують державну політику саме в сфері управління автомобільними дорогами в Україні.

В якості ще одного структурного елементу правовідносин щодо забезпечення функціонування автомобільних доріг як об'єкту адміністративно-правового регулювання слід розглядати те, з приводу чого вони виникають, на що спрямовані. У даному випадку мова йде про такий структурний елемент відповідних правовідносин як їх об'єкт, що не слід плутати власне з об'єктом правового регулювання. Так, якщо об'єктом правового регулювання є самі суспільні відносини, які зазнають регулюючого впливу, то їх об'єктом є певна потреба в їхньому функціонуванні. Зокрема, як зауважують учені-правознавці, об'єкт правовідносин – це блага, заради одержання, передані або використання яких суб'єкти права вступають у правовідносини [5, с. 67; 6, с. 446].

З урахуванням наведених позицій, в якості об'єкту досліджуваних правовідносин слід розглядати власне функціонування лінійного комплексу інженерних споруд, призначеного для безперервного, безпечного та зручного руху транспортних засобів. При цьому забезпечення функціонування даного комплексу буде відбуватися шляхом реалізації державної політики за відповідними напрямами. Такі напрями мають комплексний, складний та багатоаспектний характер, а їх реалізація має першочергове значення в аспекті забезпечення функціонування автомобільних доріг.

Ще одним структурним елементом правовідносин, які виникають і знаходять свій розвиток у зв'язку із забезпеченням функціонування автомобільних доріг, є їх зміст. Фахівці з теорії права зауважують, що основний зміст правовідносин виражається в суб'єктивних правах, юридичних обов'язках його суб'єктів. Вони визначають юридичне взаємне положення цих суб'єктів, формуючи конкретний тип їх поведінки через ті, що кореспондують один

одному права та обов'язки заради задоволення відповідних інтересів (потреб) [7, с. 280]. Своєю чергою, автори підручнику «Загальна теорія держави і права» відмічають, що змістом правовідносин, що виникають у процесі суспільного розвитку, є суб'єктивні права й юридичні обов'язки їх учасників, що охороняються державою. У правовідносинах суб'єкти права виступають контрагентами в процесі виконання ними вимог норми права та набуття певних прав й обов'язків [1, с. 344]. Із чого слідує, що в якості змісту правовідносин з приводу забезпечення функціонування автомобільних доріг слід розглядати сукупність прав та обов'язків їх суб'єктів. При цьому дотримуємося позиції, згідно з якою зміст відповідних суспільних відносин розглядають як поєднання юридичних (прав та обов'язків) та фактичних складових (реальної поведінки учасників таких суспільних відносин). Адже вказуючи, що зміст правовідносин є матеріальним або ж динамічним, учені-правознавці так чи інакше при визначенні його сутності використовують категорію «фактичний». Своєю чергою, визначення змісту правовідносин як юридичного вказує на його закріплення в нормативно-правових приписах.

Так, цілком слушною в цьому контексті виглядає позиція В.І. Щербини, який наголошує на тому, що зміст правовідносин – це своєрідний синтез фактичного, тобто здатність суб'єктів до вольових актів, до діяльності, та юридичного, тобто норм права. У результаті зміст будь-яких правовідносин набуває подвійного характеру [8, с. 86–87]. З огляду на що під змістом правовідносин щодо забезпечення функціонування автомобільних доріг слід розуміти сукупність прав та обов'язків (повноважень) їх суб'єктів та фактичних їх проявів у межах таких суспільних відносин.

Отже, правовідносини з приводу забезпечення функціонування автомобільних доріг як об'єкт адміністративно-правового регулювання зазнають регулюючий вплив шляхом реалізації норм адміністративного права, що знайшли свою об'єктивізацію в численних законах України, в тому числі актах кодифікованого законодавства, а також підзаконних нормативно-правових актах. Указані правовідносини мають наступне структурне наповнення: 1) загальнодержавні та спеціальні суб'єкти; 2) об'єкт – власне функціонування автомобільних доріг; 3) юридичний (сукупність прав, обов'язків і повноважень суб'єктів) і фактичний (реальні прояви поведінки їх суб'єктів) зміст.

Список використаних джерел:

1. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. Харків: Право, 2011. 584 с.

2. Санжарук Т.О. Поняття «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідносин»: питання розмежування. *Актуальні проблеми держави і права*. 2003. Вип. 21. С. 91–95.

3. Яковлєва Г.О. Суб'єкти права соціального забезпечення: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.05. Харків, 2019. 452 с.

4. Рождественська О.С. Особливий суб’єкт інформаційних правовідносин (загальнотеоретичний аспект): дис. … канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2008. 190 с.

5. Штефан А. Об’єкт і зміст цивільних процесуальних правовідносин. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2017. № 3. С. 64–69.

6. Теорія держави і права в тестових завданнях: навч. посібник / Кол. авт.; за заг. ред. д.ю.н., проф. Л.Р. Наливайко. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 760 с.

7. Теорія права і держави: підручник / за заг. ред. А.С. Васильєва. Київ: КНТ. 401 с.

8. Щербина В.І. Загальна характеристика структури охоронних правовідносин у трудовому праві. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 3. С. 86–87.

Наконечна І. В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри загальноправових дисциплін
Національної академії Служби безпеки України,
м. Київ, Україна

ГЛОБАЛЬНА ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ ЗМІСТУ

Національна безпека в більшості міжнародних та європейських актах описується як здатність держави забезпечувати захист загалом та своїх громадян – зокрема. Однак, починаючи із кінця 90-х років XX століття з’явились обґрунтування необхідності зміни парадигми безпеки, де безпека конкретної людини є пріоритетною.

Так, наприклад, Комісія з безпеки людини (The Commission on Human Security), яка була створена у січні 2001 року у відповідь на заклик Генерального секретаря ООН на саміті тисячоліття 2000 року за світ, «вільний від потреб» і «вільний від страху» у своєму рамковому документі «Безпека людини в теорії та практиці. Застосування концепції безпеки людини та Цільовий фонд ООН з безпеки людини» [1] проголосила про необхідність переходу до нової парадигми безпеки. У вказаному документі було визначено, що глобальна безпека тісно пов’язана з особистою безпекою людини і характеризується наступними факторами:

– по-перше, це відповідь на складність і взаємозв’язок як старих, так і нових загроз безпеці – від хронічної та постійної бідності до етнічного насильства, торгівлі людьми, зміни клімату, пандемій, міжнародного тероризму та раптових економічних і фінансових спадів. Такі загрози мають тенденцію

набувати транснаціональних вимірів і виходити за межі традиційних уявлень про безпеку, які зосереджені лише на зовнішніх військових агресіях [1, с. 6];

– по-друге, це комплексний підхід, який використовує широкий спектр нових можливостей для комплексної боротьби з такими загрозами. Загрози особистої безпеки людини неможливо подолати лише звичайними механізмами. Натомість вони вимагають нового консенсусу, який визнає зв'язки та взаємозалежність між розвитком, правами людини та національною безпекою [1, с. 6].

Тобто глобальна безпека виникла з необхідності протистояти природним явищам чи катаклізмам, а також різним видам людської діяльності, зокрема глобалізації. Вони створюють фактори з якими жоден національний апарат безпеки не в змозі впоратися самостійно, а отже – необхідною є міждержавна співпраця. Глобальний взаємозв'язок і взаємозалежність між державами, які світ відчував і продовжує відчувати після закінчення холодної війни, змушує держави кооперуватися та співпрацювати.

І як вірно зазначив О. Семенюк, не зважаючи на намагання світового співтовариства поставити безпеку людини на перше місце, сучасна архітектура безпеки характеризується її глобалізацією, що передбачає нівелювання ролі кордонів міжлюдських, інформаційних, економічних обмінів. Окрім, безумовно, позитивного впливу цих процесів на розвиток світового господарства, транспарентність кордонів відкриває також шлях вільному поширенню різних ризиків і загроз, унаслідок чого міжнародні системи безпеки не в змозі покладатися на державні кордони як засоби стримування загроз чи локалізації їх джерел [2]. У цьому аспекті важливо звернути увагу на міграційні процеси, які, на думку О. Малиновської [3, с. 54–57], з одного боку, становлять серйозні виклики національній, суспільній, особистій безпеці (приплив іноземців, відплив власних громадян; деградація навколишнього середовища; культурні загрози; наркоманія, злочинність; нелегальна міграція) а з іншого – за наявності ефективної міграційної політики створюють передумови для розвитку (зниження напруження на ринку праці, приплив капіталу завдяки переказам зароблених за кордоном коштів) [4, с. 41].

Таким чином, хоч теоретично між двома концептуальними термінами «глобальна безпека» і «національна безпека» існує межа, однак вона не має чітких рамок для їхнього розмежування. Швидше, вони мають симбіотичні стосунки, хоч і обмежуються особливостями глобальної безпеки, яку держави не мають можливості врегулювати в односторонньому порядку.

Отже, за нашим баченням глобальна безпека є станом урегульованості цивілізаційних процесів, пов'язаних з особистою безпекою людини та глобальними потребами і цінностями людства за якого мінімізований негативний вплив викликів та загроз світовому безпековому середовищу. Доцільно вважати, що глобальна безпека має два різновиди: міжнародна безпека (договірна) та національна безпека кожної окремо взятої країни.

Відповідно, під національною безпекою України слід розуміти стан урегульованості суспільних відносин, пов'язаних з реалізацією системи

активізованих механізмів втілення, охорони, захисту та збереження національних інтересів та цінностей України.

Список використаних джерел:

1. Human security in theory and practice: Application of the Human Security Concept and the United Nations Trust Fund for Human Security. United Nations Trust Fund for Human Security. URL: https://www.unocha.org/sites/dms/HSU/Publications%20and%20Products/Human%20Security%20Tools/Human%20Security%20in%20Theory%20and%20Practice%20English.pdf

2. Семенюк О. Нова архітектура європейської безпеки : тенденції, виклики, перспективи. International Review. ВІДНОСИНИ УКРАЇНА – ЄС: В пошуках нової системи європейської безпеки. 2009. № 3(11). С. 4– 14.

3. Малиновська О. А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. К. : НІСД, 2018. 472 с.

4. Антонюк К. І. Забезпечення безпеки споживання в Україні в процесі євроінтеграції: теоретико-методологічні основи та прикладні аспекти : монографія. Запоріжжя : ФОП Мокшанов В. В., 2020. 452 с.

Некрасова Н. І.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

СПЕЦИФІКА ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ У СФЕРІ ОБІГУ ТОВАРІВ МЕДИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА МЕДТЕХНІКИ

Держава має постійно впливати на розвиток основних суспільних процесів. Тому вона має отримувати інформацію про реальний стан процесів, що відбуваються, аналізувати розвиток подій за відповідних умов і в разі потреби впливати на їх перебіг. Тобто держава у притаманних їй формах, використовуючи відповідні прийоми та методи, контролює і спрямовує розвиток суспільних відносин, зокрема стосовно обігу товарів медичного призначення. В Україні ставлення до державного регулювання обігу товарів медичного призначення упродовж певного періоду відзначалося суперечливими мотиваціями – від повного неприйняття до бажання знову все контролювати, особливо у разі виникнення складних проблем на шляху соціально-політичних перетворень. Такий стан свідчить про те, що нова роль держави та її структур вимагає оновлення сутності та призначення регулювання обігу товарів медичного призначення. Для визначення шляхів такого оновлення потрібно звернутися до функціонування державного регулювання на практиці, яке існувало в минулому [1].

Розпочати потрібно з того, що державний контроль застосовували на практиці переважно як своєрідний силовий засіб впливу на суб’єктів

господарювання, тобто в основному його «регуляторну» та «каральну» функцію. Хоча це деякою мірою і слугувало стримувальним чинником щодо невиконання або неналежного виконання вимог держави стосовно забезпечення обігу товарів медичного призначення, але фактично майже не бралися до уваги «відновлювальна» та «спрямовуюча» функція регулювання їх обігу. І сьогодні в умовах значних перетворень насамперед стоїть завдання побудови такої держави, в якій організація влади спрямовує свою діяльність передусім на забезпечення прав і свобод, законних інтересів громадян та створення механізмів, які допомагали б відстоювати та захищати їх. У своїх діях держава мусить виходити з пріоритету загальнолюдських цінностей. Контроль як важливий вид діяльності держави займає одне з провідних місць. Крім того, зміна ролі держави в суспільстві змінює і сутність та призначення контролю. Основна мета його – підвищення ефективності державного регулювання через аналіз, перевірку та спрямування діяльності суб'єктів господарювання стосовно обігу товарів медичного призначення відповідно до їх завдань та встановлених приписів. Контроль має забезпечувати злагоджену, чітку роботу суб'єктів господарювання, добросовісне та якісне виконання її посадовими особами [1].

На думку В. Кобринського, державний нагляд – це діяльність державних органів зі спостереження за функціонуванням відповідного підконтрольного об'єкта з метою отримання повної, об'єктивної та достовірної інформації про стан справ на ньому; застосування заходів щодо виявлення, попередження і припинення правопорушень (із правом прямого втручання в оперативну діяльність об'єкта контролю); надання допомоги підконтрольній структурі в поновленні законності і дисципліни; ужиття заходів щодо притягнення до відповідальності винних осіб. У демократичному суспільстві він є однією з найважливіших функцій державного управління. Метою державного контролю є не тільки та не стільки виявлення недоліків, скільки їх своєчасне попередження та виправлення в роботі підконтрольного об'єкта, поновлення законності та дисципліни [2, с. 46].

Відповідно до вищезазначеного у сфері публічного адміністрування у сфері обігу медтехніки та товарів медичного призначення безперечно має відбуватися тотальний контроль з боку органів публічного адміністрування, щоб не допустити зловживання з боку чиновників чи медичних працівників.

Специфіка державного нагляду у сфері обігу товарів медичного призначення та медтехніки діяльності полягає в такому: 1. Наявність особливого об'єкта контролю – якості лікарських засобів, порядку їх виробництва і реалізації. 2. Наявність необхідних спеціальних (фармацевтичних) знань у посадових осіб органів влади, які здійснюватимуть контрольно-наглядові заходи. 3. Предметом контролю стають як самі лікарські засоби, так і документація, яка є потрібною для провадження фармацевтичної діяльності. 4. Проведення державного нагляду у сфері фармацевтичної діяльності, як правило, потребує лабораторних досліджень зразків продукції. Подальші наукові дослідження обраної тематики можуть стосуватися правового регулювання окремих проблем здійснення державного нагляду у сфері обігу лікарських засобів [3].

Обрані критерії є необхідними для надання населенню якісного медичного забезпечення, товарів медичного призначення та медтехніки загалом.

Список використаних джерел:

1. Руснак Л. Державне регулювання фармацевтичної діяльності в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2018. № 36 том 1. С. 105-108.

2. Кобринський В. Адміністративно-правові аспекти визначення поняття контролю. Юридична Україна. 2006. № 12. С. 45–48.

3. Васильєв С., Лазарєв В. Специфіка державного нагляду у сфері обігу лікарських засобів. *Господарське право і процес*. 2017. № 1. С. 55-58.

Новицький А. О.,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗННАЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ І КОНТРАБАНДИ ЛІСУ, ВЧИНЕНОЇ ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННОЮ ГРУПОЮ

Під час досудового розслідування будь-якого кримінального правопорушення, особливо незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, слідчий/детектив досить часто стикається з необхідністю використання спеціальних знань. У зв’язку із зазначеним окремо зупинимося на певних аспектах стосовно визначення поняття та сутності терміну «використання спеціальних знань», а також особливостях такого використання в практичній діяльності під час з’ясування обставин стосовно події кримінального правопорушення та збирання доказової бази в кримінальному провадженні.

Так, під спеціальними знаннями в криміналістиці передусім прийнято розуміти отримані під час навчання та в результаті практичної діяльності знання та навики з окремої галузі. При цьому спеціальні знання можуть використовуватися як для того, щоб підвищити швидкість досудового розслідування та покращити його якість, так і щоб допустити (забезпечити) можливість встановлення окремих обставин кримінального провадження, що входять до предмета доказування. Окремо слід наголосити, що слідчий/детектив не є носіями спеціальних знань, а тому, говорячи про використання спеціальних знань, мова йде про залучення фахівців до кримінального провадження в якості спеціаліста чи експерта або використання організаційних (непроцесуальних) форм використання названих знань.

Якщо вести мову про особливості використання спеціальних знань під час розслідування незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою

злочинною групою, варто зазначити, що потреба в таких знаннях, як правило, виникає з перших хвилин початку кримінального провадження. Насамперед спеціальні знання використовуються для з'ясування особливостей предмета посягання під час кримінально-правової кваліфікації для вирішення питання про наявність в конкретних діяннях складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. ст. 201^1 і 246 КК України [1]. Зокрема, часто слідчий/детектив не завжди в змозі самостійно з'ясувати чи є певна місцевість лісом і до якої категорії з них відноситься. З цією ціллю рекомендується звертатися за допомогою до працівників Державного агентства лісових ресурсів України шляхом: отримання консультацій про способи обліку лісового фонду та його документальне відображення; звернення з офіційними запитами про вид, стан і категорію лісу; проведення допиту вказаних осіб. Крім того, в такий спосіб можуть використовуватися можливості спеціальних знань під час з'ясування наявності дозволів на заняття діяльністю, пов'язаною з рубкою лісів, їх зміст і обсяги.

Поряд із вищезазначеним спеціальні знання під час розслідування незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, використовуються й під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Зокрема, під час огляду обов'язково за допомогою спеціальних знань потрібно встановити коло присутніх на місці осіб; виявити й дослідити сліди людини, транспортних засобів, знарядь і засобів рубки лісу; сліди пошкоджень на стовбурах дерев та/чи їх пнях.

Не менш розповсюдженим способом використання спеціальних знань розслідування незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, є залучення в обізнаної особи в якості експерта до кримінального провадження для проведення судової експертизи. Як приклад, за допомогою судових експертиз досліджуються сліди, залишені на місці події, та виявлені в ході досудового розслідування об'єкти з метою їх ідентифікації. Також під час проведення судової експертизи вдається встановити наслідки від незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, її вплив на екологічну ситуацію; встановити вид і розмір завданих збитків і можливих шляхів їх усунення (полегшення) тощо.

Отже, без використання спеціальних знань не може йти мова про повне, всебічне та неупереджене досудове розслідування незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою. Використання спеціальних знань здійснюється в основному в двох формах – процесуальній та непроцесуальній (організаційній). Найбільш розповсюдженими способами використання спеціальних знань під час розслідування досліджуваної категорії кримінальних правопорушень є консультування, залучення фахівця до кримінального провадження в якості спеціаліста під час підготовки та проведення окремих процесуальних дій або експерта для проведення судового експертного дослідження.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341–III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст. 131.

Нянько С. В.,
здобувач ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Роль держави у дотриманні економічної безпеки є надзвичайно важливою і багатогранною. Держава виступає гарантом стабільного економічного розвитку, захисту національних інтересів та добробуту громадян. Вона здійснює цю роль через розробку та реалізацію політик, регулювання економічних процесів, створення сприятливого бізнес-клімату, а також забезпечення правової бази для ефективного функціонування економіки.

Варто зазначити , що на даному етапі історичного розвитку забезпечення економічної безпеки країни стало стратегічно значимим завданням України, враховуючи внутрішні та зовнішні чинники. Усередині країни економічна слабкість це одна з найсерйозніших проблем країни [3, с. 30-33].

Зростаючий розрив між передовими державами та України штовхає нас до країн третього світу. Країна продовжує жити за умов прогресуючого економічного відставання від розвинутих країн. Економічне зростання, що намітилося в останні роки, лише в невеликій мірі пов'язане з оновленням економічного механізму. Багато в чому є результатом сприятливої зовнішньоекономічної кон'юнктури. Тим часом Україні життєво важлива економічна система, яка є конкурентоспроможною, ефективною, соціально справедливою, яка забезпечує стабільний політичний розвиток.

Стійка економіка це головна гарантія демократичного суспільства та основа основ сильної та шанованої у світі держави. На міжнародній арені нормою у міжнародному співтоваристві є жорстка конкуренція за ринки, за інвестиції, за політичний та економічний вплив [1, с. 12-17].

Сьогодні країни світу конкурують одна з одною за всіма параметрами економіки та політики: за величиною податкового навантаження, за рівнем безпеки країни та її громадян, за гарантіями захисту права власності. Вони змагаються у привабливості ділового клімату, у розвитку економічних свобод, як державних інститутів та ефективності судово-правової системи.

Одним з ключових аспектів економічної безпеки є макроекономічна стабільність. Держава регулює монетарну і фіскальну політику, забезпечуючи контроль над інфляцією, зниженням дефіциту бюджету та стабільністю національної валюти. Це включає діяльність центрального банку, який контролює грошову масу та відсоткові ставки, а також проведення фіскальної політики, спрямованої на оптимізацію державних витрат та доходів.

Регулювання ринку праці є ще одним важливим аспектом економічної безпеки. Держава здійснює контроль за дотриманням трудових прав, встановлює мінімальну заробітну плату, регулює умови праці та забезпечує соціальний захист працівників. Це сприяє зниженню безробіття, покращенню умов праці та забезпеченню соціальної стабільності [6, с. 37-42].

Захист внутрішнього ринку і підтримка національного виробництва також є критичними завданнями держави. Це включає запровадження тарифів та квот на імпорт, підтримку експорту, субсидування стратегічних галузей економіки та розвиток інновацій. Така політика сприяє зростанню національного ВВП, створенню робочих місць та зниженню залежності від імпорту.

Держава також відповідає за захист економічної безпеки в контексті глобалізації та міжнародної торгівлі. Вона здійснює дипломатичні зусилля для забезпечення вигідних умов для національних підприємств на міжнародних ринках, укладає торговельні угоди та співпрацює з міжнародними організаціями для забезпечення стабільного економічного середовища.

Нарешті, держава відіграє важливу роль у боротьбі з корупцією, яка є серйозною загрозою для економічної безпеки. Вона впроваджує антикорупційні закони, створює спеціалізовані органи для боротьби з корупцією та здійснює контроль за дотриманням законодавства [2, с. 113-118].

Загалом, роль держави у дотриманні економічної безпеки є комплексною і включає регулювання макроекономічних показників, ринку праці, захист внутрішнього ринку, забезпечення вигідних умов у міжнародній торгівлі та боротьбу з корупцією. Всі ці заходи сприяють створенню стабільного, процвітаючого та безпечного економічного середовища для громадян та підприємств.

Стан економічної безпеки в Україні викликає занепокоєння серед багатьох науковців та експертів. Вони відзначають низку проблем, які впливають на економічну стабільність країни. Серед цих проблем – високий рівень корупції, значний державний борг, політична нестабільність, слабка правова система та зовнішні загрози.

Кантор Н.Ю., провідний експерт з економічної безпеки, стверджує, що "економічна безпека України залежить від успішної боротьби з корупцією, яка підриває довіру до державних інституцій та інвесторів". Він підкреслює, що лише рішучі заходи щодо антикорупційної політики можуть забезпечити стабільність економіки та залучення інвестицій [5, с. 64-67].

Жаліло Я.А., експерт з правових питань, акцентує увагу на слабкості правової системи, яка підриває економічну безпеку. Вона підкреслює, що "недосконаліть законодавства та низька ефективність судової системи створюють перешкоди для захисту прав власності та економічної активності". На її думку, реформа правової системи є ключовим завданням для покращення економічної безпеки [4, с. 87-93].

У підсумку, аналізуючи думки науковців можна стверджувати, що для забезпечення економічної безпеки України необхідні комплексні реформи в усіх ключових сферах – від боротьби з корупцією та зниження державного боргу до забезпечення політичної стабільності та покращення правової системи. Лише системний підхід та послідовні дії можуть забезпечити економічну стабільність та стійкий розвиток країни в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук В.Г. Економічна безпека України: стан, критерії виміру та превентивні заходи її зміцнення. *Економіка, фінанси, право*. 2013. № 6. С. 12-17.
2. Бандурка О.М., Духов В.Є., Петрова К.Я., Черняков І.М. Основи економічної безпеки: підручник. Харків: НУВС, 2003. 236 с.
3. Гончарова В.О. Вплив тіньової економіки на економічну безпеку держави: монографія Х.: ХНУ, 2001. 195 с.
4. Жаліло Я.А. Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової спільноти К.: Сатсанга, 2001. 224 с
5. Кантор Н. Ю. Забезпечення економічної безпеки, як основна функція української держави. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. №6. Том 2. С. 64–67.
6. Козловський С. В. Теоретико-методологічні підходи до визначення категорії "Економічна Безпека" та складових економічної безпеки України. *Економіка та держава.* № 6/2016. С. 37–42.

Онуфріїв Р. М.,
здобувач *ЗВО «Університет Короля Данила»*
м. Івано-Франківськ, Україна

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «НАЦІЯ» ПРЕДСТАВНИКАМИ НАЦІОКРАТИЧНОЇ ТЕЧІЇ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОЇ ДУМКИ

В українській історико-правовій науці є низка тем, що завжди були ідеологічно чи політично заангажованими. Однією із таких є націократична концепція держави, яка почала формуватися в XIX – на початку XX ст., а впродовж 1920-1930-х рр. набула цілісного змістового наповнення. Закономірно, що поняття нація та національна держава завжди дискусійні, а їх похідна – націоналізм, сприймається як негативне явище. Упереджене ставлення до ідеї національної держави та ідей націоналізму обумовлюється насамперед радянської спадщино, коли існувала заборона на популяризацію ідей українського націоналізму і його трактування як революційно ворожого. З іншого боку, в роки незалежності й особливо на початку XXI ст. націоналістична ідеологія трактується як революційна і деструктивна.

Як результат, актуальним є питання аналізу етимології поняття нація як засадничої ідеї націократичної концепції держави.

У сучасних філософських і правових підходах до трактування змісту поняття «нації» найбільш ґрунтовними є тези американського вченого К. Келгона, який запропонував десять ознак, які на його думку дозволяють говорити про існування саме «нації», а не «народу» чи «етносу». Такими ознаками є наступні: спільні географічні чи етнічно-культурні кордони; ідея

неподільності, єдності нації; наявність самостійної держави та дотримання принципу суверенності; легітимність державної влади забезпечується винятково через реалізацію принципу народовладдя і підтримується народом; населення країни ототожнюється з нацією; безпосереднє ототожнення кожного індивіда з нацією; єдина культура (мова, цінності, вірування); спільна історична пам'ять – «уявлення про існування нації в часі, в минулому й майбутньому»; спільні біологічні й спадкові риси; приналежність до певної території, яка сприймається як історична чи навіть «священна» [5].

Можна констатувати, що ідеї які описав К.Келгон були притаманні правовим ідеям, які розвивали ідеологи української націократії Д.Донцов, М. Сціборський, Ю. Липа та ін.

Так, основні націократичні ідеї Д. Донцова прослідковуються у наступних його визначеннях поняття нації:

– «це скупчення мільйонів воль довкола спільного ідеалу… ідеалу панування певної етнічної групи над територією, яку вона одержала в спадщину по батьках і яку хоче передати своїм дітям» [2, с. 210];

– «те, що протиставляє себе географічно, історично і політично своїм сусідам» [3];

– «група людей різних кляс і національного походження, що замешкують спільну територію, зв’язаних спільними історичними традиціями» [4, с. 208].

У кожному з цих випадків Д.Донцов ототожнює поняття нації та держави і вважає націю державо утворюючим чинником.

Схожої думки дотримувався і М. Сціборський, який 1935 р. опублікував працю «Націократія» у якій дав визначення нації, як найвищої цінності суспільного життя, джерела духової та матеріальної діяльності людської спільноти [7, с. 73]. Для М.Сціборського держава є синонімом нації, хоч мислитель вказував на існування етнічних націй, зокрема української, які були позбавлені власної держави, але володіли колективною ідеєю її відновлення.

Власне М. Сціборський запропонував унікальну модель державного устрою, яка опиралася винятково на національну складову. Націократія, як форма державного ладу є наслідком ідеології українського націоналізму [7, с. 66]. Стосовно ідеології українського націоналізму, то вона на думку М. Сціборского формується на основі спіритуально-волюнтаристичного світогляду, коли «український націоналізм сприймає власну націю за найвищу, абсолютну Ідейну й реальну цінність, видвигаючи гасло: Нація понад усе!» [7, с. 69].

У 1938 р. було опубліковано працю Ю. Липи «Призначення України» [1, с. 14]. Ідеї Ю.Липи кардинально відрізнялися від інших ідеологів українського націоналізму.

У своїй праці Ю.Липа асоціює націю з расою і розглядає її як окремий організм. На нашу думку, його концепцію національної держави можна кваліфікувати як «антропологічну концепцію національного протекціонізму». Аргументом на користь цього є власне асоціація нації та рас, а також теза, що «кожен повинен працювати для України так, як вміє найкраще» [6, с. 260].

Спільною думкою в державницькій ідеї Д.Донцова, М.Сціборського та Ю.Липи є спроба протиставити національну державу тогочасним тоталітарним державам. Але, якщо Д.Донцов говорить про «волю нації», М.Сціборський – про «ідею нації», то Ю.Липа вказує, що ключовою перевагою української нації є культурна, духовна та аксіологічна складова світогляду українців.

Таким чином, в першій половині ХХ ст. було сформовано націократичну концепцію держави, представники якої найбільш послідовно і радикально підійшли до методів відновлення самостійної України. Сама націократія протиставлялася тогочасним тоталітарним режимам, але була близькою до авторитарної моделі держави. Її ключовою рисою було забезпечення права нації (в конкретному випадку української) на самовизначення.

Список використаних джерел:

1. Вдовичин І. Ю. Липа: політико-мистецьке бачення реалізації свободи особи. *Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Політологія. Соціологія. Філософія* / редкол.: М. Вегеш (гол. ред.), В. Андрущенко, О. Бабкіна та ін. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2010. Вип. 15. С. 13–17.
2. Донцов Д. Націоналізм. Київ: ФОП Стебеляк, 2011. 256 с.
3. Донцов Д. Наша політична думка і стрілецтво. *Календар «Червоної калини» на 1923 р.* Львів, 1922.
4. Донцов Д. Підстави нашої політики. Нью-Йорк, 1957. 220 с.
5. Касьянов Г. В. Теорії нації та націоналізму: Монографія. К.: Либідь, 1999. 352 с. URL: http://litopys.org.ua/kasian/kas04.htm.
6. Липа Ю. Призначення України / Юрій Липа. – Львів: Хортиця, 1938. – 305 с.
7. Сціборський М. Націократія. Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2007. 112 с.

Осьмак Я. Л.,
здобувач *ЗВО «Університет Короля Данила»*
м. Івано-Франківськ, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВА ЗАПОВІДАЧА В СПАДКОВОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Спадкові відносини з давніх давен були тим лакмусовим папірцем, який «перевіряв» родини на міцність родинних відносин. Разом з тим Цивільний кодекс України (далі – ЦК) «вирішує» цю проблему, передбачивши спадкування за заповітом, а відтак надає право громадянину скласти заповіт – правочи на випадок його смерті та вирішити проблеми щодо поділу спадкового майна після його смерті.

Однак також потрібно констатувати і те, що на сьогодні в судах України одними із численних судових справ є справи в частині спору про право за заповітом.

Тема спадкування за заповітом не є новою для юриспруденції. Її досліджують, наприклад, М. Дякович, Ю. Заіка, О. Кармаза, В. Кисіль, В. Крат, М. Михайлів, З. Ромовська, І.Спасибо-Фатєєва, С. Фурса, Є. Фурса та інші вчені.

Відповідно до ст. 1233 ЦК заповітом є особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті. За ст. 1234 Кодексу право на заповіт має фізична особа з повною цивільною дієздатністю. Право на заповіт здійснюється особисто [1]. Відтак вчинення заповіту через представника заборонено.

Права, якими наділений заповідач в спадковому праві України, слідують норм ЦК. Зокрема, це: право на складення та посвідчення правочину – заповіту (ст. 1234 ЦК) та заповіту з умовою (ст. 1242 ЦК), право на призначення спадкоємців (ст. 1235 ЦК) та право на підпризначення спадкоємця (ст. 1244 ЦК), право на визначення обсягу спадщини, що має спадкуватися за заповітом (ст. 1236 ЦК), право на заповідальний відказ (ст. 1237 ЦК), право на покладення на спадкоємця інших обов'язків (ст. 1240 ЦК), право встановлення сервітуту у заповіті (ст. 1246 ЦК), право на скасування та зміну заповіту (ст. 1254 ЦК) тощо. Розглянемо деякі з цих прав.

Так, наприклад, відповідно до ст. 1242 ЦК заповідач може обумовити виникнення права на спадкування у особи, яка призначена у заповіті, наявністю певної умови, як пов'язаної, так і не пов'язаної з її поведінкою (наявність інших спадкоємців, проживання у певному місці, народження дитини, здобуття освіти тощо). Умова, визначена у заповіті, має існувати на час відкриття спадщини. Умова, визначена у заповіті, є нікчемною, якщо вона суперечить закону або моральним засадам суспільства.

В ст. 1235 ЦК розкривається право заповідача на призначення спадкоємців. Відтак за цієї статтею Кодексу заповідач може призначити своїми спадкоємцями одну або кілька фізичних осіб, незалежно від наявності у нього з цими особами сімейних, родинних відносин, а також інших учасників цивільних відносин. Заповідач може без зазначення причин позбавити права на спадкування будь-яку особу з числа спадкоємців за законом. У цьому разі ця особа не може одержати право на спадкування. Заповідач не може позбавити права на спадкування осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині. Чинність заповіту щодо осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, встановлюється на час відкриття спадщини. У разі смерті особи, яка була позбавлена права на спадкування, до смерті заповідача, позбавлення її права на спадкування втрачає чинність. Діти (внуки) цієї особи мають право на спадкування на загальних підставах.

Тобто, ЦК не обмежує заповідача у кількості спадкоємців за заповітом та надає право заповідачу самостійно на підставі його волі, внутрішніх переконань визначити спадкоємця із числа фізичних чи юридичних осіб, які можуть бути з ним і не пов’язані сімейними чи родинними відносинами.

Разом з тим, ЦК застерігає заповідача про дотримання вимог Кодексу щодо права на обов’язкову частку (ст.1241 ЦК) та передбачає, що будь-які обмеження та обтяження, встановлені у заповіті для спадкоємця, який має право на обов'язкову частку у спадщині, дійсні лише щодо тієї частини спадщини, яка перевищує його обов'язкову частку.

Право на визначення обсягу спадщини, що має спадкуватися за заповітом (ст. 1236 ЦК), слід розкривати також на підставі судової практики. Так, в Постанові Верховного Суду у справі № 285/1055/16-ц від 23 травня 2018 року зазначено, що тлумачення частини першої та четвертої статті 1236 ЦК України дозволяє зробити висновок, що заповітом може бути охоплено: (а) ті права і обов'язки, які належать спадкодавцю на момент його складення; не тільки права і обов'язки, які належать спадкодавцю на момент його складення, а й ті, що виникнуть у спадкодавця після складання заповіту. Заповідач, як власник, може на свій розсуд як набувати права на майно, так і припиняти їх. Наявність заповіту не обмежує заповідача в тому, щоб майно, вказане в заповіті, продати, подарувати або укласти щодо нього договір довічного утримання тощо [2].

Згідно зі ст. 1254 ЦК заповідач має право у будь-який час скасувати заповіт. Заповідач має право у будь-який час скласти новий заповіт. Заповіт, який було складено пізніше, скасовує попередній заповіт повністю або у тій частині, в якій він йому суперечить. Кожний новий заповіт скасовує попередній і не відновлює заповіту, який заповідач склав перед ним. Якщо новий заповіт, складений заповідачем, був визнаний недійсним, чинність попереднього заповіту не відновлюється, крім випадків, встановлених статтями 225 і 231 цього Кодексу. Заповідач має право у будь-який час внести до заповіту зміни. Скасування заповіту, внесення до нього змін провадяться заповідачем особисто. Скасування заповіту, внесення до нього змін провадяться у порядку, встановленому цим Кодексом для посвідчення заповіту і підлягають державній реєстрації у Спадковому реєстрі в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України.

Тобто право заповідача на скасування та зміну заповіту загалом (в широкому значенні) полягає у тому, що заповідач наділений низкою прав щодо внесення змін до заповіту, скасування заповіту, викладення заповіту в новій редакції.

Список використаних джерел:

1.Цивільний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. Законодавство України. https://rada.gov.ua

2. Постанова Верховного Суду у справі № 285/1055/16-ц від 23 травня 2018 року. https://reyestr.court.gov.ua/Review/74439885

Перегуда Н. І.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

Криза класичної політико-адміністративної моделі управління стала основою для сучасної адміністративної реформи. Ця криза посилилася із загостренням традиційних бюрократичних дисфункцій у публічному управлінні, пов'язуючи зростання як обсягу, так і якості надання різноманітних послуг державними органами. Визнання цієї кризи спонукало до переоцінки кількох основоположних принципів публічного управління та адміністрування, що стало поштовхом для запровадження адміністративної реформи, спрямованої на підвищення ефективності та розширення функціональних можливостей держави.

Публічне управління – це галузь практики та теорії, яка є ключовою для публічного адміністрування та зосереджена на внутрішній діяльності державних установ, зокрема на вирішенні таких управлінських питань, як контроль, керівництво, планування, організаційне забезпечення, забезпечення інформаційними технологіями, управління персоналом, та оцінка ефективності [1].

Адміністративно-правова доктрина з огляду на відносну новітність вказаної дефініції активно долучається до його вивчення. Р. Мельник вказує, що категорія «публічне управління» є надзвичайно складною за своїм змістом, яку легше описати, ніж сформулювати її чітке визначення [2, с. 96]. На його думку, публічне управління являє собою різновид суспільно корисної діяльності, який здійснюється певною сукупністю суб'єктів, зокрема органами державної влади [2, с. 96]. Л. Ємець вважає, що під публічним управлінням необхідно розуміти визначену публічними (суспільними) потребами діяльність органів державної влади, зокрема органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також інших суб'єктів, у разі делегування їм публічних повноважень, спрямовану на забезпечення й реалізацію прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб, засновану на нормах права та таку, що здійснюється у межах чинного законодавства [3, с.77].

Важливою складовою публічного управління в сучасних умовах є впровадження електронного врядування, яка можна вважати одним із найнеобхідніших інструментів модернізації державної влади у XXI столітті вважається електронне урядування. Його можна розглядати як технологію управління, яка спрямована на покращення діяльності діючих організацій і реструктуризацію мережі взаємовідносин між представниками публічної влади, приватним бізнесом та урядом.

Серед значних подій у публічному управлінні за останні кілька десятиліть – розвиток електронного урядування, як з точки зору його застосування, так і

його концептуальних і доктринальних тлумачень. Новітня система змінила ідеологію публічного управління та надання адміністративних послуг.

На публічне управління впливає тенденція суспільства до цифровізації, враховуючи електронне урядування та використання його інструментів. Саме електронне урядування відіграє ключову роль у відродженні публічної влади. Сучасне та якісне публічне управління можна забезпечити завдяки використанню європейських стандартів електронного урядування. Надаючи фізичним та юридичним особам надійний і безпечний доступ до адміністративних послуг, вони допомагають підвищити ефективність їх надання. Тому імплементація позитивних європейських стандартів у сфері електронного урядування є суттєвим чинником в контексті оновлення владної парадигми сучасної України.

Публічне управління крізь призму електронного урядування, на нашу думку, повинно включати такі складові елементи як:

1. Інформаційна складова: а) єдиний державний портал – централізований веб-ресурс, що повинен об'єднувати всі електронні послуги, які надаються органами публічного управління; б) інформаційні системи органів державної влади – спеціалізовані системи для обробки даних, управління документами, надання послуг; в) електронна взаємодія – обмін інформацією між органами державної влади фізичними та юридичними особами в електронному форматі; г) надання доступу громадськості до публічної інформації в електронному форматі.

2. Інституційна складова: а) центри надання адміністративних послуг – простір, де громадяни можуть отримати консультації та скористатися електронними послугами; б) інтернет-мережа доступна для всіх верств населення; в) цифрова грамотністі – підвищення рівня цифрової грамотності населення.

3. Цифрова трансформація публічних послуг: а) електронні послуги – надання державних послуг в електронному вигляді; б) електронна демократія – залучення громадян до процесу прийняття рішень за допомогою електронних інструментів (онлайн-консультації, електронні петиції, участь у виборах за допомогою ІКТ); в) електронний документообіг – обмін документами між органами державної влади, фізичними та юридичними особами в електронному вигляді; г) електронна підпис – забезпечення юридичної сили електронних документів.

4. Захист інформації: а) кібербезпека – захист інформаційних систем від кібератак; б) захист персональних даних – забезпечення конфіденційності персональних даних усіх залучених до процесів електронного врядування.

5. Міжнародний аспект: а) порівняльний аналіз досвіду різних країн у сфері електронного урядування; б) запозичення кращих практик зарубіжного досвіду та їх адаптація до національних умов; в) співпраця між країнами у сфері електронного урядування.

Таким чином, впровадження електронного урядування у сферу публічного управління полягає у тому, що це інноваційний підхід, який дозволяє перетворити взаємодію держави і суспільства. Завдяки цифровим технологіям

громадяни отримують можливість безпосередньо впливати на процес прийняття рішень, а держава, в свою чергу, може надавати послуги більш оперативно та прозоро. Це сприяє підвищенню довіри до влади, стимулює економічне зростання та робить державне управління більш ефективним.

Електронне урядування – це стратегічний напрямок розвитку держави, який сприяє підвищенню якості життя громадян, розвитку економіки та зміцненню демократичних інститутів. Воно демократизує процес прийняття рішень, надаючи громадянам більше можливостей впливати на державну політику та отримувати якісніші публічні послуги. Завдяки електронному урядуванню, громадяни стають активними учасниками управління державою, що підвищує довіру до влади та сприяє розвитку громадянського суспільства, а також робить державні послуги більш доступними, зручними та прозорими для кожного громадянина.

Органи публічної влади, прагнучи підвищити ефективність своєї діяльності, перетворюються з частини бюрократичної контролюючої системи на структури, що надають громадянам якісні адміністративні послуги. Зміцнення партнерських відносин між населенням і органами державної влади позитивно впливає на рівень та якість життя суспільства. Така взаємодія має відбуватися на державному, центральному і місцевому рівнях, опираючись на раціональний політико-управлінський аналіз із орієнтацією на суспільний інтерес. Цей інтерес формується завдяки використанню різноманітних механізмів громадської участі в обговоренні проектів державних і місцевих рішень. Такий підхід дозволяє забезпечити якісне публічне управління, що сприяє раціоналізації державної політики.

Проте, все ж таки науковці зазначають, що не дивлячись на значні позитивні зміни у досліджуваному напрямі, на глобальному рівні наша країна поки програє конкурентну боротьбу за факторами, що визначають створення нових проривних інформаційних інноваційних технологій, передусім це стосується залучення інвестицій у проекти нових знань, підготовки професійних і наукових кадрів, що в умовах низької ефективності національної інноваційної системи призводить до «вимивання» з країни конкурентоздатного потенціалу – кадрів, технологій, проривних ідей [4, с. 58].

Задля покращення механізмів публічного управління та адміністрування у сфері цифрових трансформацій необхідно розробляти на державному рівні загальнонаціональні програми, які були б спрямовані на підтримку та розвиток інфраструктури українського суспільства загалом. Для цього з боку держави необхідна підтримка стимулювання та розвитку цифрових технологій, зокрема, системи культивування цифрових навичок на рівні початкової, середньої та вищої освіти. Важливо для цього розглянути можливість отримання освіти для літніх людей, які зможуть отримати додаткові знання, що відповідали б їхнім потребам та інтересам, користування новими можливостями цифрових технологій [5].

Отже, запровадження електронного урядування у сфері публічного управління передбачає створення кардинально нових форм організації діяльності органів державної влади шляхом надання громадянам можливості

брати участь в управлінні державними справами через Інтернет та гарантування взаємодії громадян шляхом надання їм доступ до державних інформаційних ресурсів та можливість отримувати державні послуги в електронному вигляді.

Список використаних джерел:

1. Глосарій Програми розвитку ООН. URL: http://www.unpan.org/Directories/UNPublicAdministration

2. Мельник Р.С. Категорія «публічне управління» у новій інтерпретації. *Право і суспільство*. 2012. No 6. С. 95-98.

3. Ємець Л.О. Публічне управління неповнолітніми об'єднаннями громадян (адміністративно-правове дослідження): дис… канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. 2009. 218 с.

4. Логвінов В.Г. Цифрові платформи як складова моделі публічного управління. *Інституціоналізація публічного управління в Україні в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних викликів* : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 24 трав. 2019 р.) : у 5 т. Київ, 2019. Т. 4. С. 57–59.

5. Биркович Т.І., Биркович В.І., Кабанець О.С. Механізми публічного управління у сфері цифрових трансформацій. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2019. № 9. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1488. DOI: 10.32702/2307-2156-2019.9.2.

Перхун С. О.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

НАУКОВІ ДИСКУСІЇ СТОСОВНО ПОБУДОВИ СТРУКТУРИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГУ

Опрацьовуючи питання щодо елементів криміналістичної характеристики шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу, слід наголосити, що дослідники досить різнопланово підходили до вказаної проблематики. Зокрема, кількість складових зазначеної наукової категорії варіюється від чотирьох до понад двадцяти. Водночас вважаємо за доцільне вводити в криміналістичну характеристику лише ті елементи, які мають між собою сталі кореляційні зв'язки та реальне розшукове значення.

У контексті окресленої проблематики варті уваги переконання окремих науковців (В. С. Кузьмічова, Г. І. Прокопенка), які складовими криміналістичної характеристики вважають: предмет безпосереднього злочинного посягання (різноманітні об'єкти органічного й неорганічного походження); спосіб учинення злочинів у широкому значенні (обставини

приготування, учинення і приховування злочину, образ дії суб'єкта, що використовується для досягнення поставленої мети); типову «слідову картину» злочину в її широкій інтерпретації (сукупність джерел матеріальних та ідеальних відображень у навколишній матеріальній обстановці вчиненого злочину); особу злочинця (опис людини як соціально-біологічної системи, властивості й ознаки якої відображаються в матеріальному середовищі); особу потерпілого (для окремих видів чи груп злочинів: демографічні дані, відомості про спосіб життя, риси характеру, звички, зв'язки і стосунки, ознаки віктимності тощо)» [7, с. 253].

Натомість А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій та Р. Л. Степанюк доходять висновку, що досліджувана наукова категорія охоплює такі складові: предмет злочину (гроші, матеріальні цінності, наркотичні речовини тощо); місце, час та обстановка, характерні для вчинення злочинів окремих видів; способи підготовки, учинення та приховування злочинів – певна система дій, прийомів та окремих операцій злочинців, зокрема використання знаряддя злочину (автотранспорту, вогнепальної та холодної зброї, знарядь зламу, обладнання для виготовлення фальшивих документів тощо); сліди злочинів (різні зміни, внесені в навколишню обстановку); особа злочинця (комплекс властивостей злочинця, його зв'язків і відносин, пов'язаних з учиненням злочинів, що можуть бути використані для їх розслідування); особа потерпілого (характер поведінки, майнове положення, соціальні зв'язки тощо) [6, с. 9].

Своєю чергою В. Ю. Шепітько вважає, що структура криміналістичної характеристики злочинів передбачає наявність певних елементів – «…сукупності ознак, що визначають: 1) спосіб злочину; 2) місце та обстановку; 3) час учинення злочину; 4) знаряддя й засоби; 5) предмет злочинного посягання; 6) особу потерпілого (жертви); 7) особу злочинця; 8) типові сліди злочину» [5, с. 274]. Група інших дослідників під керівництвом Є. В. Пряхіна визначили, що основними складовими слід вважати такі: 1) типовий спосіб готування, учинення та приховання злочину; 2) типова особа злочинця; 3) типова особа потерпілого; 4) типові час, місце, обстановка злочину; 5) типові знаряддя та засоби; 6) типовий предмет посягання; 7) типова слідова картина злочину [4, с. 507]. Як бачимо, кількість елементів криміналістичної характеристики та їх формулювання майже не відрізняється.

Слід також навести позицію А. Ф. Волобуєва, який зауважив, що «…криміналістична характеристика розкрадань майна повинна відображати традиційні елементи їх механізму, але з урахуванням тієї специфіки, яку накладає на них підприємницька діяльність, а також взаємні зв'язки з іншими злочинами, оскільки вони утворюють єдину технологію злочинної діяльності: особливості предмета посягання (матеріальні цінності, грошові кошти, цінні папери); обстановка вчинення злочину (загальноекономічні та правові умови підприємницької діяльності, організаційно-правові форми підприємств, стан контролю з боку відповідних державних органів, місце знаходження суб'єктів підприємництва й існування між ними певних відносин тощо); способи підготовки, учинення і приховування розкрадання (прийоми створення сприятливих умов для заволодіння майном, прийоми безпосереднього

заволодіння майном та його використання, заходи щодо маскування розкрадання, учинення супутніх розкраданню злочинів); сліди розкрадання (документів і речових доказів, свідчень осіб, що вказують на протиправне заволодіння майном); особливості суб'єкта розкрадання та супутніх злочинів (підприємця – фізичної особи, посадових осіб і службовців юридичної особи – суб'єкта підприємництва); особливості потерпілого від розкрадання (підприємця, окремих громадян)» [1, с. 35].

У контексті досліджень, дотичних до нашого, наприклад, С. В. Самойлов констатував наявність у системі криміналістичної характеристики шахрайств, учинених із використанням мережі «Інтернет», таких складових: 1) предмет посягання; 2) спосіб учинення злочину; 3) обстановка вчинення злочину; 4) характеристика особи злочинця; 5) характеристика особи потерпілого; 6) відомості про типові сліди злочину. Автор встановив, що у 98 % випадків учинення шахрайств із використанням мережі «Інтернет» предметом посягання є гроші юридичних або фізичних осіб, як у готівковій, так і в безготівковій формі [9, с. 7].

Досліджуючи криміналістичну характеристику шахрайства в інтернет-комерції, А. В. Рейнгольд виокремлює такі її елементи: спосіб учинення шахрайства; слідова картина; особа шахрая; особа потерпілого; місце, час та обстановка в розрізі законодавчого регулювання комерційних правовідносин у мережі [8, с. 76]. Водночас Т. В. Коршикова доводить, що криміналістична характеристика шахрайств, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки, містить такі складові: «предмет злочинного посягання; способи шахрайств, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки; слідова картина; обстановка шахрайств, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки; особа злочинця; особа потерпілого від шахрайств, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки» [3, с. 129].

Досить вдалою вважаємо структуру криміналістичної характеристики, обґрунтовану І. О. Коваленком у контексті шахрайства у сфері банківських електронних платежів: спосіб учинення шахрайства; обстановка вчинення кримінального правопорушення; слідова картина; особа шахрая; особа потерпілого [2, с. 79].

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що на підставі опрацювання матеріалів кримінальних проваджень та аналізу наведених вище досліджень науковців у структурі криміналістичної характеристики шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу доречно виокремити такі складові:

– спосіб підготовки, безпосереднього вчинення та приховування шахрайства;

– обстановка вчинення шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу;

– слідова картина протиправного діяння;

– особа шахрая;

– особа потерпілого.

Список використаних джерел:

1. Волобуєв А. Ф. Криміналістична характеристика розкрадань майна у сфері підприємницької діяльності. *Вісник Університету внутрішніх справ*. 1997. Вип. 2. С. 26–37.
2. Коваленко І. О. До питання криміналістичної характеристики шахрайства в сфері банківських електронних платежів. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування* : матеріали наук.-практ. семінару (Дніпро, 29 трав. 2020 р.). Дніпро : Дніпропетров. держ. ун-т внутр. справ, 2020. С. 77–79.
3. Коршикова Т. В. Способи вчинення шахрайств із використанням електронно-обчислювальної техніки як елемент їх криміналістичної характеристики. *Visegrad journal on human rights*. 2020. № 4. С. 129–135.
4. Криміналістика : підручник / за заг. ред. Є. В. Пряхіна. 3-тє вид., переробл. та доповн. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 948 с.
5. Криміналістика : підручник / за ред. проф. В. Ю. Шепітька. 4-те вид., переробл. і доповн. Харків : Право, 2008. 464 с.
6. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2018. 312 с.
7. Кузьмічов В. С., Прокопенка Г. І. Криміналістика : навч. посіб. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка та Є. М. Моісєєва. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 368 с.
8. Рейнгольд А. В. Концептуальні підходи до побудови криміналістичної характеристики шахрайства в інтернет-комерції. *Юридична наука*. 2019. № 6. Т. 2. С. 73–77.
9. Самойлов С. В. Розслідування шахрайств, учинених із використанням мережі «Інтернет» : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.09. Донецьк, 2014. 18 с.

Петрів Р. Г.,
асистент кафедри права та публічного управління
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО МЕНТАЛІТЕТУ В РОЗУМІННІ ПРАВА ТА СПРАВЕДЛИВОСТІ

Менталітет відіграє значну роль у розумінні права та справедливості, оскільки він визначає систему цінностей, переконань та культурних норм, які впливають на те, як люди сприймають та оцінюють правові норми та принципи справедливості.

Як показує аналіз в наших дослідженнях поняття та особливостей менталітету, в ньому розташовується безліч елементів, пов’язаних із сферою

несвідомого. Саме тут актуалізуються ті установки, що виникають під впливом історичного досвіду українців, під впливом творів мистецтва, освіти та інших складових елементів духовного життя.

Вважаємо за необхідне, розглянути поняття таких категорій, як «менталітет», «право» та «справедливість», ну і звичайно на основі аналізу даних понять, встановити роль саме українського менталітету для формування справедливого суспільства.

У матеріалах Української Вікіпедії, поняття менталілету та ментальності трактується, як спосіб сприйняття та тлумачення світу, що поширене в певній спільноті та виражається в її соціокультурних феноменах [1].

Поняття менталітет відноситься до колективних переконань, цінностей, звичаїв, уявлень та способів мислення певної групи людей, суспільства чи культури. Менталітет формується під впливом різних чинників, таких як історія, традиції, соціальне оточення, релігія та інші. Він значно впливає на поведінку і сприйняття світу членів цієї групи.

Право – це особливий соціальний регулятор, що встановлює порядок та регулює поведінку людей у суспільстві. Право з точки зору своєї змістовно сутнісної характеристики ґрунтується на ідеалах рівності, свободи, справедливості, гуманізму та інших [2, с. 563-564].

Право встановлює права та обов’язки громадян, і навіть способи їхнього захисту та реалізації. Воно може включати як закони, прийняті законодавчими органами, так і звичаї, судові прецеденти, договори і міжнародні договори.

Право за своїми сутнісними характеристиками – це явище, неодмінно пов’язане із справедливістю [2, с. 565]. Справедливість означає принцип чесності, рівності та дотримання законів під час розгляду справ та вирішення конфліктів. Справедливість прагне до того, щоб кожен отримував те, що заслуговує відповідно до закону та моралі, і щоб ніхто не був позбавлений своїх прав. Цей термін широко використовується як у правовому контексті, так і у суспільній етиці.

Менталітет має надзвичайний вплив на сприйняття права та справедливості, оскільки визначає уявлення та цінності суспільства, які формують базові переконання у тому, що вважається справедливим і правильним.

Менталітет визначає, як люди сприймають закони та правила. Наприклад, у суспільствах з колективістським менталітетом може існувати сильніша повага до загальних правил і норм, тоді як у суспільствах з індивідуалістичним менталітетом може переважати більша свобода та акцент на індивідуальних правах. «Батько історії» Геродот вважав, що якби всім народам на світі надати можливість вибирати найкращі звичаї і вдачі, то кожен народ, уважно розглянувши їх, вибрав би свої власні. Геродот підкреслював, що кожен народ переконаний у тому, що його власні звичаї і спосіб життя певним чином є найкращими [3, с. 177].

Менталітет також визначає, як сприймають справедливість. Деякі культури можуть більше надавати значення справедливості як рівності перед законом та

суспільної відповідальності, тоді як інші можуть більше наголошувати на компенсації за шкоду або на збереження соціального порядку.

Варто зазначити, що роль українського менталітету в розумінні права полягає у формуванні цінностей та переконань, визначенні пріоритетів у законодавстві (до прикладу, суспільство з прогресивним менталітетом може надавати більшого значення законам, які забезпечують захист прав меншин або дотримання принципів соціальної справедливості).

Цінності та переконання формують базис для розуміння того, що вважається правильним і справедливим у суспільстві, а отже, впливають на способи інтерпретації та застосування законів. У результаті менталітет здійснює своєрідний методологічний, моделюючий вплив на поведінку й діяльність людей, надаючи їм специфічного характеру [3, с. 182].

Менталітет впливає на те, як люди сприймають правові норми. Наприклад, суспільство з консервативним менталітетом може суворо дотримуватися традиційних правових норм, тоді як суспільство з ліберальним менталітетом може бути більш відкритим до змін у законодавстві.

Менталітет може впливати на політичний процес та ухвалення законів. Політичні переваги та переконання, що відображають менталітет суспільства, можуть визначати, які закони будуть прийняті та які зміни будуть внесені до чинного законодавства.

Менталітет спричиняє те або інше емоційне ставлення індивіда до об’єктів правового життя (емоційне ставлення виражається в усвідомленому або неусвідомленому визначенні значимості правових уявлень та правових стереотипів у конкретній ситуації або на майбутнє, з погляду індивіда, групи, суспільства). Разом з тим менталітет у всіх своїх структурних елементах дозволяє зрозуміти своєрідність сприйняття та оцінки різними соціальними групами того чи іншого суспільного явища або процесу [3, с. 182].

Не мент важлива роль менталітету у сприйнятті справедливості. Менталітет визначає основні моральні та етичні цінності суспільства. Ці цінності впливають на те, як люди сприймають справедливість і що вважається справедливим чи несправедливим.

Менталітет формує систему і правил, які визначають, як суспільство регулює поведінка своїх членів. Залежно від менталітету система норм і правил може бути більш-менш орієнтована на справедливість і рівність. А також дозволяє створити в рамках етносу «значеннєві поля», внаслідок чого кожен член етнічної групи здійснює побудову розумових і поведінкових конструкцій у визначених, заздалегідь заданих схемах і, виходячи із цього, робить і оцінює ті або інші дії [3, с. 182].

Менталітет впливає на те, як люди розуміють та оцінюють справедливість у різних ситуаціях. Саме на цій основі люди починають міркувати, викладати свої думки певним чином, почувають, діють так, а не інакше. Завдяки цьому стає можливим взаєморозуміння людей даного етносу, класу, прошарку, що називається, «без слів», як на рівні формального, так і неформального спілкування [3, с. 183].

Таким чином, український менталітет значно впливає на розуміння та застосування права, а також на сприйняття справедливості у суспільстві, визначаючи його ціннісні орієнтири, систему норм і правил, методи інтерпретації законів, а також підходи до вирішення конфліктів та досягнення згоди.

Список використаних джерел:

1. Ментальність, менталітет. Підходи до визначення. Матеріали Вільної Енциклопедії Вікіпедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%.
2. Чубко Т. П. До питання про поняття права. *Форум права*. 2009. № 1. С. 560-567.
3. Павловська-Кравчук В. А. Ментальні особливості та їх вплив на розвиток державно-правових явищ. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2010. Вип. 20. С. 177-185.

Пінчука В. В.,
ад'юнкт Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІЛЬНИЧНИХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Захист прав і свобод людини і громадянина в Україні є головним завданням держави, а також відповідних інституцій, що забезпечують на її території правопорядок. Водночас, окремим питанням у діяльності будь-якого правоохоронного органу виступає механізм забезпечення відповідного правового стану, оскільки від застосовуваних засобів і способів безпосередньо залежить результат.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України, як складова адміністративної діяльності, останнім часом детально досліджується ученими. Реформа органів поліція значним чином по впливала на відповідний процес, оскільки сутність та зміст адміністративно-юрисдикційної діяльності міліції та нинішньої поліції сутнісно відрізняється. Саме тому, з урахуванням нинішнього стрімкого розвитку законодавства, а також трансформаційних процесів всередині поліції України, актуальності набуває тематика адміністративно-юрисдикційної діяльності, а зокрема дослідження її поняття.

Із окресленої актуальності постає необхідність першочергової систематизації та виокремлення понять, що потребують додаткового дослідження, з метою їх подальшого застосування у ході дослідження.

Так, Н. Саліщева, розглядає це питання з формально-юридичної точки зору та характеризує, що адміністративно-юрисдикційною діяльністю є перш за все юридична взаємопов'язаність правових статусів, кожен з яких має свої права і

обов’язки, а також повноваження, а лише виходячи з такої позиції, характеризує її як виконавчо-розпорядницьку діяльність, що має юридичні наслідки [1].

Наведене дозволяє розглядаючи питання про адміністративно-юрисдикційну діяльність дільничних офіцерів поліції, виходити з загального концепту її сутності та спрямованості на захист прав і свобод людини і громадянина. Ми вважаємо, що питання адміністративно-юрисдикційної діяльності дільничних офіцерів поліції, перш за все взаємопов’язується із невиконанням певних обов’язків (правил) суб’єктами адміністративних правовідносин, з одного боку та необхідністю, маючи інформацію про це виконання свого обов’язку, іншими суб’єктами відповідних правовідносин.

Поряд з цим, О. Безпалова вважає таку діяльність окремим видом правозастосовної діяльності органів публічної адміністрації, яким на законодавчому рівні надано повноваження щодо розгляду адміністративно-правових спорів, справ про адміністративні правопорушення у встановленій законом адміністративно-процесуальній формі (без звернення до суду) та накладення адміністративних стягнень [2, с. 2–3].

Це в цілому, підтверджує попередньо наведену позицію про взаємопов’язаність невиконання правил (обов’язків) з одного боку та необхідності реалізації у зв’язку з цим службових повноважень, з іншої. Крім цього, особливістю адміністративно-юрисдикційної діяльності дільничних офіцерів поліції є, перш за все, те що здійснюючи такі повноваження рішення про накладання стягнення на належний суб’єкт службовою особою, приймається безпосередньо на місці, тобто без звернення до суду.

О. Іщук аналізуючи питання поняття та його змістовного наповнення відповідної категорії вказує, що метою такої діяльності є вирішення питань, які виникають у специфічний сфері взаємних правовідносин між державою й громадянином, передусім у сфері здійснення державної виконавчої влади, а безпосередньо адміністративною юрисдикцією (як процес) є врегульована законом діяльність уповноваженого органу державної влади, посадової особи щодо вирішення індивідуальних адміністративних справ (спорів), пов’язаних з адміністративно-правовими відносинами громадянина або недержавної організації з державним органом (його посадовою особою) під час здійснення цим органом публічної влади, як правило, виконавчої влади [3].

Таким чином, автор звертає увагу на те, що адміністративно-юрисдикційна діяльність як процес, перш за все спрямована на вирішення індивідуальних адміністративних спорів, а не тільки каральну політику. В результаті погляду сутності адміністративного правопорушення, дільничним офіцером поліції, може виявитись, що підстав для винесення такого рішення немає, а тому й правових наслідків такого процесу не може бути.

Л. Анохіна розглядає поняття «адміністративна юрисдикція» у двох аспектах, а саме статичному (сукупність повноважень суб’єкта адміністративної юрисдикції) та функціонально-динамічному (як особливий вид правозастосовної діяльності) [4]. На нашу думку обидва зазначених аспекти є безпосередньо тісно пов’язаними і не можуть існувати один без одного, що

чітко свідчить про наявність певної системи адміністративно-юрисдикційної діяльності загалом і саме дільничних офіцерів поліції, зокрема, де кожен елемент (як повноваження, права та обов'язки суб'єктів так і безпосередньо їх правозастосовна діяльність) відіграє власну юридичну роль в забезпеченні прав і свобод людини і громадянина та має власні юридичні наслідки.

Таким чино, належить аргументувати що адміністративно-юрисдикційною діяльністю дільничних офіцерів поліції Національної поліції України є позасудовий розгляд справ про адміністративні правопорушення та винесення по них відповідних постанов і накладення санкцій. Проте, поняття юрисдикції, складаючи понятійно-категоріальний апарат зазначеної проблематики, все ж залишає відкритими деякі питання, у зв'язку із чим, нами пропонується його дослідити в подальших наукових розвідках.

Список використаних джерел:

1. Салищева Н.Г. Административный процесс в СССР. Москва : Юридическая литература, 1964. 158 с.

2. Безпалова О.І. Особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття. Харків, 2019. URL: https://pp-ss.pro/wp-content/uploads/2020/06/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf.

3. Іщук О.С. Поняття адміністративної юрисдикції: проблеми дефініції. Форум права. 2011. № 1. С. 419–424.

4. Анохіна Л.С. Суб'єкти адміністративної юрисдикції в Україні : автореф. дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 ; Національний університет внутрішніх справ. Харків, 2001. 15 с.

Повидиш В. В.,
кандидат юридичних наук,
здобувач наукового ступеня доктора юридичних наук
Науково-дослідного інституту публічного права,
м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНЕ ОБОРОННЕ ЗАМОВЛЕННЯ ЯК СИСТЕМНИЙ ІНСТРУМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: СУЧАСНЕ ФОРМУВАННЯ СУТНОСТІ

Сучасний світ характеризується геополітичною нестабільністю та зростаючими загрозами для національної безпеки. Розвиток нових технологій та інновацій у галузі оборони є важливим завданням для забезпечення конкурентоспроможності та ефективності військово-промислового комплексу. Державне оборонне замовлення стає ключовим інструментом забезпечення військової готовності та захисту національних інтересів.

Згідно Закону України «Про оборонні закупівлі» від 17 липня 2020 року № 808-IX оборонні закупівлі – це здійснення державним замовником закупівель товарів, робіт і послуг, призначених для виконання державних програм у сферах національної безпеки і оборони, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони [1].

Наприклад, Ю. Курепіна публічні закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів визначає як господарсько-правовий механізм, за допомогою якого законодавець забезпечує баланс публічних та приватних інтересів, що дозволяє реалізувати стратегічне завдання щодо створення системи конкурентної, організованої і відкритої торгівлі вугіллям, вирішувати соціальні питання та ефективно використовувати бюджетні кошти при закупівлі вугілля відповідної якості та кількості для суспільних потреб [2, с. 2].

Тобто, на наш погляд, оборонні закупівлі – це особливий вид закупівель різних товарів, робіт та послуг, призначених для сфери оборони та безпеки держави.

Державне замовлення як форма господарювання в розвинених країнах є невід'ємною складовою регулювання економіки і одним із засобів реалізації стратегічних планів та програм розвитку економіки, науки і техніки, створення суспільних благ та розв'язання соціальних проблем населення. Держава усе більше стає рівноправним суб'єктом ринкових відносин. Виконуючи роль найбільшого замовника, вона активно залучає бізнес усіх форм власності як підрядника для реалізації своїх економічних і соціальних цілей, вступаючи з останнім у договірні відносини. Така взаємодія охоплює широкий спектр контрактів – від простих – на постачання певних товарів, до складних – на виконання великих, комплексних проектів [3, с. 28–50].

Ю. Кіндзерський вказує, що системи державного замовлення і державних закупівель у їх теперішній інституційній конструкції хоча і можуть бути ідентифіковані як засоби державного регулювання економіки, проте за вектором і масштабом свого регуляторного впливу на її суб'єктів та суспільство загалом вони значною мірою є деструктивними і дестимулюючими. Державний ринок, кількісним відображенням якого є обсяги державних закупівель, хоча і становить третину ВВП країни, не надає стійких і тривалих позитивних імпульсів для розвитку та переструктурування внутрішнього виробництва, його пристосування до розв'язання гострих соціально-економічних проблем країни. Система державного замовлення в Україні використовується лише як засіб законодавчого оформлення деяких державних витрат, які значною мірою не мають належного економічного обґрунтування і не прив'язані до цілей і завдань розвитку країни. Водночас система державних закупівель, яка мала б бути лише проміжною ланкою системи державного замовлення, за своїми масштабами незрівнянно більша від останньої, повністю відокремлена і незалежна від неї, що є парадоксом у світовій практиці державного господарювання. Вона не забезпечує раціональне, економічно обґрунтоване й ефективне з позицій національного господарства використання державних коштів [3, с. 28–50].

І. Школьник були сформовані базові елементи система державних закупівель: нормативно-правове забезпечення. В Україні в даному напрямку складаються досить негативні тенденції, що пов'язані із значною частотою зміни законодавчої бази. Дана ситуація може привести до розвалу навіть недосконалої існуючої системи державних закупівель; організаційна структура управління, яка б чітко та прозоро визначала функціональні обов'язки органів управління, що задіяні в системі державних закупівель; інформаційна інфраструктура. В даному напрямку актуальним є впровадження новітніх інформаційних технологій, що дозволило б максимально дотримуватись принципів прозорості та відкритості процесу закупівель; державний та громадський нагляд (контроль) у сфері державних закупівель; кадрове забезпечення, що сприятиме підвищенню рівня професійної підготовки фахівців, задіяних у роботі тендерних комітетів; міжнародне співробітництво, яке створювало б умови для максимальної адаптації вітчизняної системи державних закупівель до тендерного законодавство країн-членів Європейського Союзу [4, с. 7].

О. О. Усаченко визначає, що оборонне замовлення в плановій економіці є найважливішим елементом державної економічної політики. За відсутності приватної власності, природним чином стимулюючої підприємницьку ініціативу, оборонне замовлення стає своєрідним засобом стимулювання розвитку фундаментальної та галузевої науки, промислового і технологічного оснащення оборонної промисловості. З загальноекономічних позицій оборонне замовлення був засобом забезпечення зайнятості населення, способом створення значної кількості робочих місць по всьому життєво му циклу воєнної техніки — від проектування до використання виробів за призначенням та їх утилізації. При чому в силу ефекту мультиплікатора зайнятість забезпечується не тільки в оборонних, але і в суміжних з ними галузях народного господарства. Відомо, що теоретичною базою економічної політики, в якій оборонне замовлення є одночасно і метою і засобом підтримки стійкого функціонування економічної системи держави, що ставить в центр економічного процесу не споживання, а виробництво. Нині, як і раніше, в центрі боротьби між прихильниками ліберально монетаристської та інституційної моделей реформування економіки України знаходиться питання про форми державного втручання в економічне життя. Як відзначають дослідники в XX ст. економічна роль держави суттєво змінилася. Про це свідчать показники зростання державних витрат, у тому числі соціальних [5, с. 98].

Таким чином, державне оборонне замовлення відображає ідею використання запиту держави як стратегічного інструменту у сфері оборони та безпеки. Державне оборонне замовлення вказує на важливість інтеграції оборонного замовлення у загальну стратегію розвитку економіки та безпеки країни, стимулює розвиток оборонної промисловості, та є важливим інструментом для досягнення стратегічних цілей та забезпечення національної безпеки. Державне оборонне замовлення передбачає ретельне планування та координацію оборонних закупівель з загальнонаціональними стратегічними

завданнями, формуючи зв'язок між оборонними потребами та соціально-економічним розвитком країни.

Нині, державне оборонне замовлення є системним інструментом функціонування спеціальної правової, адміністративної та інформаційної платформи для формування, забезпечення та реалізації запиту держави у формі спеціальних закупівель різних товарів, робіт та послуг, призначених для сфери оборони та безпеки, підтримки оборонної індустрії, та створення умов для сталого розвитку країни.

Державне оборонне замовлення передбачає залучення ресурсів на підтримку інноваційних рішень у сфері оборони, та включає в себе процеси планування, вибору постачальників, контролю та оцінки результатів для забезпечення національної безпеки та підтримки військово-промислового комплексу. Державне оборонне замовлення в Україні має на меті не лише стимулювання розвитку оборонної галузі, але і сприяння інноваціям, технологічному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності в глобальному контексті.

Список використаних джерел:

1. Про оборонні закупівлі: Закон України від 17.07.2020 № 808-IX.

2. Курепіна О.Ю. Правове регулювання публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об’єктів: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України» НАН України, Київ, 2020. 199 с.

3. Кіндзерський Ю. Інститут державного замовлення в Україні: причини та наслідки функціональної деградації. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2014. № 2. С. 28-50.

4. Школьник І.О. Державне замовлення як інструмент регулювання економічних процесів. *Вісник Української академії банківської справи*. 2009. № 2. С. 3-7.

5. Усаченко О. О. Особливості формування державного оборонного замовлення в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 2. С. 95-98.

Повстяний О. В.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДОСТОВІРНОСТІ ВЕРБАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ЇЇ РЕЗУЛЬТАТІВ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Відповідно до офіційно оприлюднених даних нині психофізіологічні перевірки ідеальних слідів відображення під контролем поліграфа успішно використовується в майже ста країнах світу в різних сферах суспільних

відносин. Найбільш значимими ці дослідження є у правоохоронній діяльності з розслідування злочинів. Це стосується таких країн: Австрії, Бельгії, Білорусі, Болгарії, Великобританії, Естонії, Ізраїлю, Індії, Іспанії, Казахстану, Канади, Колумбії, Південної Кореї, Китаю, Латвії, Литви, Македонії, Малайзії, Мексики, Молдови, Нідерландів, Норвегії, Польщі, Росії, Румунії, Саудівської Аравії, Сербії, Сінгапуру, Словаччини, Словенії, США, Туреччини, Угорщини, України, колишньої Югославської Республіки, Фінляндії, Чорногорії, Чеської Республіки, Хорватії, Швеції, Японії тощо. Більше того, в деяких із цих країн результати опитування з використанням поліграфа визнаються достатніми для пред'явлення обвинувачення.

В основному результати поліграфних перевірок мають допоміжний характер, і лише в кількох із наведених країн використовують як докази в суді: у США, Польщі, Туреччині, Японії, Індії, Литві і Молдові [1, с. 223].

Основоположним центром підготовки поліграфологів були Сполучені Штати Америки, оскільки саме тут впроваджувалася загальнодержавна програма підготовки кадрів у спеціальні органи й відомства. Зокрема, у 1948 р. на базі двотижневих навчальних курсів поліграфологів, уперше започаткованих Л. Кілером у 1942 р. у м. Чикаго (Іллінойс) з метою підготовки спеціалістів для поліції та армії, створено Кілерівський інститут поліграфа з шеститижневим терміном навчання поліграфологів, а в 1951 р. Р. Пірс уперше запровадив підготовку поліграфологів для органів державної влади в Школі військової поліції Армії США у Форті Гордон (Джорджія), у 1986 р. реорганізованій в Інститут поліграфа [2, с. 129; 3].

Слід зазначити, що США є першою державою, в якій порушили питання щодо нормативно-правового регулювання поліграфа й використання отриманих результатів в окремо взятій сфері. Так, у 1965 р. Міністерство оборони США затвердило директиву № 5210.48, яка регламентувала єдиний порядок проведення тестових опитувань, відбору, підготовки та контролю діяльності поліграфологів, які регламентують застосування цього приладу. Зазначеною директивою, зокрема, було закріплено обов'язковість згоди особи на проведення дослідження та попереднього обговорення з нею змісту опитувальника. Визначено, що застосування поліграфа має доповнювати, а не заміняти інші форми розслідування злочинів тощо [4, с. 34].

Переважною сферою використання поліграфних досліджень стали силові відомства різних країн, зокрема Китаю (1943), Індії (1948), Канади (1950), Японії (1951), Держави Ізраїль (1958), Хорватії (1959), Південної Кореї (1960), Польщі (1961), Румунії (1974), СРСР (1975), Сербії (1977), Угорщини та Південно-Африканської Республіки (1978), Чеської Республіки (1981), Росії (1992), України (1997), Білорусі та Казахстану (2001), Молдови (2006). Підготовка кадрів для компетентних органів проводилася за розробленою методикою США на базі американських, польських та російських шкіл з використанням знань фахівців відповідного профілю. Слід визнати, що лідером з підготовки таких кадрів та користувачів поліграфа й донині залишаються Сполучені Штати Америки. Ю. І. Холодний наголошує, що в 90-х роках XX ст. зазначений технічний прилад застосовувався в 75 % підрозділів поліції,

Федеральним бюро розслідувань, Центральним розвідувальним управлінням, Управлінням по боротьбі з наркотиками, Секретною службою, Бюро з контролю за алкоголем, тютюновими виробами та зброєю, Поштовою службою, Управлінням кримінальних розслідувань Армії, Управлінням розвідки та безпеки Армії, Слідчою службою Військово-морських сил, Управлінням спеціальних розслідувань Військово-повітряних сил, Відділом кримінальних розслідувань корпусу морської піхоти, міністерствами фінансів, праці і транспорту, Митною службою, Державним департаментом тощо [5, с.271–276].

Нині США продовжує активно застосовувати інструментальну діагностику достовірності вербальної інформації у названих сферах. Нового змісту вона набула у виконанні завдань, які стоять перед правоохоронними органами, зокрема, під час прийому на службу для відбору кадрів великих поліцейських служб і агентств. Під час професійного відбору застосовується поліграф у поєднанні з іншими методами оцінювання, що доповнює знання про опитуваного. На думку закордонних спеціалістів, психофізіологічне тестування на основі поліграфа є найефективнішим прийомом виявлення кандидатів з високим ступенем ризику, пов’язаних із:

– торгівлею наркотиками або їх вживанням;

– крадіжкою матеріальних цінностей за попереднім місцем роботи;

– вчиненням інших кримінальних діянь;

– встановленням прихованих фактів біографії особи;

– викривленням даних про свою трудову діяльність;

– отриманням або даванням хабарів;

– вимаганням та зайняттям азартними іграми тощо.

Отже, доходимо висновку, що поліграф та дослідження, пов’язані з ним, набули визнання у правоохоронній діяльності багатьох країн світу.

Список використаних джерел:

1. Морозова Т. Р. Сучасний стан теорії та практики поліграфних опитувань. *Науковий вісник НАВСУ*. 2004. № 6. С. 223–230.

2. Matte J. A. Forensic psychophysiology using the polygraph: Scientific truth verification – lie detection [Electronic resource] / James Allan Matte. – Mode of access : http://books.google.com/books?id=4yThE6vChBAC&printsec=frontcover&lr=&hl=ru#PPP1,M2.

3. Алесковский С. Ю. Морально-этические проблемы применения полиграфа. URL : http://poligraf-kz.narod.ru/pages/ethics.html.

4. Практика использования полиграфов в США // Проблемы преступности в капиталистических странах (по материалам иностранной печати). 1980. Вып. 9. С. 33–34.

5. .Захаров В. П. Використання поліграфа як засіб поліпшення інформаційного забезпечення діяльності оперативних підрозділів ДСБЕЗ Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ : зб. наук. пр. ; вип. 1 / голов. ред. В. Л. Ортинський. Львів, 2006. С. 282–288.

Поліш В. В.,
здобувач ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

ПРАВОВА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПРИНЦИПУ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Інституалізація справедливості відбувається в межах гуманістичного підходу, що здатний забезпечити трансформацію людини, підняти її якості до рівня, який відображав би зростаючу відповідальність людини в суспільстві.

На думку А. Печчеї, є три аспекти, що мають характеризувати гуманізм: почуття глобальності, любов до справедливості і нетерпимість до насильства. «Душа гуманізму, – зазначає вчений, – полягає у цілісному баченні людини у всі періоди її життя – у всій її безперервності. Адже саме в людині містяться джерела всіх наших проблем, на ній зосереджені всі наші прагнення і сподівання, в ній усі наші начала і все звершення, в ній же основи всіх наших надій» [7, с. 214].

Побудова справедливого суспільства потребує фундаментального перемоделювання людської поведінки відповідно до таких соціальних та індивідуальних цінностей, котрі сприяють гармонійному життю на планеті [5, с. 6].

Тому створення правових норм завжди повинно враховувати те, що сприймається суб'єктами права як справедливе та несправедливе. З огляду на це, слушною видається теза про те, що, пронизуючи всі сфери життя суспільства, справедливість найбільш промовисто втілюється у правовій системі. Це пов'язано насамперед зі своєрідністю права, що регулює найважливіші сфери життя суспільства. Особливість юридичної справедливості полягає в тому, що вона у правовій сфері має найбільш чіткий, формально визначений характер і може пов'язуватися з державним примусом [3, с. 290–296].

В ідеалі вся правова система суспільства повинна стояти на варті справедливості, слугувати засобом її вияву та закріплення, охорони та захисту. Принцип справедливості, що має нормативно-оцінювальний характер, закладений у змісті права і виявляється у правах та обов'язках, способах заохочення та мірах покарання тощо. Завдяки праву ідеї справедливості нормативно виявляються, забезпечуються охороною прав та інтересів громадян. Як основний принцип права, справедливість втілюється в законодавчих актах усіх галузей (адміністративному, цивільному, трудовому, житловому, кримінальному праві тощо), що унеможливлюють із будь-яких мотивів надання привілеїв для окремих громадян, соціальних груп або прошарків населення і встановлюють однакові права й обов'язки для всіх членів суспільства. Правова справедливість санкціонує ті чи інші суспільні відносини та відповідні правила поведінки, закони, вчинки та дії людей. Вона є засобом забезпечення соціальної цінності правових норм і без її урахування як еталона зіставлення поведінки людей правове регулювання ускладнюється.

Аналіз рішень Конституційного Суду України різних років дозволяє конкретизувати задекларовані якості справедливості, а відповідно – і виокремити різні рівні наукового розуміння філософсько-правової природи принципу справедливості. Зупинимося на окремих з них детальніше. Взаємопов'язаність ідеї соціальної справедливості і концепції соціальної держави. Така взаємообумовленість проєктується аксіологічними характеристиками соціальної держави, якою проголосила себе Україна. Відповідно у рішеннях Суду наводяться основні ознаки України як соціальної держави, а саме: визнання людини найвищою соціальною цінністю в Україні, розподіл суспільного багатства згідно з принципом соціальної справедливості та турбота про зміцнення громадянської злагоди у суспільстві [1, с.152-153].

Дослідниця С. М. Калустова акцентує увагу на тому, що поняття справедливості відображено в рішенні Конституційного Суду України, де зазначено, що розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути несправедливим, зокрема обмежувати свободу та рівність особи. Справедливість – одна з основних засад права, що є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. У сфері реалізації права справедливість виявляється, зокрема, у рівності всіх перед законом

З огляду на зазначене, С. М. Калустова пропонує тлумачити справедливість як моральну оцінку відповідності певних явищ та їх наслідків, що ґрунтується на порівнянні з наслідками інших явищ [4, с. 177].

Визначаючи обсяг справедливості в правовій сфері, варто враховувати три елементи: міру відплати, міру вимоги, правомірність оцінки. Справедливість у праві, з позиції Ю. П. Пацурківського, є, з одного боку, ціннісною категорією, яка щодо права відображає його значущість для встановлення соціально виправданого та правильного масштабу відносин особи та суспільства, держави, з іншого – як оцінна категорія, що надає можливість встановити, наскільки юридичний масштаб, міра вимірювання цих відносин корисні, доцільні, необхідні, вони мають розвиватися, щоб відповідати моральним цінностям на кожному етапі розвитку суспільства [6, с. 257].

Справедливість як субстанційна основа права, підґрунтя усієї правої системи є онтологічною засадою права та позначає ідеальний стан належної правової впорядкованості суспільних відносин. Справедливість розглядається як сутнісна ідея, що покликана гармонізувати і вдосконалювати систему права та систему законодавства, як правовий ідеал, до реалізації якого слід прагнути. З іншого боку, категорія справедливості є регулятивним принципом, який втілюється у приписах законодавства, детермінує способи та методи регламентації конкретних правових відносин, є засобом збалансування інтересів та цілей суб'єктів права, розв'язання правових конфліктів. Саме поняття справедливості концентрує у собі евристичні можливості права, обумовлює процес, напрямки й методи правового пізнання. Належне пізнання правової дійсності зумовлює прийняття справедливого рішення у конкретній юридичній ситуації, сприяє створенню релевантної моделі регулювання суспільних відносин. Основним завданням права є побудова суспільних

відносин на засадах справедливості. Така мета права детермінує й сам процес правового пізнання, який є глибинною сутністю, змістом права. У підрозділі аналізується зв'язок справедливості з центральною категорією правової гносеології – істиною, а також досліджуються методи пізнання справедливості у праві. Структуру аксіологічного змісту категорії справедливості складають: по-перше, ціннісний аспект, який характеризує справедливість 1) як правову цінність; 2) як компонент ціннісної природи права; 3) як оціночну категорію, та, по-друге, антиціннісний аспект, який проявляється у суперечності між справедливістю і правовою доцільністю, ефективністю права та правовою стабільністю. Діалектична єдність ціннісних та антиціннісних характеристик справедливості полягає у тому, що справедливість, викриваючи окремі аксіологічно-правові суперечності, сприяє якісному вдосконаленню системи права, стимулює до постійного розвитку, пошуку нових способів і засобів ефективного регулювання суспільних відносин і таким чином оптимізує ціннісні властивості права [2, с.10-11].

Список використаних джерел:

1. Андриц М. Ідея соціальної справедливості в рішеннях Конституційного Суду України: філософсько-правові аспекти. Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 1-2 травня 2020 р.). Дніпро, 2020. С.152-155.
2. Васильчук В. О. Справедливість як категорія права : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів. 2013. 23 с.
3. Заєць Н. В. Міліція на порозі тисячоліть: примус чи переконання? *Наук. вісн. Дніпропетров. юрид. ін-ту МВС України*. 2001. № 1. С. 290–296.
4. Калустова С. М. Справедливість, добросовісність і розумність як принцип цивільного права України: проблеми визначення змісту. *Митна справа в Україні: теорія і практика*. 2008. Ч. 2. С. 174–177.
5. Кинг А. На пути к новому мировому порядку. Свободная мысль. 1992. № 17. С. 3–7.
6. Пацурківський Ю. П. Основні підходи до розуміння правової категорії «справедливість» Держава і право. Вип. 33. С. 255–260.
7. Печчеи А. Человеческие качества. Москва.: Прогресс, 1985. 302 с.

Притолюк Н. М.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ХАРАКТЕРИСТИКА СПЕЦІАЛЬНИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ В СІМ'Ї В УКРАЇНІ

Стаття 3 Конституції України зазначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Стаття 24 Конституції України гарантує громадянам рівні конституційні права і свободи та є рівність перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям [1].

Вірною є думка, що проблемні аспекти запобігання насильству у сім'ї у багатьох країнах світу є одним із найважливіших напрямів роботи органів поліції, соціальних працівників, психологів, освітян, в основному це пов'язано з поширеністю проблемних аспектів, наслідків, до яких ця проблема призводить. Досвід країн зарубіжжя, безумовно, є позитивним і дуже вагомим, він повинен стати головним аргументом для забезпечення та регулювання способів боротьби з домашнім насильством в Україні [2, с. 2].

В загальних положеннях Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» протидія домашньому насильству розуміється, як система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на припинення домашнього насильства, надання допомоги та захисту постраждалій особі, відшкодування їй завданої шкоди, а також на належне розслідування випадків домашнього насильства, притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки [3].

Відповідно до статті 24 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» до спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству належать: 1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника

(виноситься уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України); 2) обмежувальний припис стосовно кривдника (видається судом); 3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи (здійснюється уповноваженими підрозділами органу Національної поліції України); 4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників (відповідальними за виконання програм для кривдників, є місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування) [3].

На наш погляд, спеціальні адміністративні заходи щодо протидії насильству в сім'ї в Україні – це встановлені законодавством заходи превентивного та примусового характеру, що застосовуються відповідними уповноваженими суб'єктами до фізичної особи, яка здійснювала насильство в сім'ї задля попередження та припинення системного насильства в сім'ї, виправлення поведінки кривдника, захисту прав та свобод постраждалих осіб.

Терміновий заборонний припис виноситься кривднику уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення. Терміновий заборонний припис може містити такі заходи: 1) зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи; 2) заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи; 3) заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою [3].

Наступним головним інструментом у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є обмежувальний припис. Відповідно до законодавства, обмежувальний припис це встановлений у судовому порядку захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи. Право звернутися до суду із заявою про видачу обмежувального припису стосовно кривдника мають: 1) постраждала особа або її представник; 2) у разі вчинення домашнього насильства стосовно дитини - батьки або інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, а також орган опіки та піклування; 3) у разі вчинення домашнього насильства стосовно недієздатної особи - опікун, орган опіки та піклування [3].

Наступним інструментом у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи. Відповідно до законодавства уповноважений підрозділ органу Національної поліції України бере на профілактичний облік кривдника з моменту виявлення факту вчинення ним домашнього насильства на встановлений законодавством строк і проводить з ним профілактичну роботу [3].

Що стосується зняття кривдника з профілактичного обліку, то зняття здійснюється уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України,

який взяв його на профілактичний облік, автоматично після завершення встановленого строку, якщо інше не передбачено законодавством [3].

Останнім інструментом у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є виконання програм для кривдників. Суб'єктами, відповідальними за виконання програм для кривдників, є місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Суб'єкт, відповідальний за виконання програм для кривдників, організовує та забезпечує проходження кривдниками таких програм. Виконання програм для кривдників стосовно дітей-кривдників здійснюється з урахуванням вікових та психологічних особливостей дітей. З метою запобігання повторному вчиненню домашнього насильства та забезпечення виконання програми для кривдника дитину-кривдника може бути тимчасово влаштовано до родичів, у сім'ю патронатного вихователя або до установи для дітей незалежно від форми власності та підпорядкування, в яких створені належні умови для проживання, виховання, навчання та реабілітації дитини відповідно до її потреб. Виконання програм для кривдників забезпечують фахівці, які пройшли відповідне навчання. Кривдника може бути направлено судом на проходження програми для кривдників на строк від трьох місяців до одного року у випадках, передбачених законодавством. Кривдник повинен мати можливість відвідувати програму для кривдників за власною ініціативою на добровільній основі. У разі неявки кривдника для проходження програми для кривдників або ухилення від проходження програми без поважних причин суб'єкти, відповідальні за виконання програм для кривдників, надають протягом трьох робочих днів письмове повідомлення про це уповноваженому підрозділу органів Національної поліції України для вжиття заходів. Притягнення кривдника до відповідальності за непроходження програми для кривдників не звільняє його від обов'язку пройти таку програму [3].

Отже, перелік спеціальних заходів щодо протидії насильству в сім'ї в Україні є вичерпним та включає чотири заходи: 1) терміновий заборонний припис – це спеціальний захід, що застосовується органами Національної поліції до кривдника задля унеможливлення його прямого та непрямого контактування з сім'єю; 2) обмежувальний припис – це судова заборона будь-якого контактування кривдника з його сім'єю; 3) взяття на профілактичний облік кривдника з подальшим проведенням профілактичної роботи – це адміністративно-реєстраційні дії Національної поліції щодо ведення відповідного обліку осіб та здійснення щодо них спеціальної, методичної діяльності; 4) направлення на проходження програми для кривдників – це спеціальні програми, які адмініструються органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями задля формування у кривдників правильної поведінки та попередження фактів вчинення домашнього насильства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради. 1996. №30. Ст. 141.

2. Ломакіна О.В. Зарубіжний досвід протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2020. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2020_1_20.

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 5, ст. 35.

Прянішнікова І. В.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

МЕТА ПОЛІЦІЇ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ: АНАЛІЗ НЕОБХІДНОСТІ ПОБУДОВИ КОМУНІКАЦІЇ ЗІ ЗМІ

В демократичних суспільствах людина, її права і свобода – є найважливішими цінностями. Крім того, увага приділяється як природним правам людини, тим, що належать людині через сам факт того, що вона є людиною, так і громадянським правам, тим, що людині гарантуються державою (набутим правам). Служити професійно й етично і присвятити себе захисту громадян – це не просто ідеал поліції, а офіційно схвалена стратегія діяльності поліції в більшості сучасних демократій. Основна теза полягає в тому, що мета поліції як соціального інституту базується на постійній гармонізації людської потреби в безпеці, визнаної та пропагованої суспільством як цінність, і серії норм як специфічних відносин, структурованих через інституціоналізацію поліцейської діяльності.

Поліція як соціальний інститут, зберігає свою основну соціальну функцію, створюючи низку відповідей на імператив суспільства щодо безпеки громадян, незважаючи на різні відхилення від ідеальних принципів, що містяться в кредо «служити і захищати». Інститут поліції виконує своє соціальне призначення шляхом постійної адаптації, досягнення низки поставлених цілей та шляхом інтеграції та підвищення рівня складності своєї структури. Ця соціальна мета стосується постійної потреби суспільства та поліції перебуваючи у взаємодії бути пронизаними однаковими цінностями та моделями дій, і її можна назвати принципом комунікабельності.

Поняття комунікабельності при взаємодії поліції з іншими інститутами суспільства, не стосується простої присутності або існування поліції в суспільстві, тобто безглуздості поліції поза суспільством. Комунікабельність поліції також не означає механічну копію специфічних культурних особливостей суспільства, які також можна знайти в усіх інших його інститутах. Також не йдеться про надполітичні можливості, тобто професійну здатність поліції долати різні політичні інтереси та зміни. Мета поліції також не спрямована на встановлення гармонії між її діяльністю та державними

інтересами. Нарешті, поліцейська комунікабельність означає постійну потребу в спільних цінностях і принципах дій, які повинні взаємно та функціонально пронизувати як суспільство, так і поліцію [1].

Ключовими завданнями взаємодії поліції з іншими інституціями визначаються досягнення мети правоохоронної діяльності, а також пов'язаних із нею субзавдань [2, с. 72]. Оскільки задоволення потреби у безпеці визнано одним із найважливіших соціальних завдань у людському суспільстві, конкретна діяльність, що задовольняла цю потребу, приймала різні форми, від спонтанної реакції до створення високопрофесійних інституцій.

Сьогодні особа реалізує свій соціальний характер, інтегруючись у різні форми спільнот і суспільств, задовольняє потребу в безпеці, делегуючи реалізацію цієї потреби відповідним інституціям. Соціальна реакція на цей імператив складається з серії відносно постійних і стабільних моделей взаємодії, достатньо точних для досягнення відповідних конкретних цілей у межах специфіки традиційної структури. Досягнення конкретних асоційованих цілей відноситься до очікуваних і спеціалізованих заходів, які підтримують порядок і призводять до арешту виконавців девіантних дій, які мають шкідливі наслідки (або створюють загрозу) як для окремої людини, так і для суспільства в цілому [1].

Отже, у цьому контексті ЗМІ відіграють одну із ключових ролей, адже формують суспільне сприйняття ролі поліцейської організації. В умовах запровадження правового режиму воєнного стану це питання набуває якісно нового змісту, адже на перший план виходить необхідність здійснення інформаційного забезпечення суспільства достовірною та актуальною інформацією, що з одного боку сприяє поінформованості громадян про стан безпекового середовища в країні, а з іншого – може врятувати їхнє життя у зв'язку з наявністю екстрених ситуацій, що вимагають негайного реагування.

Список використаних джерел:

1. Kesetovic Zelimir. Police and media relations. *Journal of Criminal Justice and Security*, 2006. №8.

2. Мамчур Л.О. Адміністративно-правові засади взаємодії правоохоронних органів України з публічними інституціями : дис. ... канд. юрид. наук (доктора філософії): 12.00.07. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2019. 220 с.

Резворович К. Р.,
кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх
м. Дніпро, Україна

ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗГЛЯДУ ТА ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ПОРЯДКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Вже протягом тривалого часу процеси вимушеної міграції людей, внаслідок політичних, етно-релігійних переслідувань, природних катаклізмів, техногенних катастроф, масових порушень громадського ладу, воєнних конфліктів або іноземної інтервенції, перебувають у фокусі уваги міжнародних організацій, експертів, політиків та правозахисників. При цьому поряд з великою кількістю біженців, які в пошуках кращої долі перетинають міжнародні кордони, зростає й кількість внутрішніх мігрантів, що покидають звичні території проживання через неможливість подальшого перебування в їх межах. За невтішними прогнозами Internal Displacement Monitoring Centre тенденція до збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб простежується занадто очевидно, й сучасний світ ще доволі слабко уявляє весь масштаб прийдешньої кризи, адже вже у 2019 році кількість внутрішніх мігрантів майже досягла відмітки в 51 мільйон осіб [1].

Примітно, що серед країн, де спостерігається бурхливий сплеск внутрішньої міграції знаходяться й Туреччина, Кіпр, Індія, Мексика та Бразилія, які аж ніяк не відносяться до країн, так званого, третього світу. Що ж тоді казати про менш розвинуті та більш проблемні держави Балканського півострова чи Північного Кавказу, де локальні сутички традиційно перемежовуються з природними негараздами. Зрозуміло, що до держав з активними темпами зростання кількості внутрішньо переміщених осіб відноситься й Україна, яка до того ж стрімко рухається до лідируючих позицій, обганяючи навіть представників африканського континенту. Згідно із офіційними джерелами, зокрема останніми даними Міністерства соціальної політики України від 03 серпня 2020 року, в нашій Вітчизні взято на облік 1 мільйон 450 тисяч 798 внутрішньо переміщених осіб [3]. Не викликає сумнівів, що левова частка людей з означеної цифри повинна «дякувати» власному переселенню з рідних домівок до інших регіонів діям Російської Федерації, яка спочатку анексувала півострів Крим, а згодом спровокувала та підтримала заворушення на Донбасі, наслідком чого стало створення сепаратистських «республік ЛДНР».

Внутрішньо переміщена особа (скорочено – ВПО) – це відносно новий суб’єкт права соціального забезпечення, оскільки до 2014 року українська влада лише у виключних випадках стикалася з ним. Зрозуміло, що поява нового суб’єкта зумовила виникнення й нових соціально-забезпечувальних задач, які державні органи повинні були вирішити в найкоротші терміни. Передусім це

стосується соціальної адаптації ВПО, що включає: працевлаштування, відновлення документів, забезпечення житлом, надання медичної та матеріальної допомоги, а також відновлення пенсійних та інших соціальних виплат. Наразі Україна насилу справляється з наявними викликами, враховуючи, що той-таки збройний конфлікт лише поглибив політико-економічну кризу та ще більше оголив неспроможність нашої держави виконувати власні соціальні зобов'язання перед громадянами. Разом з тим для численної групи внутрішньо переміщених осіб питання соціального забезпечення є питанням виживання, а не дозвільного інтересу.

Виходячи з відсутності практики та розуміння правовідносин, пов'язаних з ВПО, законодавчих прогалин, відсутності чіткої державної позиції, бюджетного дефіциту, суперечливості нормативно-правових актів та, врешті-решт, постійно зростаючої кількості внутрішньо переміщених осіб, яким ні на кого покластися, окрім держави, зовсім не дивно, що дедалі більше виникають судові спори з приводу захисту фундаментальних прав людини та громадянина в сфері соціального забезпечення. Актуальність даної наукової роботи пояснюється тим, що саме від підходів судових органів України до захисту прав внутрішньо переміщених осіб в сфері соціального забезпечення залежить рівень благополуччя останніх й, як наслідок, ефективність всієї української соціальної політики. Судова практика покликана досягнути єдності в тлумаченні правових норм відносно конкретних правовідносин, а також повинна правильно розставити акценти в тих правових спорах, що потрапляють до суду. Саме в систематизації судових напрацювань вбачається якісне вдосконалення регулювання соціальних правовідносин, пов'язаних з внутрішньою міграцією в нашій країні.

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка знаходиться в межах України на законних підставах та має право на постійне проживання, але була змушена залишити місце свого проживання через низку загрозливих факторів (чи намагаючись уникнути таких факторів), а саме: збройний конфлікт, тимчасову окупацію, циклічні прояви насильства, порушення прав людини, надзвичайну ситуацію природного або техногенного характеру [8, ч. 1 ст. 1].

Втім наведене законодавче тлумачення дефініції «внутрішньо переміщена особа» за сумною традицією вітчизняного нормотворення виглядає не досконалим та не збалансованим. З одного боку воно враховує юридично значущі сторони, які прямо впливають на правовий статус внутрішнього мігранта. Так, зокрема, враховується мимовільний характер пересування (добровільний переїзд людини з, наприклад, Миколаївщини до Києва в пошуках кращої роботи та вищого рівня життя не дозволяє віднести її до категорії ВПО, адже до такого вибору особу не спонукала жодна об'єктивна загроза), а також можливість отримати статус ВПО не тільки громадянину України, а й іншим постійним мешканцям країни (особам з посвідкою на постійне місце проживання чи особам без громадянства). Водночас, з іншого боку, ігнорується основний критерій, який дозволяє відмежувати «внутрішньо

переміщену особу» від «біженця», котрим виступає переміщення виключно в межах територіального кордону держави. Зазначений критерій пошуку притулку біженцем за кордоном, а внутрішньо переміщеною особою в межах своєї країни є зовсім не формальним. Називаючи внутрішніх переселенців «біженцями» в таких ситуаціях, як має місце в Україні, фактично робиться вказівка на те, що анексований Крим чи окремі райони Донецької і Луганської областей (ОРДЛО) на державному рівні визнаються не українськими територіями, що вочевидь суперечить задекларованій офіційній позиції уряду та пересічних патріотів. Також важливо розуміти, що статус біженця передбачає низку специфічних преференцій такій особі, які витікають з міжнародно-правових документів та національних нормативно-правових актів і аж ніяк не стосуються внутрішнього мігранта.

Попри той факт, що Україна вже сьомий рік стикається з великою кількістю ВПО та здавалося б повинна була напрацювати дієвий механізм захисту прав даної групи людей в сфері соціального забезпечення, практика дозволяє пересвідчитися в протилежному. Як би не було сумно констатувати, але після уникнення небезпеки в рідних регіонах внутрішньо переміщені особи найчастіше не можуть зосередитися на відновленні психологічної гармонії, отримуючи гуманітарну допомогу від держави, а повинні боротися за власні права в юридичному полі. Серед найбільш розповсюджених проблем правового характеру, які ВПО зазвичай вирішують в судовому порядку, перебувають наступні: отримання відповідного правового статусу; втілення в життя права на соціальний захист; відновлення трудових прав; усунення перепон для взяття на облік до центру зайнятості; тощо [2, с. 143].

Більшість спорів з приводу соціального захисту внутрішньо переміщених осіб зумовлені тим, що, так званий, пакет соціальних законів, яким врегульовані різні види соціальної допомоги, неможливо застосувати по відношенню до людей, котрі проживають на тимчасово окупованій території та складно застосовний по відношенню до переселенців. Для більш повного розуміння всіх аспектів, пов’язаних із захистом прав в сфері соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб наведемо конкретні приклади з наявної національної судової практики, зосереджуючись на адміністративній юрисдикції, оскільки саме в адміністративних судах більш як третина справ має пряме відношення до соціальних прав та їхнього захисту.

В першу чергу звернемо увагу на справу № 235/3111/15-а в рамках якої Красноармійський міськрайонним суд Донецької області дійшов висновку, що відсутність населеного пункту в переліку Кабміну не може бути підставою для відмови у видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, а факт окупації населеного пункту в Ясинуватському районі, окрім іншого, підтверджувався розпорядженням голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ, яким територіальна підсудність справ Ясинуватського міськрайонного суду Донецької області змінювалась на підсудність Дружківського міського суду Донецької області [7]. Успіхом завершилася й інша, подібна до попередньої, справа № 265/3453/17, в якій ВПО домоглася визнання дій Управління соціального захисту населення

Лівобережного району Маріупольської міської ради з приводу відмови в задоволенні звернення такої особи щодо видачі довідки про взяття на облік, як внутрішньо переміщеної особи, протиправними та скасування означеної відмови [5].

В контексті довідок, що засвідчують статус ВПО не можна ігнорувати й рішення Верховного Суду по справі № 229/1602/16-а, де було встановлено, що у зв'язку з тим, що з січня 2016 року довідки про взяття на облік ВПО дійсні без відмітки територіального органу ДМС (Державної міграційної служби) України про реєстрацію місця проживання на зворотному боці, дії владного суб'єкту щодо відмови в призначенні адресної допомоги через відсутність такої відмітки є необґрунтованими та протиправними [4]. Дане рішення має важливе значення, створюючи певний прецедент, оскільки непоодинокі випадки, коли органи соціального захисту населення, всупереч законодавчим положенням, розглядали довідку ВПО без відмітки органу ДМС, як недійсну, знаходячи формальні підстави для такого роду дій. З огляду на це важливо, аби судова практика певним чином нівелювала ту неузгодженість, що присутня у вітчизняних правових нормах.

Однозначно заслуговує на увагу справа № 754/216/17, в якій Верховний Суд відмітив, що право особи на отримання допомоги по вагітності та пологах передбачено законом, а підзаконні акти, що встановлюють певні строкові обмеження для отримання такої допомоги для ВПО обмежують базові соціальні права людини, в чому простежується порушення принципу верховенства права [6]. В схожих правовідносинах Верховний Суд неодноразово вказував, що допомога при народженні дитини де-факто є допомогою самій дитині, а не її батькам, а це означає, що неможливість своєчасного звернення одним з батьків до органу, який здійснює призначення допомоги при народженні дитини, призводить до порушення інтересів безпосередньо дитини.

Отже, підсумовуючи дану наукову роботу, слід відмітити, що внутрішньо переміщені особи – це група людей, які особливо гостро відчувають потребу в соціальній захищеності, яку, на превеликий жаль, вони не завжди здатні отримати в сучасній Україні. Внаслідок низки проблем, передусім геополітичного та економічного характеру, наша держава має суттєвий дефіцит коштів, подекуди ігноруючи власні соціальні обов'язки. На додачу як ЗМІ, так й безпосередньо сама українська громадськість досі мають упереджене ставлення до внутрішніх переселенців, асоціюючи їх з бойовиками-сепаратистами, які зазіхнули на демократичні цінності основної маси народу. Все це породжує неминучі правові конфлікти в сфері соціального забезпечення, які переважно вирішуються в судовому порядку. Аналізуючи судову практику з приводу захисту соціальних прав ВПО, можна дійти висновку, що суди в цілому серйозно підходять до даної категорії справ, вирішуючи їх досить ефективно. Поступово напрацьовуються масиви сталої практики, в яких переселенці зазвичай виходять переможцями в спорах із владними суб'єктами. Втім існує невирішена проблема невиконання судових рішень, яка до речі характерна всьому вітчизняному правосуддю. Подібна тенденція веде до зневіри людей в національних судових заходах, попри наявні досягнення. Не

викликає жодних сумнівів, що забезпечення соціальних гарантій переселенцям прямо пов'язане з узгодженими діями усіх гілок влади, оскільки один лише суд не здатний вирішити всі проблеми, що мають місце в сьогоденних українських реаліях.

Список використаних джерел:

1. Internal Displacement. URL: https://www.internal-displacement.org/internal-displacement
2. Басова І. С. Соціальний захист прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 5 (Том 1). С.140-145
3. Обліковано 1 450 798 внутрішньо переміщених осіб. URL: https://www.msp.gov.ua/news/18928.html
4. Постанова Верховного Суду від 26.09.2019 р по справі № 229/1602/16-а (Єдиний державний реєстр судових рішень). URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/84525295
5. Постанова Верховного Суду від 22.11.2018 р. по справі № 265/3453/17 (Єдиний державний реєстр судових рішень). URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/78077449
6. Постанова Верховного Суду від 07.02.2019 р. по справі № 754/216/17 (Єдиний державний реєстр судових рішень). URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/79698078
7. Постанова Красноармійського міськрайонного суду Донецької області від 17.06.2015 р. по справі № 235/3111/15-а (Єдиний державний реєстр судових рішень). URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/45188087
8. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII.

Рекун С. С.,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна

ДОСВІД США ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ

Вивчення позитивного досвіду Сполучених Штатів Америки має важливе значення для вітчизняного законодавця, оскільки в останні 7 років, саме взірець побудови правоохоронної системи та регламенту роботи службовців її поліцейських структур став базисним для перейняття на території України. Американські фахівці були одними з головних «архітекторів» реформування радянських органів міліції у Національну поліцію України.

Система поліції в США поділена на три рівні, де базисом є місцеві муніципальні поліцейські органи. Потім слідують підрозділи які здійснюють контроль за безпекою руху на автомагістралях. На останньому, найвищому рівні функціонують індивідуальні федеральні поліцейські агентства. При цьому, місцева влада витрачає на поліцію вчетверо більше коштів, ніж федеральний уряд. Незважаючи на організаційно-правову самостійність муніципальної поліції, застосування загальнонаціональних законів залишається її важливою. ним обов'язком. Крім того, муніципальна поліція зобов'язана передавати на федеральний рівень інформацію про стан правопорядку та законність у роботі особового складу [1, с.40].

Варто відзначити, що чітке виділення посадових осіб, які уповноважені здійснювати досудове розслідування злочинів, що ми звикли бачити на території Україні, в Сполучених Штатах Америки відсутнє. Дану функцію покладають безпосередньо на Федеральне бюро розслідувань і детективів поліцейських підрозділів. Крім того, саме «поліцією» в нашому розумінні, називають правоохоронні органи муніципального значення в структурі яких функціонують підрозділи адміністративні, патрульні, а також підрозділи детективів.

Федеративний устрій країни впливає на «федеральність» поліцейської структури, яка не має центрального органу управління, на кшталт, Міністерства внутрішніх справ України, що обумовлює соціальний захист її працівників, зокрема, детективів, які можуть користуватись різними гарантіями державного забезпечення в кожному окремому штаті. Водночас, існує ряд спільних особин щодо соціального захисту правоохоронців США. Необхідно відмітити, що в системі управління поліцейськими органами Америки активно використовуються моральні та матеріальні заохочення, як інструменти контролю за роботою поліцейських підрозділів, з метою, в першу чергу, попередження корупції. Відносно, поліцейських в залежності від законодавства штату, можуть застосовуватись наступні різновиди заохочень: подяки, преміювання, підвищення посадового окладу, підвищення на посаді, присвоєння почесних звань тощо. При цьому, роль моральних та матеріальних заохочень, як правило невелика, адже аспект «привабливості» поліцейської діяльності забезпечується за рахунок широких соціальних гарантій [2, с.124–125; 3, с.264–265]. Так, «соціальний пакет» поліцейського США дуже високий. Співробітники поліції в ньому дуже зацікавлені і це є одним з факторів для ефективної служби і причиною, що утримує співробітників на роботі в поліції і прагненні доопрацювати до пенсійного віку. Початкова заробітна плата поліцейського в США не настільки висока і становить близько двадцяти п’яти тисяч доларів на рік. З урахуванням середньої зарплати і рівня життя це не велика сума, але щороку вона збільшується. У поліції можливі переробки, які заохочуються. За них виплачується додаткова зарплата в підвищеному розмірі. Також важливим аспектом, що сприяє залученню громадян на службу в поліцію, є медичне страхування. Медичні послуги в США досить дороги. Частина медичної допомоги оплачується міськими департаментами поліції, інша частина - страховим медичним фондом, який формується профспілками

поліцейських, куди поліцейські відраховують, в залежності від складу сім'ї, більшу чи меншу суму грошей. Медичне страхування зберігається і після виходу поліцейського на пенсію [2, с.124–125; 3].

Таким чином, проведений аналіз дає змогу констатувати, що в Сполучених Штатах Америки сформовано досить дієві та ефективні механізми правового регулювання соціального захисту працівників поліції, в тому числі й тих, що виконують функції слідчих. До позитивних аспектів, які слід використати вітчизняному законодавцю в рамках удосконалення діяльності відповідної інституції в Україні, на нашу думку слід віднести: по-перше, закріпити чіткий перелік та розміри одноразових грошових виплат у разі втрати працездатності працівником поліції у відповідності до ступеня тяжкості отриманих травм та/або каліцтва; по-друге, сформулювати законодавчі положення про транспортне забезпечення поліцейських. Так, слідчі, а також багато інших працівників Національної поліції України в ході виконання службових завдань часто використовують власний транспорт та власні кошти на паливно-мастильні матеріали. Через це, компенсаційний механізм за використання в роботі власних транспортних засобів має встановлюватись на рівні законодавчих норм про роботу поліції; по-третє, розробити дієву систему медичного страхування поліцейських та членів їх сімей.

Список використаних джерел:

1. Зырянов И.В. Административно-правовые основы участия органов местного самоуправления в обеспечении правопорядка: диссертация. Тюмень: РГБ. 2006. 195 с.
2. Коголь Т.Н., Анцибалова О.В. Система оплаты и стимулирования государственных служащих некоторых зарубежных стран (Германия, США). Вестник Кузбасского института. 2012. № 4 (12). С. 126–133.
3. Балик С.О. Проблеми імплементації позитивного зарубіжного досвіду правового регулювання моральних та матеріальних заохочень поліцейських у вітчизняні реалії. *Юридична наука*. 2020. № 6(108). С. 263-270.

Рижиков А. І.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРИВЛАСНЕННЯ, РОЗТРАТУ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ ЧИ ЗАВОЛОДІННЯ НИМИ

Проблема захищеності у кримінально-правовій доктрині бюджетних коштів від розкрадань та їх раціонального використання була і залишається актуальною на рівні законодавчої та правозастосовної діяльності в Україні. Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи

надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням належать до числа загроз на рівні національної безпеки, оскільки кошти, які призначені для видатків з державного бюджету забезпечують економічну, політичну, соціальну та інші сфери життєдіяльності у державі.

Саме тому, є чітка необхідність істотного посилення контролю над видатками з бюджету з метою того, щоб кошти були чітко витрачені за цільовим призначенням та були максимально захищені від розкрадань і загалом від будь-яких злочинних посягань.

Стратегія національної безпеки України, що затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 передбачає, що Україна забезпечить посилення фінансової стійкості, ефективне використання бюджетних коштів, міжнародної допомоги, а також коштів з інших джерел, не заборонених законодавством, які залучатимуться для гарантування національної безпеки України, шляхом підвищення прозорості та впровадження сучасного фінансового менеджменту, що свідчить про пріоритетність та захист бюджетної сфери на державному і національному рівні [3].

Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року закріплює та вказує що належить до основних викликів та загроз у сфері фінансової безпеки, на які потрібно ефективно реагувати, а саме: низький рівень бюджетної дисципліни, низька інституційна спроможність розпорядників бюджетних коштів розробляти плани діяльності більш як на один рік, обмежені зв’язки між бюджетним плануванням та пріоритетними напрямами розвитку держави; втрата доходів бюджету внаслідок поширених явищ «сірого» імпорту та контрабанди, схем ухилення від оподаткування, розмивання бази оподаткування шляхом використання «низькоподаткових» юрисдикцій. І з метою врегулювання відносин у бюджетній сфері та запобігання правопорушенням у ній, вказана Стратегія містить завдання у сфері фінансової безпеки, до яких зокрема відносить: підвищення ефективності планування діяльності головних розпорядників коштів Державного бюджету України відповідно до пріоритетних напрямів розвитку держави з урахуванням бюджетних показників на середньостроковий період, підвищення бюджетної дисципліни та поступове скорочення дефіциту державного бюджету та зміцнення взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями [2].

КК України містить лише дві статті, що стосуються нецільового використання бюджетних коштів, а саме: «Стаття 210 Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням» та «Стаття 211. Видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону» [1].

Проте, слід звернути увагу, що норми кримінального законодавства щодо охорони бюджетних коштів від злочинних умисних розкрадань не повною мірою захищені та відображені, як самостійний склад кримінального правопорушення. Так, чинний Кримінальний кодекс України не містить окремого складу кримінального правопорушення «привласнення, розтрата

бюджетних коштів чи заволодіння ними» і не виокремлює його навіть як кваліфікуючу ознаку із загального складу кримінального правопорушення «привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем».

На нашу думку, має бути окремий склад кримінального правопорушення, який би передбачав відповідальність за привласнення, розтрату бюджетних коштів чи заволодіння ними. Оскільки вказані злочинні дії мають особливу небезпеку, адже стосуються впливу на фінансову, економічну чи державну безпеку загалом.

Саме тому, напрями та заходи кримінально-правового впливу щодо запобігання привласненню та загалом розкраданням бюджетних коштів є загальними і не містять особливостей та специфіки цих кримінальних правопорушень, зокрема щодо таких дій, як: виплата коштів за фіктивними договорами; завищення вартості держзакупівель із подальшими протиправними діями щодо бюджетних коштів; використання бюджетних коштів на особисті потреби; оформлення фіктивних осіб у державних установах тощо.

І тому, на нашу думку, враховуючи специфіку предмета злочинного посягання, особливості кримінальної відповідальності за правопорушення у бюджетній сфері, вважаємо за доцільне виокремити склад кримінального правопорушення «привласнення, розтрата бюджетних коштів або заволодіння ними шляхом зловживання службовим становищем» як окремий склад кримінального правопорушення, доповнивши КК України статтею 191-1.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. № 2341-III.
2. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року: затверджена Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text
3. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни»: затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037

Сазонов В. В.,
здобувач ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

РОЛЬ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ В РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Правова освіта є важливим елементом у формуванні правосвідомості громадян та зміцненні демократичних основ суспільства. Вона забезпечує не лише знання законів, але й розуміння механізмів захисту прав та свобод, сприяючи активній участі громадян у суспільно-політичному житті.

Стаття 57 Конституції України гарантує кожному право знати свої права і обов'язки. Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом [1]. Правова освіта є ключовим механізмом реалізації цього права. Вона забезпечує, щоб громадяни були поінформовані про свої права та обов'язки через доступні і зрозумілі засоби. Це сприяє підвищенню рівня правової культури та усвідомленості громадян, що є основою для ефективної взаємодії громадянського суспільства та правових інститутів.

Ми повністю погоджуємося з твердженням сучасних науковців про те, що правова освіта в нашій державі має бути інтегрованою частиною загального освітнього процесу. Знання правових цінностей, прав, свобод та обов'язків громадянина є критично важливими для формування правосвідомості та правової культури суспільства [2].

Значення правової освіти не можна недооцінювати, оскільки вона забезпечує фундаментальні знання, які допомагають громадянам розуміти свої права та обов'язки, а також ефективно користуватися ними. Це сприяє не лише підвищенню особистої правової грамотності, але й формуванню активної громадянської позиції.

Важливим є також аспект міждисциплінарності правової освіти. Обмеження її виключно рамками юридичних знань було б недостатнім для повноцінного розуміння правових процесів. Інтеграція правової освіти з іншими дисциплінами, такими як соціологія, політологія, економіка та етика, сприятиме глибшому розумінню ролі права в суспільстві, його взаємодії з іншими сферами життя та значення правових норм у забезпеченні справедливості і порядку.

Крім того, правова освіта повинна бути постійним процесом, який триває протягом усього життя. Це необхідно для адаптації до змін у законодавстві та розвитку нових навичок, які можуть знадобитися в різних життєвих ситуаціях. Постійне підвищення рівня правової обізнаності серед населення сприятиме зміцненню правової держави та розвитку демократичних інститутів. Тому, правова освіта має бути не лише основою для підготовки фахівців-юристів, але й важливою складовою загальної освіти, яка сприяє формуванню освіченого, відповідального та активного громадянського суспільства.

Правовим підґрунтям реалізації політики правової освіти населення в Україні, окрім Конституції України, є Указ Президента України Про Національну програму правової освіти населення. Цей документ визначає основні напрямки та заходи щодо підвищення рівня правових знань громадян, сприяє формуванню правової культури та забезпеченню доступності правової інформації для всіх верств населення. Програма включає систему заходів, спрямованих на розвиток правової свідомості, підготовку та перепідготовку кадрів у сфері права, а також популяризацію правових знань через освітні та інформаційні ресурси. Важливим аспектом програми є залучення до процесу правової освіти представників юридичної спільноти, органів державної влади та місцевого самоврядування, а також громадських організацій.

Як зазначає Г.В. Татаренко, І.В. Татаренко, – правова освіта в Україні виступає обов'язковим елементом навчально-виховного процесу в усіх закладах освіти, закладах підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів.

Правова освіта забезпечується шляхом створення умов щодо відкритості та доступності інформації про діяльність держави та законодавство, систематичності та безперервності поширення знань про державу і право, участю представників юридичної спільноти та їх об'єднань у поширенні правових знань, заходами органів управління та місцевого самоврядування щодо популяризації правових знань. Метою правової освіти населення є розробка комплексу заходів, спрямованих на створення належних умов для підвищення загального рівня правової культури та вдосконалення системи правової освіти населення, набуття громадянами необхідного рівня правових знань, знання своїх прав та свобод і механізмів їх захисту. Складовими частинами правової освіти, на нашу думку, є правова просвіта та самоосвіта громадян у сфері права [4].

На нашу думку, правова освіта є ключовим елементом у формуванні правової культури громадян та зміцненні громадянського суспільства. Вона забезпечується через створення умов для відкритості та доступності інформації про діяльність держави і законодавство, що дозволяє громадянам бути обізнаними з їхніми правами та обов'язками. Систематичне та безперервне поширення знань про державу і право є важливим аспектом, що сприяє підвищенню загального рівня правової свідомості. Участь представників юридичної спільноти та їх об'єднань у поширенні правових знань додає професійної ваги та достовірності інформації, що подається громадянам. Водночас заходи, організовані органами управління та місцевого самоврядування, спрямовані на популяризацію правових знань, підкреслюють важливість правової освіти на всіх рівнях суспільства.

Основною метою правової освіти є розробка комплексу заходів, спрямованих на створення належних умов для підвищення загального рівня правової культури. Це включає вдосконалення системи правової освіти населення, що дозволяє громадянам не лише здобувати необхідні правові знання, але й усвідомлювати свої права та свободи, а також механізми їх захисту.

Важливими складовими правової освіти є правова просвіта та самоосвіта громадян у сфері права. Правова просвіта включає організоване навчання та інформування населення про основи права та актуальні правові питання. Самоосвіта, у свою чергу, передбачає самостійне вивчення правових аспектів життя, що сприяє глибшому розумінню громадянами своїх прав та обов'язків.

Також, як відзначають дослідники, одним з пріоритетних заходів державної політики у сфері правової просвіти та виховання є забезпечення доступності правової інформації, розвиток системи правової просвіти та інформування громадян, а також розвиток інформаційно-правових ресурсів і забезпечення ефективного функціонування відповідних інформаційно-довідкових систем [4]. Це передбачає розвиток системи правової освіти, яка включає регулярне інформування населення про їхні права та обов'язки.

Важливим елементом є також створення та підтримка інформаційно-правових ресурсів і ефективних інформаційно-довідкових систем, що надають громадянам актуальну та достовірну правову інформацію. Такі заходи сприяють підвищенню загального рівня правової культури, формуванню свідомого громадянства та зміцненню громадянського суспільства.

Таким чином, правова освіта відіграє надзвичайно важливу роль у розвитку громадянського суспільства. Вона забезпечує громадян знаннями про їхні права, обов'язки та механізми захисту, що сприяє підвищенню правової культури і свідомості населення. Завдяки правовій освіті люди стають більш обізнаними та активними учасниками суспільно-політичних процесів, здатними впливати на прийняття державних рішень та здійснювати громадський контроль за діяльністю органів влади.

Ефективна правова освіта сприяє формуванню правової держави, де верховенство права є основою суспільного життя. Вона включає систематичне та безперервне поширення правових знань через формальну та неформальну освіту, участь представників юридичної спільноти, а також підтримку інформаційно-правових ресурсів. Важливим аспектом є також правова просвіта та самоосвіта громадян у сфері права.

Тому, можемо говорити, що правова освіта є невід'ємною складовою розвитку громадянського суспільства, сприяючи активній участі громадян у суспільному житті, зміцненню демократичних інститутів та забезпеченню стійкого розвитку держави.

Список використаних джерел:

4. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.

5. Іваній О.М. Правова освіта як засіб формування громадянського суспільства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2016. №22. https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/479968.

6. Теорія держави та права: підручник / Є.О. Гіда, Є.В. Білозьоров, А.М. Завальний та ін.; за заг. ред. Є.О. Гіди. – К.: ФОП О. С. Ліпкан, 2011. 576 с.

7. Татаренко Г.В., Татаренко І.В. Правова просвіта населення як елемент правової культури суспільства. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2019. № 1 (37). С. 87-94.

Сапіжак Я. Я.,
викладач кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ДОДАТКОВОГО СТРОКУ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ: СУДОВА ПРАКТИКА

Питання прийняття спадщини завжди викликало цікавість як у практиків, вчених, так і в пересічних громадян, які набували права на спадкування, однак з різних причин могли строк прийняття спадщини пропустити.

Загальні норми щодо прийняття спадщини містяться в ст. 1268 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), за якою спадкоємець за заповітом чи за законом має право прийняти спадщину або не прийняти її. Не допускається прийняття спадщини з умовою чи із застереженням. Строки прийняття спадщини встановлені ст. 1270 ЦК: для прийняття спадщини встановлюється строк у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини. Якщо виникнення у особи права на спадкування залежить від неприйняття спадщини або відмови від її прийняття іншими спадкоємцями, строк для прийняття нею спадщини встановлюється у три місяці з моменту неприйняття іншими спадкоємцями спадщини або відмови від її прийняття. Якщо строк, що залишився, менший як три місяці, він продовжується до трьох місяців.

Разом з тим, ст. 1272 ЦК визначено наслідки пропущення строку для прийняття спадщини, а саме: якщо спадкоємець протягом строку, встановленого ст. 1270 ЦК, не подав заяву про прийняття спадщини, він вважається таким, що не прийняв її. За письмовою згодою спадкоємців, які прийняли спадщину, спадкоємець, який пропустив строк для прийняття спадщини, може подати заяву про прийняття спадщини нотаріусу або в сільських населених пунктах - уповноваженій на це посадовій особі відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини. За позовом спадкоємця, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважної причини, суд може визначити йому додатковий строк, достатній для подання ним заяви про прийняття спадщини [1].

Тобто, надання додаткового строку для прийняття спадщини відбувається в судовому порядку, в порядку цивільного судочинства, визначеного Цивільним процесуальним кодексом України.

В Постанові Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 року № 7 «Про судову практику у справах про спадкування» слушно вказується на те, що норма ст. 1272 ЦК застосовується до спадкоємців, в яких право на спадкування виникло з набранням чинності зазначеним Кодексом. Відтак, суди відкривають провадження в такій справі у разі відсутності письмової згоди спадкоємців, які прийняли спадщину (частина друга ст. 1272 ЦК), а також за відсутності інших спадкоємців, які могли б дати письмову згоду на подання заяви до нотаріальної контори про прийняття спадщини. Відповідачами у такій справі є спадкоємці, які прийняли спадщину. При відсутності інших спадкоємців за заповітом і

за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття відповідачами є територіальні громади в особі відповідних органів місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини [2].

При розгляді цих справ, вказується в зазначеній вище Постанові, слід перевіряти наявність або відсутність спадкової справи стосовно спадкодавця у державній нотаріальній конторі за місцем відкриття спадщини, наявність у матеріалах справи обґрунтованої постанови про відмову нотаріуса у вчиненні нотаріальної дії, зокрема відмови у видачі свідоцтва про право на спадщину. За наявності у спадковій справі заяви спадкоємця про відмову від права на спадщину його вимоги про визначення додаткового строку для прийняття спадщини задоволенню не підлягають. Визначаючи спадкоємцеві додатковий строк для подання заяви про прийняття спадщини, суд не повинен вирішувати питання про визнання за ним права на спадщину. Спадкоємець після визначення йому додаткового строку для прийняття спадщини має право прийняти спадщину в порядку, установленому статтею 1269 ЦК, звернувшись в нотаріальну контору, після чого вважається таким, що прийняв спадщину.

В цій Постанові зазначається також, що повторне визначення судом додаткового строку для подання заяви про прийняття спадщини одним і тим же спадкоємцем законодавством не передбачено. Вирішуючи питання про визначення особі додаткового строку, суд досліджує поважність причини пропуску строку для прийняття спадщини. При цьому необхідно виходити з того, що поважними є причини, пов'язані з об'єктивними, непереборними, істотними труднощами для спадкоємця на вчинення цих дій. У резолютивній частині рішення суд повинен вказати відповідно певний період часу з моменту набрання судовим рішенням законної сили, протягом якого спадкоємець може подати заяву про прийняття спадщини, а не конкретну календарну дату, до якої спадкоємець може подати заяву про прийняття спадщини. Додатковий строк, достатній для подання заяви про прийняття спадщини, не може перевищувати шестимісячного строку, встановленого ст. 1270 ЦК для прийняття спадщини. Спадкоємець, який прийняв спадщину в наданий судом додатковий строк, має право звернутися до суду з вимогами про внесення змін до свідоцтва про право на спадщину, якщо спадкоємці, які прийняли спадщину, не дають згоду на внесення нотаріусом за місцем відкриття спадщини цих змін. На підставі рішення суду нотаріус видає спадкоємцям нові свідоцтва про право на спадщину. У разі коли після спливу строку для прийняття спадщини та розподілу її між спадкоємцями спадщину прийняли інші спадкоємці (ст. 1272 ЦК), такі спадкоємці мають право вимагати передання їм частки в натурі шляхом перерозподілу майна, яке збереглося, або сплати грошової компенсації. При переході за цих обставин спадкового майна як відумерлої спадщини до територіальної громади такий спадкоємець має право вимагати його передання в натурі, а у разі його продажу має право на грошову компенсацію на підставі статті 1280 ЦК.

Тобто, спадкові відносини щодо визначення додаткового строку для прийняття спадщини регулюються на всій території України нормами

Цивільного кодексу України. При цьому Цивільний кодекс України передбачає, що регулювання цих відносин відбувається у взаємодії з нормами Цивільного процесуального кодексу України, оскільки лише за позовом спадкоємця, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважної причини, суд може визначити йому додатковий строк, достатній для подання ним заяви про прийняття спадщини.

На нашу думку, при подачі позовів до суду щодо визначення спадкоємцю додаткового строку для прийняття спадщини слід також брати до уваги судову практику, яка склалася в сфері захисту спадкових прав, та яка має рекомендаційний характер.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України 16 січня 2003 року № 435-IV. Відомості Верховної Ради України від 03.10.2003. № 40, стаття 356.

2. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 року № 7 «Про судову практику у справах про спадкування». Вісник Верховного суду України від 06.2008 р. № 6.

Сериков С. С.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ НОРМОТВОРЧОСТІ ЯК АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ФОРМИ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Підтримка підприємницької діяльності є складним за своєю сутністю та змістом процесом, який знаходить своє відображення у сукупності форм, які носять адміністративно-правовий характер. Перелік останніх є досить широким, втім ключове місце у ньому відводиться нормотворчості. Взагалі, «нормотворчість – це одна з форм діяльності держави в особі компетентних органів, установ та організацій, які уповноважені (у передбачених законом випадках) готувати, видавати або вдосконалювати нормативно-правові акти. Вчений додає, що нормотворчість можуть здійснювати український народ (шляхом референдуму), місцеві громади (на зборах, сходах або через обрані ними органи). За допомогою такої діяльності правова система підтримується в активному стані, запроваджуються, змінюються чи скасовуються правові норми» [1, с.33]. В.М. Олуйко пише, що нормотворчість – це одна з форм діяльності держави в особі компетентних органів, установ та організацій, які уповноважені (у передбачених законом випадках) готувати, видавати або вдосконалювати нормативно-правові акти. Вчений додає, що нормотворчість можуть здійснювати український народ (шляхом референдуму), місцеві громади (на зборах, сходах або через обрані ними органи). За допомогою такої

діяльності правова система підтримується в активному стані, запроваджуються, змінюються чи скасовуються правові норми [1, с.33]. А.О. Нечипоренко доводить, що нормотворчість є комплексною науковою категорією, яка характеризується тим, що вона є: початковою стадією механізму правового регулювання, елементом правової системи і правової культури суспільства, в процесі якого відбувається перетворення потреб та інтересів у загальнообов'язкові, формально-визначені приписи і правила; засобом організації соціального управління, однак при цьому процес нормотворчості сам врегульований правом й іншими соціальними нормами; цілеспрямованою діяльністю, що триває в певних часових проміжках і містить внутрішні елементи – етапи процесу зародження правової норми і набрання нею чинності, за допомогою якої відбувається зміна суспільного життя [2, с.5]. О.В. Петришин до характерних ознак нормотворчості пропонує віднести наступні: є етапом правоутворення, під час нормотворчості в нормативно-правових актах мають закріплюватися норми права, які є результатом узагальнення найбільш важливих повторювальних суспільних відносин, а також засобом витіснення шкідливої суспільної практики; є правовою формою діяльності публічної влади поряд із правозастосуванням, тлумаченням права, контрольно-наглядовою та установчою діяльністю; результатом нормотворчої діяльності є нормативно-правові акти, за допомогою яких формально закріплюють норми права; нормотворчість здійснюється уповноваженими на це суб'єктами – органами і носіями публічної впади; нормотворчість здійснюється за певною процедурою, яка регламентується законодавством [3;4, с.44].

Таким чином, нормотворчість – це діяльність спеціально уповноважених органів державної влада, яка спрямована на створення, зміну, доповнення, систематизацію та скасування правових норм, які регулюють правовідносини у певній сфері суспільного життя. Значення в розрізі представленої у роботі проблематики полягає у наступному: *по-перше*, за її допомогою вбачається можливим створити стабільні правові та економічні умови для ведення бізнесу шляхом визначення чітких та прозорих правил для підприємців, що дозволяє їм орієнтуватися в правовому полі, знижувати ризики правових колізій і непорозумінь; *по-друге,* врегулювати правовідносини між підприємцями та органами державної влади, що реалізовують державну політику у сфері бізнесу та підприємництва; *по-третє,* розробити та прийняти державні стратегії, концепції, програми, орієнтовані на підтримку підприємницької діяльності; *по-четверте,* допомагає розвивати бізнес шляхом надання податкових пільг, регулювання інвестиційних умов, спрощення реєстраційних процедур; тощо; *по-п'яте,* прийняття нормативних актів, спрямованих на захист конкуренції та боротьбу з монополізацією, створює рівні умови для всіх учасників ринку, що підвищує ефективність економіки та сприяє залученню інвестицій; *по-шосте,* нормотворчість сприяє інтеграції національного законодавства у світові та європейські правові системи, що дозволяє українському бізнесу бути більш конкурентоспроможним на глобальному ринку.

Список використаних джерел:

1. Олуйко В.М. Парламентське право України: проблеми теорії і практики : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 216 с
2. Нечипоренко А.О. Нормотворчість в Україні: поняття, види, напрями удосконалення: автореферат. Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. 2015. 21 с.
3. Петришин О. В. Теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. Х.: Право, 2014. 368 с.
4. Русецький А.А. Адміністративно-правові форми взаємодії та координації діяльності правоохоронних органів на регіональному рівні. *Європейські перспективи*. 2018. №3. С.42-47.

Симоненко О. Ю.,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна

ПРОКУРОР ЯК СУБ'ЄКТ ДОКАЗУВАННЯ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ТИМЧАСОВОГО ДОСТУПУ ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Тимчасовий доступ до речей і документів є одним із дієвих засобів кримінального процесуального доказування. Згідно з ч. 1 ст. 159 КПК України вилучати документи під час застосування тимчасового доступу до речей і документів мають право як сторона захисту, так і сторона обвинувачення [1]. Проте, у КПК України відсутня детальна регламентація фіксації сторонами кримінального провадження результатів застосування тимчасового доступу до речей і документів як засобу отримання доказів, що негативно позначається на ефективності здійснення прокурором кримінального процесуального доказування.

Відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства застосування тимчасового доступу до речей і документів за клопотанням слідчого, прокурора оформлюється протоколом, а захисник, маючи відповідне право, не може його реалізувати за відсутності процедури проведення такої дії та форми її фіксації. І тут можуть виникнути питання щодо визнання вилучених у такий спосіб захисником речей і документів допустимими доказами у кримінальному провадженні, оскільки вилучені в результаті тимчасового доступу речі й документи мають бути певним чином долучені до матеріалів кримінального провадження, а процедура їх вилучення повинна пройти відповідне процесуальне закріплення [2].

Таким чином, для забезпечення можливості використання захисником вилучених речей чи документів як доказів, які б відповідали вимогам

допустимості, у чинному КПК України необхідно передбачити належний механізм їх вилучення у результаті застосування тимчасового доступу до речей і документів.

У науковій літературі відсутня єдність думок щодо регламентації вказаного механізму. Так, В. А. Люліч пропонує у ст. 103 КПК України передбачити такий спосіб фіксації кримінального провадження захисником, як акт передачі[2]. В. І. Фаринник заперечує доцільність запровадження такого підходу, оскільки це створює незрозумілу диференціацію процесу фіксації тимчасового доступу до речей і документів як процесуальної дії, водночас у подальшому дослідженні науковець доходить висновку, що захисник зобов'язаний залишати володільцю речей і документів опис речей і документів, які були вилучені на виконання ухвали слідчого судді, а слідчий, прокурор повинні складати протокол, згідно з вимогами КПК України [3].

На думку І. В. Гловюк, більш доцільним є не регламентувати новий акт передачі, а уточнити вимоги щодо оформлення нормативно закріпленого опису. Вчена пропонує передбачити необхідність підписання опису і особою, якій надається доступ, і особою, у володінні якої знаходиться річ або документ [4]. Проте, слід зазначити, що ч. 2 ст. 84 КПК України чітко визначено вичерпний перелік процесуальних джерел доказів, якими є: показання, речові докази, документи, висновки експертів, а ч. 3 ст. 99 КПК України закріплено особливості такого процесуального джерела доказів як документ. Таким чином, виходячи з аналізу вказаних положень, доходимо висновку, що опис захисником вилучених речей і документів не можна віднести ані до документів, ані до інших процесуальних джерел доказів, що унеможливлює його використання під час кримінального процесуального доказування.

На наш погляд, найбільш обґрунтованою є позиція О. С. Старенького, який зазначає, що для забезпечення належної реалізації засади змагальності у кримінальному процесуальному доказуванні, фіксація результатів застосування тимчасового доступу до речей і документів як для слідчого, прокурора, так і захисника, повинна відображатися виключно у протоколі, який повинен відповідати загальним вимогам, передбаченим ст.ст. 104–107 КПК України. Лише в такому випадку відповідний протокол можна буде використовувати як доказ для обґрунтування власної правової позиції у кримінальному провадженні, а також перевірити та оцінити його з точки зору належності, допустимості та достовірності [5].

З огляду на викладене, доходимо висновку про необхідність законодавчого врегулювання фіксації результатів застосування тимчасового доступу до речей і документів як засобу кримінального процесуального доказування та пропонуємо викласти ч. 3 ст. 165 КПК України у наступній редакції: «Особа, яка пред'являє ухвалу про тимчасовий доступ до речей і документів, зобов'язана при вилученні речей і документів скласти протокол, згідно з вимогами КПК України. Копія протоколу надається особі, в якої було вилучено речі і документи». Запропоновані зміни до чинного КПК України в частині удосконалення процедури фіксації результатів застосування тимчасового доступу до речей і

документів як засобу кримінального процесуального доказування забезпечить дієвість функціонування досліджуваного інституту у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.
2. Люліч В. А. Тимчасовий доступ до речей і документів, як спосіб збирання доказів захисником. *Часопис Нац. ун-ту «Острозька академія». Серія «Право»*. 2013. №2. URL: http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13lvazdz.pdf.
3. Фаринник В. І. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження: теорія та практика: монографія. Київ: Алерта, 2017. 546 с.
4. Главюк І. В. Кримінально-процесуальні функції: теорія, методологія та практика реалізації на основі положень Кримінального процесуального кодексу України 2012 р.: монографія. Одеса: Юридична література. 2015. 445 с.
5. Старенький О. С. Тимчасовий доступ до речей і документів як засіб отримання доказів у кримінальному провадженні: окремі проблемні питання. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. №1. С. 80-98.

Сисолятін В. В.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГУ

Призначення експертиз є однією з найбільш розповсюджених слідчих (розшукових) дій під час розслідування більшості кримінальних правопорушень. Не є виключенням і протиправні діяння, пов'язані з використанням інтернет-банкінгу.

Доречним в розрізі зазначеного вважаємо твердження І. О. Коваленка, який зауважував, що XXI сторіччя можна впевнено назвати «комп'ютерним сторіччям». Автор відмітив, що стрімкий розвиток інформаційних технологій полегшив життя людства та, у свою чергу, породив нові кримінальні правопорушення в сфері інформаційних технологій. Крім того, дослідник акцентував увагу на тому, щоб провести платіж, у більшості випадків використовується Internet banking, пояснюючи це тим, що для цього не потрібно йти у відділення банку – це все можна зробити за декілька секунд, маючи доступ до Інтернету. Як висновок, науковець вказав на те, що незважаючи на масу переваг, ця ситуація активізувала спалах вчинення кримінальних правопорушень, кількість яких збільшуються щорічно [1, с. 262].

З приводу об'єктів експертного дослідження, то, наприклад, А. В. Реуцький запропонував наступний їх перелік: документи – сліпи, платіжні

картки, гроші, цінні папери тощо; комп'ютерна техніка, у тому числі банкомати, POS-термінали, енкодери, автоматизовані торговельні термінали, ноутбуки, комунікатори, електронні записні книжки й перекладачі; різні типи друкувальних пристроїв – принтери, термопринтери, ембосери, імпринтери; різноманітні машинні носії інформації – дискети, диски, магнітні стрічки (мікрочипи) платіжних карток тощо; комп'ютерна інформація – програми, файли та ін.; речові докази – цифрові засоби електрозв'язку, пристрої радіозв'язку, сліди та їх копії, зразки, приєднані до кримінальної справи та ін. [4, с. 14]. Повністю погоджуємося з наведеним переліком.

В свою чергу, О. В. Одерій і С. В. Самойлов вірно засвідчували, що через специфічність і різноплановість способів вчинення шахрайств із використанням мережі Інтернет, необхідно орієнтуватись на призначення конкретних судових експертиз і визначати коло питань, які можуть бути поставлені перед експертами [5, с. 109].

Зі свого боку, С. С. Чернявський наголосив на обов'язковому призначенні та проведенні судово-бухгалтерської, фінансово-економічної почеркознавчої експертиз, техніко-криміналістичної експертизи документів, комп'ютерно-технічних експертиз. Автор визначив це як необхідну передумову подальшого удосконалення окремих методик розслідування фінансового шахрайства [6, с. 19].

А вже Б. Є. Лук'янчиков, Є. Д. Лук'янчиков та С. Ю. Петряєв зазначали, що у провадженнях даного виду в більшості випадків призначають криміналістичні (трасологічну, почеркознавчу), судово-бухгалтерську, судову експертизу комп'ютерної техніки і програмних продуктів і деякі інші види експертиз, техніко-криміналістичне дослідження документів. Автори зауважили, що традиційні трасологічні експертизи призначають з метою ідентифікації особи за слідами, вилученими з місця події, визначення механізму доступу до комп'ютерної техніки, дій правопорушника на об'єкті. З приводу криміналістичного дослідження документів науковці зазначили, що його призначають для дослідження ліцензійних угод, журналів реєстрації користувачів, апаратних журналів, роздруківок, записів і інших матеріалів на папері. Крім того, дослідники наголосили на тому, що судово-бухгалтерські експертизи призначають для визначення розмірів завданого збитку, а експертиза комп'ютерної техніки і програмних продуктів проводиться з метою дослідження апаратного забезпечення системи ЕОМ, машинних носіїв, програм для ЕОМ і баз даних [3, с. 483].

Найбільш точною для предмету нашого дослідження вважаємо позицію Т. В. Коршикової, яка на базі опрацювання результатів кримінальних проваджень щодо шахрайств, що вчиняються з використанням ЕОТ, виокремила «…наступні види експертизи, які призначались при їх розслідуванні, зокрема щодо вилучених: електронно-обчислювальна техніка (комп'ютерно-технічна експертиза (експертиза технічних комп'ютерних засобів; експертиза даних; експертиза програмного забезпечення), дактилоскопічна експертиза вилучених слідів рук з різних предметів ЕОТ); телекомунікаційні засоби та системи (експертиза телекомунікаційних систем і

засобів); документи (експертиза документів, які утворювались внаслідок вчинення шахрайських дій – криміналістична почеркознавча експертиза; технічна експертиза документів; дактилоскопічна експертиза вилучених слідів рук з документів); майно, яке було предметом посягання (криміналістична експертиза матеріалів, речовин і виробів; трасологічна експертиза; дактилоскопічна експертиза вилучених слідів рук з різних предметів)» [2, с. 297].

На основі проаналізованих кримінальних проваджень спробуємо визначити види судових експертиз, які потрібно призначати під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з використанням Інтернет-банкінгу:

– судова експертиза комп'ютерної техніки і програмних продуктів (експертиза технічних комп'ютерних засобів; експертиза даних; експертиза програмного забезпечення);

– експертиза телекомунікаційних систем і засобів;

– судово-бухгалтерська експертиза.

Підсумовуючи, зазначимо, що призначення експертиз є однією з найбільш розповсюджених слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з використанням інтернет-банкінгу. Визначено види судових експертиз, які потрібно призначати в кримінальних провадженнях досліджуваної категорії.

Список використаних джерел:

1. Коваленко І.О. Окремі види експертиз як обов'язкові слідчі (розшукові) дії під час розслідування шахрайства у сфері банківських електронних платежів. *Підприємництво, господарство і право.* 2020. № 12 С. 262–266.

2. Коршикова Т.В. Форми використання спеціальних знань при розслідуванні шахрайства, вчиненого із використанням мережі Інтернет. *Актуальні проблеми кримінального права* : тези доп. XI Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 20 листоп. 2020 р.) / редкол. : В. В. Чернєй, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 296–298.

3. Лук'янчиков Б.Є., Лук'янчиков Є.Д., Петряєв С.Ю. Криміналістика : Навчальний посібник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. в двох частинах. Частина II : Криміналістична тактика. Методика розслідування. Київ : Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського. 2017. 474 с.

4. Реуцький АВ. Методика розслідування злочинів у сфері виготовлення та обігу платіжних карток : автореф. дис. … к-та юр. наук : 12.00.09. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2009. 19 с.

5. Самойлов С.В., Одерій О.В. Застосування спеціальних знань під час розслідування шахрайств, учинених з використанням мережі Інтернет. *Криміналістичний вісник*. 2012. № 2 (18). С. 106–113.

6. Чернявський С.С. Теоретичні та практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства : автореф. дис. … доктора юр. наук : 12.00.09. Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2010. 36 с.

Спільник С. І.,
кандидат філософських наук, доцент
Класичний приватний університет
м. Запоріжжя, Україна

СПІВРОБІТНИЦТВО ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ В ПИТАННІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Як і більшість правоохоронних органів, Державна кримінально-виконавча служба України відноситься до числа суб'єктів протидії злочинності. Протидія злочинності – це безперервний процес, який реалізовується за допомогою діяльності ряду суб'єктів. На сьогоднішній день на законодавчому та підзаконному рівнях передбачено цілий комплекс таких суб'єктів. Зрозуміло, що ефективна протидія злочинності у такому випадку можлива лише в результаті їх взаємодії. У іншому ж випадку дані суб'єкти не тільки не зможуть досягнути поставленої мети, але і будуть заважати один одному.

Згідно ч. 1 ст. 1 Закону України від 02.07.2015 р. № 580-VIII «Про Національну поліцію», Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1].

Враховуючи специфіку своєї діяльності, зрозуміло, що саме цей правоохоронний орган займає одне з центральних місць серед спеціальних суб'єктів протидії злочинності. Тому, цілком очевидно, що Національна поліція України та Державна кримінально-виправна служба України апріорі приречені взаємодіяти між собою.

Як вказують В.В. Черновецький та С.В. Албул, така взаємодія у протидії злочинам може здійснюватися за наступними напрямами:

- проведення спільних чи узгоджених оперативно-розшукових заходів щодо запобігання та розкриття злочинів, встановлення осіб, які їх готують, вчиняють або вже вчинили;

- організація та проведення комплексу оперативно-розшукових заходів стосовно осіб, які утримуються в ізоляторах тимчасового тримання, слідчих ізоляторах та установах виконання покарань за вчинення злочинів з метою одержання інформації про підготовку та вчинення злочинів, причини та умови, що їм сприяли, осіб, до них причетних;

- виявлення та розкриття злочинів, учинених засудженими та заарештованими до їх прибуття у слідчий ізолятор чи установу виконання покарань (у тому числі, злочинів минулих років);

- викриття подальших злочинних намірів засуджених після їх звільнення із установ виконання покарань;

- виявлення протиправних намірів затриманих, заарештованих та засуджених, а також їх зв'язків, направлених на активну протидію розслідуванню, законним вимогам адміністрації установ виконання покарання,

а також учинення злочинів та інших правопорушень в установах кримінально-виконавчої системи;

- проведення комплексу оперативно-розшукових заходів щодо розшуку і затримання заарештованих та засуджених, які скоїли втечу з місць позбавлення волі або з під варти;

- взаємообмін оперативною інформацією тощо [2, с. 150-152].

Таким чином, на сьогоднішній день існує ряд напрямів взаємодії цих правоохоронних органів у контексті протидії злочинності. Найбільш поширеним з них є обмін інформацією, який дозволяє вчинювати ряд дій із профілактики пенітенціарної злочинності, своєчасного виявлення та припинення суспільно небезпечних діянь як в установах виконання покарань, так і поза його стінами (особливо, коли суб'єктами кримінальних правопорушень виступають колишні засуджені або пов'язані із ними особи).

Крім того, відповідно до ч. 2 ст. 105 КВК, для припинення групових протиправних дій засуджених та ліквідації їх наслідків за рішенням Голови центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, начальника управління (відділу) центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань в Автономній Республіці Крим, області, місті Києві та Київській області використовуються сили і засоби колонії, органів і установ виконання покарань, а в разі потреби з дозволу Міністра внутрішніх справ України, Голови Національної поліції, керівника територіального органу Національної поліції – органів і підрозділів Національної поліції [3].

У даному випадку, взаємодія Державної кримінально-виконавчої служби з Національною поліцією проявляється у формі спільних узгоджених дій (силових, комунікативних тощо) з припинення та ліквідації відповідних наслідків.

Установи покарання та поліція взаємодіють і в процесі підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк. Так, відповідно до спільного наказу Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства внутрішніх справ України від 03.04.2018 р. № 974/5/467/609/280 «Про затвердження Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк», орган (підрозділ) поліції при надходженні з установи виконання покарань (слідчого ізолятора) повідомлення про звільнення засудженого:

1) проводить перевірку прибуття звільненого до обраного ним місця проживання;

2) протягом місяця після звільнення засудженого інформує установу виконання покарань (слідчий ізолятор) про його прибуття та взяття на облік в органі (підрозділі) поліції;

3) у разі неприбуття звільненого до обраного ним місця проживання протягом десяти днів після звільнення орган (підрозділ) поліції інформує про це установу виконання покарань (слідчий ізолятор) (у такому випадку установа виконання покарань (слідчий ізолятор) додатково надсилає інформаційне повідомлення до органу (підрозділу) поліції, на території обслуговування якого ймовірна його поява, ураховуючи особисті дані засудженого [4].

Даний напрям взаємодії, по-перше, дозволяє особі, яка покинула місце виконання покарання, швидше інтегруватися в суспільство та стати його повноправним членом, а, по-друге, оберегти суспільство від можливих рецидивів з боку колишнього засудженого.

Отже, Державна кримінально-виконавча служба України у процесі своєї діяльності плідно співпрацює з Національною поліцією України як в питанні попередження злочинності, так і безпосереднього в процесі виявлення, розкриття та припинення вчинення кримінальних проступків та злочинів.

Перспективним напрямком подальших досліджень вважаємо аналіз питання взаємодії Державної кримінально-виконавчої служби України з іншими спеціальними суб'єктами протидії злочинності.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України 02.07.2015 р. № 580-VIII.
2. Черновецький В.В., Албул С.В. Напрямки взаємодії Національної поліції з Державною пенітенціарною службою України у протидії злочинам. URL: http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/224/1/2017.pdf
3. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 р. № 1129-IV.
4. Про затвердження Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: наказ Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства внутрішніх справ України від 03.04.2018 р. № 974/5/467/609/280.

Стефурак С. О.,
здобувач ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

ПРАВО В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА РИЗИКИ ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА

Сучасні інформаційні технології активно впроваджуються в життя суспільства та держави. Утім, наразі достеменно не відомі наслідків їхнього впливу на людське життя, не сформовані засоби правового захисту. У результаті право, як основоположний засіб захисту прав людини та

впорядкування взаємин між ними, виявилося слабким і у певних випадках просто безсилим інструментом перед новими технологічними викликами цивілізації. Серед викликів, які постали перед сучасним правом – процеси мережевої цифровізації та масштабного, всебічного впровадження штучного інтелекту (далі – ШІ) у всі сфери життєдіяльності. Такі переваги та ризики цифровізації ставлять на порядок денний питання про правове регулювання цифрового права та цифрових суб'єктів.

Підкреслимо, що сучасне право в умовах цифрової реальності розглядається не тільки як основний регулятор процесу цифровізації, але як певний об'єкт трансформації традиційних правових феноменів. У цьому важливо звернути увагу на необхідність розвитку теорії та методології новітніх цифрових технологій права з позиції співвідношення реального та віртуального простору, людини та роботів як носіїв ШІ [1, p. 44].

Розглядаючи процеси становлення інформаційного суспільства, дослідники все частіше вказують на неминуче проникнення інформації і технологічних знань в усі сфери людського буття, що тягне за собою істотні світоглядні трансформації суспільства, оскільки збільшення інформаційних потоків обумовлює якість суспільного життя й певні соціальні зміни [2].

Враховуючи контекст впливу цифровізації та ШІ на право в цілому, можна виокремити такі тенденції розвитку сучасного права в умовах цифровізації:

1) формування новітніх правових понять та їх дефініції, з яких в майбутньому вибудуються нові правові інститути;

2) зміна самого образу права, а саме, його внутрішня будова;

3) перетворення джерел права;

4) розширення каталогу прав людини за рахунок появи нового покоління цих прав – «цифрових прав»;

5) взаємодія галузей права на основі спільного цифрового простору;

6) поява нових видів об'єктів правового регулювання (цифрові дані, цифрові активи, цифрові гроші тощо);

7) поява нових правових регуляторів технологічного характеру (алгоритми, програмні коди, операційні системи тощо);

8) розширення кола суб'єктів права, поява нових типів правових відносин між людиною та роботами;

9) зміна правил та процедур юридичної діяльності та поява на цьому гранті нових феноменів: цифрових виборів, електронного правосуддя, цифровізації юридичних послуг тощо);

10) зміна кваліфікаційних вимог до компетенції та підготовки правників та багато інших змін.

Перспективи ж розвитку права в умовах цифровізації полягають у наступному:

1) трансформація права та його перетворення на інший соціальний регулятор, основою якого стане програмний код;

2) збереження власних ознак, проте в поєднанні з програмним кодом;

3) поява нової нормативної система (цифрової), яка займе своє місце у системі соціальних норм тощо.

Також варто окреслити основні напрями розвитку сучасного права під впливом цифровізації, впровадження ШІ та інших сучасних інформаційних технологій, зокрема: оцінка загроз трансформації права та пошук шляхів протидії загрозам; виокремлення цифрового права з інформаційного права як самостійної галузі права; офіційне законодавче визнання таких нових інструментів як алгоритми, програмний код, операційна система тощо, та зрозуміти межі їхньої взаємодії з класичними регуляторами права – принципами та нормами права; розширення переліку об'єктів правового регулювання та визнання відносин між людиною та роботом, наділеним ШІ; визначення межі розширення суб'єктів права під впливом процесів цифровізації; визначення правового статусу ШІ; подолання негативного впливу цифровізації та ШІ на ключові інститути права тощо [3, с. 210].

У вищеозначеному процесі важливо звернути увагу на те, що кардинальні зміни у ставленні людини до світу визначають тенденції переміщення фокусу уваги суб'єкта з духовної, інтелектуальної сфери на матеріальну, тілесно-речову [4, с. 70]. З іншого боку, у разі, коли акцент зміщений у бік трансформації старих ціннісних пріоритетів, аксіологічні ефекти інформатизації включають усвідомлення таких основоположних принципів комунікації як свобода, відповідальність, права людини; перспективи «узгодження» нормативно-ціннісного різноманіття сучасного суспільства пов'язуються з принципами справедливості, гуманності та толерантності [5, с. 72].

Таким чином, на підставі вищенаведених зауваг, можна зробити висновок про гібридизацію права з іншими регуляторами суспільних відносин та перехід його в новий якісний стан, що відповідає запитам сучасного цивілізаційного розвитку людства. Відтак майбутнє новітнє право вже не може бути класичним, яким ми його звикли вивчати. Це право за своєю природою стане конвергованим процесами цифровізації.

Список використаних джерел:

1. Corrales M., FenwickM., Forgó N. Robotics, AI and the future of law. 2018. 245 p.

2. Пуховська А. С. Еволюція розуміння прав людини в контексті юридичного позитивізму. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. Вип. 23. Ч. І. Т. 1. С. 86–91.

3. Dervanović D. I, inhuman lawyer: Developing Artificial Intelligence in the legal profession // Robotics, AI and the future of law. 2018. P. 209–234. URL: https://www.researchgate.net/publication/328706663_I_Inhuman_Lawyer_Developing_Artificial_Intelligence_in_the_Legal_Profession

4. Загоруй І. С. Поняття «права людини»: теоретико-правові підходи до розуміння прав людини. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2016. № 2. С. 66–82.

5. Дзьобань О.П., Соснін О.В. Віртуальна реальність суспільства постмодерну як соціокультурне тло соціалізації «людини інформаційної». *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 69(1). С. 69–76.

Строїч А. П.,
здобувач ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ГЕНЕЗИСУ ТА ОНТОЛОГІЇ ІНСТИТУТУ НОТАРІАТУ В КАНОНІЧНОМУ ПРАВІ

Як показує огляд історико-правових документів, нотаріат у своєму розвитку здійснював кілька функцій, які змінювалися залежно від особливостей тієї чи іншої конкретної історичної доби. Тому, для більш повного уявлення про історію виникнення, розвитку нотаріату та нотаріального законодавства доцільно розглянути особливості генезису та онтології канонічного нотаріату.

Варто почати з того, що у державній сфері інститут нотаріату починає своє остаточне становлення лише у половині XI століття, у церковній сфері це відбулося у половині VIII ст. і таким чином канонічний нотаріат на три століття випередив розвиток державного. Тому церковний нотаріат мав величезний влив на розвиток нотаріату таким, яким ми його бачимо зараз.

Як відзначила М.С. Долинська, в українській державі, правове регулювання нотаріальної діяльності є невіддільним від держави та моралі з елементами релігійності. У розвитку української державності, та, зокрема, у ґенезі нотаріальної діяльності, зазначає Долинська М.С., вагому роль відіграло саме запровадження Київською Руссю християнства. Адже на українських теренах ще з давніх часів проживали християни. Як стверджують стародавні перекази, проповідування християнської віри на київських горах велося самим апостолом Андрієм. Підтвердження вищевказаного є існування християнської церкви святого Іллі на київських пагорбах [1, с. 176].

Компетентне виконання обов’язків нотаріуса безумовно неможливе без застосування морально-етичних засад, які сформувалися на підставі християнської традиції, і протягом століть розповсюджувались як на церковний, так і державний нотаріат. Неможливо не погодитись з Долинською М.С., що окремі основні засади християнства, які стосуються також головних засад діяльності нотаріату країн «християнського» світу можна віднайти у Головному акті християнства – Біблії [1, с. 176].

Ми погоджуємося з С. Місевичем, що конкретні приписи та загальні парадигми Біблії істотно вплинули на історичний процес формування канонічного права всіх, без винятку, гілок християнства [2, с. 9].

На думку О. Поповченко, у Старому Заповіті відображені норми, які на сьогодні закріплені у кримінальному, кримінально-процесуальному, адміністративному, цивільному, земельному, шлюбно-сімейному праві тощо [3, с. 38].

Як зазначає О.І. Савчук, Г.В. Луцька, у церкві завданням нотаріусів є фіксація перебігу судових засідань трибуналів відповідної інстанції та належна організація і ведення судових процесів, а також надання їм легітимності у контексті оприлюднення відповідних рішень чи подальшого їх оскарження. Фактично нотаріус у клерикальній структурі не виконує самостійної ролі а є

лише невід'ємною частиною єпархіального, митрополичого чи папського трибуналу. Маючи значний вплив на правове життя держави, церква не обмежилась організацією нотаріату, покликаного служити виключно потребам церковного управління, але із плином часу почала впроваджувати цей інститут і у світське життя шляхом призначення окремих нотаріусів для мирян, котрі конкурували з табеліонами і публічними писарями римського права. Причому вже з VIII ст. запроваджених церквою світських нотаріусів підносять до рангу державної посади, що затверджується духовною владою. З цього часу стикаємося із терміном notarii publici – публічний нотаріус [4, с. 94].

Приписами Кодексу канонічного права (оголошений 27 травня 1917 р. папою Бенедиктом XV), діяльність нотаріуса розумілась як «actuaries», що власне й означає стенограф. З точки зору даного кодексу, нотаріус пише акти, сумлінно редагує те, що відбувається в письмовій формі. Використання слова «записує», а не «готує» означає, що нотаріус об'єктивно відтворює в акті істину, пов'язану з ходом дій та подій, що мають юридичне значення або які можуть мати юридичний вплив [5, с. 90]. Роль нотаріуса в канонічному процесі нагадує роль канцеляриста, що записує, в загальному суді. Однак це не так. Адже матеріальне законодавство вимагає, щоб акт (протокол) був складений нотаріусом через важливість справи, яка вимагає закріплення в офіційній формі. Тут нотаріус є testis privilegiatus і гарантує дотримання матеріальної правди. Він відрізняється від кожної іншої людини, яка пише протокол тим, що сам пише протокол, надаючи йому такий підхід і таке редагування, яке вважає за доцільне [5, с. 89]. Однак, у наш час цей документ втратив актуальність. Сучасний кодекс 1983 р. використовує термін notarii, тобто нотаріус, що власне і було вище зазначено нами.

Участь нотаріуса в канонічному процесі датується встановленням інституту судового слідства, що мало місце починаючи із середньовіччя. У процесі слідства нотаріусів зобов'язувала обіцянка суворої секретності в умовах якої готувалися судові рішення. Нотаріус як урядовий секретар одночасно виконував функцію свідка у канонічному провадженні. Присутність нотаріуса під час судового провадження захищала позивачів від можливих зловживань судді [4, с. 96].

Церковний нотаріат був піднесений верховною церковною владою до статусу публічного в середині VIII ст. та на три століття випередив у розвитку публічний нотаріат, який остаточно встановився лише в середині XI ст., у зв'язку з чим своїм функціонуванням зробив значний вклад у розвиток нотаріату періоду Середньовіччя. Церковні нотаріуси, як і табеліони, об'єднувалися у корпорації, але бюрократичного характеру. У східній церкві членами корпорації могли стати лише представники кліру: пресвітери чи диякони, а іноді й архідиякони; на заході ж вони обиралися зі світських осіб [6, с. 128]. Контроль за діяльністю церковних писарів-нотаріусів, аж до моменту фактичної ліквідації церковного нотаріату в XV ст., здійснювала церква [7, с. 20].

Таким чином, погоджуємося з думкою О.І. Савчука та Г.В. Луцької, що сфера компетенції нотаріуса формувалася протягом усього історичного періоду розвитку канонічного корпусу Католицької Церкви [4, с. 97].

Огляд генезису та онтології інституту нотаріату в контексті історичного розвитку канонічного права показує, що головною ознакою, що визначає правову природу нотаріату, є безперечне здійснення нотаріусом правозахисної функції (присутність нотаріуса під час судового провадження, а також запобіжно-профілактичної (превентивної) функції (свідок у канонічному провадженні, фіксація перебігу судових засідань трибуналів відповідної інстанції та належної організації і ведення судових процесів, а також надання їм легітимності у контексті оприлюднення відповідних рішень чи подальшого їх оскарження).

Список використаних джерел:

1. Долинська М.С. Становлення та розвиток законодавства про нотаріальну діяльність в Україні: дис. доктора юридичних наук: 12.00.01. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2017. 465 с.
2. Місевич С. В. Джерела канонічного права (теоретико-правовий аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень». Одеська національна юридична академія. Одеса, 2005. 19 с.
3. Поповченко О. Старий заповіт як джерело спадкового права України. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 5. С. 37-39.
4. Савчук О. І., Луцька Г. В. Еволюція церковного нотаріату у канонічному праві католицької церкви. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2020. № 10(22). С. 92-98.
5. W. Natanson, Zarys prawa o notariacie, Warszawa 1953, s. 89-90.
6. Ясінська Л. Е. Нотаріальна діяльність за римським правом та її рецепція в країнах Західної Європи. Римське право та правова культура Європи. Люблін, 2008.
7. Карнарук Н. В. Державний контроль за нотаріальною діяльністю в Україні: дис.канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Ірпінь, 2007.

Строїч П. П.,
здобувач ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

ПРАВО ЯК ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКА ЦІННІСТЬ

Сама назва спонукає до роздумів. Без перебільшення від професійності правників залежить майбутнє суспільства. Ми, цілком переконані, про необхідність зміни традиційних підходів до правового регулювання суспільних

відносин. І справді перед українським суспільством постало завдання пошуку ефективних чинників поступу вперед. В переважній більшості надії покладають на політичну, адміністративну реформу, тобто в рушієві прогресивного поступу вбачається владно-бюрократичний чинник.

Відомі юристи – науковці пишуть про необхідність також і правової реформи, проте в їх трактуванні вона, як правило, зводиться до інституційних змін та вдосконалення законодавства, тобто дуже спрощено, бо, як засвідчує досвід останніх 33-х років, такі зміни, а їх було чимало, нічого істотного в правове становище пересічного українця не внесли. Нинішній Україні необхідне глибинне реформування права, зміна фундаментальних засад його розвитку, а не камуфляжні, поверхові зміни, які не здатні зробити право потужним рушієм прогресивного розвитку українського суспільства. А право може стимулювати розвиток суспільних відносин і робити це може успішно (досвід демократичних держав, і таку думку поділяють українську теоретики права, філософи М. Братасюк, М. Козюбра, М. Кельман, А. Козловський, М. Костицький, С. Максимов). Але, чи багато політиків, юристів, на українському олімпі, які хочуть щось змінити, власне перетворити право в дієвий чинник суспільного поступу по шляху розвитку демократії?

Суспільство перехідного періоду (або зі слабкими демократичними традиціями) з усіх боків дивне суспільство. Ми спостерігаємо сучасне право як мімікрію старого і нежиттєздатного (приклади, у сучасних підручниках – студенту нав'язують образ права як лише владно-державного, політичного явища, тобто право має лише одну форму – державну, позитивістське право видається за цілісний феномен. Право і державна влада у нерозривному зв'язку. Воно постає як «система загальнообов'язкових правил поведінки», « бажані для держави» не для суспільства чи громадян правила поведінки, « міра належної поведінки», «можлива поведінка» без держави тут не обходиться ну ніяк. Влада сама знає, що для громадян краще. Якщо держава « видає» такі права то вони звісно не можуть мислитися природними і невідчуженими, бо тоді вищезазначене трактування поняття права не спрацьовує. Як бачимо таке трактування права дає можливість зрозуміти, наскільки державне право може бути довільним, штучним, свавільним маніпулюванням людьми владними інституціями.

Такий погляд на право, неминуче принижує право перед політикою, стверджує волюнтаризм та суб'єктивізм як в політиці, так і в праві, заперечує право як автономне, самодостатнє явище, відрив його від світу культури, духовного досвіду людства, перетворює його в суто інструментальне явище. Таке право має людиноненависницький зміст. Ґрунтуючись на таких мисленнєвих домінантах як: держава, влада, закон, норма, відповідальність, обов'язок тощо, воно здатне до «пресування», насильства, репресивних дій, але не до конструктивно-творчої діяльності. Це репресивне мислення і досі живе в сучасній Україні.

Сучасне право є явно монологічним, це монолог державної влади, що відображає олігархічні інтереси і не чує своїх громадян. Влада є одноособовим творцем права. Судова влада не творить, але захищає «букву закону», тобто

позицію законодавця. Сьогодні відоме явище «закону на замовлення» за плату. Цілком очевидно, що таке замовлення принижує право, руйнує його духовний смисл, вихолощення таких вищих духовних цінностей як: справедливість, рівна міра свободи, добра. Таке монологічне право (чи ж право ?) та , відповідно, мислення обминає проблему правової якості влади та закону.

Людині відмовлено в праві бути «автором», творцем свого права. Право є більш ефективним засобом суспільного життя, ніж мораль(а як же тоді те , що мораль найуніверсальніший регулятор суспільних відносин – ні одна сфера нашого життя не може бути вільною від моралі в т.ч. і право, всі його форми, державне право також. Чим більше моралі в праві, тим бажанішим є такий закон для суспільства, тим ефективніше він буде гармонізувати суспільні відносини.

Наша поведінка на 2/3 зумовлена тим, що ми несемо в наших головах, в мисленні, свідомості, ментальності. Заполітизовані юристи ніколи не зроблять право справді правом – вільним від впливу олігархів. Юридична освіта, яка продукує такий образ права, який вивищує державу і закон за рахунок приниження і права, і людини, явно неадекватно реагує на запити сучасності.

Наша мета – готувати юристів із ціннісним світоглядом, який формуватиметься на основі глибокого вивчення та розуміння професійної етики правника, верховенства права та прав людини. Розуміння правничої професії як інструменту для досягнення спільного блага. Для нас важливо, щоб люди, які приходять у професію, мали не тільки потужну теоретичну базу юридичних знань, а й етичний і ціннісний фундамент.

Отже, досить давати в Україні начебто добрий фаховий вишкіл без твердої ціннісної основи і цим самим виховувати лише вправних фальсифікаторів права, які утверджували в країні верховенство сваволі. Лише спираючись на два крила – високий професіоналізм і вірність цінностям – зможе птах добротної правничої освіти в Україні злетіти і впевнено ширяти у висотах. Лише так зможемо відновити в суспільстві справедливий лад, бо «так говорить Господь: Чиніть правосуддя та правду, і рятуйте грабованого від руки гнобителя, чужинця ж, сироту та вдову не гнобіть…» (Єр. 22:3).

Список використаних джерел:

1.Бержель Ж.Л. Общая теория права. Пер. с фр. М.: Издат.дом Nota bena, 2000, 576 с.

2. Головатий Сергій. Верховенство права. Книга третя. Верховенство права: український досвід. Ivii-liv, с. 1277-1747.

3.Гаудер Пол. Верховенство права в реальному світі. Пер. англ.: Д. Вовк, В. Гончаров, К. Горобець та ін. Харків: Право, 2018. 392 с.

4. Кельман М. С., Стратонов В. М. Загальна теорія права : підручник. Вид. 6-те, доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 742 с.

5.Мірило верховенства права /правового національного рівня/. За заг. ред.. М. Козюбри, упорядники та автори коментарів: В.Венгер, А. Заєць, Є. Звєрєв, М. Козюбра, Ю. Матвєєва, О. Цельєв; Центр дослідження проблем верховенства права та його втілення в національну практику України Національного університету «Києво-Могилянська академія». Київ, 2020. 144 с.

Сулацький В. С.,
ад'юнкт Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна

ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В ЧЕХІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Органи правопорядку в Україні відіграють важливу роль в забезпеченні прав і свобод людини і громадянина, що в свою чергу визначають зміст і спрямованість державної політики. Водночас, обраний Україною євроінтеграційний напрям зумовлює необхідність вдосконалення всіх галузей у сфері забезпечення правопорядку та функціонування відповідних органів.

Одним із найбільш важливих на нашу думку напрямів є превентивна діяльність Національної поліції України, що є найбільшим за обсягом органом правопорядку та охоплює більшість соціально-правових відносин у галузі порушення прав і свобод людини і громадянина. Водночас, превентивна функція поліції, відіграє чи не найважливішу роль в удосконаленні функціонування механізму захисту прав і свобод людини і громадянина, оскільки будь-яка правоохоронна діяльність має превентивну функцію.

Забезпечення правопорядку в суспільстві, охорона та забезпечення дотримання основоположних прав і свобод людини і громадянина, передбачених у національному та міжнародному законодавстві, а також протидія злочинності є основними завданнями превентивної діяльності поліції, що уможливить забезпечення громаді відчуття особистої безпеки та спокою [1], що на нашу думку безперечно позитивно впливає як на рівень демократичності суспільства так і на механізм функціонування органів правопорядку. Водночас, поняття змісту превентивної діяльності поліції, в працях багатьох учених залишається відкритим.

Наприклад, на думку С. Шкарупи превентивна діяльність здійснюється поліцейськими в процесі профілактики та запобігання вчиненню правопорушень, в ході реалізації профілактичного контролю стосовно додержання вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо дітей, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, організації роботи дозвільної системи, запобігання та припинення насильства в сім'ї тощо [2].

На нашу думку, забезпечення досягнення поставлених цілей, перш за все поліцейським ресурсом, потребує ефективної організації роботи та злагодженого й планомірного використання сил і засобів. Водночас, джерелом позитивного досвіду превентивної діяльності поліції та забезпечення прав і свобод людини і громадянина в такий спосіб є міжнародні інституції та аналогічні органи правопорядку (їх структурні підрозділи) в інших країнах.

В. Січкар стверджує, що поліція в зарубіжному світі є одним з найстарших державних інститутів, значення якого завжди було і залишається величезним як для суспільства в цілому, так і для всіх без винятку політичних режимів, а

термін «поліція» передбачав сукупність справ світського управління (res politicae) [3], що підтверджує наведену вище тезу про важливість систематичного удосконалення роботи поліцейських підрозділів, у тому числі тих, що відповідають за превентивний напрям.

Одним із позитивних прикладів реалізації поліцією своїх превентивних повноважень, є досвід Республіки Чехія.

Відповідно до закону про поліцію Чехії, остання має такі наближені до превентивних функції, як: здійснення дій в межах своєї юрисдикції або вжиття інших заходів, що не суперечать закону з метою попередження правопорушень; гарантування, що внаслідок дій поліцейських ніхто не постраждав; забезпечення безпеки об'єктів, приміщень та осіб, що охороняються; запобігання злочинам та соціально патологічним явищам; надання підтримки, догляду та допомоги жертвам злочинності; запобігання та врегулювання наслідків кризових ситуацій; робота з правопорушниками та особами, що мають соціально патологічну або подібну поведінку з ризиком [4].

На нашу думку, такий спектр, перш за все охоплює ряд можливих форм превентивної діяльності поліції, що полягає в тому числі в аналізі ризиків і тенденцій злочинності а також роботі з кримінальним сегментом суспільства та потерпілими. Хоча традиційна превентивна діяльність поліції все ж містить перш за все інститут прийняття адміністративно-правових рішень й їх подальшу реалізацію як основні форми превентивної роботи.

Наприклад, поліція Чехії безпосередньо відповідає за громадську безпеку, а діючий нині інститут муніципальних інспекторів поліції, що одночасно відповідальні за дорожній рух та правопорядок в окремих муніципалітетах (аналог дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади в Україні) ефективно забезпечує реалізацію превентивного напряму в поліцейській діяльності [5]. Відповідні підрозділи будучи структурно підпорядкованими регіональним і центральному органу поліції, перш за все спрямовують свої зусилля за територіальним принципом і виходячи з меж наданих повноважень, оскільки компетенційна складова в даному аспекті є визначальною (наприклад, такі муніципальні інспектори позбавлені права здійснювати кримінальні розслідування).

Аналогічна, проте дещо видозмінена система діє також і в Україні, проте за умови, що правопорушення щодо безпеки дорожнього руху, профілактика відповідних деліктів і реагування на них перебувають поза компетенцією дільничних, а натомість безпосередньо віднесені до патрульної поліції, що на нашу думку ситуативно може ускладнювати роботу. Водночас, однозначною є позиція про те, що дільничний офіцер поліції (поліцейський офіцер громади) виконує найбільшу частину превентивних функцій поліції в межах територіальної одиниці обслуговування.

Тому, коротка характеристика досвіду Чеської Республіки дозволяє дійти висновку про те, що превентивна складова в діяльності поліції будь-якої країни є надзвичайно важливою, оскільки безпосередньо й тісно пов'язана з забезпеченням прав і свобод людини і громадянина. Відповідний досвід функціонування фрагментарно вже реалізовано в діяльності Національної

поліції України, та може бути поглиблено в частині розширення повноважень дільничних офіцерів поліції та патрульних поліцейських, у контексті їх взаємозамінності з позиції права на розгляд тих чи інших адміністративних деліктів.

Список використаних джерел:

1. Yach D. N. Revisiting Democratic Policing in Action. The Police Journal. 1999. № 10. P. 294–299.
2. Шкарупа К. В. Особливості превентивної діяльність Національної поліції України. BULLETIN OF THE PENITENTIARY ASSOCIATION OF UKRAINE. 2019 / № 3(9). DOI: 10.34015/2523-4552.2019.3.12
3. Січкар В. Використання досвіду поліції зарубіжних краї н в діяльності міліції України по забезпеченню прав та свобод людини(організаційно-правовий аспект): автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2007. 20 с.
4. Zákon o Policii České republiky ze dne 17. července 2008. URL: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273
5. Törvénya Rendőrségről. 1994. évi XXXIV. URL: https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid= 99400034.TV

Теліженко О. С.,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна

ЗАКОННІСТЬ, ЯК КЛЮЧОВИЙ ПРИНЦИП ЗАСТОСУВАННЯ СТЯГНЕНЬ ДО ПРАЦІВНИКА ЗА ПОРУШЕННЯ ТРУДОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Застосування стягнень до працівника за порушення трудової дисципліни є складним за своє сутністю та змістом процесом в основі якого лежить система відправних начал, вихідних ідей, які прийнято називати принципами. Перелік останніх є досить широким, втім ключове місце серед них, безумовно, відводиться засаді законності. Поняття «законність» характеризує правову дійсність під кутом зору практичного здійснення права, ідейно-політичних основ правової системи, її зв’язків з ключовими суспільно-політичними інститутами, з політичним режимом даного суспільства та процесами державотворення в цілому. Л.Ф. Бєлая особливу увагу приділяє питанню характеристики особливостей законності. Законність, пише вчена, – це особливий стан (режим), що виражений в юридичній діяльності. Сама по собі правозастосовча і правореалізаційна діяльність ще не є законністю. Вони відповідають законності, виступаючи не елементами її змісту, а її носіями. Автор підкреслює, що законність пов’язана з державним суверенітетом. Закони

держави мають загальну обов’язковість. Це означає, що їх сила розповсюджується не тільки на державні органи, посадових осіб і громадян, але і на громадські організації та їх органи. Законність слід визначати як заснований на вивченні об’єктивних потреб суспільного розвитку метод державного управління суспільством. Законність як вимога, що походить від держави та її органів, виражена в організаторській та виховній діяльності, вона виступає в цьому випадку методом державного управління суспільством. Законність – це вимога суспільства і держави, що полягає в точній та неухильній реалізації правових норм усіма членами суспільства [1, с.12]. Таким чином, законність – це принцип який уособлює ідею-вимогу щодо безумовної відповідності поведінки та діяльності суб’єктів правовідносин, зокрема, трудових, а також функціонування правових явищ положенням чинного законодавства України. Підкріплюється даний принцип статтею 19 Конституції України де вказано, що правовий порядок в державі ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [2].

Отже, в питанні застосування стягнень за порушення трудової дисципліни законність виражена у декількох моментах. По-перше, відповідно до пункту 22 частини 1 статті 92 Конституції України виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них. Таким чином, лише КЗпП та основані на його положеннях спеціальні нормативно-правові акти можуть встановлювати зміст порушень трудової дисципліни та перелік покарань за них. По-друге, застосування стягнень за порушення трудової дисципліни можливе лише у порядку визначеному чинним законодавством України та з урахування гарантій трудових прав працівників.

Список використаних джерел:

1. Бєлая Л.В. Удосконалення інституту юридичної відповідальності як фактор формування демократичної, соціальної, правової держави: автореферат. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України. 2009. 20 с.
2. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. Офіційний вісник України. 2010. №72,1. Ст.2598.

Тимошевич М. М.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Івано-Франківськ, Україна

НОРМА ПРАВА, ЯК СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗАЙНЯТТЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Забезпечення права на зайняття підприємницькою діяльністю є складним багато аспектним питанням, реалізація якого потребує створення якісного адміністративно-правового механізму. Варто зауважити, що відповідний механізм складається із низки елементів, серед яких особливе місце відводиться нормам права. Слово «норма» трактується, як загальне правило, якого треба дотримуватись в усіх випадках, іншими словами, зразок, або приклад [1, с.42]. Норми права являють собою первинний, окремо взятий найменший структурний елемент права, правило поведінки, що визнане і охороняється державою. Норма права безпосередньо нормує, надає юридичного значення суспільним відносинам і знаходить свій зовнішній вираз у правовому приписі. Норма права є тим першим елементом, який відчуває на собі зміни у праві [2, с. 258]. При цьому, останні різняться між собою в залежності від предмету регулювання, тобто, суспільно-правових відносин та сфери їх виникнення. Як пише Д.М. Лук'янець, норми адміністративного права – це формально визначені, установлені та забезпечені державою правила, а також межі (міра) можливої та належної поведінки суб'єктів суспільних відносин, які утворюють предмет адміністративного права, зміст яких полягає в реалізації формально визначених суб'єктивних прав та юридичних обов'язків їх учасниками в умовах юридичної нерівноправності [3, с.41]. Згідно із позицією В.К. Колпаков та О.В. Кузьменко адміністративно-правова норма – це обов'язкове правило поведінки, що встановлене й охороняється державою, метою якого е регулювання суспільних відносин, що виникають, змінюються і припиняються у сфері публічного управління [4, с.47]. О.М. Іващенко норму адміністративного права тлумачить, як встановлене, санкціоноване або ратифіковане державою, формально визначене і забезпечене можливістю державного примусу правило поведінки суб'єктів, що діють у галузі державного управління та у сфері забезпечення публічного правопорядку, призначенням і безпосередньою метою яких є організація й регулювання суспільних відносин (а також сприяння цій меті), що забезпечує виникнення та функціонування адміністративно-правових відносин, а також умови реалізації учасниками цих відносин своїх прав та виконання покладених на них обов'язків [5, с.78]. О.І. Остапенко, М.В. Ковалів, С.С. Єсімов, Л.С. Гулак, Г.Ю. Лук'янова, О.В. Ніканорова та М.С. Цьвок пишуть: «Норми адміністративного права, також як і норми інших галузей права, виконують функцію регулятора суспільних відносин. Вони відрізняються від норм інших галузей права тим, що предметом регулювання здебільшого є суспільні відносини, що виникають у сфері управлінської, виконавчої та розпорядчої

діяльності держави. Окрім суспільних відносин у сфері публічного управління норми адміністративного права регулюють відносини, що виникають у зв'язку з проходженням державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, відносини щодо забезпечення органами публічної влади реалізації прав, свобод і законних інтересів громадян за ініціативою останніх. Отже, адміністративно-правові норми забезпечують регулювання суспільних відносин у різних сферах публічного, тобто державного і самоврядного, управління з пріоритетною орієнтацією на забезпечення реалізації та захисту прав і свобод громадян» [6, с.72].

Отже, в розрізі представленої у роботі проблематики норми адміністративного права являють собою формалізовані, офіційно визначені, стандартизовані, загальнообов'язкові правила поведінки учасників суспільно-правових відносин в сфері державного управління. Їх значення у адміністративно-правовому механізмі реалізації права на зайняття підприємницькою діяльністю полягає в тому, що саме за допомогою останніх визначається порядок, форми та особливості діяльності уповноважених суб'єктів щодо створення умов для безперешкодної та повної реалізації фізичними та юридичними особами права на зайняття підприємництвом. Окрім того, саме адміністративно-правові норми містять в собі охоронні приписи, визначаючи, що саме є порушенням права на зайняття підприємницькою діяльністю та як держава має на це реагувати.

Список використаних джерел:

1. Кравцова Т.М. Адміністративно-правові засади здійснення державної регуляторної політики в сфері господарювання: дисертація. Харків: Національний університет внутрішніх справ. 2004. 456 с.
2. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2002. 432 с.
3. Лук'янець Д.М. Аксіоматичні теорії та універсуми науки адміністративного права. *Адміністративне право і процес*. 2014. № 3(9). С. 37-44.
4. Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
5. Іващенко О.М. Адміністративно-правове регулювання корпоративних прав держави: дисертація. Київ: Київський міжнародний університет. 2008. 189 с.
6. Адміністративне право України (загальна частина) : навч. посіб. Остапенко О. І. Ковалів М. В., Єсімов С. С. та ін.; Вид. 2-е, доп Львів : СПОЛОМ, 2021. 616 с.

Токар П. Т.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ДО ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКЕ ЗАКРІПЛЮЄ ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ КЕРІВНОГО СКЛАДУ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Аналіз норм чинного законодавства, зокрема низки загальнодержавних Стратегій та Концепцій, дає змогу констатувати той факт, що законодавець досить поверхнево приділяв увагу проблемам кадрового забезпечення органів та підрозділів Національної поліції України взагалі, а також покращенню адміністративно-правового статусу керівного складу поліції, зокрема. Вказане вище дає підстави констатувати необхідність розробки та прийняття нової Стратегії, метою якої буде комплексне покращення кадрової політики в органах Національної поліції України, та окрема увага в якому буде присвячена покращенню організаційно-правових аспектів роботи керівників органів та підрозділів поліції. Зокрема, особливу увагу слід приділити питанням: розвитку організаційних та управлінських навичок керівників, а також вдосконаленню психологічної підготовки останніх.

Не можна не відмітити, що окремі проблемні аспекти, пов’язані із вдосконаленням кадрового забезпечення органів та підрозділів Національної поліції, досліджували фахівці адміністративно-правової науки. Так, З.Р. Кисіль розкриваючи проблемні питання професійної підготовки працівників поліції вказував, що потреба у професійно-посадовому розвитку персоналу правоохоронних органів має не абстрактний, а суто конкретний характер і обумовлена реальними чинниками [1, с.14-15]: по-перше, професійно-посадовий розвиток особового складу детермінований ускладненням змісту праці і служби в правоохоронних органах. Вочевидь професіоналізація державної служби в органах, структурах і підрозділах поліції як соціально-організаційне явище обумовлена якісними і кількісними змінами у змісті та характері праці й характеризується виникненням нових професій та спеціальностей, професійної літератури, професійних спільностей, технологій включення людини в професійну діяльність, становлення й розвитку її як професіонала правоохоронної справи [1]; по-друге, професійно-посадовий розвиток персоналу обумовлений структурою мотивації правоохоронців. Наприклад, одні правоохоронці прагнуть реалізувати себе у правоохоронній діяльності держави. Інші бачать у цій службі найбільш вдалий спосіб посісти гідне місце в суспільстві. Треті вбачають можливість вирішити свої матеріальні проблеми, встановити зв’язки з корисними для життя людьми. Означені мотиви виступають рушієм і в професійно-посадовому розвитку правоохоронців, на них не варто не зважати [1]; по-третє, професійно-посадовий розвиток персоналу правоохоронних органів обумовлений тимчасовими обмеженнями циклу активного професійного життя людини і постійною потребою органів,

структур і підрозділів забезпечувати власний розвиток. Адже інтенсивність, ритмічність, темпи розвитку будь-якої організації і суспільства загалом залежать не лише від постійного притоку людей, здатних заміщати посади в організаційній структурі, але й від можливості зробити роботу ліпше, ніж виконували її попередники, збільшити особистий професійний досвід, а, відтак і досвід організації. Темпи зростання професійного досвіду персоналу органів, структур і підрозділів правоохоронних органів – це найважливіший чинник її стабільного та динамічного розвитку. Ігнорування цих обставин негативно відображається на результатах правоохоронної і правозабезпечувальної діяльності, правосвідомості громадян та й якості суспільного розвитку загалом [1].

Досить змістовно до розв'язання проблеми кадрового забезпечення Національної поліції в умовах реформ підійшов М.В. Кочеров. Науковець зазначив, що підвищення якості кадрового забезпечення підрозділів поліції також залежить від рівня їх атестації, здійснення розстановки персоналу. стимулювання керівників усіх рівнів до використання нових управлінських практик; упровадження сучасних методів мотивації та збалансованої системи соціального захисту персоналу органів Національної поліції [2]. Окрім того, науковець цілком справедливо відмічає, що ситуація, яка стосується роботи з кадрами в Національній поліції, вимагає подальшого вдосконалення всієї системи роботи з персоналом, привнесення новітніх управлінських підходів та технологій, приведення її нормативно-правового забезпечення у відповідність до сучасних реалій та вимог, урахування кращого світового досвіду та існуючих стандартів у цій сфері. Важливою умовою якісного відбору кадрів, з врахуванням омолодження керівного складу поліції, є такий важливий напрямок кадрової роботи, як відбір кандидатів для зарахування до резерву керівного складу, об'єктивна оцінка їх якостей, навчання та вибір і призначення на вакантні посади найбільш придатних працівників [2].

Ще один науковець – С. Шатрава, вказує, що основними заходами, які спрямовані на покращення кадрового забезпечення органів Національної поліції України [3, с.86]: розвиток відомчої системи освіти та підготовки кадрів, яка відповідає професійним потребам і формує загальні цінності для особового складу органів Національної поліції; розроблення механізмів забезпечення прозорості відбору кадрів і кар'єрного зростання поліцейського; розроблення і впровадження програм безперервного професійного розвитку персоналу; стимулювання керівників усіх рівнів до використання нових управлінських практик; упровадження сучасних методів мотивації та збалансованої системи соціального захисту персоналу органів Національної поліції; розроблення ефективних підходів до оцінювання роботи персоналу і заохочення до підвищення її якості; створення налагодженої системи внутрішніх комунікацій; упровадження механізму міжвідомчого стажування працівників у системі МВС; упровадження комплексного гендерного підходу до політики розвитку кадрового потенціалу [3, с.86-87].

Аналіз наведених вище наукових позицій свідчить про те, що вчені у своїх наукових працях приділяли увагу здебільшого загальним проблемним аспектам

кадрового забезпечення органів та підрозділів Національної поліції України, акцентуючи увагу на необхідності: удосконалення процедур відбору на посаду до органів поліції; покращення первинної підготовки поліцейських, підвищення рівня та якості підвищення кваліфікації; вирішення проблем, пов'язаних із атестаційними процедурами в поліції; тощо. Разом із тим, вчені досить поверхнево досліджували питання покращення адміністративного законодавства, норми якого регулюють адміністративно-правовий статус керівного складу поліції. А відтак, безспірним є той факт, що на сьогоднішній день перспективним напрямом наукових пошуків є встановлення шляхів вдосконалення адміністративного законодавства, яке закріплює правові засади адміністративно-правового статусу керівного складу органів Національної поліції.

Список використаних джерел:

1. Кісіль З. Р. До питання професійної підготовки працівників правоохоронних органів у сучасних умовах: міжнародний досвід. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2017. URL: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsp/01_2017/4.pdf
2. Кочеров М. В. Шляхи удосконалення кадрового забезпечення Національної поліції в умовах реформ. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/2-4_2018/33.pdf
3. Шатрава С. Стан та правове регулювання кадрового забезпечення органів Національної поліції на сучасному етапі розвитку. *Підприємництво, господарство і право.* 2018. № 1. С. 83-87.

Туревська С. О.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

МЕТА І ЗАВДАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВРЯДУВАННЯ НОТАРІУСІВ

Одним з ключових положень, яке пронизує всю історію філософії та більшість філософських концепції, є ідея про те, що кожне явище навколишнього світу, зокрема, фізична річь, властивість природи, процес тощо мають свою власну мету [1; 2]. Гнучкість даної філософської думки дозволяє також застосувати її в рамках дослідження правових категорій. Наприклад, професійне самоврядування нотаріусів функціонує не хаотично, а з орієнтацією на досягнення відповідної мети та вирішення конкретних завдань.

Слово «мета» є передбаченням у свідомості результату, на досягнення якого спрямовані дії, мета повинна відповідати об'єктивним законам, реальним можливостям оточуючого світу та самого суб'єкту. В тлумачних словниках української мови мету визначено як те, до чого хтось прагне, чого хоче досягти,

ціль; заздалегідь намічене завдання, замисел [3, с.520]. Л.А. Луць зазначає: мета – це той результат, стан, якого має досягнути система у процесі свого функціонування. Метою може бути як певний стан системи, так і результат, продукт її функціонування. Тільки відносно своєї мети об'єкт виступає як система. Обрана мета зумовлює, детермінує відповідні функції, а через них – і структуру системи, адже без структури сукупність необхідних елементів є тільки складом системи, а при наявності структури з'являються і зв'язки між елементами [4, с.43-44]. В свою чергу, завдання – це уточнення мети; конкретні питання які необхідно вирішити для досягнення визначеного результату [5, с.114]. У філософському значенні «завдання» – це не просто завдання, а соціальне завдання, і воно тлумачиться у цьому сенсі необхідності для суб'єкта (суспільства, соціальної спільноти, особи) здійснити у майбутньому визначену діяльність [6, с.196].

Таким чином, мета і завдання – це категорії, які взаємодоповнюють одне одну та фактично є частиною одного цілого. Мета – це кінцевий, усвідомлений, окреслений конкретизованими фактами результат діяльності, функціонування якогось явища, здійснення певного процесу тощо. Він символізує остаточну координату досягнення якої щось закінчує. Завдання складають зміст мети. Це проміжні, складові цілі, виконання яких відбувається, як кроки досягнення визначеного результату.

Питання мети і завдань професійного самоврядування нотаріусів частково закріплені в статті 16 Закону України «Про нотаріат». В Законі зауважено: метою професійного самоврядування нотаріусів є об'єднання на професійній основі зусиль нотаріусів для виконання покладених на них Законом обов'язків і забезпечення їхніх прав, представництво професійних інтересів нотаріусів у державних органах, органах місцевого самоврядування, у відносинах з іншими юридичними особами, захист професійних інтересів та соціальних прав нотаріусів, сприяння підвищенню професійного рівня нотаріусів та надання їм методичної допомоги, захисту інтересів фізичних і юридичних осіб при заподіянні їм шкоди внаслідок незаконних дій або недбалості нотаріуса [7].

На перший погляд, положення законодавства показують вектор функціонування професійного самоврядування нотаріусів. Разом із цим, стаття 16 Закону України «Про нотаріат» зовсім не вписується у концепцію де одній меті відповідає декілька складових завдань. Тут ми бачимо визначення багатьох змішаних між собою цілей. За такого підходу незрозуміло в чому визначається кінцевий результат самоврядування нотаріусів та за рахунок чого він досягається. Зважаючи на існуючий недолік вважаємо необхідним запропонувати новий підхід до визначення мети та завдань функціонування професійного самоврядування нотаріусів, що має більш логічну структурованість та відповідає теоретичній складовій.

Тож, на нашу думку, метою професійного самоврядування нотаріусів є об'єднання нотаріусів для сприяння ефективному виконанню покладених на них законодавством повноважень та автономного вирішення питань, пов'язаних із функціонування інституту нотаріату, які прямо не врегульовано

державою. Зважаючи на викладену мету, завданнями професійного самоврядування є:

- формування та забезпечення функціонування самоврядних інституцій. Професійне самоврядування нотаріусів реалізується через визначену державою організаційно-управлінську модель, представлену певним спеціально уповноваженим суб'єктом. На сьогоднішній день це Нотаріальна палата України, але з часом подібний формат може змінитись, а замість цієї інституції буде визначено декілька нових. В будь-якому разі, забезпечення діяльності таких органів покладено безпосередньо на нотаріальну спільноту, яка провадить організаційні, управлінські, юридичні та інші заходи із створення організаційних та інших умов для роботи самоврядних інституцій;
- представництво професійних інтересів нотаріусів. В контексті представленої проблематики представником нотаріальної спільноти є самоврядна інституція, яка має затверджені законодавством, та її статутом, повноваження. Вона вступає у суспільні відносини із державними органами влади, місцевого самоврядування, підприємствами, установами організаціями всіх форм власності з метою представлення професійних інтересів нотаріусів та сприяння дієвій взаємодії цих посадових осіб із відповідними юридичними особами;
- захист соціальних та професійних прав нотаріусів. Професійне самоврядування проводить усі необхідні та доступні, з огляду на законодавство України, заходи щодо: забезпечення непорушності гарантій незалежності нотаріальної діяльності; запобігання перешкоджанню законній професійній діяльності нотаріусів з боку органів державної влади, місцевого самоврядування, та будь-яких інших фізичних або юридичних осіб; сприяння реалізації прав та свобод на гарантоване соціальне забезпечення у зв'язку із виконуваною діяльністю тощо;
- методичне та навчально-виховне забезпечення нотаріальної діяльності. Нотаріуси, як і представники інших професійних галузей, потребують постійного удосконалення рівня своєї компетентності, а також роз'яснення питань реалізації норм законодавства України в сфері здійснення нотаріальних дій, яке активно реформується. Саме тому однією з цілей професійного самоврядування є створення навчально-методичних матеріалів, проведення науково-виховних заходів, організації зустрічей з експертами з питань права, а також вчинення інших дій, спрямованих на удосконалення робочого середовища та кадрового потенціалу;
- забезпечення дотримання представниками нотаріату високих стандартів професійної етики, дисципліни та законності. В діяльності нотаріусів, як і представників інших професій, наявний «людський фактор», який зумовлює ризики порушення даними уповноваженими особами вимог і положень законодавства України. Це наносить шкоду правам та інтересам приватних осіб, які звертаються до нотаріату з метою вчинення відповідних дій. Тому професійне самоврядування є одним із законодавчо визначених важелів підтримки правомірності і законності функціонування цього інституту.

Вважаємо, що запропонована схема мети і завдань функціонування професійного самоврядування нотаріусів більш структурована та логічна, у зв'язку із чим її доцільно закріпити у положенні статті 16 Закону України «Про нотаріат» замінивши поточний текст норми.

Список використаних джерел:

1. Гегель Г.В.Ф. Феноменологія духу. Вид.-во.: Фоліо. 480 с.
2. Філософія : практикум Л. В. Северин-Мрачковська, Ю. М. Вільчинський, В. Л. Деркач та ін. Київ : КНЕУ, 2018. 248 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. і голова ред. В.Т.Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
4. Луць Л.А. Європейські міждержавні правові системи: загальнотеоретична характеристика: дис… д-ра. юрид. наук : Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. 2004. 448 с.
5. Угровецький О.П. Система оподаткування в Україні: становлення, адміністрування, реформування: дис… д-ра. юрид. наук : Київ: Київський міжнародний університет. 2009. 365 с.
6. Філософський словник. за ред. В. І. Шинкарука. К.: Головна редколегія УРЕ, 1973. 560 с.
7. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 №3425-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. №39.ст.383.

Ушканенко Е. О.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ СУДДЯМИ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ

Правові засади розглядають як сукупність принципів, на яких будується відповідна діяльність, а також як систему нормативно-правових актів, норми яких спрямовані на правове регулювання відповідних правовідносин.

Правове регулювання − це впорядкування суспільних відносин, їх охорона, закріплення й розвиток за допомогою права. До основних ознак правового регулювання слід віднести такі: 1) правове регулювання − різновид соціального регулювання; 2) правове регулювання здійснюється за допомогою норм права; 3) завдяки правовому регулюванню відносини між суб'єктами стають більш упорядкованими, оскільки в юридичних нормах державою встановлюється міра можливої й необхідної поведінки, тобто межі дозволеного; 4) правове регулювання має конкретний характер, тому що завжди пов'язане з реальними відносинами; 5) правове регулювання має цілеспрямований характер, тобто спрямовується на задоволення законних інтересів суб'єктів права; 6) ефективність правового регулювання залежить від того, яким саме правовим

способом воно забезпечуватиметься; 7) правове регулювання гарантує доведення норм права до їх виконання [1, с. 116-119]. Основним елементом правового регулювання є нормативно-правовий акт. В юридичній зазначається, що нормативно-правовий акт − це «офіційний письмовий документ, який приймається уповноваженим органом держави і встановлює, змінює, припиняє чи конкретизує певну норму права. Ці акти знаходяться між собою в ієрархії, підпорядкованості, яка і визначає юридичну силу документа» [2, с. 453].

Зважаючи на значну кількість нормативно-правових актів, у результаті проведених досліджень сформовано правові засади розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди із систематизацією нормативно-правових актів відповідно до двох груп:

1) нормативно-правові акти, в яких сформульовано положення, спрямовані на протидію корупції, координацію роботи щодо запобігання корупційним проявам у системі вітчизняного судочинства. Основне значення для правового регулювання протидії корупційним кримінальним правопорушенням, що вчинюються суддями, мають: Конституція України 1996 року, Кримінальний кодекс України 2001 року, Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року, Закон України «Про судоустрій і статус суддів» 2016 року, Закон України «Про Національну поліцію» 2015 року, Закон України «Про очищення влади» 2014 року, Закон України «Про державну службу» 2015 року, Закон України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції» 2006 року, Закон України «Про ратифікацію Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» 2006 року та ін., низка підзаконних нормативно-правових актів. Нормативно-правовими актами, в яких зосереджено спеціальні антикорупційні засади є Закони України: «Про запобігання корупції» 2014 року, «Про Національне антикорупційне бюро України» 2014 року, «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» 2015 року, «Про Державне бюро розслідувань» 2016 року. Ключовим законодавчим актом, що регулює питання запобігання і протидії корупції, є Закон України «Про запобігання корупції» 2014 року. Його зміст спрямований на комплексне реформування системи запобігання корупції відповідно до міжнародних стандартів та успішних практик іноземних держав.

2) нормативно-правові акти, які складають правову діяльності компетентних органів у процесі кримінального провадження щодо прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди (ДБР, НАБУ, НП, САП). Доповнюючи першу групу нормативно-правових документів, слід додатково вказати Закони України «Про прокуратуру» 2014 року, «Про Службу безпеки України» 1992 року, «Про оперативно-розшукову діяльність» 1992 року та ін.

Слід наголосити на належності суддів до службових осіб публічного права, діяльність яких зумовлена їх службовим становищем і повноваженнями щодо здійснення правосуддя на професійній основі, які є суб'єктами кримінальних правопорушень, визначених розділом XVII КК України «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності,

пов’язаної з наданням публічних послуг» та розділом XVIII КК України «Кримінальні правопорушення проти правосуддя» [3].

Визначаючи правові засади розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди, слід враховувати вимоги підслідності згідно КПК України, ст. 5 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» [4] та ін. Слідчі ДБР вирішують завдання із запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування злочинів, учинених зокрема, службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, або посади яких віднесено до першої – третьої категорій посад державної служби, а також суддями та працівниками правоохоронних органів, крім випадків, коли ці злочини віднесено до підслідності детективів Національного антикорупційного бюро України. Корупційні кримінальні правопорушення, які не підслідні НАБУ та ДБР, розслідує НП України. Розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди суддями супроводжується взаємодією із підрозділами НП, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП), Службою безпеки України (СБУ), Агентством з розшуку та менеджменту активів (АРМА) та ін. Про це вказали і опитані практики, а саме 91,9% слідчих НП, 92,5% детективів НАБУ та співробітників ДБР, 94,4% суддів.

Отже, за результатами дослідження сформовано систему нормативно-правових актів щодо розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди, відповідно до двох груп: 1) в яких сформульовано положення, спрямовані на протидію корупції, координацію діяльності щодо запобігання корупційним проявам у системі вітчизняного судочинства; 2) складають безпосередню правову основу розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди і діяльності компетентних органів у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Величко В.М. Поняття міжнародно-правового регулювання праці(теоретичний аспект). 2014. № 1. С. 116–119.

2. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (гол. редкол.) та ін. Київ: Українська енциклопедія, 2002. Т. 4: Н–П. 720 с.

3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/2341-14#Text.

4. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12 листоп. 2015 р. № 794-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text.

Федорчук О. В.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ДЕЯКІ ЗАХОДИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КИШЕНЬКОВИХ КРАДІЖОК ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Законом України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року до завдань поліції віднесено надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки й порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства й держави; протидії злочинності (ст. 2).

Відповідно до покладених на неї завдань поліція здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень, зокрема, кишенькових крадіжок; виявляє причини та умови, що сприяють учиненню кримінальних правопорушень, уживає заходів для їх усунення та для виявлення кримінальних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; уживає заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї, а також здійснює охорону: об'єктів права державної власності та на договірних засадах – фізичних осіб та об'єктів права приватної й комунальної власності тощо (ст. 23). Отже, законодавець безпосередньо відніс до обов'язків Національної поліції протидію та запобігання злочинам проти власності та надав їй відповідні повноваження.

Запобігання та припинення злочинів взагалі, а кишенькових крадіжок в особливості, – доволі складний та багатогранний процес. Складність цього процесу обумовлюється ще тим, що кожний етап розвитку злочину (формування умислу, готування до злочину та замах на нього) потребує прийняття своїх мір, направлених на те щоб не допустити злочину. Ці міри надзвичайно різноманітні як за своїм характером, так і за своєю організацією та тактиці здійснення.

Від того, наскільки своєчасно організовано виявлення криміногенних осіб, залежить ефективність попередження кишенькових крадіжок. Однак у роботі по виявленню крадіїв та осіб, які схильні до скоєння кишенькових крадіжок, нерідко упускаються самі прості та надійні способи, в зв'язку з чим і утворюються невиправдані труднощі, витрачаються значні засоби і сили Національної поліції. Всі існуючі на теперішній час міри профілактики не в змозі вирішити дану проблему, але головне – вони розкривають її актуальність та показують практичне значення.

Для отримання необхідної інформації відповідні підрозділи Національної поліції, в залежності від поставленої мети, використовують самі об'єктивні джерела інформації, які слід розділити на дві групи.

До першої групи відносять джерела, інформація з яких поступає в органи та підрозділи Національної поліції: заяви та повідомлення від громадян про правопорушення, повідомлення громадськості та посадових осіб, повідомлення в засобах масової інформації. Другу групу представляють джерела інформації,

збір яких залежить від працівників поліції: матеріали кримінальних проваджень, дані отримані в ході проведення оперативно-розшукових заходів.

Вся зібрана інформація повинна бути ретельно вивчена і систематизована, що дозволить: мати відомості про результати проведених заходів; мати дані, що характеризують контингент крадіїв та особливості їх злочинної діяльності; своєчасно приймати необхідні міри по усуненню криміногенних факторів, які сприяють злочинній діяльності крадіїв; приймати своєчасні необхідні заходи з усунення причин та умов скоєння кишенькових крадіжок.

Особливе місце в системі загальних мір попередження, пов'язаних з віктимологічним аспектом, відводиться правовій пропаганді, ефективність якої полягає в доведенні відповідної інформації до населення через засоби масової інформації (радіо -телепередачі, мережі Інтернет, соціальні мережі, оголошення).

Міри індивідуальної профілактики можна поділити на: 1) забезпечення виявлення та облік криміногенних осіб; 2) ті, що сприяють подоланню негативних антигромадських нахилів, звичок та потреб.

Диференціація організаційних форм індивідуального попередження в залежності від особи, що до якої здійснюється профілактика необхідна тому, що дозволяє більш раціонально використовувати сили та засоби працівників Національної поліції та зосереджувати увагу на більш важливих дільницях роботи.

В попередженні злочинів неповнолітніх дуже важко забезпечити чітку та постійну взаємодію підрозділів ювенальної превенції з оперативно-пошуковими групами, якої в теперішній час, нажаль, практично немає. А між тим саме оперативно-пошукові групи мають можливості з виявлення неповнолітніх кишенькових крадіїв та здійсненні контролю за ними в місцях імовірного скоєння крадіжок.

Разом з тим, в силу специфіки даної категорії злочинів та особливостей контингенту крадіїв направлення узагальненої інформації в справах про кишенькові крадіжки не достатньо ефективне не відміну від попередження інших видів злочинів. Однак це може суттєво вплинути на усунення умов, які сприяють вчиненню кишенькових крадіжок в магазинах, на ринках та на транспорті, а також обставин негативного формування особистості в школі чи трудовому колективі.

Для того, щоб викорінити кишенькові крадіжки або хоча б значно їх скоротити, слід активізувати ранню індивідуальну профілактику правопорушень неповнолітніх, живильних середовище злочинців, що розглядаються. Тому виключної уваги з боку працівників Національної поліції та громадськості потребують випадки кишенькових крадіжок, що вчиняються підлітками. Саме на даному етапі формування особистості мається реальна можливість назавжди перервати її негативну направленість.

Практичний досвід дозволяє зробити висновок, що з–за юридичної необізнаності в значній мірі знижується рівень попередження злочинів. На наш погляд, в організації попередження кишенькових крадіжок правовому вихованню неповнолітніх повинно відводитись значне місце. Необізнаність

населення, а неповнолітніх особливо, по цьому питанню стане зрозумілою, якщо звернутись до аналізу публікацій у засобах масової інформації за останні роки. Слід підкреслити актуальність та ефективність своєчасного доведення до населення інформації, направленої на підвищення його пильності, тим більше, що в органах Національної поліції для цього є всі можливості. Адже майже кожного дня в ефірі деяких телевізійних каналів з'являються відповідні передачі чи то документальні фільми, але всі вони іншої тематики.

Індивідуальна профілактика повинна бути направлена на попередження, пов'язане з усуненням причин та умов негативного формування особистості, на подолання стійких антисоціальних поглядів, звичок тощо. Для кишенькових злодіїв характерно останнє.

Високі показники ефективності індивідуальної профілактики досягаються за умови правильного визначення організаційних форм виховання, до яких відносяться безпосередній та опосередкований вплив. При цьому, слід враховувати основні принципи що відображають специфіку індивідуальної профілактики – цілеспрямованість, системність, облік особистих особливостей особи та його найближчого оточення, комплексне використання засобів при різноманітті методів впливу.

До заходів організаційно-управлінського характеру, в першу чергу слід віднести вдосконалення діяльності служб та підрозділів правоохоронних органів. Необхідно поновити спеціальні підрозділи органів Національної поліції (раніше такі існували в системі ОВС) по боротьбі з кишеньковими крадіжками (оперативно-пошукові відділення, групи). Необхідно здійснити підготовку чи перепідготовку працівників, які будуть займатися боротьбою з кишеньковими крадіжками.

Список використаних джерел:

1. Свірін М.О. Протидія та запобігання злочинам проти власності в діяльності національної поліції України. URL: https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/257

Гайовий О. М. Кишенькові крадіжки, вчинені організованими злочинними групами. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика).* 2012. Вип. 1. С. 321-328.

Клемпарський М. М. Особливості зарубіжного досвіду протидії злочинності неповнолітніх та можливість його використання в Україні. *Форум права.* 2015. № 4. С. 110–113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

2. Кобзар О.Ф. Основи розслідування та попередження кишенькових крадіжок : навчальний посібник. Кіровоград : КірЮІ ХНУВС, 2009. 127 с.

3. Фещин М.А. Загальні засади попередження кишенькових крадіжок, вчинених неповнолітніми. *Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: вітчизняний та зарубіжний досвід* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 березня 2018 р.). Дніпро: ДДУВС, 2018. С. 463-465. URLhttp://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/1358

4. Сервецький І.В., Зайнутдінов Р.А. Боротьба з кишеньковими крадіжками: навч.посібник. К.: НАВСУ, 1998. 56с.

5. Шуляк Ю. Л. Кишенькові крадіжки: зарубіжний досвід. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского*. Серия «Юридические науки». Том 26 (65). 2013. № 2-1 (Ч. 2). С. 275-280.

Хміль І. В.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

КЛЮЧОВІ НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Адміністративно-правовий механізм міжнародного співробітництва у сфері забезпечення національної безпеки як складне системне явище, що є функціонально необхідним для ефективного здійснення державами спільних взаємовигідних заходів щодо захисту власних національних інтересів потребує виваженого визначення ключових напрямків його реалізації.

Означений аспект лежить в основі процесу цілевстановлення для досліджуваного механізму та, відповідно, забезпечує його концептуальну завершеність. Іншими словами, такі напрямки нерозривно пов’язані з цільовими компонентами, що детермінують призначення адміністративно-правового механізму.

У контексті означеної тематики багатозначне поняття «напрямок» доцільно розуміти як шлях діяльності, розвитку кого-, чого-небудь, спрямованість певної дії чи явища [1, с.731]. Тож напрямки реалізації адміністративно-правового механізму міжнародного співробітництва у сфері забезпечення національної безпеки – це шляхи діяльності уповноважених суб’єктів (інституцій), що передбачають виконання заходів міжнародного співробітництва, об’єднаних певною галузевою належністю (спрямованістю) та спеціальними цілями щодо захисту національних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз.

На основі аналізу відповідного нормативно-правового базису було встановлено, що Україна з метою реалізації державної політики з питань національної безпеки визначила свої національні інтереси та відповідні їм геополітичні пріоритети (зокрема у Законі України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII та Стратегії національної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020). У зв’язку з цим ключові напрямки реалізації адміністративно-правового механізму міжнародного співробітництва у сфері забезпечення національної безпеки у певній мірі є сформованою категорією, хоча й не мають предметної систематизації. Водночас зроблено висновок про необхідність

часткового перегляду й змістовного уточнення таких напрямків з огляду на поточні загрози і виклики.

Так, відсіч і протидія широкомасштабній збройній агресії Російської Федерації для України та Українського народу наразі мають найвищий пріоритет. Відповідні умови й обставини повинні обумовлювати диференціацію державної політики у сфері національної безпеки на спеціальні напрямки та, відповідно, детермінувати систему її забезпечення.

Відтак, ключові напрямки реалізації адміністративно-правового механізму міжнародного співробітництва у сфері забезпечення національної безпеки, зважаючи на екзистенційний фактор збройної агресії Російської Федерації, з метою їх упорядкування пропонуємо поділяти на два умовних блоки, а саме на екзогенні й ендогенні.

Екзогенними є напрямки зовнішньодержавного характеру, що передбачають реалізацію заходів задля зміцнення авторитету й утвердження провідного місця України на міжнародній арені, забезпечення її національних інтересів (насамперед державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу, життєво важливих інтересів суспільства і держави) та їх захисту від зовнішніх загроз. До цього блоку напрямків ми відносимо:

1. Євроінтеграційний – передбачає реалізацію заходів міжнародного співробітництва задля набуття повноправного членства України в Європейському Союзі.

2. Інтеграційний євроатлантичний – передбачає реалізацію заходів міжнародного співробітництва задля набуття повноправного членства України в Організації Північноатлантичного договору (НАТО).

3. Воєнно-оборонний – передбачає реалізацію заходів міжнародного співробітництва з метою розвитку оборонних і безпекових спроможностей для унеможливлення збройної агресії проти України. Ключовим питанням у цьому напрямку є розвиток потенціалу стримування, в основі якого знаходиться завдання з формування боєздатних Збройних Сил України та загалом сектору безпеки та оборони, здатного ефективно реагувати на воєнні загрози.

4. Протиінтервенційний – передбачає реалізацію заходів міжнародного співробітництва з метою недопущення втручання суб’єктами міжнародного права у внутрішні справи України невоєнними методами.

5. Глобально-безпековий – передбачає реалізацію заходів міжнародного співробітництва з метою попередження та протидії глобальним викликам і загрозам, зокрема тероризму, розповсюдженню зброї масового ураження, міжнародній злочинності, наркоторгівлі, торгівлі людьми, політичному та релігійному екстремізму, нелегальній міграції, кіберзагрозам тощо.

6. Глобально-безпековий (перебудовувальний) – передбачає реалізацію ініціатив і заходів міжнародного співробітництва з метою вибудовування нової архітектури глобальної безпеки, спроможної ефективно відповідати на виклики сьогодення.

7. Дипломатичний – передбачає реалізацію заходів міжнародного співробітництва з метою формування позитивного іміджу України у світі,

утвердження її як активного учасника регіональних і світових політичних, культурних, економічних та інших процесів.

8. Економічний – передбачає реалізацію заходів міжнародного співробітництва задля забезпечення сталого розвитку національної економіки, її стійкості та конкурентоспроможності на світовому ринку, включаючи просування власного експорту, інтересів вітчизняних товаровиробників, залучення іноземних інвестицій, розширення зон вільної торгівлі.

9. Юрисдикційно-санкційний – передбачає реалізацію заходів міжнародного співробітництва з метою притягнення суб'єктів міжнародного права, що здійснюють агресивну зовнішню політику, порушують міжнародні норми і принципи та, відповідно, становлять загрозу глобальному безпековому порядку, до міжнародно-правової відповідальності.

У свою чергу ендогенними є напрямки внутрішньодержавного характеру, що передбачають реалізацію заходів задля забезпечення національних інтересів України та їх захисту від внутрішніх загроз, утвердження і сприяння розвитку України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, в якій створено належне безпекове середовище й умови для сталого розвитку людського капіталу й економіки. До таких напрямків ми відносимо:

1. Публічно-безпековий – передбачає реалізацію заходів міжнародного співробітництва з метою підтримання публічної безпеки і порядку на належному рівні, включаючи протидію злочинності проти основ національної безпеки, посяганням на права і свободи людини та будь-яким деструктивним впливам на усталений державний лад України.

2. Цивільно-безпековий – передбачає реалізацію заходів міжнародного співробітництва для захисту населення, територій, навколишнього природного середовища, майна від надзвичайних ситуацій та інших небезпечних подій, запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків таких подій і ситуацій.

3. Енергетично-безпековий – передбачає реалізацію заходів міжнародного співробітництва з метою забезпечення енергетичної безпеки України, включаючи сприяння диверсифікації джерел і маршрутів постачання енергетичних ресурсів та розширенню енергетичної незалежності держави.

4. Критично-інфраструктурний – передбачає реалізацію заходів міжнародного співробітництва з метою раннього виявлення загроз критичній інфраструктурі, забезпечення її безпеки та стійкості.

5. Публічно-управлінський – передбачає реалізацію заходів міжнародного співробітництва задля підвищення ефективності публічного адміністрування в Україні та його поступового реформування на основі концепції належного врядування.

6. Антикорупційний – передбачає реалізацію заходів міжнародного співробітництва з метою запобігання та протидії корупції в Україні, утвердження в суспільстві нульової терпимості до корупції та підвищення інституційної спроможності суб'єктів антикорупційного спрямування.

7. Трансформаційний – передбачає реалізацію заходів міжнародного співробітництва з метою підтримки та сприяння послідовному впровадженню

пріоритетних для України реформ, пов'язаних зі сферою забезпечення національної безпеки.

8. Відновлювальний – передбачає реалізацію заходів міжнародного співробітництва для консолідованого відновлення, відбудови, модернізації та економічного зростання України як у короткочасовій (реалізація проєктів оперативного відновлення), так і довгостроковій (реалізація проєктів системної повоєнної відбудови та модернізації) перспективах, а також задля створення привабливих інвестиційного та бізнес-кліматів.

9. Людиноцентричний – передбачає реалізацію заходів міжнародного співробітництва з метою розвитку людського капіталу України, створення належних безпекових умов для всебічного розвитку людини протягом життя, розширення можливостей для реалізації її потенціалу та свободи особистості.

Отже, можемо зазначити, що з огляду на масштабність змісту адміністративно-правового механізму міжнародного співробітництва у сфері забезпечення національної безпеки встановити вичерпну кількість напрямків його реалізації вкрай складно. Водночас відсіч і протидія широкомасштабній збройній агресії Російської Федерації наразі мають найвищий пріоритет, а тому повинні детермінувати основну спрямованість відповідної державної політики. У зв'язку з цим ключові напрямки реалізації адміністративно-правового механізму міжнародного співробітництва у сфері забезпечення національної безпеки, з метою їх упорядкування, пропонується поділяти на два умовних блоки – екзогенні (напрямки зовнішньодержавного характеру) й ендогенні (напрямки внутрішньодержавного характеру).

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Уклад, голов, ред. В. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

Целенко В. Л.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРНОГО НАПОВНЕННЯ СИСТЕМИ СУБ'ЄКТІВ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Контрольно-наглядова діяльність є достатньо ґрунтовним напрямом неюрисдикційної діяльності поліції, у зв'язку із чим в структурі правоохоронного органу контрольно-наглядові функції диференційовані між декількома суб'єктами. Водночас, також необхідно зауважити, що як вид державного контролю, така функція поліції дозволяє охоплювати декілька безпекових сфер, об'єднаних за єдиною ознакою – забезпечення публічної безпеки та порядку, а також запобігання адміністративним та кримінальним

правопорушенням. Саме це завдання і зумовлює наявність розширеного переліку суб'єктів здійснення контрольно-наглядової діяльності в Національній поліції України.

В Законі України «Про Національну поліцію» у повній мірі викладено як систему поліції, так і особливості взаємодії різних суб'єктів під час реалізації чітко визначеного кола повноважень. Окремі правові акти уточнюють окремі положення Закону України «Про Національну поліцію» та спрямовані на визначення організаційних особливостей реалізації підрозділами своїх функціональних обов'язків. Водночас, варто також зауважити, що вказані документи не виділяють контрольно-наглядові функції, а передбачають їх у загальному контексті. Відповідно до ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію» систему поліції складають: 1) центральний орган управління поліції; 2) територіальні органи поліції. До складу апарату центрального органу управління поліції входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань. У складі поліції функціонують: 1) кримінальна поліція; 2) патрульна поліція; 3) органи досудового розслідування; 4) поліція охорони; 5) спеціальна поліція; 6) поліція особливого призначення; 7) інші підрозділи, діяльність яких спрямована на виконання завдань поліції або на забезпечення її функціонування, рішення про створення яких приймається керівником поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ. У системі поліції можуть утворюватися науково-дослідні установи та установи забезпечення, заклади професійної (професійно-технічної) освіти зі специфічними умовами навчання. Загальна чисельність поліції, що утримується за рахунок коштів Державного бюджету України, до 1 січня 2018 року не може перевищувати 140 тисяч осіб [1].

Виходячи із наведеного, можна класифікувати суб'єктів контрольно-наглядової діяльності за такими підставами:

–структурні підрозділи у складі територіальних органів поліції, які здійснюють контрольно-наглядову діяльність:

–1) суб'єкти безпосереднього здійснення контрольно-наглядової діяльності – структурні підрозділи, діяльність яких пов'язана із забезпеченням публічної безпеки та порядку, а також реалізацією повноважень, спрямованих на своєчасне виявлення та припинення правопорушень (патрульна поліція); 2) суб'єкти вторинного контролю та нагляду – структурні підрозділи, які виконують окремі контрольно-наглядові повноваження з метою забезпечення інших, безпосередніх функціональних обов'язків (кримінальна поліція, органи досудового розслідування тощо); 3) суб'єкти, які здійснюють допоміжну функцію реалізації іншими підрозділами контрольно-наглядових повноважень – структурні підрозділи, які виконують спеціальні повноваження з охорони публічної безпеки та порядку (спеціальна поліція, поліція особливого призначення);

–структурні підрозділи міжрегіональних територіальних органів, які здійснюють контрольно-наглядову діяльність: 1) підрозділи загальної контрольно-наглядової діяльності – суб'єкти, які здійснюють контрольно-

наглядову діяльність щодо забезпечення охорони суспільних відносин від загально-небезпечних посягань та порушень (Департамент патрульної поліції); 2) підрозділи спеціальної контрольно-наглядової діяльності – суб'єкти, які реалізують функції із нагляду та контролю за дотриманням законності окремими особами, з метою захисту суспільних відносин у визначених нормативно-правовими актами сферах (Департамент внутрішньої безпеки); 3) підрозділи функціональної контрольно-наглядової діяльності – суб'єкти, контрольно-наглядова діяльність яких спрямована на сприяння іншим підрозділам поліції із реалізації адміністративної та іншої діяльності (Департамент поліції особливого призначення);

–структурні підрозділи центрального органу управління поліції, які організовують та забезпечують виконання поліцією контрольно-наглядових функцій: 1) підрозділи, які організовують та забезпечують контрольно-наглядову діяльність її основних суб'єктів (Департамент превентивної діяльності); 2) підрозділи, сприяють контрольно-наглядовій діяльність її основних суб'єктів (інші департаменти).

Список використаних джерел:

1. Закон України Про Національну поліцію від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

Черничук Я. В.,
здобувач ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ВИБОРНОСТІ В ДАВНЬОРУСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

В Україні існує багата і тривала традиція виборності, яка становить невід'ємну складову національної правової культури та політичної ідентичності. Хоча виборчі процеси як форма участі громадян у прийнятті рішень сягають своїми витоками античних Грецьких міст-держав, для вивчення саме української національної виборчої традиції логічно розпочинати з періоду Давньоруської держави. Саме в Київській Русі було закладено основи принципу колективного прийняття рішень і контролю за владою, що стало важливою передумовою розвитку демократичних інститутів.

На нашу думку, характеризуючи процес становлення традиції виборності і народовладдя, слід звернути увагу на формуванні ключових ціннісних ідеологем, що визначали їх зміст. Це, як зазначалося вище: колективне прийняття рішення; відповідальність перед громадою; врахування думки більшості; соціальна рівність учасників; авторитет особи, яку обирали. Ці принципи не втратили актуальності й в наш час.

Якщо брати за основу процес формування державності, то в період X-XII ст. традиція виборності і народовладдя була досить поширеною і реалізовувалася як мінімум в двох офіційних площинах. По-перше, це народні збори, куди належали окремі члени общини. По-друге – віче – загальні збори всіх громадян не зважаючи на їх станову чи майнову приналежність.

Принцип колективного прийняття рішень і виборів лідерів через народні збори або ради сформувався на основі традиційного для східнослов'янських громад вічевого устрою, де громада мала право голосу при вирішенні важливих питань. Його витоки сягають общинного способу життя, коли рішення ухвалювалися колективно задля захисту інтересів усіх членів спільноти. Цей принцип був тісно пов'язаний із прагненням до рівності, оскільки кожен повноправний член громади мав можливість впливати на процес управління або обрання керівників.

Віче збирало кращих представників громади, зокрема старців, які мали визначальний вплив завдяки родовому старшинству, політичному авторитету та економічним можливостям. Вічові збори є трансформованою формою родоплемінних зборів, що свідчить про їхній зв'язок із первісними демократичними традиціями. В основі розвитку віча як форми самоврядування лежить досвід організації та функціонування племінних зібрань, де кожен член громади мав право брати участь у прийнятті важливих рішень.

Позастановий характер віча, дає підстави сучасним науковцям констатувати, що віче було формою реалізації плебісциду [2, с. 8]. Як і сучасний референдум, віче було механізмом ухвалення ключових рішень, що стосувались не лише військових справ, але й інших питань загальнодержавного значення. Прокопій Кесарійський залишив відомості, що вже у VI столітті склавини та анти практикували загальні збори, які мали ознаки безпосередньої демократії [1, с. 39]. У період князювання Олега та Святослава саме через віче приймалися рішення, що демонстрували колективне прийняття рішень, яке в певній міні нагадує зміст сучасних референдумів.

Оцінюючи інститут віча, можна зазначити його унікальну роль у становленні демократичних практик на території України. Віче поєднало в собі елементи безпосередньої демократії з механізмами управління державними справами, які частково перекликаються із сучасними принципами референдумів і народних зборів. Незважаючи на те, що його правовий статус був невизначеним, гнучкість і широта його повноважень забезпечували ефективне реагування на внутрішні та зовнішні виклики. Це вказує на важливість подальших досліджень цього інституту, адже його досвід може слугувати основою для осмислення сучасних форм народовладдя.

Якщо говорити про принцип відповідальності перед громадою, як одного із засадничих в системі представницької демократії, то він також сформувався в умовах віча. Цікаво, що віче не регулювалося жодними юридичними нормами, проте мало можливість виносити на обговорення будь-які питання, що стосувалися внутрішньої та зовнішньої політики, управління адміністрацією, економічного розвитку та військової безпеки. У компетенцію віче входило призначення посадників, воєвод, а також контроль за їхньою діяльністю, що

свідчить про його важливу роль у місцевому самоврядуванні. Важливим економічним повноваженням віче було встановлення податків і повинностей для населення, оцінка їхньої доцільності та ефективності, а також розподіл земельних ресурсів між містами та передмістями. Крім того, віче регулювало питання торгівлі, зокрема встановлювало торговельні правила, укладало договори з купцями та іншими державами, а також могло запроваджувати податкові пільги для певних категорій осіб. Як законодавчий орган, віче розглядало та схвалювало законопроєкти, надаючи їм юридичної сили, що робило його ключовою інституцією у процесі нормотворення.

Якщо говорити про принцип врахування думки більшості, то закономірно, що чітких процедур голосування в літописах не описано. Якщо розглядати віче, як праобраз плебісциту, то дійсно, його основна ідея базувалася на врахуванні думки більшості. Учасники віча не лише висловлювали свою позицію щодо важливих політичних чи економічних питань, а й безпосередньо впливали на прийняття рішень шляхом відкритого голосування або загального схвалення. Важливим елементом функціонування віча була можливість вільного висловлення думок, що дозволяло представникам різних соціальних груп брати участь у політичному житті міста. Отже, віче не лише формувало традицію колективного прийняття рішень, а й стало ранньою формою прямої демократії, де основним принципом було врахування думки більшості громади.

Принцип відповідальності перед громадою, що передбачав можливість усунення правителя в разі невиконання ним своїх обов’язків, був сформований на основі традиційної ідеї спільної участі у владних процесах і контролю за діяльністю лідерів. У Київській Русі цей принцип проявлявся у можливості громади на віче вимагати звітування князя або навіть його заміни в разі невдач у правлінні чи військових кампаніях. У козацькій спільноті відповідальність гетьманів та старшини перед радою запорожців базувалася на тому, що лідери обиралися на визначений термін і могли бути відкликані за порушення інтересів громади. Цей принцип стимулював керівників діяти в інтересах колективу, а не лише для власної вигоди.

Таким чином, традиція виборності в Україні має глибоке історичне коріння, що бере свій початок ще з часів Давньоруської держави. Виборчі механізми, сформовані в умовах віча стали важливими елементами демократичного устрою, забезпечуючи принципи колективного прийняття рішень, відповідальності перед громадою та врахування думки більшості. Незважаючи на відсутність чіткої правової регламентації на ранніх етапах, ці інститути відігравали значну роль у формуванні традицій народовладдя та контролю за владою, що надалі вплинуло на розвиток представницьких форм демократії в Україні.

Список використаних джерел:

1. Бондар М. Віче як передумова становлення та розвитку референдумів. *Юридичний вісник*. №2 (2014). С. 39-40.

2. Бондар М.Ю. Конституційний референдум: теорія та практика: дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. 12.00.02. – конституційне право; муніципальне право. Одеса. 2017. 16 с.

Чкадуа М. І.,
асистенти кафедри права та публічного управління
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

ОСНОВНІ ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬТСВА

Взаємодія між державою та громадянами залишається ключовим елементом для розв'язання викликів сучасності та будівництва справедливого, відкритого та демократичного суспільства. Ця тема не тільки актуальна, а й надає основу для реформ та покращень у системі управління.

Правовою, соціальною та демократичною держава може вважатися лише тоді, коли вона взаємодіє, співпрацює з громадянським суспільством, відображає в цілях і напрямах суспільного розвитку реальні потреби й інтереси даного суспільства, його народу, його традиції і культуру. Зрозумілим є той фактор, що людина з високим рівнем правової та політичної свідомості схильна вимагати належного рівня ефективності та легальності державної влади. В залежності від наявного політичного режиму особистість може виступати більшою мірою суб'єктом або об'єктом влади. Бути суб'єктом влади, її свідомим провідником можливо лише в демократичних суспільствах, де домінують права і свободи особи, наявні можливості для участі особи у функціонуванні громадянського суспільства. Реалізація зазначених можливостей залежати від самої особистості, її органічної потреби здійснювати свою політичну діяльність. Для цього потрібні не лише умови гармонійної взаємодії людини і влади, а й відповідна підготовка людини, формування якої відбувається завдяки процесові політичної соціалізації особи – засвоєння індивідом демократичних стандартів поведінки, соціальних норм і традицій співжиття певного суспільства, що є для нього життєвим середовищем.

Засвоївши відповідні норми та цінності, особистості мають стати свідомими суб'єктами влади і в такий спосіб здатні забезпечувати постійне вдосконалення владної діяльності в своїх інтересах [2, с.129].

У правовій державі, навпаки, акцент робиться на відповідальності посадових осіб перед громадянами. Відповідальність держави перед суспільством забезпечується системою гарантій, до яких належать: відповідальність уряду перед представницькими органами влади; дисциплінарна, цивільно-правова і кримінальна відповідальність посадових осіб за порушення прав і свобод громадян; процедура імпічменту, тобто притягнення до відповідальності й судового розгляду справ вищих посадових осіб держави [3, с. 20].

Формами взаємодії держави і громадянського суспільства в умовах застосування власне консенсусної моделі, на слушну думку В. Горленка, можуть стати: а) взаємна цілеспрямована дія держави на громадянське суспільство і громадянського суспільства на державу, при певних межах втручання в цілях ефективного і якісного виконання ними їх завдань і функцій;

б) взаємодопомога держави і громадянського суспільства в правовій формі і за наявності справжнього правосуддя; в) взаємний контроль держави і громадянського суспільства, зокрема силами правозахисних організацій, інституту Уповноваженого з прав людини тощо; г) участь громадянського суспільства в здійсненні державної влади шляхом впливу на неї через виборчу систему, засоби масової інформації, а також здійснення влади через органи місцевого самоврядування; д) взаємна відповідальність громадянського суспільства і держави; ж) співпраця громадянського суспільства і держави по адаптації до реальних умов різних форм власності, включаючи приватну власність на землю; з) співпраця інститутів громадянського суспільства і державної влади у вирішенні внутрідержавних соціальних і культурних проблем: охорона навколишнього природного середовища, розвиток науки, охорона здоров'я, освіта, культура, тощо; і) взаємодія громадянського суспільства і держави з міждержавною системою при вирішенні проблем глобального характеру [1, с. 285-286]

Важко не погодитися з М. Месюк, що "розвиток інститутів громадянського суспільства став провідною тенденцією в розвитку країн-лідерів. Інститути поступово витісняють і заміщають державні інститути. Це позначається як на підвищенні ефективності управління суспільством, так і на економічній ефективності... Суспільний і державний устрій майбутніх країн-лідерів, ефективність їхньої політики будуть прямо залежати від розвитку інститутів громадянського суспільства. Можна навіть припустити, що життєстійкість провідних держав буде забезпечена ступенем розвитку вказаних інститутів. Це – нова найважливіша закономірність розвитку глобальних процесів: роль інститутів громадянського суспільства стає не просто важливим, але і вирішальним чинником політичного, економічного і науково-технічного розвитку країни" [4, с. 87-93].

Для вирішення такої нагальної проблеми на сьогодні, як взаємодія держави та громадянського суспільства потрібно відшукати практичні шляхи та орієнтири співпраці між громадянським суспільством та урядом в Україні, розробити конкретні практичні рекомендації для державних установ про напрями й механізми взаємодії з громадянським суспільством. Для цього ж необхідно комплексно вивчити міжнародний контекст взаємодії держави та громадянського суспільства, визначити як саме впливають світові тенденції на його еволюцію в Україні. Досить актуальним є і питання користування інтелектуальним потенціалом представників громадянського суспільства в управлінні державними справами та пов'язаними з цим перспектив законодавчого забезпечення громадської участі. Тож, беручи до уваги те, наскільки дана проблема є дискусійною, варто наголосити на неодмінному урахуванні і українського, і світового історичного досвіду в плані громадянського примирення та розбудови громадянського потенціалу в процесах розробки відповідних політичних стратегій та прийняття політико-управлінських рішень. Виходячи з європейського підходу [5, с. 38] до взаємодії між державою та громадянським суспільством, такий підхід в Україні має

ґрунтуватись на налагодженні взаємодії держави та інститутів громадянського сектора.

Таким чином, взаємодія держави та громадянського суспільства визначає ступінь участі громадян в управлінні справами держави та визначає рівень демократії в країні. В цілому, ефективна взаємодія між державою та громадянами є ключовим елементом сталого розвитку та демократизації суспільства. Вона сприяє побудові відкритого, справедливого та гармонійного суспільства, де кожен громадянин має можливість впливати на прийняття рішень, які стосуються його життя та майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Горленко В. В. Українська адміністративно-територіальна реформа у процесі формування громадянського суспільства. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.* 2011. Т. 24. № 2. С. 282–290.

2. Ладиченко В. В. Гуманістичні основи організації державної влади. Київський національний торговельно-економічний університет. Київ. 2007. 407 с.

3. Ладиченко В. Проблеми взаємодії держави і громадянського суспільства. *Публічне право*. 2016. № 4 (24). С. 18-25.

4. Месюк М. П. Взаємодія інститутів влади та громадянського суспільства в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. *Інвестиції: практика та досвід*.2018. № 8. С. 87-93.

5. Череватюк В. Б. Громадянське суспільство як модель взаємовідносин людини та держави: від історії до сучасності. *Юридичний вісник.* Повітряне і космічне право. 2014. № 2. С. 35-40.

Чорней В. С.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА ЗАКОННІСТЬ ЯК КЛЮЧОВІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО РЕЗЕРВУ В ОРГАНАХ ПРОКУРАТУРИ

Формування кадрового резерву в органах прокуратури є складним та багатоаспектним явищем, в основі якого лежить система відправних начал, вихідних ідей, які прийнято називати принципами. Перелік відповідних засад є досить широким, втім в їх системі важливе та особливе місце належить засадам верховенства права та законності. Взагалі, верховенство права представляє собою панування права в суспільстві. Воно вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовчу діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом повинні бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним із проявів верховенства права є те, що право не

обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства [1].

Верховенство права, відповідно до точки зору Р.В. Щупаківського, найбільш доцільно тлумачити з двох точок зору: «1) у ролі єдиного феномена європейської культури, яка включає в себе досвід не лише англомовних, а й континентально-європейських держав, однак, враховуючи все це, варто визнати наявність окремих відмінних рис: ознак історичного та концептуального типу, що зумовлено традиціями національного характеру; 2) в умовах глобалізації ним є універсальний принцип співіснування та співробітництва поміж народами та культурами, однак ця ситуація потребує міжкультурного діалогу щодо ймовірностей та меж просочення цього феномена до неєвропейських культур» [2, с. 125]. В свою чергу І. Пухтецька вважає, що існує три незалежних теорії, які пояснюють особливості представленого принципу, а саме: «1) верховенство права – це панування права: людина може бути притягнута до відповідальності в разі прямого порушення закону, у передбаченому законом порядку та в суді загальної юрисдикції; 2) верховенства права, полягає в тому, що кожна людина, незалежно від посади і становища в суспільстві, рівна перед законом; 3) верховенство права – це панування духу законності: відповідність змісту Конституції принципу верховенства права на основі загальних конституційних принципів (наприклад, право на особисту свободу, на публічні збори), які є результатом судових рішень, що визначають права індивідів у окремих справах, розглянутих судами» [3, с.35]. Є.В. Назаренко цілком слушно зазначає, що принцип верховенства права виявляється у сукупності таких дій: «а) реалізація правотворчості, правозастосовної та правоохоронної діяльності лише відповідно до соціального ідеалу справедливості, згідно з яким людина, її права і свободи визнаються найвищою соціальною цінністю; б) утвердження верховенства конституції в діяльності усіх органів і посадових осіб; в) забезпечення у законодавстві пріоритетності загальновизнаних норм і принципів міжнародного права; г) утвердження верховенства правового закону в системі нормативних актів та забезпечення принципу правової законності у процесі правозастосовної діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування; д) формування розвиненої системи захисту прав людини державою, створення професійного неупередженого і доступного для всіх громадян суду» [4, с.89].

Із засадою верховенства права тісно пов’язаний принцип законності. Взагалі, законність – це фундаментальна юридична категорія, яка є критерієм правового життя суспільства і громадян. Це комплексне політико-правове явище, що відображає правовий характер організації суспільного життя, органічний зв'язок права і влади, права і держави. Законність – це правовий режим у державі, за якого діяльність державних органів, юридичних і фізичних осіб здійснюється відповідно до вимог закону. Змістом законності є вимоги загальності права, верховенства закону, рівності всіх суб'єктів перед законом, стабільності правопорядку, нормативної обґрунтованості правових рішень,

охорони прав громадянина, єдності розуміння і застосування права, нагляду, контролю за виконанням закону та невідворотності відповідальності [5].

Тож, з огляду на зазначене вище, цілком справедливим буде говорити про те, що верховенство права та законність є ключовими принципами функціонування будь-яких суспільних відносин. Так, верховенство права передбачає, що в процесі формування кадрового складу органів прокуратури всі сторони відповідних правовідносин повинні неухильно слідувати не тільки правовим приписам, але й іншим соціальним регуляторам, як-то: норми моралі, етики, правові звичаї, тощо. В свою чергу законність означає, що всі суб'єкти повинні неухильно дотримуватись норм чинного законодавства. Окрім того, справедливим буде говорити про те, що саме вказані засади обумовлюють перелік та зміст інших як загальноправових, так і спеціальних принципів формування кадрового резерву органів прокуратури.

Список використаних джерел:

1. Рішення Конституційного Суду України У справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа при призначення судом більш м'якого покарання) : Рішення Конституційного Суду України від 02.11.2004 № 15–рп/2004 // Офіційний вісник України. 2004. № 45. Ст. 2975

2. Щупаківський Р. В. Загальні принципи права та їх значення для адміністративно-телекомунікаційного права. Держава та регіони. Серія «Право». 2019. № 4. С. 155–159

3. Пухтецька А. Принцип верховенства права: сучасні європейські доктрини як орієнтир для реформування національного законодавства. *Вісник НАН України.* 2010. № 3. С.33-43.

4. Назаренко Є. В. Державно-правова реформа – шлях до правового прогресу. *Державно-правова реформа в Україні* : матер. наук.-практ. конф. (листоп. 1997 р.). Київ: Ін-т законодавства Верхов. Ради України, 1997. С. 87–91.

5. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю70 Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: «Укр. енцикл.», 1998. URL: http://cyclop.com.ua/content/view/1407/1/1/3/#7154

Шевчук С. М.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАГАЛЬНОГО ЗМАГАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ПРИНЦИПУ ЗМАГАЛЬНОСТІ СТОРІН В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Ідея щодо того, що принцип змагальності є самостійним в аспекті його фундаментальних складових має ширше розуміння порівняно з ототожненням його змагальним процесом. Зокрема у першому випадку йдеться не тільки про те, що особи, зацікавлені в результаті справи, вправі відстоювати свою правоту в спорі шляхом подання доказів та участі в дослідженні доказів, наданих іншими особами а й висловлювати свої думки з усіх питань, що підлягають розгляду в судовому засіданні [1, с. 11]. Своєю чергою, основне в змагальному процесі – бути ознайомленим та мати можливість коментувати (спростовувати) докази, пред'явлені іншою стороною [2, с. 223]. Тобто зазначений принцип реалізується в процесі доказування [3, с. 285]. Таке його формулювання відповідає практиці Європейського суду з прав людини, який переконаний, що реалізація положень цього принципу надає можливість сторонам судового процесу ознайомитися та прокоментувати всі докази з метою вплинути на рішення суду [4] й тим самим зберегти ідею справедливого судового розгляду. Й загалом Європейський суд з прав людини неодноразово наголошував на важливості для справедливого судового розгляду здійснення доказування в межах змагальної судової процедури [2, с. 231].

Відповідно, можемо узагальнити, що різниця між змагальним процесом та принципом змагальності об'єктивується такими положеннями: 1) змагальність як принцип судочинства є одночасно гарантією та безпосереднім правом/обов'язком особи відстоювати свою позицію, наводити доводи, докази та аргументи, а також інформувати інших учасників справи про наявний доказовий базис її правоти, тобто це законодавчо закріплена рівна можливість для сторін спору бути вислуханими, а також належно інформованими про наявні матеріали справи, які впливають на хід її судового розгляду; 2) змагальний процес є практичною реалізацією принципу змагальності, що репрезентує конфронтацію між сторонами, ведення «процесуальної гри» щодо виявлення істини у справі. Таке протистояння має на меті забезпечити надійність доказів, але це процедурна, а не матеріальна гарантія; воно зобов'язує забезпечити не надійність доказів, а те, щоб надійність оцінювалася певним чином [5] – суддею за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на їх безпосередньому, всебічному, повному та об'єктивному дослідженні всіх обставин справи [6].

Отже, принцип змагальності в адміністративному судочинстві та судовий процес, що побудований на його основі – різні правові явища, різниця між яких обумовлюється матеріальним та процесуальним характером. Їхнє

співвідношення можна схарактеризувати як складне; частини від цілого, адже вони відображають різні аспекти належної судової процедури.

Список використаних джерел:

1. Ківалов С. Принципи адміністративного судочинства України як основоположні засади формування адміністративної юстиції. *Актуальні проблеми держави і права*, 2005. С. 5–18.

2. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

3. Клименко Ю. Особливості застосування принципів адміністративного судочинства під час розгляду та вирішення митних спорів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №8. С. 282–286.

4. Рішення ЄСПЛ від 30.10.1991 р. у справі «Боржерс проти Бельгії» (Borgers v. Belgium), § 24, серія А № 214-В.

5. United States v. Bench, 82 MJ 388. URL: https://www.armfor.uscourts.gov/digest/IB3.htm

6. Кодекс адміністративного судочинства України Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20200628#Text

Шеметенко Л. П.,
суддя П'ятого апеляційного адміністративного суду
м. Київ, Україна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ В НІМЕЧЧИНІ

У Німеччині адміністративна юстиція виникла в XIX ст. під час відділення публічного права від приватного. Адміністративні суди були засновані як органи самоконтролю за управлінням. У цьому адміністративні суди перейняли досвід французької моделі правосуддя. У Німеччині судова система поділена, як і у Франції, на суди загальної юрисдикції і спеціалізовані суди. Звичайна юрисдикція включає цивільну і кримінальну юрисдикцію. Спеціалізовані суди – це адміністративні суди, фінансові суди, трудові суди, соціальні суди. Крім того, існує конституційна юрисдикція, до якої входить Федеральний Конституційний Суд і конституційні суди земель [1]. В основу побудови системи адміністративних судів покладено територіальний принцип.

Адміністративний суд включає: Адміністративний суд землі, Вищий адміністративний суд, Федеральний адміністративний суд (працює в м. Лейпциг). Адміністративні суди і Вищі адміністративні суди є судами федеральних земель. У кожній федеральній землі є лише один Вищий

адміністративний суд, до компетенції якого входить здійснення судочинства на території усієї федеральної землі [2, с. 123]. Система адміністративної юстиції встановлена Конституцією ФРН 1949 р., сфера адміністративного судочинства регулюється Законом Німеччини «Про адміністративне судочинство» від 21 січня 1960 р.

До адміністративної системи правосуддя в Німеччині відносяться: 51 адміністративний суд у федеральних землях Німеччини; 15 вищих адміністративних судів; 1 Федеральний адміністративний суд з повноваженнями вирішення справ для 82 млн. людей, які проживають в державі (громадян і іноземців). В судовій системі працюють 1900 адміністративних суддів, щорічно розглядається близько 140 000 справ, з них в порядку скороченого провадження - 30 000 справ, 10% справ доходять до апеляційної інстанції, з них 1% — до Федерального адміністративного суду (близько 1100 справ). Строки розгляду складають 9-12 місяців (при скороченому провадженні – більш скорочені строки). Зміна рішення Вищим адміністративним судом складає 20 %, у приблизно 13 % справ адміністративні органи отримують негативне для себе рішення. Приблизно у 75 % справах позивачів представляють адвокати. Близько у 20% справах позивачі звільняються від сплати процесуальних платежів [3, с. 69].

Адміністративна юрисдикція є найбільш великою системою спеціалізованих судів. В більшості випадків адміністративні суди надають судовий захист у спорах між громадянином і органом державної влади. Типовими прикладами позовів, які подаються в загальні адміністративні суди, є спори, які випливають із законів, що стосуються громадського порядку і безпеки, іноземних громадян і надання для них притулку, будівництва, дорожнього руху, торгівлі і промисловості, муніципальних прибутків і муніципальної адміністративної адміністрації, субсидій, доступу до державних закладів і громадських організацій, питанням благоустрою, освіти, захисту навколишнього середовища, планування державної служби. Адміністративні суди є невід'ємною частиною судової системи Німеччини. Вони не мають консультативних функцій і незалежні від будь-якої ланки влади [4].

Судді адміністративних судів перевіряють законність адміністративних актів. Вони приймають свої рішення незалежно і керуються лише законом. Громадяни мають право звертатися до адміністративних судів, якщо вони вважають, що рішеннями адміністративних органів порушуються їхні права. Таким чином, адміністративні суди забезпечують правовий захист, який передбачений конституційним законом [5].

Адміністративне судочинство в Німеччині передбачає п'ять видів позовів: позов про заперечення, позов про примус до виконання обов'язку, загальний позов про виконання зобов'язання, позов про визнання правовідносин, перевірка дійсності правил. Однак цей перелік не є вичерпним.

Відповідно до законодавства кожна особа має право на оскарження рішень публічної влади, якщо вважає, що такими рішеннями порушуються її конституційні права. Це означає, що кожна особа має право подати до суду

будь-який позов, і такий позов повинен бути прийнятий. Такі позови називаються позовами особливого роду, «у собі» [6].

Федеральний адміністративний суд у більшості випадків діє як апеляційний суд, розглядаючи апеляції з питань права. В окремих справах (планування транспортних маршрутів, заборона певних асоціацій) Федеральний адміністративний суд виносить остаточні рішення як суд першої та останньої інстанції [7]. Однак, за призначенням Федеральний адміністративний суд є касаційною інстанцією.

Щоб стати професійним суддею в Німеччині, кандидат повинен вивчити право в університеті (протягом чотирьох років) і скласти екзамен, який проводиться державним органом. Після цього попрацювати ще два роки за різними юридичними спеціальностями в цивільному та кримінальному суді, адміністративних органах, юристом та ін. Така частина навчання завершується випускним іспитом, який також провадиться державним органом. Заключний екзамен не приводить до наукового ступеня, але надає кваліфікацію, яка дозволяє бути суддею [8].

До особливостей адміністративного суду Німеччині відносять наступне: оскаржені можуть бути лише індивідуальні адміністративні акти, оскільки поняття нормативні адміністративні акти відсутнє; адміністративні суди не займаються перевіркою доцільності прийнятих адміністративних актів; адміністративні суди ініціюють і забезпечують зібрання доказів і надання необхідних для правильного вирішення справи документів; адміністративні суди забезпечують правовий захист в разі порушення прав, які належать окремій особі; подання позову в адміністративний суд призупиняє дію адміністративного акту, що оскаржується [9, с.62].

До основних рис адміністративної юрисдикції в Німеччині варто віднести широку компетенцію адміністративних судів, велику кількість спеціалізованих судових органів, що зумовлює в окремих випадках спори щодо розмежування їх компетентності, а також не поширення судового контролю на рішення органів виконавчої влади.

Список використаних джерел:

1. National justice systems - European e-Justice Portal. URL: https://e-justice.europa.eu/16/EN/national_justice_systems?GERMANY&member=1

2. Шлик В. Структура и функции юрисдикции административных судов в Германии. Ежегодник публичного права 2015. Административный процесс. М. : Инфотропик Медиа, 2015. 464 с.

3. Дёриг Х. Развитие административной юстиции в Германии. Ежегодник публичного права 2015: Административный процесс. М. : Инфотропик Медиа, 2015. 464 с.

4. The High Administrative Court of Bavaria. URL: https://www.vgh.bayern.de › e...

5. Administrative justice in Germany. URL: https://www.bverwg.de/en/rechtsprechung/verwaltungsgerichtsbarkeit

6. Административный процесс в Германии / А. Бергер, Н. Веш. Сборник статей о праве Германии. выпуск № 1 (август 2015 г.). URL: www.drjv.org
7. Federal Administrative Court - Bundesverwaltungsgericht. URL: https://www.bverwg.de/en/das-gericht
8. Efficiency of administrative justice in Germany – AEAJ. URL: https://www.aeaj.org › page
9. Кайнов В.И., Сафаров Р.А. Административное право России. Учебное пособие. М., 2020.

Шестопалова Я. В.,
здобувач Міжрегіональної Академії управління персоналом
м. Київ, Україна

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ СЕКСУАЛЬНІЙ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

Основу національного законодавства України із запобігання насильству над дітьми в сім'ї або поза нею становить Конституція України, передусім ст. 3, 21–24, 27–29, 32, 51, 52 Основного Закону, згідно з яким людина, її життя і здоров'я, честь і гідність визначається найвищою соціальною цінністю. Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості. Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість держави. Зокрема, ст. 28 Конституції України закріплює право кожної особи, у тому числі дитини, на повагу до її гідності та вказує, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню. Ці положення Основного Закону конкретизуються в ЦК України, який зазначає, що фізична особа не може бути піддана катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню (ч. 2 ст. 289 ЦК України).

Ст. 52 Основного Закону, яка безпосередньо спрямована на запобігання насильству над дітьми, прямо вказує, що будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються законом. Відповідно до ст. 51 Конституції України, сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою.

Окрім загальних актів законодавства, які звертають увагу на захист дітей від різних форм насильства, в Україні поступово формуються система спеціальних законодавчих актів, які безпосередньо спрямовані на захист прав та інтересів дитини, охорону її від усіх форм насильства та впровадження міжнародних стандартів попередження жорстокого поводження з дітьми [1].

Основою для формування національного законодавства в галузі захисту прав та свобод дітей, в тому числі і кримінально-правового захисту, є

ратифікація нормативно-правових актів міжнародного рівня.

Закон України «Про охорону дитинства» [2] є ключовим спеціальним актом законодавства в галузі захисту прав дитини та протидії усім формам насильства стосовно неї. Цей Закон визначає охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет і з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток встановлює основні засади державної політики у цій сфері. Цим Законом на національному рівні закріплюється саме поняття «дитина», якою вважається «особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно із законом, що застосовується до неї, вона не набуває повноліття раніше» (ст. 1 Закону). Це визначення цілком відповідає поняттю «дитина», викладеному в Конвенції ООН про права дитини.

Кримінальна відповідальність за діяння, що становлять насильство над дитиною, настає згідно з КК України, що орієнтований на захист дитини від будь-яких форм фізичного, психологічного, сексуального або економічного та соціального насильства над дитиною в сім'ї або поза нею та постійно вдосконалюється в цьому напрямі. Дії, що становлять жорстоке поводження з дитиною, ураховуючи комплексний характер цього поняття, можуть містити склади злочинів, передбачених широким переліком статей КК України [3].

Отже, питанню дотримання прав дітей в Україні приділено значну увагу, що відповідає загальновизнаним міжнародним стандартам. Водночас, розглядаючи вказане питання в контексті створення кримінальної юстиції, зауважимо, що низка положень чинного законодавства потребує суттєвого оновлення відповідно до вимог сучасності та з урахуванням розвитку правової думки. Недосконалість законодавства неминуче породжує проблеми у сфері правозастосування, унеможливлюючи реалізацію повною мірою профілактичних заходів, спрямованих на запобігання завданню дитині фізичних страждань або приниженню її людської гідності.

Проблеми у сфері правозастосування також спричинено відсутністю системності в діяльності органів та служб у справах дітей та їх взаємодії між собою, що не сприяє формуванню єдиних та, головне, обґрунтовано вивірених підходів до роботи з неповнолітніми, які стали жертвами злочинів. Відтак, вживані заходи не можуть змінити протиправну поведінку дорослих правопорушників і ситуацію щодо рівня насильства над дітьми.

Очевидно, що така ситуація не є прийнятною та сумісною з тим курсом розвитку, що обрала для себе Україна. Таким чином, сьогодні виникла необхідність у проведенні якісного оновлення чинного законодавства, зокрема у сфері кримінальної юстиції стосовно дітей, та налагодженні взаємодії між органами і службами у справах дітей, залучення до запобігання злочинам стосовно неповнолітніх громади, інститутів громадянського суспільства, насамперед, з метою забезпечення правильності та ефективності прийняття кожного правового рішення відносно дитини, яка стала жертвою насильства, пов'язаного з її подальшою соціальною підтримкою.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80
2. Про охорону дитинства : Закон від 26 квіт. 2001 р. *Верховна Рада України*. URL: http://www.zakon.rada.gov.ua
3. Кримінальний кодекс України: Закон від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Верховна Рада України*. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14

Шкіндер Ю. П.,
здобувач ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

ПРАВОПОРЯДОК КРІЗЬ ПРИЗМУ МІЖНАУКОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Сучасне суспільство характеризується глибокими соціокультурними трансформаціями та змінами, причиною яких стало усвідомлення людством себе єдиною глобальною цивілізацією, тобто за влучним висловом видатного іноземного дослідника Ж.-Ф. Ліотара як «стан постмодерну», тобто такий стан, який логічно випливає з процесів модернізму як реакція на кризу його ідей [1, с. 69]. Незважаючи на складний і динамічний перебіг конституційно-правових процесів у нашій державі, фундаментом правових реформ є її Основний Закон та заснований на ньому конституційний правопорядок, який забезпечує стабільність людського буття, функціонування легітимної влади, розвиток демократичного суспільства, верховенство прав і свобод людини та громадянина.

Проте порядок у суспільному житті, що гарантує цивілізовані умови існування й розвитку індивідів, соціальних груп, суспільства в цілому, не може бути створений без належної участі держави, яка вміло й ефективно використовує для регулювання соціальних процесів арсенал правових засобів і методів [2, с. 232]. «Молода Українська держава обрала загалом правильний шлях цивілізованого суспільства, яке ґрунтується на загальнолюдських цінностях» [3, с, 90] – слушно наголошує В. Співак.

Принагідно зазначимо, що право – це один із регуляторів соціальних зав’язків та відносин, це соціальні норми, що регулюють особливий вид відносин у суспільстві. І ця особливість виходить із самих ознак права (нормативність, обов’язковість до застосування, санкції за порушення норм права, встановлення юридичної відповідальності), а також з того факту, що право регулює відносини у всіх сферах життя суспільства.

Інтеграція ж соціально-антропологічного, аксіологічного та системного підходів дозволяє вченим зрозуміти право як складне, соціально й історично

детерміноване явищ [4]. Так, на переконання М. Козюри «у праві завжди будуть залишатися аспекти, сторони, сфери буття, які з тих чи інших причин знаходитимуться за межами конкретної типології; розвиток міжнаукових інтеграційних процесів неминуче призведе до виникнення нових наукових напрямів, що впливатимуть на праворозуміння; в умовах глобалізації відбудуться зміни в міжцивілізаційних відносинах і, відповідно, в критеріях відокремлення цивілізацій тощо» [5, с. 12]. Утім, навколо глобалізаційних процесів завжди тривають дискусії у контексті концепції зіткнення та боротьби цивілізацій, а також з приводу становлення глобальної земної цивілізації в умовах однополюсного світу [6].

Взагалі, сучасну цивілізацію більшість дослідників називають інформаційною, цифровою, мережевою. Це зумовлено медіатизацією соціокультурного простору, коли нові технології стосуються всіх сфер життя. В сучасних умовах нові засоби інформації стали не тільки основними регулятивними механізмами, але й засобами побудови правової культури, правового порядку та формування ціннісних структур особистості [7].

Становлення цифрової держави та трансформація права в умовах цифровізації є відповіддю на конструювання нового часу та нового простору які ми спостерігаємо в останні десятиліття, коли намітилися істотні зрушення у відчутті темпоральних характеристик і розширення правового простору як для кожної людини, так і суспільства загалом. Безумовно, ці явища, з одного боку, відкривають нові можливості, а з іншого – змушують трансформувати ті сфери, які століттями не зазнавали серйозних змін, а тому можливі кризові прояви, викликані як неготовністю суспільства сприймати нову цифрову реальність, так і неможливістю прорахувати всі загрози та ризики [8, p. 166]. У цьому важливу роль відіграє належний цифровий правопорядок, в якому всі його елементи взаємоузгоджені з правовими цінностями та правами людини.

Цифровізація безумовно відкриває нові можливості для демократизації державно-правової сфери, більш відкритої взаємодії між різними суб’єктами – державами, міжнародними організаціями, юридичними та фізичними особами. Проте неминуче можуть виникати й кризові моменти, пов’язані з питаннями безпеки інформації, недостатнім ступенем стандартизації, неготовністю громадян до переходу в цифровий простір тощо.

Окрім того, використання засобів цифрових комунікацій практично в усіх сферах суспільних відносин призводить до зміни інтересів і цінностей права, принципів та умов існування людини в глобалізованому суспільстві. На цій підставі у науковий обіг вводяться нові поняття «цифрові права», «цифрова ідентичність», «цифрова рівність», формується визначення цифрового правопорядку як правової категорії. Всі ці проблеми лише починають з’являтися на правовому горизонті та потребують ґрунтовних наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Постол А. А. Постмодернізм як сучасна суспільно-політична реальність. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2010. Вип. 42. С. 69–79.

2. Подорожна Т., Овчаренко О. Національна безпека та

конституційний правопорядок як чинники забезпечення прав людини. *Права людини і національна безпека: роль органу конституційної юрисдикції :* зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 черв. 2019 р.). Київ : ВАІТЕ, 2019. С. 232–240. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/prava_lyudyny_i_nac._bezpeka_0_0.pdf

3. Співак В. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення в умовах глобальних трансформацій. *Розвиток взаємодії держави і громадянського суспільства в контексті впровадження європейських принципів належного врядування* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (12 грудня 2012 р., м. Київ) / упоряд. В. М. Яблонський, О. А. Корнієвський, П. Ф. Вознюк. К. : НІСД, 2013.

4. Рябовол Л. Праворозуміння як наукова проблема: деякі тенденції сучасного етапу дослідження. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Вип. 1(17). С. 17–22.

5. Козюбра М. І. Праворозуміння: плюралізм підходів і єдність поняття. Чи можливо це? Про українське право. *Часопис кафедри теорії та історії держави і права Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка*. 2011–2012. Число VI-VII. С. 6–21.

6. Юхименко Н. Динаміка функцій системи освіти у світлі нових тенденцій розвитку людини і суспільства. *Українознавчий альманах*. 2014. Вип. 17. С. 169**–181**.

7. Тортіка О. О., Біличенко О. Л. Інформаційно-комунікаційний простір як відображення сучасного соціокультурного середовища. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2010. Вип. 30. С. 82**–**84.

8. Zadykowicz T. Formacja moralna w pluralistycznym społeczeństwie – koncepcje i metody. *Rocznik Teologii Katolickiej*. 2012. Tom XI/2. S. 165–184.

Юринець А. В.,
здобувач ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

ВИДИ ПРОВАДЖЕНЬ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ: ОКРЕМЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII Цивільний процесуальний кодекс України викладено в новій редакції [1].

Згідно зі ст. 19 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК) цивільне судочинство здійснюється за правилами, передбаченими цим Кодексом, у порядку: 1) наказного провадження; 2) позовного провадження

(загального або спрощеного); 3) окремого провадження. Тобто, ЦПК виділяє як окремий вид цивільного провадження – окреме провадження.

Частиною сьомою ст. 19 ЦПК передбачено, що окреме провадження призначене для розгляду справ про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов для здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Отже, за ст. 293 ЦПК окреме провадження - це вид непозовного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав, свобод та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Частиною другою ст. 293 ЦПК визначено, що суд розглядає в порядку окремого провадження справи про: 1) обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи; 2) надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності; 3) визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою; 4) усиновлення; 5) встановлення фактів, що мають юридичне значення; 6) відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі; 7) передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність; 8) визнання спадщини відумерлою; 9) надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку; 10) примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу; 11) розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб. Крім того, у порядку окремого провадження розглядаються також справи про надання права на шлюб, про розірвання шлюбу за заявою подружжя, яке має дітей, за заявою будь-кого з подружжя, якщо один з нього засуджений до позбавлення волі, про встановлення режиму окремого проживання за заявою подружжя та інші справи у випадках, встановлених законом.

Слід зазначити, що в «старому» ЦПК, який втратив чинність у зв'язку із прийняттям Закону від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII, в ст. 234 також розкривався зміст поняття «окреме провадження» та визначалися справи, які суд розглядав в порядку окремого провадження. Стаття 293 «нового» ЦПК та ст. 234 «старого» ЦПК майже ідентичні.

Тобто, станом на 2018 рік суттєвих змін інститут окремого провадження, на відміну, наприклад позовного провадження, не має, він грунтується на таких же нормах ЦПК, як до 2017 року. Інститут окремого провадження, на відміну від позовного провадження, спрямований на розгляд безспірних цивільних справ про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів. Відтак, ми погоджуємося з науковцями в тому, що існування окремого провадження у цивільному процесі є традиційним для вітчизняного процесуального законодавства [2].

Так, за ст. 234 ЦПК креме провадження - це вид непозовного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про

підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав. Суд розглядає в порядку окремого провадження справи про: 1) обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи; 2) надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності; 3) визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою; 4) усиновлення; 5) встановлення фактів, що мають юридичне значення; 6) відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі; 7) передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність; 8) визнання спадщини від умерлою; 9) надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку; 10) примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу; 11) розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб. Крім того, у порядку окремого провадження розглядаються також справи про надання права на шлюб, про розірвання шлюбу за заявою подружжя, яке має дітей, за заявою будь-кого з подружжя, якщо один з нього засуджений до позбавлення волі, про встановлення режиму окремого проживання за заявою подружжя та інші справи у випадках, встановлених законом.

Ми погоджуємося з вченими в тому, що справи окремого провадження мають різну сутність та специфічну матеріально-правову природу, яка визначається певними особливостями об’єктів та способів судового захисту. Їм притаманні особливості суб’єктного складу учасників, предмета судової діяльності та процесуального порядку розгляду й вирішення справ. Об’єктами судового захисту в окремому провадженні є як законні інтереси, так і неоспорювані суб’єктивні права фізичних, юридичних осіб або держави. Способами ж захисту прав та інтересів в окремому провадженні є підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав. Виходячи із цього, об’єкт та спосіб судового захисту можуть бути критеріями класифікації справ окремого провадження [2].

Отже, окреме провадження в цивільному процесі характеризується «стабільністю» існування цього інституту в цивільному судочинстві та спрямоване на розгляд безспірних справ в порядку, в межах та в строки, визначені ЦПК.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. Законодавство України. https://rada.gov.ua

2. Окреме провадження : монографія; за ред. В. В. Комарова. Х. : Право, 2011. 312 с.

Якубовський В. П.,
Викладач кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

САМООРГАНІЗАЦІЯ ЯК СУТНІСНА ОЗНАКА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Самоорганізація є однією з ключових характеристик громадянського суспільства, що визначає його здатність до автономного функціонування та розвитку. Вона передбачає спонтанне об'єднання громадян навколо спільних інтересів, проблем і цілей без прямого втручання держави. Така активність є основою для формування незалежних громадських інституцій, що сприяють зміцненню демократії та забезпеченню соціальної справедливості.

Сутнісною ознакою громадянського суспільства є його здатність до самоорганізації. Громадянське суспільство виступає свого роду полем активної та різноманітної соціальної самоорганізації, сферою спілкування та солідарності, спонтанної самоорганізації і самоврядування вільних індивідів на основі добровільно сформованих асоціацій громадян, яка захищена необхідними законами від прямого втручання і регламентації з боку держави [5].

Самоорганізаційний аспект функціонування громадянського суспільства підкреслюється й у визначеннях, які запропоновано в Білій книзі урядування ЄС та «Центром громадянського суспільства» Лондонської школи економіки та політичних наук [2, с. 14].

У сучасній науковій парадигмі громадянське суспільство розглядається як соціальний простір самоорганізованих громад та об'єднань, який динамічно розвивається. Таким чином, самоорганізація громадянського суспільства, з одного боку, постає як процес, що безпосередньо пов'язується з активністю громадян та їхніми зусиллями щодо побудови громадської спільноти, проведення спеціальних заходів, здатністю самостійно або на рівні місцевого самоврядування розв'язувати суспільно важливі питання. З іншого – може трактуватись як функціональна властивість громадянського суспільства, що пов'язана із забезпеченням стабільної дії громадського механізму для виконання суспільних прав та накопиченням достатнього соціального капіталу для підтримання цілісності і стабільності системи. Розглянуте крізь призму самоорганізаційних процесів, громадянське суспільство постає як складна, відкрита, підпорядкована універсальним принципам самоорганізації нелінійна система, яка розвивається в нелінійному суспільстві та має цілу низку біфуркаційних можливостей для свого розвитку. При цьому детермінантами цієї нелінійності виступають кількість та різна якість структур та інститутів громадянського суспільства, недетермінованість і поліваріантність їхнього взаємного розвитку, а також вільний обмін між собою та державними інститутами енергією та інформацією [3].

Самоорганізація громадянського суспільства здійснюється посередництвом утворення, функціонування й розвитку атрактивних елементів, якими виступають найрізноманітніші соціальні угруповання в складі громадянського суспільства. Термін «атрактивні елементи» використовується для позначення зон підвищеної соціальної впорядкованості, причому механізми такої локалізації мають переважно культурний характер – і, відповідно, в атрактивному елементі завжди наявні ознаки більш–менш стійкої субкультурної складової [1, с. 227].

Принциповим моментом самоорганізації систем, зокрема, громадянського суспільства, є перевищення граничного значення керівного параметру на певному етапі його функціонування, внаслідок чого система здійснює стрибкоподібний перехід до нового стану і відбувається руйнування системної цілісності. Останнє виступає як неодмінний момент розвитку громадянського суспільства, який втім закладає основу і для становлення якісно нової впорядкованості. Відкритість громадянського суспільства та його нелінійність зумовлюють високу чутливість її до різних зовнішніх і внутрішніх впливів (флуктуацій). В теорії нелінійних систем флуктуаціями називають спонтанні відхилення значень певних параметрів системи від своїх середніх значень, що описують рівновагу системи як найбільш ймовірний стан її елементів.

Таким чином, послаблення захисту інтересів громадянина, порушення недоторканості власності, скорочення економічної свободи, проблеми в системі соціального захисту, механізмів узгодження соціальних інтересів тощо зумовлюють подальший розвиток громадянського суспільства в точках біфуркації. Ситуація біфуркації характеризується втратою стійкості актуальної структури самоорганізованої системи та появою одночасно кількох (щонайменше двох) рівноможливих напрямків її еволюції до стану нової структурної стійкості [4, с. 342].

Критичний рівень хаосу, руйнування соціальної інтегрованості, який спостерігається в момент біфуркації, різко падає за рахунок природного спонтанного формування атрактивних елементів. Вони виникають у післябіфуркаційний період у процесі самоорганізації суспільства і наперед задаються умовами соціального середовища. Наприклад, подолання кризи самоідентичності, особливо в перехідних суспільствах, може бути реалізоване через входження до нових атрактивних утворень громадянського суспільства, поява яких відбулась внаслідок описуваного вище процесу. Перебіг процесів самоорганізації громадянського суспільства і соціуму в цілому стає можливим за виконання певних умов, основними з яких є: часткова однаковість атрактивних утворень; взаємна відмінність і навіть унікальність соціальних угруповань за деякими критеріями, що забезпечує структурованість, диференційованість громадянського суспільства, яка є неодмінною умовою самоорганізації; взаємопов’язаність елементів громадянського суспільства, що знижує рівень соціальної ентропії; подолання атомізації громадянського суспільства, зумовленої фрагментарністю та амбівалентністю суспільної свідомості [3].

Зміна традиційного уявлення про громадянське суспільство і розгляд останнього крізь призму теорії самоорганізації актуалізують проблему співвідношення та співіснування його з державою. Синергетичний підхід, який розглядає процеси самоорганізації, що активно розгортаються в громадянському суспільстві, особливості створення параметрів порядку, яскраво демонструє неможливість звільнення громадянського суспільства від впливу держави. Так, розвиток і функціонування громадянського суспільства передбачає наявність конкурентних механізмів (різноманітних інтересів, цінностей, ідеалів тощо), що детермінують підвищення зон внутрішньої та зовнішньої (по відношенню до держави) конфліктності. Це розглядається як умова підтримки динамічної стійкості всієї системи. Результатом подолання протиріч та конфліктів стає поява певних параметрів порядку. Останні ж, щоб стати принципами та засадами регулювання громадянських відносин, повинні бути зафіксовані державою.

Важливими показниками рівня самоорганізації громадянського суспільства є участь громадянина в волонтерській діяльності, соціальній роботі та роботі громадських організацій, відкритість процесів прийняття рішень, широка участь громадян в цьому процесі, інформування громадян про зміни в цих процесах, консультації з широким колом соціальних суб’єктів, включаючи НУО, неформальні групи, окремих громадян, підтримка загальнонаціональних та місцевих програм громадянської ініціативи. Серед найбільших загрозливих ризиків самоорганізації громадянського суспільства виділяємо боротьбу з корупцією та низький рівень суспільної довіри громадян.

Таким чином, самоорганізація є сутнісною ознакою громадянського суспільства, яка дозволяє громадянам активно впливати на суспільні процеси, долучатися до вирішення проблем та контролювати владу. Завдяки цьому формується відповідальна і активна громадянська позиція, що є невід'ємною умовою сталого розвитку демократії та забезпечення прав людини в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Бевзенко Л. Д. Соціальна самоорганізація. Синергетична парадигма: можливості соціальних інтерпретацій Київ.: Інститут соціології НАН України. 2002. 437 с

2. Міжнародна практика заходів, спрямованих на зміцнення довіри між державою та організаціями громадянського суспільства: дослідження. Київ.: ОБСЄ, 2010. 136 с.

3. Самоорганізація громадянського суспільства: значення для націєтворення [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://npu.edu.ua/!e–book/book/html/D/ispu_ksue_Nesterenko/120.html

4. Щедрова Г. П. Самоорганізація громадянського суспільства: теоретичні засади і практичні реалії. *Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник». Політичні науки.* 2016. Вип. 114. С. 341-345.

5. Alexander J. Bringing Democracy Back In; Ed. by Ch. Lemert. Sage: Intellectuals Beyond Academy, 1990.

Яремак В. І.,
викладач кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЯК ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ

У сучасних умовах побудови України як правової, демократичної держави саме громадський контроль є одним із найважливіших явищ правової дійсності. Ідея громадського контролю як необхідної форми взаємодії громадянського суспільства і держави міцно утвердилася і на рівні правової політики, і у свідомості громадян України. Закріплення різних інструментів громадського контролю в безлічі нормативно-правових актів виявляє особливість вітчизняної правової системи, що відрізняє її від інших правових систем, у межах яких громадський контроль має інше суспільне значення.

Поширенню інституту громадського контролю в чинному законодавстві України певною мірою сприяли минулі традиції. Так, свого часу на рівні народного контролю, участі громадськості у виконанні державних функцій у свідомість громадян послідовно впроваджували ідею про право брати участь у контролі за діяльністю державних структур у сферах, що становлять певний інтерес для життєдіяльності громадян. Утім ідеологізований, часто фіктивний, багато в чому переплетений із державним контролем, громадський контроль мав і позитивне значення, сприяючи пошуку шляхів подолання відчуження людини від державної влади. Джерелом його існування було те, що в його основі лежали ідеї соціальної справедливості й народного самоврядування.

У Конституції України 1996 року ідея громадського контролю не одержала безпосереднього вираження [1]. Водночас на основі принципів права, які знайшли свій вираз у положеннях Конституції України, зокрема тих, що визначають основи правового статусу людини і громадянина, законодавче регулювання громадського контролю в окремих сферах суспільних відносин набуло значного поширення. Так, наразі принцип участі громадян в управлінні державними справами закріплено у ст. 38 Конституції України [1].

На сьогодні правові засади громадського контролю передбачено в постановах Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» (від 05.11.2008), «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» (від 03.11. 2010); указах Президента України: «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади» (від 01.08.2002), «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» (від 07.02.2008), «Про ліквідацію деяких консультативно-дорадчих органів, утворених Президентом України» (від 28.04.2015); роз'ясненнях Міністерства юстиції України «Характеристика громадських формувань як інститутів громадянського

суспільства» (від 24.01.2011) та «Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства» (від 03.02.2011); Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки, затвердженій Указом Президента України від 26.02.2016; Плані заходів на 2019 рік щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки, затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 та ін.

Утім, на жаль, на законодавчому рівні немає нормативного визначення громадського контролю. Лише в Законі України «Про національну безпеку України» наведено поняття демократичного цивільного контролю як комплексу здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних, кадрових та інших заходів для забезпечення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості органів сектору безпеки і оборони та інших органів, діяльність яких пов'язана з обмеженням у визначених законом випадках прав і свобод людини, сприяння їх ефективній діяльності й виконанню покладених на них функцій, зміцненню національної безпеки України [2].

Також важливо додати, що Проєктом Закону про громадський контроль від 13.05.2015 № 2737-1 запропоновано досить широке розуміння громадського контролю над органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а саме як здійснення правових, організаційних, інформаційних заходів для забезпечення неухильного дотримання органами державної влади та місцевого самоврядування положень Конституції, законів України, інших нормативно-правових актів з метою сприяння їхній ефективній діяльності й виконання покладених на них функцій захисту прав, свобод, інтересів громадян [3].

Особливості громадського контролю як правового інституту пов'язані з його предметною спрямованістю і методами впливу на правове регулювання суспільних відносин. Предметна сфера громадського контролю – це виконання публічних функцій. Що стосується методів громадського контролю, то цей вид контролю не має імперативного характеру і безпосередньо не спирається на механізми публічного примусу. Проте, будучи закріпленим на законодавчому рівні, він користується захистом з боку органів державної влади. Окрім того, органи державної влади зобов'язані враховувати результати громадського контролю крізь призму моніторингової системи.

У юридичній літературі дослідники виділяють такі ознаки громадського контролю: 1) суб'єктами громадського контролю є представники громадськості – громадяни України, групи громадян, об'єднання громадян, органи самоорганізації населення, засоби масової інформації тощо; 2) об'єктом громадського контролю є власне діяльність суб'єктів публічної влади, реалізація ними публічних функцій, реалізація завдань держави, прийняття позитивних рішень, напрацювання проєктів нормативно-правових актів; 3) метою громадського контролю є зосередження публічного управління та функціонування всього державно-владного механізму на ефективному захисті прав і свобод людини та громадянина, дотриманні вимог законності, розвитку

громадянського суспільства, із врахуванням його потреб та інтересів; 4) громадський контроль володіє правовим характером, адже всі заходи та дії, що реалізуються в межах громадського контролю, здійснюються виключно у правових формах, відповідно до чинного законодавства; 5) громадський контроль наділений публічним характером – він здійснюється стосовно діяльності суб'єктів, які наділені владними повноваженнями, стосовно діяльності, яка має публічний характер та переслідує публічно-правові цілі. А отже, відповідні заходи громадського контролю реалізуються у публічно-правовому полі, мають публічний вплив; 6) рішення, що прийняті за результатами проведення громадського контролю, мають рекомендаційний характер; 7) суб'єкти громадського контролю є самостійними у визначенні доцільності по здійсненню громадського контролю. Його проведення є ініціативою самих громадян, держава не має права втручатися у цей процес [4]. Отже, його основна функція – комунікативна, яка пов'язана зі встановленням тісних взаємозв'язків між громадянським суспільством і державою. Такі комунікації визначають прозорість публічного управління, підвищують рівень довіри у громадян до представників державної влади.

Варто зазначити, що громадський контроль як правову категорію треба відрізняти від громадського контролю як соціологічну категорію. Щодо останньої, то вартою уваги є теза, що громадський контроль є синонімом соціального контролю, у якому використовується більш широке коло правових інструментів, включно з імперативними інститутами народовладдя, такими як парламентаризм, вибори, референдум, які також є формами соціального контролю (або громадського контролю в його широкому сенсі) [4].

Сутнісною рисою громадського контролю як правової категорії є його неімперативний характер, що відрізняє його від діяльності інститутів народовладдя, які виконують функції соціального контролю. Саме за допомогою специфічних неімперативних методів (спостереження, моніторингу, громадських слухань тощо) громадський контроль впливає на діяльність органів публічної влади. Окрім того, інститут громадського контролю як правова категорія знаходить своє вираження в різних режимах його здійснення залежно від конкретних сфер суспільних відносин. Будучи свого роду «наскрізним» правовим інститутом, він розвивається в багатьох галузях чинного законодавства, тим самим впливаючи на застосовувані в них методи правового регулювання.

Отже, можемо підсумувати, що, незважаючи на істотну еволюцію вітчизняної правової теорії й системи законодавства, нині в юридичній науці актуалізувався інтерес до громадського контролю. Більшість наукових досліджень спрямовані на пошук нових інструментів впливу інституту громадського контролю на діяльність держави для підвищення якості правового регулювання та зміцнення гарантій реалізації й захисту прав і свобод людини та громадянина. Для досягнення цих цілей потрібно вдосконалювати і правову доктрину громадського контролю, і його законодавчу регламентацію з урахуванням чинного конституційно-правового механізму народовладдя в Україні. Серед чинників, що зумовлюють зростання інтересу до проблем

дослідження теорії громадського контролю, процесу його розвитку й підвищення ефективності, можна відзначити такі: розвиток громадянського суспільства, який веде до підвищення активності громадян у їхньому прагненні усвідомлено брати участь у реалізації політики держави та подоланні проблем, які безпосередньо стосуються усіх сфер життєдіяльності суспільства; необхідність удосконалення якості публічного управління, перед яким постають дедалі складніші завдання.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text

3. Проєкт Закону про громадський контроль № 2737-1 від 13.05.2015. *Офіц. вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55101

4. Сквірський І. О. Поняття та значення громадського контролю в сучасній адміністративно-правовій доктрині України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. Випуск 37. Том 3. 2016. С. 23–24.

Яресько Б. В.,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ СУДДІВ

Принципи правового регулювання праці суддів найбільш доцільно розуміти як усталені, а також обумовлені закономірностями розвитку суспільства та держави, вихідні засади, основи, відправні начала, ключові ідеї, на яких має будуватись здійснення відповідної діяльності з метою забезпечення ефективного функціонування та захисту правовідносин, які виникають у сфері здійснення службово-трудової діяльності суддями. Варто відмітити, що вчені досить по-різному підходять до класифікації принципів трудового права взагалі, та принципів регулювання трудової діяльності всіх категорій працівників, та суддів зокрема.

Так, О.В. Смирнов класифікує їх за змістом, зокрема ділить принципи трудового права на 4 групи [1, с. 23]: а) ті, що виражають політику держави в галузі правового регулювання ринку праці й ефективної зайнятості; б) ті, що містять керівні засади в галузі встановлення умов праці працівників; в) ті, що

визначають правове регулювання застосування праці працівників; г) ті, що відображають головні напрями правової політики в галузі охорони здоров'я та захисту трудових прав працівників [1, с. 23]. М.І. Іншим пропонує принципи трудового права класифікувати на [2]: 1) загальноправові принципи трудового права – це система зумовлених станом розвитку суспільства і держави загальних засад правового регулювання з питань праці (наприклад, верховенства права, гуманізму, соціальної справедливості, демократизму, законності тощо); 2) конституційні принципи трудового права – це система конституційних засад і положень щодо правового регулювання з питань праці (наприклад, принцип демократичної держави, принцип соціальної держави, принцип правової держави, а також принцип верховенства права, принцип пріоритетності прав та свобод людини, принцип ефективності права на об'єднання у професійні спілки, принцип ефективності права на працю, принцип ефективності права на відпочинок, принцип ефективності права на страйк тощо); 3) галузеві принципи трудового права, ознаками яких є те, що вони: а) окрема ланка в системі принципів трудового права; б) формуються на основі загальноправових і конституційних принципів трудового права; в) відповідають стану та динаміці розвитку суспільства і держави з питань праці; г) покликані забезпечувати дієві та доступні механізми реалізації, гарантування і правової охорони права на працю та інших трудових прав; ґ) покликані сприяти розвитку системи соціального партнерства; д) покликані сприяти розвитку трудового права з урахуванням міжнародних та європейських стандартів; е) спрямовані на забезпечення єдності, цілісності і системності трудового права [2].

Н.Б. Болотіна класифікує принципи за сферою дії [3, с.96]: 1) загальноправові принципи, дія яких поширюється на всю правову систему загалом, тобто вони притаманні всім галузям права незалежно від характеру та специфіки регульованих ними суспільних відносин, будучи основою всієї системи національного права. Загальноправові принципи закріплюються в міжнародно-правових документах і Конституції України; 2) міжгалузеві принципи є основою правових норм двох або більше галузей права, що мають споріднену природу, і визначають напрям розвитку норм, які регулюють подібні відносини; 3) галузеві принципи виражають загальні сутнісні властивості норм певної галузі права. Такі принципи конкретизуються й виявляються в окремих інститутах і нормах залежно від їх змісту та цільової спрямованості [3, с.96].

М.В. Молодцов, О.М. Крапивін та В.І. Власов обґрунтовують, що найбільш доцільно виокремлювати шість груп принципів трудового права. Так, першу групу складають принципи, що забезпечують свободу праці, здійснення права на працю, рівність прав та можливостей працівників, у тому числі рівність можливостей без всякої дискримінації, кваліфікації і стажу роботи за спеціальністю, а також право на професійну підготовку та перепідготовку. Другу групу складають принципи — заборони на діяння, що перешкоджають реалізації (здійсненню) принципів заборони примусової праці та дискримінації у сфері праці. Третя група представлена принципами, які забезпечують права на

справедливі умови праці. Четверта група об'єднує принципи трудового права, що забезпечують демократичні засади у регулюванні трудових і безпосередньо пов'язаних з ними відносин та в управлінні працею. П'яту групу утворюють принципи, які забезпечують захист прав та інтересів суб'єктів трудових і безпосередньо пов'язаних з ними відносин. Нарешті, шосту групу принципів утворюють взаємопов'язані права сторін, які спрямовані гарантувати реальне виконання трудових обов'язків не тільки працівниками, а й роботодавцями [4, с.84].

Отже, проведений аналіз дає змогу констатувати, що на сьогоднішній день існує велика кількість підходів до класифікації принципів правового регулювання трудових правовідносин. Щодо принципів правового регулювання праці суддів, то в юридичній літературі це питання взагалі є мало визначеним. Тож ми, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства України, вважаємо, що вказані принципи можна класифікувати за такими ознаками:

1) За сферою дії необхідно виділяти: а) загальноправові, тобто властиві для декількох галузей права: верховенства права; законності; справедливості; пріоритету дотримання прав і свобод людини і громадянина; тощо; б) спеціальні, тобто принципи, що є властивими для галузі трудового права взагалі, та сфери регулювання праці суддів, зокрема: принцип єдності та диференціації; стабільності трудових відносин; принцип забезпечення дисципліни праці;

2) За інституційною ознакою (тобто принципи, що лежать в основі формування відповідних інститутів регулювання праці суддів): а) принципи правового регулювання реалізації права на працю суддями; б) принципи оплати праці суддів; в) принципи правового регулювання робочого часу та часу відпочинку суддів; г) принципи соціального забезпечення суддів (принцип дотримання підвищеного рівня соціальних гарантій суддів та членів їх сімей; універсальність та всебічність соціального забезпечення; соціальної справедливості, недискримінації, тощо); д) принципи охорони праці суддів.

Таким чином, наведений вище принципів правового регулювання праці суддів, як вбачається, найбільш змістовно розкриває сутність та зміст відповідного регулювання. Окрім того, справедливим буде відзначити той факт, що окреслені вище засади зумовлюють та прямо впливають на розвиток суспільних відносин у досліджуваній сфері. Втім, як недолік варто відзначити той факт, що реалізації окреслених вище принципів правового регулювання праці суддів перешкоджають такі чинники: по-перше, недосконаліть нормативно-правового забезпечення регулювання праці суддів; по-друге, розпорошеність окреслених принципів у різних нормативно-правових актах, а також фактична відсутність розкриття їх змісту на законодавчому рівні; по-третє, непослідовна державна політика у сфері регулювання праці суддів.

Список використаних джерел:

1. Трудовое право : учебник / отв. ред. проф. О.В. Смирнов. М. : Статус ЛТД+, 1996. С. 23–24.

2. Іншин М.І. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, Т 78 В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб, і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
3. Болотіна Н.Б. Трудове право України : підручник. 4-е вид. К. : Вікар, 2006. С. 96
4. Старчук О. Класифікація принципів трудового права України. *Юридична Україна*. 2011. № 8. С. 82-86

Яцишин В. М.,
аспірант Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

У системі суб'єктів, на яких державою покладено виконання завдань із забезпечення безпеки дорожнього руху, органи Національної поліції мають статус суб'єкта із спеціальними повноваженнями публічно-сервісної діяльності. Відповідно до ст. 52^3 Закону України «Про дорожній рух» такі повноваження визначаються як участь в межах компетенції у реалізації державної політики у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху [1] та виконання контрольно-наглядових, дозвільних, адміністративно-процедурних повноважень.

До контрольно-наглядових повноважень органів Національної поліції у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху належать:

– здійснення контролю за безпекою дорожнього руху під час надання послуг з перевезення пасажирів чи вантажів, у тому числі небезпечних, додержанням законодавства у зазначеній сфері,

– контроль за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі, виконанням установлених Кабінетом Міністрів України правил паркування транспортних засобів у частини безпеки дорожнього руху на майданчиках для паркування [1].

Дозвільні повноваження органів Національної поліції у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху передбачають:

– погодження відповідно до вимог Закону України «Про дорожній рух», інших законодавчих актів проєктів на будівництво, реконструкцію і ремонт автомобільних доріг, залізничних переїздів, комплексів дорожнього сервісу та інших споруд у межах відведення автомобільних доріг або червоних ліній міських вулиць і доріг;

– погодження поданих у встановленому порядку пропозицій стосовно обладнання засобами організації дорожнього руху місць виконання дорожніх робіт, проєктів та схем організації дорожнього руху, маршрутів організованого

руху громадян і місць їх збору; порядку проведення спортивних та інших масових заходів, які можуть створити перешкоди дорожнього руху;

– видачу в установленому порядку у випадках, передбачених законом, дозволів на участь у дорожньому русі транспортних засобів, вагові або габаритні параметри яких перевищують нормативні;

– розроблення та видачу в установленому законом порядку документів щодо погодження маршрутів руху транспортних засобів під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів [1].

До адміністративно-процедурних повноважень органів Національної поліції у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху належать:

– забезпечення безпеки дорожнього руху;

– організація супроводження і забезпечення безпечного руху транспортних засобів спеціального призначення;

– інформування учасників дорожнього руху про фіксацію фактів правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі;

– у випадках та порядку, визначених законом, тимчасове затримання і доставляння транспортного засобу, у тому числі з використанням спеціальних транспортних засобів (коли розміщення затриманого транспортного засобу суттєво перешкоджає дорожньому руху), на спеціальні майданчики чи стоянки для тимчасового зберігання, відповідно до закону тимчасове вилучення посвідчення водія [1].

Список використаних джерел:

1. Про дорожній рух: Закон України від 30 червня 1993 р. № 3353-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12#Text

ЗМІСТ

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РОЗСЛІДУВАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ
Азарова В. А……3

ЗАКОНОТВОРЧІСТЬ, ЯК ФОРМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ПРАВ СУДДІВ
Акуленко В. В……5

НОВІТНЯ СУТНІСТЬ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ
ІНСТИТУТУ НОТАРІАТУ СЕРЕД СУБ'ЄКТІВ ОХОРОНИ
ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ
Бабенко В. М……...6

ЧИ ПРАВОМІРНЕ ЗНИЖЕННЯ З 2018 РОКУ ВІДСОТКУ ПРИЗНАЧЕНОЇ
ПЕНСІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ ЗА ВИСЛУГУ РОКІВ ДО 70 % З
ПРИЙНЯТТЯМ ПОСТАНОВИ
КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ № 704
Бабич І. С……...10

СУТНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА МАТЕРІАЛЬНИХ ЗАОХОЧЕНЬ
ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
Балик С. О……13

СИСТЕМА ЗАХОДІВ ЩОДО ПРОТИДІЇ
НЕКОНТРОЛЬОВАНОМУ ВИТОКУ КОШТІВ
З НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ
Басай В. О……..16

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО
ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ОХОРОНИ
ПРАЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ
Бачинський О. В……..18

ДО ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ НЕРУХОМОСТІ
Березняк В. С……21

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ:
МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА
Бинюк Н. М……...24

НОВІТНЄ МІСЦЕ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ ОБОРОННОЇ ГАЛУЗІ
Білий Б В……...26

ВІНДИКАЦІЙНИЙ ТА НЕГАТОРНИЙ ПОЗОВИ ЯК СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО В УКРАЇНІ
Білогубка Т. М……..28

НОРМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА, ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ
Близнюк С. В……..31

ПОНЯТТЯ КАДРОВИХ ПРОЦЕДУР В ОРГАНАХ ПІДРОЗДІЛАХ СЛУЖБІ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
Блуд В. В……33

ЕТИМОЛОГІЯ ТА СУТНІСТЬ МОРАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ
Богак Ю. З……35

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ
Богданов Є. А……38

ПРАВОВИЙ КОНЦЕПТ «ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ» У КОНТЕКСТІ БЕЗПЕКОВОГО СПРЯМУВАННЯ
Вархов А. Г……40

ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ, ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМОК ПОКРАЩЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗАСАД МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ
Васьківський О. П……...42

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ІДЕОЛОГІЧНОГО НАПРЯМКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
Вдовін І. О……44

МІЖНАРОДНИЙ МЕХАНІЗМ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ГЕНОЦИД
Вітюк Д. Л……47

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРЕВЕНТИВНИХ ЗАХОДІВ З ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ДОТРИМАННЯ БЕЗПЕКИ І ГІГІЄНИ ПРАЦІ
Вітюк Р. В……..49

МІСЦЕ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ПРИМУСУ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
Волинець Р. М……..51

ПАРЛАМЕНТСЬКА ТРАДИЦІЯ XIX СТ. ЯК УМОВА РОХВИТКУ ІДЕЇ НАРОДОВЛАДДЯ В УКРАЇНІ
Гаврилко С. М……..54

ПІДТРИМКА МИРУ ТА БЕЗПЕКИ, ЯК ОДНА З ОСНОВНИХ СФЕР МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЗА УЧАСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
Гаврилюк А. В……..56

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОНЦЕПЦІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СЛУЖБОВОЇ КАР'ЄРИ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ»
Ганжа О. О……59

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ У СИСТЕМІ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
Гарбузюк К. Г……...61

ОСОБЛИВОСТІ СПІВВІДНОШЕННЯ ПРОЦЕСІВ ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ
Гнатчук В. В……64

СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНОГО З КОРУПЦІЄЮ В УКРАЇНІ
Грудовенко О. С……...67

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВИХ ІДЕЙ С. ТОМАШІВСЬКОГО ТА В. ЛИПИНСЬКОГО
Губа Р. М……...69

ПРОВОКАЦІЯ ЗЛОЧИНУ В ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ
Гук Т. І……...71

УЧАСТЬ ПОНЯТИХ ПІД ЧАС ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ
ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ
ПАРКУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ
Даниленко І. В……..74

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО
КОНТРОЛЮ ЗА БЕЗПЕЧНІСТЮ ТА ЯКІСТЮ
ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ
Данилюк А. В……77

ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ДПС З АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ
Деменко О. Є…….79

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПРОТИДІЇ ВЧИНЕННЮ
ГРУПОВОГО ПОРУШЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ
МОЛОДІЖНИМИ ЕКСТРЕМІСТСЬКИМИ ГРУПАМИ
Джафарзаде Д. Т……...80

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР
СТОСОВНО ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ
НА МОРСЬКОМУ ТРАНСПОРТІ
Джемліханов Т. Х…….82

НОВІТНЄ ТРАКТУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО
СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА
Дибець Н. Ю…….86

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ
ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ У БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ
Діденко В. Л……..88

СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО
ПАРТНЕРСТВА ЩОДО УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ
НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ
Доленко І. В……...91

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ З'ЯСУВАННЮ ПІД ЧАС
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ
У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ,
ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ
Дорошенко Ю. К……..94

ВИМОГИ ДО ЮРИДИЧНИХ ДЕФІНІЦІЙ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ
Друк Т. В……96

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ВПЛИВУ КУЛЬТУРНИХ
ЧИННИКІВ НА СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО ПРАВА
Дуда Р. І……98

АКТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ
МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ
ЗАГАЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ
Зайкіна Г. М……101

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ РОБОТОДАВЦЯ ЗА
НЕЗАКОННЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ПРАЦІВНИКА
Зіноватний В. В……..104

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ НАГРУДНИХ ВІДЕОРЕЄСТРАТОРІВ
Іванов І. Є……107

ОБОВ’ЯЗКОВІСТЬ СУДОВИХ РІШЕНЬ
Іванцев Д. Н……110

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖЕРТВ НЕЗАКОННОЇ
ТОРГІВЛІ ОРГАНАМИ І ТКАНИНАМИ ЛЮДИНИ
Ілляшенко О. В……..112

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ПІДРОЗДІЛИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
В СИСТЕМІ СУБ’ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ
КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ
Йовенко І. І…….114

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРИНЦИПІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СУБ’ЄКТІВ ПРОТИДІЇ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ
Кабиш О. О…….117

РІВНІСТЬ, ЯК КЛЮЧОВИЙ ПРИНЦИП АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ВІДБОРУ КАДРІВ ДО СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
Карастельов В. А……...119

КОНФЛІКТИ ТА СИНЕРГІЯ: СОЦІАЛЬНІ
НОРМИ ПРОТИ ПРАВОВИХ НОРМ
Качмарський І. О……...121

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ВІД НЕЗАКОННОГО ЗВІЛЬНЕННЯ
Кашпур О. В……124

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЗОНІ АТО
Кисельов О. О…….126

ЗНАЧЕННЯ ТАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ ПОБУДОВИ АЛГОРИТМУ РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ Е-КОМЕРЦІЇ
Коба В. Б……..129

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ГАРАНТІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАЦЮ СУДДЯМИ
Колосова М. С……132

ЗАПОБІГАННЯ УХИЛЕННЮ ВІД ПРИЗОВУ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ: СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ
Копилов О. О……..134

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ НАПРЯМІВ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ У СФЕРУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
Кошурніков Ю. В……...136

КОМПЕТЕНЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ НА ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ РІВНІ
Кравчук Т. Г……...138

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРИНЦИПІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАФТОГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ
Кривов'яз Е. С……141

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ З ВИКОНАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ
Кузнецов Д. Д……..144

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ СУБ'ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ
Кузнєцова А. С……...146

СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАСТОСУВАННЯ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ТРАНСПЛАНТАЦІЄЮ В УКРАЇНІ
Кузюк М. Г……..148

ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ТАКТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ НАДАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ
Латишев В. П……..150

ПРОБЛЕМИ ДОКАЗУВАННЯ ШАХРАЙСТВ, ВЧИНЕНИХ З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Липкан І. І……...152

ОСОБА ПОТЕРПІЛОГО ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ТА БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
Лисенко Н. А……...154

ОСОБЛИВОСТІ СУТНОСТІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ЯК ПРОТИПРАВНОГО ЯВИЩА
Литвинов Є. В…….156

СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ СИСТЕМИ СУБ'ЄКТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
Лорткіпанідзе Г. Г…….159

ОБСТАНОВКА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ Е-БАНКІНГУ, ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ
Малютін Е. В……..162

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ПРАВОСУДДЯ» ТА «СУДОВА ВЛАДА»
Мандзик П. І……...165

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НОТАРІУСА
Марищук С. А……167

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ
Маркушин О. Г……..170

СТАНОВЛЕННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
Матющенко С. С……172

ІДЕЯ НАЦІОНАЛЬНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ,
ЯК ОСНОВА ДЕРЖАВНИЦЬКИХ ІДЕЙ В 1917 Р.
Михно Р. І……175

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРАВО НА ЗДОРОВ'Я»
Міщанчук В. Ю……..177

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ СВІДКІВ ПІД ЧАС
РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ
ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ, ВИБУХОВИМИ
РЕЧОВИНАМИ ТА ВИБУХОВИМИ ПРИСТРОЯМИ
Мовчан Р. В……179

ПОНЯТТЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ
Москвич О. С……..181

ПРОЦЕДУРИ СЕРТИФІКАЦІЇ: ЗМІСТ ТА СУТНІСТЬ У СФЕРІ
РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РОЗВИТКУ МАЛОГО
ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ
Мостовий А. М……...183

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ УМОВ ПРОСУВАННЯ ПО СЛУЖБІ
ПРАЦІВНИКІВ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ
Мрачко І. М……185

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ, ЩО РЕГЛАМЕНТУЮТЬ
ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
Мунтян С. М……...187

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВІДНОСИН З ПРИВОДУ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ
Мурдій І. Ю……190

ГЛОБАЛЬНА ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА:
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ ЗМІСТУ
Наконечна І. В……193

СПЕЦИФІКА ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ У СФЕРІ ОБІГУ
ТОВАРІВ МЕДИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА МЕДТЕХНІКИ
Некрасова Н. І……195

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗННАЬ ПІД ЧАС
РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ І КОНТРАБАНДИ
ЛІСУ, ВЧИНЕНОЇ ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННОЮ ГРУПОЮ
Новицький А. О.……197

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ
Нянько С. В.……199

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «НАЦІЯ» ПРЕДСТАВНИКАМИ
НАЦІОКРАТИЧНОЇ ТЕЧІЇ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОЇ ДУМКИ
Онуфріїв Р. М.……201

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВА ЗАПОВІДАЧА
В СПАДКОВОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ
Осьмак Я. Л.……203

СУЧАСНИЙ СТАН ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ
Перегуда Н. І.……...206

НАУКОВІ ДИСКУСІЇ СТОСОВНО ПОБУДОВИ СТРУКТУРИ
КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ШАХРАЙСТВА
У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГУ
Перхун С. О.……209

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО МЕНТАЛІТЕТУ
В РОЗУМІННІ ПРАВА ТА СПРАВЕДЛИВОСТІ
Петрів Р. Г.……...212

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ДІЛЬНИЧНИХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
Пінчука В. В.……215

ДЕРЖАВНЕ ОБОРОННЕ ЗАМОВЛЕННЯ ЯК СИСТЕМНИЙ
ІНСТРУМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:
СУЧАСНЕ ФОРМУВАННЯ СУТНОСТІ
Повидиш В. В.……..217

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ
ДОСТОВІРНОСТІ ВЕРБАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ЇЇ РЕЗУЛЬТАТІВ
КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ
Повстяний О. В.……..220

ПРАВОВА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПРИНЦИПУ СПРАВЕДЛИВОСТІ
Поліш В. В……...**223**

ХАРАКТЕРИСТИКА СПЕЦІАЛЬНИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ В СІМ'Ї В УКРАЇНІ
Притолюк Н. М……..**226**

МЕТА ПОЛІЦІЇ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ: АНАЛІЗ НЕОБХІДНОСТІ ПОБУДОВИ КОМУНІКАЦІЇ ЗІ ЗМІ
Прянішнікова І. В……..**229**

ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗГЛЯДУ ТА ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ПОРЯДКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА
Резворович К. Р……..**231**

ДОСВІД США ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ
Рекун С. С……**235**

ОСОБЛИВОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРИВЛАСНЕННЯ, РОЗТРАТУ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ ЧИ ЗАВОЛОДІННЯ НИМИ
Рижиков А. І……...**237**

РОЛЬ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ В РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ
Сазонов В. В……**239**

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ДОДАТКОВОГО СТРОКУ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ: СУДОВА ПРАКТИКА
Сапіжак Я. Я……...**243**

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ НОРМОТВОРЧОСТІ ЯК АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ФОРМИ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ
Сериков С. С……...**245**

ПРОКУРОР ЯК СУБ'ЄКТ ДОКАЗУВАННЯ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ТИМЧАСОВОГО ДОСТУПУ ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ
Симоненко О. Ю……**247**

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ПРИ
РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГУ
Сисолятін В. В……249

СПІВРОБІТНИЦТВО ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ
СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ
В ПИТАННІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ
Спільник С. І……..252

ПРАВО В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ:
НОВІ ВИКЛИКИ ТА РИЗИКИ ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА
Стефурак С. О……254

ОСОБЛИВОСТІ ГЕНЕЗИСУ ТА ОНТОЛОГІЇ ІНСТИТУТУ
НОТАРІАТУ В КАНОНІЧНОМУ ПРАВІ
Строїч А. П……..257

ПРАВО ЯК ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКА ЦІННІСТЬ
Строїч П. П……..259

ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В ЧЕХІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ
ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ
Сулацький В. С……..262

ЗАКОННІСТЬ, ЯК КЛЮЧОВИЙ ПРИНЦИП ЗАСТОСУВАННЯ СТЯГНЕНЬ
ДО ПРАЦІВНИКА ЗА ПОРУШЕННЯ ТРУДОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Теліженко О. С……...264

НОРМА ПРАВА, ЯК СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО-
ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗАЙНЯТТЯ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ
Тимошевич М. М……...266

ДО ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ
АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКЕ ЗАКРІПЛЮЄ
ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ
КЕРІВНОГО СКЛАДУ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
Токар П. Т……...268

МЕТА І ЗАВДАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОГО САМОВРЯДУВАННЯ НОТАРІУСІВ
Туревська С. О……...270

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ,
ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ СУДДЯМИ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ
Ушканенко Е. О…….273

ДЕЯКІ ЗАХОДИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КИШЕНЬКОВИХ
КРАДІЖОК ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ НЕПОВНОЛІТНІМИ
Федорчук О. В……276

КЛЮЧОВІ НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
МЕХАНІЗМУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
Хміль І. В…….279

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРНОГО НАПОВНЕННЯ
СИСТЕМИ СУБ'ЄКТІВ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
Целенко В. Л……...282

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ
ВИБОРНОСТІ В ДАВНЬОРУСЬКІЙ ДЕРЖАВІ
Черничук Я. В…….284

ОСНОВНІ ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ
ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬТСВА
Чкадуа М. І……..287

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА ЗАКОННІСТЬ ЯК КЛЮЧОВІ ПРИНЦИПИ
ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО РЕЗЕРВУ В ОРГАНАХ ПРОКУРАТУРИ
Чорней В. С…….289

СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАГАЛЬНОГО ЗМАГАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ
ТА ПРИНЦИПУ ЗМАГАЛЬНОСТІ СТОРІН
В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ
Шевчук С. М……...292

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ
АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ В НІМЕЧЧИНІ
Шеметенко Л. П…….293

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ СЕКСУАЛЬНІЙ
ЕКСПЛУАТАЦІЇ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ
Шестопалова Я. В……..296

ПРАВОПОРЯДОК КРІЗЬ ПРИЗМУ МІЖНАУКОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
Шкіндер Ю. П.……298

ВИДИ ПРОВАДЖЕНЬ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ: ОКРЕМЕ ПРОВАДЖЕННЯ
Юринець А. В.……300

САМООРГАНІЗАЦІЯ ЯК СУТНІСНА ОЗНАКА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
Якубовський В. П.……303

ОСОБЛИВОСТІ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЯК ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ
Яремак В. І.……306

ДО ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ СУДДІВ
Яресько Б. В.……309

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ
Яцишин В. М.……312